

**HORTIKULTURA – možnosti, priložnosti, prenos
dobre prakse,
zbornik 8. strokovnega posveta s temo
*HORTIKULTURA IN TURIZEM***

Celje, 8. november 2017

Izdajatelj:	ŠOLA ZA HORTIKULTURO IN VIZUALNE UMETNOSTI CELJE Višja strokovna šola Ljubljanska cesta 97, 3000 CELJE Spletni naslov: www.hvu.si
Naslov	Hortikultura – možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse, zbornik 8. strokovnega posveta s temo HORTIKULTURA IN TURIZEM
Zbrala in uredila:	Barbara Pajk

Odgovornost za vsebino prispevkov nosijo avtorji.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
[COBISS.SI-ID=292621568](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID=292621568)
ISBN 978-961-6703-65-9 (pdf)

**HORTIKULTURA – možnosti, priložnosti,
prenos dobre prakse,
zbornik 8. strokovnega posveta s temo
*HORTIKULTURA IN TURIZEM***

Celje, 8. november 2017

KAZALO

TURIZEM SMO LJUDJE	1
OBČINA PODČETRTEK – ZELENA DESTINACIJA Z ZLATIM ZNAKOM	2
TURIZEM IN PARTICIPATIVNI HORTIKULTURNI PROJEKTI V VELIKIH EVROPSKIH MESTIH	3
POMEN INTERPRETACIJE NA ZADOVOLJEVANJE POTREB SODOBNEGA TURISTA – INTERPRETACIJA NARAVNIH TURISTIČNIH VIROV	9
PRILOŽNOSTI HORTIKULTURNIH UREDITEV V TRAJNOSTNEM TURIZMU	17
OZELENJEVANJE KOT TRAJNA MOŽNOST HORTIKULTURNEGA UREJANJA – POMEN OZAVEŠČANJA (IZSLEDKI PROJEKTA GRACILIS)	22
KLJUČ DO USPEŠNE TURISTIČNE DESTINACIJE: MOZAIK ZGODB	27
GLAMPING – TRŽNA NIŠA TUDI NA KMETIJI	33
CELJE KOT AKTIVNA ZELENA TURISTIČNA DESTINACIJA	39
POMEN NARAVNIH SPOMENIKOV ZA TURIZEM MESTA CELJE	46
USPEŠNA UMESTITEV ZELENE POVRŠINE V MESTU –DODANA VREDNOST K TRAJNOSTNEMU RAZVOJU IN TURISTIČNI PRIVLAČNOSTI	54
MESTO Z ZELENO DUŠO	58
MOŽNOSTI TRAJNOSTNEGA (HORTIKULTURNEGA) UREJANJA KRAJINSKEGA PARKA PONIKOVSKI KRAS	64
ZELENJAVNI VRT KOT DEL HORTIKULTURNE DEDIŠČINE IN TURISTIČNE PONUDBE	72
TURIZEM KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI.....	78
VELENJE – 30 LET PO EKOLOŠKI REVOLUCIJI	84
POSREDOVANJE TUJEGA JEZIKA STROKE PREKO VODENEGA OGLEDA ARHEOLOŠKEGA NAJDIŠČA RIFNIK IN VRTA RIFNIK V NEMŠČINI.....	98
VRTNARSKA MEHANIZACIJA.....	108
HOTELSKI, CVETLIČNI INTERIER DESIGN – TURIZEM IN POMEN CVETJA IN RASTLINJA ZA NOTRANJO UREDITEV	116
ANALIZA HORTIKULTURNIH UREDITEV RIBNIKOV, JEZER IN DRUGIH DESTINACIJ V POVEZAVI S TURIZMOM V SPODNJI SAVINJSKI DOLINI	121
OCENA HORTIKULTURNIH REŠITEV V VELENJU	129
KULTURA VRTNARJENJA IN TRAJNOSTNI TURIZEM	138
SLOVENIJA – DESTINACIJA ZA LJUBITELJE VRTNIC	151
TEMATSKI VRTOVI – TURISTIČNE PRILOŽNOSTI.....	158

TURIZEM SMO LJUDJE

Turizem velja za eno najhitreje rastočih panog, ki dosega rekordne rasti tudi v Sloveniji.

V letih, ki so za nami, smo v turizmu dosegli odlične rezultate. Nekateri dobre rezultate prepisujejo različnim migracijskim tokovom, sam pa menim, da je to prav tako posledica dobre promocije in dela Slovenske turistične organizacije, ki ima v zadnjih letih tudi zagotovljena sredstva za svoje delo.

Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma, ki je bila sprejeta na vladi pred nekaj dnevi, seveda naša pričakovanja še povečuje. Z izhodiščem, da je Slovenija zelena butična destinacija za zahtevne obiskovalce, ki iščejo raznolika in aktivna doživetja, notranji mir in osebno zadovoljstvo, smo si postavili cilje, ki jih lahko izvedemo le skupaj kot vsi dejavniki v turizmu. Prav tukaj vidim prostovoljce širom Slovenije, ki jim je mar za urejenost in čistočo naših krajev, kot pomemben segment turizma.

Slovenska turistična društvena organizacija, s Turistično zvezo Slovenije na čelu, deluje z večinoma prostovoljnimi delom na temelju tradicije društev in izkušenj, hkrati pa se nenehno prilagaja novim razmeram in zahtevam sodobnega turizma. V zadnjih letih je zveza zgradila učinkovito in pregledno organizacijsko strukturo, v katero je aktivno vključena večina slovenskih društev in regijskih oz. območnih zvez in preko 30.000 članov. Društva poskrbijo za urejenost, dobro promocijo in prepoznavnost svojih krajev in so pomemben člen organiziranosti slovenskega turizma. Vsako leto pripravijo nekaj tisoč prireditev in marsikje so ključni za razvoj pomembnega dela turistične ponudbe.

Urejenost naših krajev, institucij in celotne države se vsako leto izboljšuje. K temu pripomorejo lokalne skupnosti, prostovoljci in seveda naši turistični delavci. V tekmovanju Moja dežela lepa in gostoljubna, sodeluje več kot 2/3 naših občin. Menim, da je tudi to tekmovanje pomembno vplivalo na razumevanje čistoče, urejenosti, gostoljubnosti in tudi pravilno hortikulturno urejenost.

V času 26- letnega trajanja tekmovanja se je v Sloveniji veliko spremenilo na bolje. Seveda to ne pomeni, da smo postorili vse. Dela nam ne bo zmanjkalo. Potrudimo se, da bo urejenost in lepota naših krajev vsem v ponos in da bo naše delo pripomoglo še k večjemu razvoju turizma.

Predsednik TZS Slovenije
Peter Misja

OBČINA PODČETRTEK – ZELENA DESTINACIJA Z ZLATIM ZNAKOM

Občina Podčetrtek spada med izrazito turistične občine. Občina se je v zadnjih letih zaradi skupnega razumevanja turizma, to pomeni, da se vse več občanov aktivno vključuje v urejanje kraja, da znamo skupaj promovirati svojo destinacijo in da poskrbimo za hortikulturno in tudi drugačno urejenost, razvila v prepoznavno turistično destinacijo z urejeno infrastrukturo, urejenim krajem in prostorom, kjer lahko gost preživi aktiven dopust.

Ko smo pred desetimi leti gradili prve kolesarske in druge poti, sem ugotovil, da je cesta in pot proti Olimju preveč monotona. Takrat mi je po zaslugi poznavanja zgodovine prišla v glavo ideja o posaditvi hrušk med cesto in potjo. Danes so te hruške posebna atrakcija in ko se sprehodite ob poti, imate senco, navidezno varovalo med cesto in potjo in lahko v jeseni poskusite tudi plodove.

Seveda pa je v občini Podčetrtek ob arhitekturnih rešitvah vedno dovolj nasajenih rož, dreves, trajnic, ipd. Pokošena trava, označene in urejene poti po celotni občini pa gosta kar vabijo v naravo.

Hortikulturna ureditev pri nas je temelj za privabljanje gostov in kvalitetno življenje naših občanov. Vse to nam priznavajo ne samo gosti, ampak tudi različne komisije, ki so nas ocenjevale. Smo prejemniki velikega števila priznanj in imamo kot edini v Evropi dva sosednja kraja s priznanji Evropskega združenja najlepših krajev Entente Florale. Na seznam 100 najbolj trajnostnih destinacij na svetu so se letos uvrstile tudi destinacije iz slovenske zelene sheme Slovenia Green, in sicer zlati destinaciji Ljubljana in Podčetrtek samostojno, srebrne in bronaste destinacije pa s skupno omembo Slovenia Green Destinations.

Priznanja laskajo, kvaliteta preživljanja prostega časa, dopusta in življenja v našem kraju, pa dajejo navdih in občutek, da je urejenost pomemben segment vsakega kraja.

Župan občine Podčetrtek
Peter Misja

TURIZEM IN PARTICIPATIVNI HORTIKULTURNI PROJEKTI V VELIKIH EVROPSKIH MESTIH

Nejc Kugler
nejc.si@gmail.com

Povzetek

Trend urbanega vrtnarjenja v Evropi se je v zadnjih dveh desetletjih dramatično spremenil. Poleg parcelnih vrtičkov, danes obstajajo skupnostni vrtovi in gverila vrtovi, ki namesto pobega iz mesta predstavljajo pristne dele mestnega življenja, ki oblikujejo in povezujejo skupnosti. Ti prostori so postali magneti za ljudi in kapital ter elementi grajenja znamk mest. Problem je, da niso kompatibilni s kapitalističnimi turističnimi vrednotami in zato lahko tovrsten zunanji pritisk na njih vpliva negativno. Obiskovalci teh prostorov se morajo nekoliko prilagoditi na posebno družbeno okolje, ki spodbuja pridelavo in učenje namesto opazovanja in potrošnje. Sodobni participativni hortikulturni projekti v mestih so v tem pogledu bolj kot parkom in botaničnim vrtovom, podobni turističnim kmetijam.

Ključne besede: parcelni vrt, skupnostni vrt, gverila vrt, komercialna urbana farma, turizem

1. Turizem in participativni hortikulturni projekti v velikih evropskih mestih

Urbana hortikultura kot način zagotavljanja hrane obstaja že tako dolgo kot prva naselja (Tornaghi, 2014) in je še vedno pomembna aktivnost. Na globalnem jugu urbana hortikultura pogosto predstavlja ključni način zagotavljanja hrane. Zanimiv je primer iz Havane, kjer so morali zaradi nenadnih tržnih blokad leta 1989 preprečiti kolaps prehrabnega sistema. To jim je uspelo tako, da je država začela podpirati lokalne gverila vrtove v mestih, ki so se s širokim prostovoljnim sodelovanjem hitro spremenili v produktivne urbane farme (Clouse, 2014). Do leta 1998 je bilo v Havani že več kot osem tisoč uradno priznanih urbanih vrtov, na katerih so skupaj proizvedli približno polovico vse zelenjave na Kubi (Quirk, 2012). Za primerjavo, ekološki odtis Londona je stopetindvajsetkrat večji od površine samega mesta – to predstavlja površino celotne Britanije, ki je potrebna za hranjenje prebivalcev tega mesta (Selman, 2012).

Kljub temu, da se bi lahko od drugih naučili bolj trajnostne proizvodnje hrane, pa na globalnem severu urbana hortikultura tipično predstavlja bolj rekreativne kot nujne aktivnosti. V evropskih mestih se je trend modernega urbanega vrtnarjenja začel pojavljati skupaj z začetkom industrializacije v obliki parcelnih vrtičkov (Follmann et al., 2015) z namenom zagotavljanja pobega iz takrat nekakovostnih urbanih okolij.

Parcele na parcelnih vrtičkih so običajno v lasti obdelovalcev in zato so ti vrtički na dolgi rok bolj stabilni. Posamezniki si torej lastijo zemljišča in zato ta običajno niso javno dostopna (Bendt et al., 2012). So pa lahko tudi na parcelnih vrtičkih vsaj nekatera območja, na primer poti ali zelenica,

skupna. Sodelujoči morajo običajno zaprositi za parcelo, čakati na čakalni listi in potem plačati, da lahko uporabljajo svojo parcelo.

Pozneje so ti vrtniki zagotavljali večjo odpornost, prožnost in trdoživost mest v času vojn in gospodarskih kriz (Barthel et al. 2015). Parcelni vrtniki pa so tudi v slovenskih mestih popularni še danes. Od 1960 naprej, so tovrstni urbani vrtovi bolj in bolj uporabljeni za artikulacijo pomislekov skupin ljudi o industrializirani globalni proizvodnji hrane, ki ima škodljiv vpliv na okolje. Ta ideologija je služila kot podlaga za realizacijo alternativnih oblik hortikulture s pozornostjo na lokalni trajnostni proizvodnji hrane (Poulsen et al., 2014).

V naslednjih desetletjih, vse do sedaj, je urbano vrtnarjenje doživelo številne premike v poudarkih, ki jih je moč prikazati z razlikovanjem med tradicionalnimi parcelnimi vrtniki in sodobnimi praksami. Parcelne vrtnike pogosto označuje formalna organizacija, striktna pravila in zahteva po zasebnosti uporabnikov, zaradi česar lahko predstavljajo konzervativnost in eskapizem malomeščanstva, ki želi ulti sodobnemu mestu in družbi (Follmann et al., 2015).

Po drugi strani pa se v številnih mestih razvija vse večja okoljska in družbena osveščenost ljudi, kar motivira alternativne prakse in sili prebivalce, da sami oblikujejo vsaj majhne dele svojih mest (von der Haide, 2014). Nove oblike urbanega vrtnarjenja v Evropi predstavljajo skupni samoiniciativni in samo-organizirani projekti običajnih prebivalcev, z močno osredotočenostjo na ustvarjanje skupnosti na lokalnem nivoju in zavestno integracijo v urbani kontekst kot pristen del mesta, namesto da bi služili kot pribežališče od mesta (Tornaghi, 2014).

Ta integracija postane še bolj očitna, ko pogledamo lokacije teh sodobnih urbanih skupnostnih hortikulturnih projektov. Pojavljajo se na opuščeni industrijskih območjih, praznih parcelah, propadlih gradbiščih, raznih dvoriščih in strehah. Ti vrtovi vzniknejo kjerkoli je proces urbanizacije ustvaril prostor, ki ga je mogoče okupirati, iztrgati in ga spremeniti s kolektivnimi dejanji. Zaradi prekarnega lastništva se skupnostni projekti od parcelnih vrtnikov razlikujejo tudi v časovnem merilu. Nekateri so bolj podobni pop-up inštalacijam, spet drugi pa razvijejo bolj temeljite fizične strukture.

Rezultat teh novih pristopov je nov tip urbanega okolja, ki je pogosto odgovor na gospodarske ali družbene krize in uporabnikom predstavlja nekakšno utopično oazo v kapitalistični proizvodnji prostora. Poudarek skupnostnih prostorov se premika od vrtnarjenja proti samoorganizaciji in krepitvi moči skupnosti. Kolektivni participativni javno dostopni prostori v mestih so torej več kot le skupnostni vrtovi. Hortikultura je vsekakor pomemben element teh prostorov, ki so pogosto osredotočeni na socialno učenje. To skušajo dosegati tako, da zmanjšajo ovire za takojšnje sodelovanje na najnižji nivo (Bendt et al., 2012). Uporabniki na teh prostorih ne potrebujejo članstva ali članarine za aktivnosti, ki lahko poleg vrtnarjenja vključujejo tudi dogodke, kot so predavanja, delavnice, skupnostne kuhinje, popravila koles ali predvajanje filmov. Ti prostori širijo spekter funkcij javnega prostora. Namesto večinoma za potrošnjo in premikanje, se javni prostor lahko uporablja tudi za proizvodnjo in učenje.

V družbenem kontekstu skupnostni prostori služijo kot platforme za aktivno vključevanje ljudi v teme kot so trajnostni življenjski stili, alternativni pogledi na to kaj je bogastvo in nove oblike demokracije. Na materialnem nivoju pa urbani vrtovi spodbujajo osveščenost mestnega prebivalstva o naravnem okolju. Tipičen prebivalec velikega mesta danes nima dobrega razumevanja o tem od kod prihaja hrana ali kako je proizvedena in distribuirana. Velik del človeštva je postal odvisen od gigantskih, močnih korporacij osredotočenih na dobiček, ki prepeljejo ogromne količine hrane iz industrijskih farm v supermarkete – ampak celoten proces je skrit, izredno kompleksen in ultimativno nevzdržen (Quirk, 2012).

S tem da se prebivalce velikih mest približa aktivnostih kot so sejanje, kultiviranje in pobiranje zelenjave, osvesti ljudi o njihovi povezavi in odvisnosti od narave. Otroci imajo na teh prostorih priložnost, da se dotikajo zemlje, se umažejo ali vržejo kamen - nekaj preprostega, kar pa v steriliziranih velikih urbanih okoljih pogosto ni mogoče. Odrasli z vlaganjem časa in truda v prostor, z rednim vračanjem in opazovanjem sadov njihovega dela povečujejo svoje občutke navezanosti in pripadnosti prostoru in skupnosti.

Skupnostne urbane hortikulture projekte je moč razdeliti na štiri glavne kategorije. Prvič, poznamo parcelne vrtičke, ki lahko imajo skupnostne elemente. Za razliko od teh imajo skupnostni vrtovi skupne parcele, kjer vsi ljudje delajo na vseh gredah. Običajno je poudarek na povezovanju lokalne skupnosti, na primer četrti, kjer se lahko spoznajo sosednje različnih starosti, ekonomskih razredov, narodnosti in mišljenj in tako ti prostori služijo kot socialni izenačevalci. Kot omenjeno, skupnostni vrtovi poleg vrtnarjenja vsebujejo še druge aktivnosti, na primer čebelarstvo, predavanja, otroška igrišča, koncerte, mizarske delavnice, krožke, kuhanje, športne aktivnosti in podobno. Pogosto nastanejo tako, da skupina ljudi zaprosi mesto za dovoljenje začasne rabe nekega opuščene prostora. Skupnostni vrtovi v takšnih oblikah so se začeli pojavljati šele v zadnjih dveh desetletjih (Burckhardt, 2015). Gverila vrtovi so po definiciji nastali 'od spodaj navzgor' z okupacijo pozabljenih prostorov. Običajno povezujejo ljudi s podobnim političnim prepričanjem in podobnimi okusi, zaradi česar so v večji nevarnosti homogenizacije in povečanja ekskluzivnosti. Tovrstni hortikulture projekti so najbolj nestabilni, saj običajno delujejo na ali pod mejo legalnosti. Vseeno pogosto predstavljajo zelo popularne, uspešne in znane prostore v velikih mestih. Končno poznamo še komercialne urbane farme, ki lahko združujejo elemente prvih treh tipov urbanih skupnostnih vrtov, lahko so pa tudi zaprte za javnost. Ti prostori so najbolj osredotočeni specifično na hortikulturo in imajo za razliko od drugih, pogosto izdelan poslovni načrt in pogodbeno sodelovanje, na primer z lokalnimi restavracijami. Pogosto vsebujejo elemente socialnega enterprenerstva, kar pomeni na primer, da ti prostori zagotavljajo delovna mesta socialno ogroženim ljudem iz okolice. Poudarek je na biološki in lokalni pridelavi in krožnem gospodarstvu. Komercialne urbane farme v zadnjih letih začenjajo graditi celo velike verige supermarketov na svojih strehah, ki prodajajo lokalno pridelano zelenjavo, svoje organske odpadke pa uporabljajo za gnojilo (Hope, 2014).

Slika 1: Skupnostni sestanek na Esta es una Plaza v Madridu

Vir: Kugler, 2017

Skupnost ljudi v primeru skupnostnih urbanih vrtov začne proces, ki je drugačen kot tipičen proces ustvarjanja prostora v mestih. Posledica tega procesa 'od spodaj navzgor' ni tipičen javni prostor. Običajno vsebuje 'naredi sam' elemente in specifično, nekoliko kaotično vizualno podobo. Tovrstni skupnostni urbani vrtovi so postali pomemben del številnih urbanih skupnosti. Raznolike aktivnosti, pridobivanje novih sposobnosti, skrb za povezanost ljudi s prostorom in naravo ter socialne vezi so v vedno bolj anonimnih mestih čezdalje bolj zanimive. Številni zreli skupnostni vrtovi sami širijo

osveščenost z raznimi krožki na šolah, univerzah ali muzejih, kjer naslavljajo različne publike in spodbujajo javno participacijo. Ti prostori tako postajajo del širšega omrežja, ki med drugim promovira ohranjanje bio-r raznolikosti, prilagajanje na podnebje, samozadostnost in trajnostne oblike življenja. S tem te organizacije večajo svojo prepoznavnost, skupnostni vrtovi postajajo 'hip' in zaradi tega dobivajo številne prošnje za sodelovanje od zunaj. Tukaj pa se lahko pojavi konflikt interesov, saj so skupnostni družbeni vrtovi pogosto namenjeni kot protiutež kapitalizmu (na nekaterih, kot na primer na *Esta es una Plaza* v Madridu je denar celo popolnoma prepovedan), zato bi na primer snemanje komercialne reklame na teh prostorih pomenilo zavrnitev osnovnih vrednot na katerih so bili ti prostori zgrajeni.

Mesta sama so v zadnjih letih začela opažati vse večjo popularnost teh prostorov in jih začela uporabljati v lastne promocijske namene. Kot rezultat, so se ti prostori začeli vse več pojavljati v turističnih vodičih in na socialnih in tradicionalnih medijih in v nekaterih primerih postali zelo znani, s tem pa so pravzaprav postali žrtve svojega lastnega uspeha.

Slika 2: Pridelovanje zelenjave na Prinzessinnengarten v Berlinu

Vir: Kugler, 2017

Verjetno najbolj znan skupnostni vrt v Nemčiji je Prinzessinnengarten v Berlinu. Na začetku leta 2008 je bil ustanovljen kot neprofitna organizacija z namenom, da se ustvari prostor za lokalno skupnost v Kreuzbergu - takrat eni izmed najbolj revnih četrti v mestu. Ideja za vrt je dozorela med obiskom Havane, Prinzessinnengarten pa je želel postati prostor, ki bo spodbujal trajnostne vrednote, lokalno pridelavo hrane, samozadostnost in kjer se bodo ljudje lahko družili, učili drug od drugega in izboljšali svoje socialno stanje. Do danes je Prinzessinnengarten postal znamenitost za turiste, poslovneže ki hodijo tja na kosilo in mlade, ki hodijo tja na pivo. Vrt obišče več kot sedemdeset tisoč obiskovalcev na leto, ljudi ki na vrtu delajo, živijo v bližini in so s projektom povezani že več let pa je okrog dvesto (Burckhart, 2015) Ta popularnost je ustvarila svojo lastno dinamiko, s čimer se je skupnostni vrt oddaljil od svojih začetnih ciljev. Organizatorji sedaj zaradi gneče razmišljajo o selitvi participativnih dejavnosti na drugo lokacijo, kjer bi skupnost lahko ohranila svoje originalne vrednote in aktivnosti učenja in sodelovanja, obstoječa lokacija pa bi postala neke vrste prostor potrošnje s koncerti, barom in filmskimi predvajanji, s čimer bi prenehala biti skupnostni vrt in se efektivno samouničila.

Tipičen turist raziskuje prostor s sprehajanjem, fotografiranjem in se udeležuje v potrošniških aktivnostih, kot na primer v restavracijah, vožnji z ladjo ali obiskom komercialnega muzeja. Turizem na urbanih skupnostnih vrtovih bi se lahko bolj kot s parki in botaničnimi vrtovi primerjal s turističnimi kmetijami na podeželju, kjer se prav tako dogajajo aktivnosti in ne le pasivno opazovanje. Na vrtu Prinzessinnengarten se trudijo, da bi obiskovalce spodbudili k sodelovanju tudi tako, da nimajo napisov ali tabel z informacijami - želijo, da obiskovalci vprašajo in pristopijo k ljudem na vrtu.

Prav tako, kot posamezna turistična kmetija ne prenese množičnega turizma, ga ne prenese tudi posamezen skupnostni urbani vrt. Rešitev te težave ima dve komponenti. Prva je sprememba navad turistov. Med raziskovanjem skupnostnih vrtov Prinzessinnengarten v Berlinu in Esta es una Plaza v Madridu so prisotni svetovali, da turisti pustijo doma kamere in raje s sabo vzamejo dobro voljo, odprtost za komunikacijo in pripravljenost na nove izkušnje. Če prostore obiščejo kulturni turisti, agro-turisti, ljubitelji hrane ali profesionalni vrtnarji, so veseli komentarjev, nasvetov za izboljšave, ali pa kar izvedbe kakšne optimizacije. Turistične aktivnosti se morajo v urbani participativni hortikulturi razširiti iz uporabljanja prostora na soustvarjanje prostora. Na skupnostnih vrtovih so obiskovalci, tudi turisti, spodbujeni da aktivno sodelujejo. To pomeni, da se učijo, pomagajo na vrtu, se pogovarjajo in sodelujejo med sabo, predajajo znanje, izboljšujejo prostor, na primer tako da naredijo klop iz lesa v delavnici, se učijo o čebelah, kuhajo in delijo izkušnje. Tako se zares spoznavajo z ljudmi in z naravo in dobijo nove izkušnje.

Druga komponenta rešitve problema masovnega turizma na skupnostnih urbanih vrtovih je dvig turizma na večje merilo, kar razporedi ljudi po večjem številu skupnostnih prostorov po mestu. V velikih evropskih mestih je večje število različnih tipov skupnostnih hortikulturnih prostorov. Mesta ugotavljajo, da ti kraji povzročajo širše spremembe v okolici, na primer dvig cen nepremičnin in gentrifikacijo. Hkrati imajo dobro podobo in vrednote, ki jih mesta lahko izkoristijo za svoj ugled in za grajenje znamke. V urbanističnem trendu 'zelenih mest' se v številnih evropskih mestih turizem institucionalno seli na raziskovanje širšega sistema urbane hortikulture. Primer je 'Urban Gardens Safari' v Göteborgu. Gre za vodene sprehode, ki se izvajajo od leta 2011, na njih pa se obiskovalci na neposreden način naučijo o zgodovini in stanju projektov ter tako dobijo direkten vpogled v stanje vrtnarjenja in urbanih skupnosti v mestu (Gothenburg Green World, 2016).

Urbani skupnostni vrtovi, gverila vrtovi in ostali participativni urbani prostori, ki so nastali po metodi 'od spodaj navzgor' so v osnovi nekompatibilni z masovnim turizmom in potrošniškim vedenjem, hkrati pa postajajo čedalje močnejši magneti, ki privabljajo ljudi in kapital. Ta pritisk od zunaj vpliva na zaznavo prostora lokalnih skupnosti, ki ga dojemajo manj kot svoj prostor izmenjave znanja, pridobivanja sposobnosti, socialnega izenačevanja, ekološke osveščenosti in trajnostnega življenja. To so univerzalno privlačne ideje, ki se razlikujejo od vrednot masovnega turizma ali kapitalizma, kjer je glavna vrednota potrošnja. Neposredna ekonomska korist ne more biti cilj turizma na skupnostnih prostorih. Visoko zanimanje za urbane skupnostne vrtove kaže, da ljudi sporočila teh prostorov zanimajo, saj so v sodobnih velikih in socialno polariziranih mestih še kako aktualna. Upanje je, da če se bo urbano skupnostno hortikulturo negovalo in širilo, bo to povečalo turistične kapacitete in sporočilo bo lahko doseglo kritično maso ljudi, ki bodo organizirali svoje projekte, s čimer bodo povečali produktivne kapacitete hrane v mestih. Tako bi mesta lahko zmanjšala svoj ekološki odtis, optimizirala vire na način krožnega gospodarstva in bolje skrbela za tiste prebivalce, ki so pomoči najbolj potrebni.

2. Literatura

Barthel, S., Parker, J. in Ernstson, H. (2015). Food and green space in cities: a resilience lens on gardens and urban environmental movements. *Urban Studies*, 2015, št. 52(7), str. 1321-1338.

Bendt, P., Barthel, S. in Colding, J. (2012). Civic greening and environmental learning in public-access community gardens in Berlin. *Landscape and Urban Planning*, 2012, št. 109(1), str. 18-30.

Burckhardt, H. (2015). Growing beyond rationalism: A case study on urban gardening's potential to challenge hegemonic worldviews of scientific rationalism. Lund University: Master Thesis.

Clouse, C. 2014. Cuba's Urban Farming Revolution: How to Create Self-Sufficient Cities. [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.architectural-review.com/rethink/cubas-urban-farming-revolution-how-to-create-self-sufficient-cities/8660204.article>.

Follmann, A. in Viehoff, V. (2015). A green garden on red clay: creating a new urban common as a form of political gardening in Cologne, Germany. *Local Environment*, 2015, št. 20(10), str. 1148-1174.

Gothenburg Green World. (2016). Urban Farming. [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.gothenburggreenworld.com/en/urban-farming>.

von der Haide, E. (2014). Die neuen Gartenstädte: Urbane Gärten, Gemeinschaftsgärten und Urban Gardening in Stadt- und Freiraumplanung. Internationale Best Practice Beispiele für kommunale Strategien im Umgang mit Urbanen Gärten. München: Stiftungsinitiative für Urbanes Gärtnern.

Hope, A. (2014). Brussels Delhaize store to grow own vegetables on roof. [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.flanderstoday.eu/living/brussels-delhaize-store-grow-own-vegetables-roof>.

Poulsen, M.N., Hullah, K.R.S., Gulas, C.A., Pham, H., Dalglish, S.L., Wilkinson, R.K. in Winch, P.J. (2014). Growing an urban oasis: a qualitative study of the perceived benefits of community gardening in Baltimore, Maryland. *Culture, Agriculture, Food and Environment*, 2014, št. 36(2), str. 69-82.

Quirk, V. 2012. Urban Agriculture Part I: What Cuba Can Teach Us. [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.archdaily.com/237526/urban-agriculture-part-i-what-cuba-can-teach-us>.

Selman, P. 2012. *Sustainable Landscape Planning: The Reconnection Agenda*. Abingdon: Routledge

Tornaghi, C. (2014). Critical geography of urban agriculture. *Progress in Human Geography*, 2014, št. 38(4), str. 1-17.

POMEN INTERPRETACIJE NA ZADOVOLJEVANJE POTREB SODOBNEGA TURISTA – INTERPRETACIJA NARAVNIH TURISTIČNIH VIROV

Darija Cviki

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled

darija.cvikl@vgs-bled.si

Povzetek

Prispevek skuša opredeliti pomen interpretacije na zadovoljevanje potreb sodobnega turista, predvsem pri interpretaciji turistične funkcije zelenih naravnih virov. Turistični potencial zelenih naravnih virov, kot so gozdovi, zaščitena naravna območja, parkovne površine in vrtovi, je velik in še vedno dokaj neizkoriščen. S povezavo naravnega vira in subjektivnega občutka dobrega počutja pri človeku, ki je močnejša kot povezava ekonomskega kapitala z dobrim počutjem, se išče pomen socialnih odzivov, ki predstavljajo pomemben segment turistične izkušnje. Ugotovitve in zaključek lahko pomembno prispevajo k ozaveščanju in izobraževanju turističnega osebja, k oblikovanju interpretacijske storitve turističnih ponudnikov, kakor tudi k trajnostni naravnosti in kreiranju novih zelenih delovnih mest v lokalnem okolju.

Gljučne besede: turistična izkušnja, interpretacija, zelen naravni vir, zadovoljevanje potreb.

1 Teoretična izhodišča

V pregledu teoretičnih izhodišč so podane pomembne ugotovitve o namenu interpretacijske storitve v turizmu in pomenu zadovoljevanja potreb ter čustveno navezanost turista na prostor kot zunanjo entiteto in celoto.

1.1 Pomen interpretacije na zadovoljevanje potreb turista

Interpretacija v turizmu služi opogumljanju interesa, promociji učenja, vodenju turistov k primernemu trajnostnemu vedenju, ki spodbuja užitek in zadovoljstvo. V tem primeru gre za usklajevanje interpretacije z izobraževanjem, prvoten namen pa zagotavlja predvsem osnovno izobraževanje turistov, da bi se lahko nadalje izobraževali sami. Originalno definicijo interpretacije je možno povzeti po Tilden kot: "izobraževalno dejavnost, katere namen je razkriti pomene in odnose skozi uporabo originalnih predmetov, z izkušnjami iz prve roke in s pomočjo predstavitvenih medijev, ne samo, kot golo sporočanje podatkov o dejstvih" (Tilden 1977 v Mocsardo, Woods and Saltzer, 2004, 231). Kvalitetna interpretacija pripomore k dvigu zadovoljstva obiskovalca in predstavlja del turistovega splošnega doživetja, ki ga je plačal (Ham in Weiler, 2012). Spmembe, ki jih učinkovita interpretacija povzroči, se kažejo v pridobljenem znanju, stopnji zadovoljstva obiskovalca ali/in spremembah v obnašanju v naravi. Kvaliteta, interpretacija in učenje o naravi so faktorji, ki tudi dvigujejo raven znanja in pozitivnega odnosa do ohranjanja narave. Model ozaveščanja interpretacije in doživljanja v turizmu temelji na konceptu ozaveščanja (ang. mindfulness), ki ga je razvila Ellen J.

Langer, profesorica psihologije na Harvardu. Ozaveščanje je mentalni proces, ki omogoča ljudem spoznavanje novih informacij, zaznavanje problemov, alternativnih vidikov v reševanju problemov, kontrole lastnega obnašanja, pri čemer ima mnogo koristnih učinkov na dobro počutje človeka (Langer, 2016).

Iz navedenega je razvidno, kako zelo pomembna je vloga interpretacije v turizmu in katere vrste interpretacij so najbolj zaželeni. Dobro oblikovana interpretacija je rezultat kombinacije elementov psihologije obiskovalca in komunikacijskih veščin. Temeljiti mora na (Mocsardo, Woods and Saltzer, 2004, 242):

1. Psihologiji usmerjanja pozornosti.
2. Psihologiji učenja.
3. Vedenjski psihologiji.
4. Raziskovanju komunikacijskih veščin v prepričevanju in teorij pristopa.

V skladu z navedenim, bi moral biti model interpretacije turistične funkcije zelenih naravnih virov ključnega pomena za doživeto izkušnjo in podprt s primernim programom ozaveščanja in upravljanja obiskovalca z namenom doseči zadovoljstvo turista na eni strani in dvig osveščenosti o zaščiti narave na drugi strani.

Principi, na katerih se naj oblikuje model ozaveščanja interpretacije narave so (Mocsardo, Woods and Saltzer, 2004, 246):

1. Vzpostavljajte osebne stike z obiskovalcem.
2. Zagotavljajte raznolikost interpretacijskih izkušenj.
3. Dobro strukturirana in logična vsebina posameznih tem pri interpretaciji.
4. Udeležba pri kreiranju programa odgovornega upravljanja z obiskovalci, ki predstavlja del upravljanja s kakovostjo (ang.: TQM - total quality management).

1.2 Socialni odzivi turista na naravno okolje

Pri doživljanju prostora kot zunanje entitete in celote, je jasna ločnica med posameznikom in naravnim okoljem. Pri tem je potrebno preveriti, kako se takšen uporabnik – v obravnavanem primeru turist, vključuje v posamezne dejavnosti v naravnem okolju, da bi zadovoljil svoje potrebe in kako interpretira doživeto turistično izkušnjo. Naravno okolje je možno opazovati tudi v smislu socialnega sistema. To pomeni, da obstajajo različni okoljski tipi v naravi, ki so primerni za socialne odzive. Zgodovinski razvoj odnosa človeka do gozda in zelenih naravnih površin kaže, kako so različne spremembe v družbi vplivale na odnos do gozda. Do 60. let prejšnjega stoletja je prevladoval avtokratski in elitistični odnos. Tak odnos se je razvil kot posledica propada imperializma in razvoja liberalizma in ni vključeval turističnih aktivnosti za splošno rabo v javno dobro. V času zadnjih dvajsetih let so se v demokratičnih družbah razvile različne interesne skupine za ohranjanje gozdov in gospodarjenje z njimi, ki jih lahko delimo na pragmatične okoljevarstvenike, konstruktivne delavce, urbane intelektualce in podeželske aktiviste (Sen in Pattanaik, 2016, 307). Vpliv družbenega režima na razvoj upravljaljskih praks z gozdovi je tudi neločljivo povezan tudi s kulturnimi običaji, socialnim vedenjem, znanstvenimi študijami in praksami lokalnega prebivalstva po posameznih državah.

Socialni odzivi predstavljajo pomemben delež turistične izkušnje. V najskrajnejšem primeru čustvenega odziva posameznika na naravo, se okolje prepleta z lastno identiteto posameznika in postane njegov neločljivi del. V ta segment sodi eksistencialen tip turista (Iso Ahola, 1980 v Holden, 2006, 78). Pri takšnih turistih je čustveno in duhovno središče njihove osebnosti neločljivo povezano z naravo. V primeru, ko gre za neposredno odvisnost človeka od lokalnega ekosistemskega tipa, je povezava naravnega vira in subjektivnega občutka dobrega počutja pri človeku je močnejša kot povezava ekonomskega kapitala z dobrim počutjem (Zorondo-Rodriguez et al., 2015, 16). Za zelene naravne površine, kot so gozdovi, parki, drevesa in vrtovi, je značilno in znano, da zagotavljajo zdravje

in splošno dobro počutje (Nilsson et al, 2011, 1). Ob upoštevanju socialnih odzivov uporabnikov in prostora kot zunanje entitete, ki vplivata na razvoj turizma, lahko rečemo, da je turizem velik in kompleksen pojav, z gospodarsko, okoljsko in družbeno interakcijo med krajem, prebivalci in vsemi deležniki, ki poslujejo s tem krajem in se ga ne da preučevati izvetega iz tega konteksta (Butler, 2008, 54). Osnova uspešnega razvoja turizma je v uglašenosti odnosnega razmerja med turisti, prebivalci obiskanega kraja in podjetji ter organizacijami, ki zagotavljajo turistične storitve. Turizem sodobnega časa je dejavnost, kjer se prepletajo različne stroke, ki bi se pri kreiranju razvojnih smernic morale med sabo združiti. Sem sodi interdisciplinarno povezovanje med zdravstvenim in okoljskim sektorjem ter družbenimi vedami, ki bi jih morali podpirati vsi udeleženci (Nilsson et al., 2011, 1) in odločevalci v turistični stroki. Naloga odgovornih za načrtovanje razvoja turizma je zagotavljati tudi dobro počutje lokalnega prebivalstva v smislu »odzivnosti prebivalstva« (op.a.: ang. resident responsive tourism) na turistično razvojno planiranje (Sharpley, 2014, 37). Da bi dosegli optimalne razvojne rezultate v turistični dejavnosti, je potrebno v odločanje vključevati tudi mnenje lokalnega prebivalstva. Stališče lokalne skupnosti se lahko reflektira v odnosu na turiste, na upravljalce in odločevalce ter na naravne vire.

1.3 Socialno – kulturne vrednote narave kot vir turistične izkušnje

Naveden vidik opazovanja okolja kot socialnega sistema je v turizmu pomemben za opredelitev turističnih produktov in storitev, ki lahko izhajajo iz izkoriščanja socio-kulturnih (SCV) parametrov zelenih naravnih površin¹. Socialna in kulturna vloga gozdnega habitata je namreč neprecenljiva za kakovost življenjske ravni (Uradni list Republike Slovenije, št. 111). Tudi različne državne ureditve družbenih sistemov so vplivale na način izrabe gozda. Odvisno od tega odnosa, je gozd izkoriščal na primer izključno lovsko funkcijo ali lesno-proizvodno funkcijo ali varovalno funkcijo. Danes govorimo o sodobnem in **holističnem pristopu izkoriščanja SCV parametrov** zelenih naravnih površin v turistične namene, s soudeležbo pri odločanju in upravljanju z gozdovi, parkovnimi površinami, nasadi in podobno.

Sodobni razvojni koncept gozda in gozdnega habitata ne temelji le na lesno-proizvodni funkciji, ohranjanju in zagotavljanju lesa ter hrane (lova). V sodobni družbi se zaradi vse večje vloge urbane kulture, velike izgube gozdnih zemljišč in razvoja okoljevarstva ter zahtev po ohranjanju biodiverzitete, pojavlja potreba po ponovni opredelitvi gozda kot naravnega vira. Gozd je namreč pomemben vir nelesnih² proizvodov in zdravega okolja, ekosistemskih, ekoloških in socialnih koristi, zato je potrebno spremeniti njegovo opredelitev iz proizvodne v potrošniško (Sanesi, Gallis in Kasperidus, 2010, 24). Sodobna družba danes se sooča s »sedečo« populacijo, vse bolj prisotnim stresom in problemi, ki rezultirajo v kroničnih boleznih, pri katerih ima sodobna medicina le korektivno vlogo. V smislu **promocije zdrave družbe** nudijo vsi zunanji zeleni naravni elementi, kot so to gozdovi, parki, drevesa in vrtovi, možnosti za izboljšanje zdravja in dobrega počutja (Nilsson et al., 2011, 1). Upravljalci z gozdovi bi morali upoštevati javno mnenje in skrb lokalnih deležnikov pri sprejemanju razvojnih odločitev.

Drevesa zagotavljajo mnogo produktov poleg osnovnega produkta – lesa in predstavljajo naravne ali izvedene turistične produkte, ki omogočajo izboljšanje zdravja in dobrega počutja. Skozi evolucijo so

¹ Op.a.: pod besedno zvezo zelena naravna površina lahko razumemo: gozd, zaščitena naravna območja, urejene parkovne površine, nasadi in podobno.

² Nelesni proizvodi, pa tudi ekosistemske storitve v korist javnosti so pojmi, ki se uporabljajo v navedenih virih in poročilih ter statističnih podatkih, zato so tako poimenovane tudi v prispevku. Predstavljajo turistični potencial posameznih funkcij gozda in osnovo za razvoj gozdnega turizma. Med nelesne gozdne produkte sodijo: hrana, dekorativni izdelki in okrasne rastline, ostali produkti iz rastlin, izločki, barvila, surovine za zdravila, aromatski izdelki, meso divjih gozdnih živali, divji med in čebelji vosek, strojene kože in trofeje (MCPFA, 2015, 26).

razvila edinstvene kemične obrambne sisteme, ki temeljijo na naprednih funkcionalnih molekulah³. Zato so izjemno bogata z bioaktivnimi, zaščitnimi snovmi, ki jih štejemo med antioksidante, antikanceroidne snovi in estrogene⁴. Bioaktivne spojine, pridobljene iz lesa se uporabljajo kot dodatki ali samostojno v farmacevtski, kot tudi v prehranski industriji (Nilsson et al., 2011, 8), tovrstne produkte, pridobljene na osnovi lesa, pa štejemo med nelesne produkte. V Evropi se ocenjuje, da znaša tržna vrednost nelesnih produktov 2,3 milijarde eur, vrednost socialnih, ekoloških in biosferičnih⁵ storitev pa 619 milijonov evrov (MCPFE, 2015, 26).

Prav tako je **terapevtska vloga narave** – gozdov, parkov in rastlin pri odpravljanju stresa, odpravljanju razdražljivosti, izboljšanju koncentracije in izboljšanju človekovega zdravja, primerna za razvoj turizma dobrega počutja. Na Švedskem, na primer, že vrsto let razvijajo mrežo terapevtskih vrtov, na Finskem, Švedskem in Norveškem pa vključujejo gozd v redni šolski kurikulum⁶ (Nilsson et al., 2011, 3). V skladu z dognanji Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi in poročilu o stanju evropskih gozdov v letu 2015 (MCPFE, 2015, 129), je 25% evropskih držav poročalo tudi o spremembah, ki zadevajo promocijo in uporabo nelesnih proizvodov in storitev (poleg vodilnih, lesnih proizvodov). Islandija je trenutno edina evropska država, ki je oblikovala prvo uredbo na področju nelesnih proizvodov in storitev - NWFP (ang. Non-wood forest products) v okviru gospodarjenja z gozdovi. Glede na dokazano terapevtsko vlogo narave je potrebno raziskati vpliv gozda na človeka tudi z družboslovno-humanističnega vidika ter takšne raziskovalne napore horizontalno povezati z ostalimi strokami. Na takšnih osnovah bi bilo upravičeno razvijati turizem dobrega počutja. Pri raziskavah bi bilo potrebno sodelovati tudi s praktiki, ki že izvajajo posamezne dobre prakse v svetu, vendar se ne zavedajo aplikativnosti v mednarodnem okolju.

Turizem je dejavnost, ki lahko izvede valorizacijo katerega koli kraja v zaželeno turistično destinacijo ali privlačnost in omogoči človeku odmik od vsakodnevnega življenja (Nogue´s-Pedregal, 2012, 57-87). Naravno okolje (divjina, zaščitena naravna območja, gozdovi, parkovne površine, vrtovi) je v tem smislu velik potencial, ki ga je potrebno še raziskati in razviti, saj je trenutno še premalo izkoriščen v turistične namene (UNEP, 2005; Konu, 2015). Tudi **estetska funkcija** zelenih površin lahko blagodejno in terapevtsko vpliva na človeka in njegove zaznavne čute. Gozd je prvi izmed zelenih naravnih prostorov, kjer se ljudje najlažje sprostijo, saj stik z gozdom zvišuje stopnjo psihološkega dobrega počutja (op.a.: ang. Psychological well-being – PWB). Zato je za zdravo življenje nujno treba vzpostaviti pristen odnos z naravo (Močilnik in Pirnat, 2010, 180).

2 Metodologija

Metoda, uporabljena v tej raziskavi, je vključevala naslednje korake: (a) zbiranje literature na podlagi ključnih besed iz akademske podatkovne baze z uporabo metode desk raziskovanja, (b) zbiranje razvojnih dokumentov v smislu informacijske podpore in boljšega razumevanja obravnavane zadeve, (c) analizo podatkov in zaključke. Ključne besede pri iskanju znanstvenih člankov in razvojnih dokumentov so bili turistična izkušnja, družbeno-kulturne vrednote gozda, naravne zelene površine, interpretacija. Raziskave so omejile zadetke le v mednarodnih revijah zbirk podatkov ScienceDirect, JSTOR, Elsevier, Emerald, Taylor & Francis in SpringerLink. Izbor prispevkov je od leta 2004 do 2016

³ To so molekule eteričnih olj v drevesih, ki dosejajo lahko različne učinke: spodbujevalne ali zaviralne.

⁴ Sem sodijo: bioaktivne spojine, ki jih najdemo v drevesih, vsebujejo flavonoide, lignane, stilbene, terpenoide, fitosterole, maščobne kisline in vitamine (Nilsson et al., 2011, 7)

⁵ Med biosferične storitve štejemo skladiščenje ogljika, med ekološke storitve štejemo oskrbo z vodo, med socialne storitve štejemo lov, ribolov, najem koč, šport (MCPFE, 2015, 26).

⁶ Podobno prakso izvajajo tudi na Fakulteti za gozdarstvo v Beogradu, kjer vodijo študente na tridnevno prakso na planino Goč pri Kraljevu, z namenom spoznavanja zaščite dreves in utrjevanja človečnosti kot vrednote (vir: e-pošta, dne 1. 6. 2016).

zajel 18 člankov, izjema je 1 prispevek iz leta 1999, ki se direktno nanaša na socialno-kulturne vrednote gozda.

3. Rezultati

Pri upravljanju turističnih namestitev in trajnostno naravnega vedenja, je potrebno učinkovito informirati turiste o možnih posledicah neprimerne vedenja v naravi. Dobro obrazložene regulacijske omejitve ob primerni interpretaciji, so turistom v pomoč, saj razumejo in v 90% primerno prilagodijo svoje obnašanje (Mocsardo, Woods and Saltzer, 2004, 233).

Potreba turistov po interpretaciji narave. Rezultati študije 15 primerov o vodenih ogledih naravnih znamenitosti v Novi Zelandiji in Avstraliji, ki je obravnavala skoraj 5.000 obiskovalcev, so pokazali, da je največji vpliv na splošno zadovoljstvo obiskovalcev z doživeto izkušnjo v divji in neokrnjeni naravi, imelo prepričanje obiskovalcev o tem, kaj in koliko so se naučili o njej. Najbolj pogosti predlogi o tem, kako izboljšati interpretacijo neokrnjene narave obiskovalcem, so se nanašali na želje po več informacijah o živalskih vrstah in najbolj primernem času za njihov ogled v živo, o zaščitenem naravnem območju, primernih brošurah in vznurljivejših video posnetkih ter bolj informiranih vodičih (Mocsardo, Woods and Saltzer, 2004, 236).

Vključevanje mnenja lokalnega prebivalstva. Študija, ki je obravnavala odnos lokalne skupnosti do ohranjanja parka kot naravnega vira na zaščitenem naravnem območju Bhitarkarnik, Indija, je preučila 36 vasi in odnos lokalnega prebivalstva do tega naravnega vira. Rezultati so pokazali, da lokalno prebivalstvo povezuje funkcije gozda direktno s svojim dobrim počutjem in je pripravljeno aktivno sodelovati pri načrtovanju trajnostnega razvoja ter zagotavljanju ekosistemskih storitev (Ruchi, Shivani in Syed Ainul, 2012). Zato je poleg interdisciplinarne povezave med strokami, potrebno upoštevati tudi dejstvo, da je učinkovito ohranjanje naravnih virov možno le na podlagi razumevanja stališč in zaznav lokalnih skupnosti na določenem območju. Lokalne skupnosti vrednotijo tiste funkcije naravnega vira, ki so neposredno povezane z njihovim dobrim počutjem ter vplivajo na njihovo socialno vedenje in splošno demografsko stanje.

Razvoj odnosa človeka in družbe do gozda. Lahko rečemo, da se je odnos človeka do gozda kot neprecenljivega naravnega vira razvijal sočasno z razvojem družbe in njenih vedenjskih vplivov v smislu družbene ureditve (kot na primer kapitalizem, socializem), ki je narekovala določene vedenjske vzorce, ki so se kazali tudi v odnosnem razmerju človeka do gozda na eni strani in v razvoju upravljaljskih gozdnih praks. Do podobnih rezultatov je prišla tudi študija upravljanja gozdov v Tadžikistanu, nekdanji sovjetski republiki, ki je s spremembo od komunističnega in centraliziranega režima prešlo na bolj tržno orientirano državno ureditev. Sočasno s spremembo državne ureditve se je reorganiziralo tudi upravljanje z gozdovi. Vlada Tadžikistana je leta 2013 razglasila reformo v gozdarskem sektorju in pričela izvajati institucionalne spremembe. Rezultati študije so sicer pokazali premajhno zavedanje lastninske pravice, nezadostno javno udeležbo pri gospodarjenju z gozdovi, premalo usposobljenega kadra, premalo zajetih podatkov in opravljenih raziskav na področju gozdnega gospodarstva, a kljub temu prevladuje želja po spremembi. Upravljanje z gozdom v Tadžikistanu še zdaleč ne dosega holističnega pristopa, vendar je vzpostavljena nova struktura upravljanja, ki si želi nove oblike izrabe gozda tudi v turistične namene (Mislímshoeva, Herbst in Koellner, 2016, 12).

Skrb lokalnega prebivalstva in soupravljanje z gozdovi in parkovnimi površinami. Študija, ki je preučevala skladnost mnenja znanstvenega in laičnega pogleda lokalnega prebivalstva na stanje zdravja gozdov v Pinery Provincial Park, Ontario, je ugotovila, da ljudje zelo visoko cenijo bližnje gozdove tudi v smislu ohranjanja duševnega zdravja (Patel, Rapport, Vanderlinden in Eyles, 1999, 239). Gre za raziskavo povezanosti med socialnimi vrednotami, ki jih spodbujajo SCV parametri in

stanjem gozdov. Na osnovi rezultatov je sklepati, da je potrebno okoljsko upravljanje z gozdovi vključiti v shemo odločanja in razvojne dokumente tudi človeške vrednote (kot so ljubezen, skrb in pripadnost), saj slednje vplivajo in so neločljivo povezane z okoljskim upravljanjem in s sprejemanjem odločitev, hkrati pa se na podlagi vrednot oblikujejo področja uravnavanja, oblikovanja in poseganja v posamezne elemente gozdnega ekosistema, kot na primer zaščite pred onesnaževanjem voda, preprečevanja devastiranja gozda, vlaganja v razvoj in podobno (Patel et al, 1999, 240). Skrb lokalnega prebivalstva za ohranjanje biodiverzitete, ki jo je raziskava potrdila, je izkazana tudi s pobudo o širšem izobraževanju o raznolikih storitvah, ki jih ponujajo gozdovi (Ibid, 245). Poleg visoke stopnje skladnosti mnenj med znanstvenim in laičnim mnenjem o stanju zdravja gozdov, je raziskava zasledila, da ljudje zelo visoko cenijo bližnje gozdove tudi v smislu ohranjanja ne samo fizičnega, ampak tudi duševnega zdravja in neločljive povezanosti človeka z naravo.

Terapevtski vpliv narave - Estetski vpliv gozda na človeka in njegovo dobro počutje. Raziskava, ki je obravnavala vključenost zvočne podobe gozda v glasbeno-umetniška dela slovenskih avtorjev in odzivnost anketirancev na zvočne podobe, je pokazala, da večina anketirancev pozitivno ocenjuje učinke gozdnih zvokov na počutje. Zvočne podobe gozda blagodejno vplivajo na človekovo psiho in imajo terapevtski učinek (Močilnik Mlakar in Pirnat, 2010, 179). Rezultati raziskave vpliva gozda na človekovo počutje, katere glavni namen je bil razviti produktni model, ki se lahko vključi v turistično ponudbo, so pokazali, da je gozd lahko idealno okolje in **vir za razvoj turizma dobrega počutja** in razvoja novih storitev (Konu, 2015, 4).

Primer dobre prakse izvajanja gozdnega zdravstveno-terapevtskega turizma, ki temelji na spoznanjih shinrin-yoku⁷ in uporabi gozda v turistične namene z upoštevanjem globokega spoštovanja do narave, je prikazala delavnica na simpoziju gozdne medicine shinrin-yoku, ki je potekal v Srbiji (Beograd) dne 24. in 25. maja 2016. Delavnica je potekala na osnovi obnovitvene teorije⁸. Ta teorija pojasnjuje, kako lahko naravna okolja pomagajo ljudem obnoviti izčrpane zmogljivosti za usmerjanje pozornosti, medsebojne prilagodljivosti in združevanja (Nilsson et al., 2011, 9) ter k **odpravi ali omilitvi psihosomatskih obolenj, duševnega stresa**.

Praktična raba posameznih interpretacijskih načinov se kaže v:

1. znakov in brošurah (znaki v naravi dajejo obiskovalcu tudi osnovne informacije o neokrnjeni naravi, informirajo o poti ter opozarjajo na morebitne nevarnosti približevanja ali hranjenja divjih živali). Nameščanje in vzdrževanje tovrstnih oznak je drago.
2. Oznakah v zoo parkih, safari parkih in aqua parkih služijo informiranju obiskovalcev o bistvenih značilnostih živali, njihovih prehranskih navadah, negi in vzdrževanju.
3. Vodičih, ki imajo dvojno vlogo: na eni strani demonstrirajo in razlagajo vedenjske vplive, obvladujejo odzive obiskovalcev na divjo in neokrnjeno naravo, pritegnejo pozornost obiskovalcev, odgovarjajo na vprašanja in podajajo informacije v danem trenutku glede na obnašanje živali. Stroške usposabljanja in zaposlovanja vodičev je potrebno optimizirati glede na skupine obiskovalcev.
4. Demonstracijah in show-programih z divjimi živalmi. Pozitivna plat tovrstnega interpretacijskega načina se kaže v možnosti pogostega ogleda gibanja in obnašanja divjih živali, možnosti zastavljanja vprašanj, osebnega kontakta z živalmi in razvoja čustvenega odziva. Nevarnost v tej obliki interpretacije, se kaže v antropomorfizmu in mišljenju obiskovalcev, da gre za živali, ki so udomačene.
5. Uporabi interaktivne tehnologije. Interaktivni računalniki so uporabni za predstavitev informacij in samostojno vodenje. Njihova namestitve in vzdrževanje je draga, uporablja se le v notranjem in nadziranem sistemu. Omogoča obiskovalcu, da vidi divjo naravo in živalske vrste v situacijah, ki jih v zunanjem okolju ob ogledu ne bi imel priložnost videti (gnezdenje, hranjenje, lov..).

⁷ Shinrin-yoku je japonski izraz, ki v direktnem prevodu pomeni »gozdna kopel«.

⁸ Gre za restorative experience, ki jo je prikazal Amos M. Clifford, ustanovitelj Centra obnovitvenih procesov (Center for Restorative Process).

4. Zaključek

Interpretacija zelenih naravnih turističnih virov je novejšo področje, ki je aktualno v sodobnem času in ponuja še dokaj neizkoriščen potencial za razvoj turistične dejavnosti v ruralnem in mestnem okolju. Pomen interpretacije turistične funkcije zelenih naravnih virov se kaže:

- pri turistih: z zadovoljevanjem njihovih potreb;
- pri celovitosti storitev turističnih operaterjev in ostalih ponudnikov: z interpretacijsko storitvijo oblikujejo zadovoljne odjemalce, ponujajo jih ne le fizično, ampak tudi intelektualno in čustveno doživetje;
- v trajnostno naravnani ekonomiji lokalnega okolja: zadovoljevanje zahtev sodobnega turista se doseže z angažiranjem lokalnega prebivalstva.

Interpretacija je ključnega pomena predvsem pri zagotavljanju informacij turistom, saj ima izreden vpliv na turistovo splošno doživetje turistične izkušnje, na zadovoljevanje njegovih potreb in pričakovanj o naravni in kulturni dediščini izbrane destinacije, o avtentičnosti lokalnega okolja, o naravnih in izvedenih atrakcijah primernem obnašanju v naravi.

5. Literatura

Butler, Richard (2008). *Modern Tourism and Its Development in a Post-Modern Age*. Section – A, 3rd chapter. *Tourism Development Revisited Concepts, Issues and Paradigms*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, pp. 54 – 63. ISBN: 978-0-7619-3633-6 (PB).

Ham, H. Sam and Weiler, Betty. (2012, first edition in 2002). *Sustainable Tourism: A Global Perspective*; Chapter 3: Interpretation as the centerpiece of sustainable wildlife tourism. ISBN-13: 978-0-750-68946-5.

Holden, Andrew. (2006). *Tourism Studies and the Social Sciences*. Routledge, Taylor & Francis e-Library.

Konu, Henna. (2015). *Developing a forest-based wellbeing tourism product together with customers - An ethnographic approach*. *Tourism Management*, No.49, pp. 1-16. Elsevier Science Ltd.

Langer, J. Ellen. (2016). *The Power of mindful learning*. ISBN: 9780738219097 (e-book).

MCPFE - Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. (2015). *Forest Europe, 2015: State of Europe's Forests 2015*. Elektronski vir: <http://www.foresteuropa.org/docs/fullsoef2015.pdf>.

Mislimshoeva, Bunafsha; Herbst, Peter; Koellner, Thomas. (2016). *Current pathways towards good forest governance for ecosystem services in the former Soviet republic Tajikistan*. *Forest Policy and Economics* 63, pp.11-19.

Moscardo Gianna, Woods Barbara, and Saltzer Rebecca. (2004). *The Role of Interpretation in Wildlife Tourism*. Elektronski vir: http://researchonline.jcu.edu.au/7500/1/7500_Moscardo_et_al_2004.pdf.

Nilsson, Kjell, Sangster, Marcus, Gallis, Christos, Hartig, Terry, Sjerp de Vries, Seeland, Klaus, Schipperijn, Jasper. (2011). *Forests, Trees and Human Health*. Znanstvena monografija. Springer.

Nogue´s-Pedregal, A.M. (2012). When the Desirable and the Feasible Converge Through Tourism Space. *Culture and Society in Tourism Contexts*. Tourism Social Science Series, Volume 17. Emerald, pp. 57 – 89.

Patel Aviva, Rapport J. David, Vanderlinden Loren, Eylesf John. (1999). Forests and societal values: comparing scientific and public perception of forest health. *The Environmentalist* 19, 239 – 249. Kluwer Academic Publishers, Boston.

Ruchi, Badola, Shivani, Barthwal in Syed Ainul, Hussain. (2012). Attitudes of local communities towards conservation of mangrove forests: A case study from the east coast of India. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* 96, 188-196. Elsevier.

Sanesi Giovanni, Gallis Christos and Kasperidus Hans Dieter. (2010). Urban Forests and Their Ecosystem Services in Relation to Human Health. DOI 10.1007/978-90-481-9806-1_2, © Springer Science+Business Media.

Sen, Amrita in Pattanaik, Sarmistha (2016). Politics of Biodiversity Conservation and Socio Ecological Conflicts in a City: The Case of Sanjay Gandhi National Park, Mumbai.

Sharpley, Richard. (2014). Host perceptions of tourism: a review of the research. *Tourism Management* 42, pp.37-49. Elsevier.

Steiner, Achim. (2004). How much is an ecosystem worth? Assessing the economic value of conservation. USA: The World Conservation Union - IUCN. The International Bank for Reconstruction and Development/THE WORLD BANK 1818 H Street, NW Washington, DC 20433.

UL RS - Uradni list Republike Slovenije, št.111, 05.12.2007. Resolucija o nacionalnem gozdnem gospodarstvu – ReNGP.

Verbič, Miroslav, Erker, Slabe, Renata. (2004). Smernice za ekonomsko vrednotenje naravne in kulturne dediščine. Inštitut za ekonomska raziskovanja. Ljubljana.

Zorondo-Rodriguez Francisco, Grau-Satorras Mar, Kalla Jenu, Demps Katie, Go´mez-Baggethun Erik, Garcia Claude and Reyes-Garcia Victoria. (2015). Contribution of Natural and Economic Capital to Subjective Well-Being: Empirical Evidence from a Small-Scale Society in Kodagu (Karnataka), India. Springer Science+Business Media Dordrecht 2015.

PRILOŽNOSTI HORTIKULTURNIH UREDITEV V TRAJNOSTNEM TURIZMU

Mojca Sodin, Nada Reberšek Natek

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje, Višja strokovna šola

mojca.sodin@hvu.si, nada.natek@hvu.si

Povzetek

V članku opredelimo pomen trajnostnega turizma, kot pomembne gospodarske panoge, katere konkurenčnost se lahko razvija v povezavi z zelenimi hortikulturnimi destinacijami, ki gradi na spoštovanju okoljskih vrednot, na poznavanju naravne, kulturne in zgodovinske dediščine ter prilagajanju nastajajočih podnebnih sprememb. V članku je predstavljen zeleni turizem, ki vedno bolj pridobiva na pomenu in je v skladu z obstoječimi trendi na tem področju. Zato menimo, da je potrebno v turistično ponudbo vključiti tudi naše hortikulturne posebnosti in jih predstaviti na zanimiv, nov in atraktiven način tako domačim, kakor tujim turistom. V ta namen predstavljamo idejo, ki smo jo oblikovali na VSŠ Šole za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje, s katero bomo v obstoječem šolskem parku pripravili novo učno pot, ki jo želimo predstaviti kot pravljično zeleno destinacijo. V njej bomo predstavili zgodbe, ki nam jih govorijo mogočna drevesa in so v povezavi z bogato naravno, kulturno in zgodovinsko dediščino mesta Celja.

Ključne besede: hortikultura, zelena turistična destinacija, trajnostni turizem, naravna, kulturna, zgodovinska dediščina

1. Vsaka zelena (hortikulturna) destinacija si zasluži svojo zgodbo

Turizem postaja vedno bolj pomembna gospodarska panoga in vsi ugotavljamo, da je na tem področju veliko neizkoriščenih potencialov, zlasti če to povežemo z letošnjim letom, ki ga je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela kot mednarodno leto trajnostnega turističnega razvoja. To mednarodno leto trajnostnega turizma spodbuja razvoj in krepitev turističnega sektorja, spoštovanje različnosti kultur, okoljsko in kulturno ohranjanje bogate dediščine civilizacij ter tako prispeva k boljšem poznavanju sveta okoli nas in k krepitvi miru na svetu, prav tako pa tudi k ustvarjanju novih delovnih mest, prav tako pa poudarja različne možnosti turističnega razvoja.

Svetovna turistična organizacija (UNWTO) poudarja, da ima turizem še vedno enega izmed najboljših gospodarskih položajev, vendar se sooča z nekaterimi glavnimi globalnimi izzivi in trendi. Tako je tudi opredelila tri prednostne naloge, ki so bile ključne za razvoj turizma v preteklem letu:

- spodbujanje varnega, brezhibnega in prijaznega potovanja;
- krepitev vloge tehnologije in inovacij v turizmu;
- sprejemanje programa trajnosti. (povzeto po: 2016, Annual Report, World Tourism Organization 2017, 15)

Slika 1 prikazuje turistično leto 2016 v številkah. Izkazalo se je kot odlično leto na področju mednarodnega turizma. Zabeleženo je kar 1,2 milijarde mednarodnih prihodov turistov, kar predstavlja 4 % rast glede na leto 2015. Neprekinjena rast turističnih prihodov se beleži že 7 let zaporedno in sicer je v letih med 2008 in 2016 potovalo kar 300 milijonov več turistov.

Slika 3: Turistično leto 2016 v številkah

Vir: Annual Report 2016, World Tourism Organization 2017, 11

1.1 Trajnostni turizem

Kadar si zaposleni v turizmu prizadevajo, da delujejo trajnostno in delujejo v korist lokalne skupnosti, so ozaveščeni in delujejo skladno z zahtevami okolja, predvsem skrbijo za razvoj v skladu z varstvom okolja, podnebnih sprememb, potem govorimo o trajnostnem turizmu. Zaželeno je, da trajnostni turizem gradi na vedno novih priložnostih, oziroma da v luči stalnega razvoja poišče nove, obetavne, lahko bi rekli tudi nove niše na tem področju.

Ker se v turizmu vse tja do leta 2030 predvideva pospešena rast dejavnosti, kar posredno predstavlja potencialno ogroženost okolja in neposredne vplive na lokalno skupnost, je trajnostna komponenta turizma vedno bolj pomembna.

1.1.1 Trendi v trajnostnem turizmu

V trajnostnem turizmu je potrebno upoštevati vse tri dimenzije trajnosti; tako okoljsko, gospodarsko in socialno – kulturno, ki naj bi bile v medsebojnem ravnovesju. Tem se v zadnjem času pridružuje tudi vidik podnebnih sprememb.

Zato naj bi v trajnostnem turizmu poskrbeli zlasti za:

- optimalno izkoriščanje okoljskih virov, zlasti za ohranjanje naravnih virov in biotske raznovrstnosti;
- spoštovanje obstoječih kulturno zgodovinskih značilnosti;
- informativno sodelovanje vseh pomembnih zainteresiranih in zagotavljanje njihovih socialno ekonomskih koristi;
- spodbujanje okolja k ozaveščanju in izobraževanju o trajnostnem razvoju;
- skrb za zdravje.

Zelo pomembno je tudi prepoznavanje novih priložnosti, zlasti na področju lokalnega trajnostnega turizma.

1.2 Pomen kulture v trajnostnem turizmu

Evropski turisti so tudi zelo zainteresirani za kulturni turizem, zlasti za aktivno odkrivanje vseh kulturnih znamenitosti in prireditev. To pozitivno vpliva na razvoj in nastajanje novih kulturnih dejavnosti ter novih kulturnih znamenitosti na posamezni destinaciji, hkrati pa se tudi povečuje zanimanje za kulturo pri lokalnem prebivalstvu.

Zaradi razvoja tega trenda, so Rast povpraševanja po kulturnem turizmu različne države in regije tekmujejo za del tega donosnega trga.

Obetavni segment na področju turističnih destinacij predstavljajo znamenitosti naravne in kulturne krajine, interakcija z domačini in pridobivanje aktivnih izkušenj; prav tako je pomembna varnost destinacije ter trajnostni pristop do dela. Vedno več ljudi uživa v naravi in se na potovanjih osredotoča na naravno in kulturno krajino, zanimajo jih opazovanje favne in flore ter življenjski slog ljudi, ki živijo v naravnem okolju. Na potovanjih radi hodijo, bivajo v preprostem okolju, pritegnejo jih zgodbe in avanture. Zlasti evropski popotniki cenijo fleksibilne, posebne, drugačne izkušnje in edinstven dopust.

1.3 Pomen hortikulture v trajnostnem turizmu

Turisti prepoznavajo Slovenijo kot zeleno deželo, vendar menimo, da so njene hortikulture posebne tako domačim, kakor tujim turistom premalo poznane. Tako predlagamo, da se tudi na tem področju močneje vključujemo v obstoječo turistično ponudbo v lokalnem okolju, zlasti ker lokalna ponudba in identiteta posamezne destinacije vedno bolj pridobivata na pomenu. To se tudi vključuje s trendi na tem področju, zlasti kadar je ta povezana z naravno, kulturno ali družbeno vsebino. Tako se lahko oblikujejo različne nove destinacije, katerih atrakcije so lahko prikazane skozi pripovedovanje zanimivih zgodb, tudi takih s pravljico vsebino.

Ker so hortikulture posebne vedno povezane z družbo v kateri so nastale, torej tudi s fizičnim naravnim in kulturnim okoljem in so del družbene tradicije, torej tudi v povezavi z zgodovino prostora, saj imajo svoje korenine v preteklosti. Prav tako pa imajo hortikulture prostori svojo posebnost; podvrženi so neprestanemu razvoju in spreminjanju, evoluciji, človeškemu vplivu...

Hortikulture prostori so del krajine, mestne, podeželske, kulturne. Njihova glavna sestavina je vegetacija in v njej živeče živali, ki v povezavi z okoljem tvorijo različne ekosisteme; v njih lahko opazimo tudi določene naravne pojave, spremembe skozi letne čase... in lahko nanje gledamo vedno z drugega zornega kota; ponujajo tudi veliko različnih izobraževalnih tematik.

1.3.1 Oblikovanje nove hortikulture turistične destinacije

Čeprav v slovenskem turizmu prevladuje mnenje, da so potrebne znatne investicije v novo turistično ponudbo, menimo, da obstajajo na tem področju tudi neizkoriščeni potenciali, ki si zaslužijo novo vizijo, razvojno filozofijo in poslovno usmerjeno strategijo v preusmerjanje in novo pozicioniranje obstoječih potencialov, posebej če vključujejo trajnostno zeleno komponento.

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje (ŠHVU Celje) ima več kot 70 letno tradicijo in razpolaga s čudovitim parkom, ki v vsakem letnem času pripoveduje svojo zgodbo in privlači obiskovalce. Po njem se lahko sprehajamo, poležavamo na travi, občudujemo različne motive, prepletanje in barvitost rastlin; pa se kaj bi se lahko poiskalo. Park je del njene tradicije in temelji na več kot štiridesetletni preteklosti. Odločili smo se, da bomo postopoma te zgodbe zapisali, jih povezali z naravnimi, zgodovinskimi in kulturno umetnostnimi znamenitostmi krajine v kateri živimo

in jih predstavili lokalni javnosti ter jih ponudili tudi ostalim kot na poseben način predstavljeno posebnost naše šole, pa tudi mesta Celja, predvsem z namenom, da postane prepoznavnejši in bolj obiskan.

Šolski park je poln različnih rastlin in drevesa imajo v njem poseben pomen. Zaslužijo si, da jih predstavimo na drugačen način. Slika 2 prikazuje eno izmed teh lepih dreves, na samem vhodu na šolsko posestvo, v jesenski barvitosti in zaradi že odpadlega listja, v vsej svoji mogočnosti. Ti hortikulturni prostori naredijo kraj poseben.

Slika 4: Drevesa predstavljajo ogrodje šolskega parka

Vir: Sodin, 2017 b

1.3.2 Pravljično zelene zgodbe dreves

ŠHVU Celje, njen park, mesto Celje in njegova bližnja in daljna okolica ima veliko znamenitosti, ki so povezane z bližnjo in daljno preteklostjo, ki jih lahko vključimo v predstavitev šolskega parka.

Slika 3 predstavlja osnutek predstavitve dreves šolskega parka.

Slika 5: Pravljično zeleno popotovanje

Vir: Sodin, 2017 a

2. Viri

Bricker, S. Kelly. 2017. Trends and issues for ecotourism & sustainable tourism. Global Network: ESTC Conference, Ecotourism Associations. [Online]. [Povzeto 25. oktober. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu:

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/4099Presentation%200.1%20Kelly%20Bricker%20-%20full%20presentation.pdf>.

UNEP. 2017. Making tourism more sustainable. A Guide for Policy Maker. [Online]. ISBN: 92-807-2507-6 (UNEP), ISBN: 92-844-0821-0 (WTO). [Povzeto 20. oktober. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/dtix0592xpa-tourismpolicyen.pdf>

Plut, Dušan. 2007. Sonaravni razvoj (napredek) in geografija. Dela, publikacija Oddelka za geografijo, 2007, št. 28, str. 287-304. ISSN 0354-0596.

Sodin, Mojca. 2016. Modul Oblikovanje prostora z rastlinami. Zapiski predavanj. VSŠ, Šola za hortikulturo n vizualne umetnosti Celje.

Sodin, Mojca. 2017 a. Pravljično zeleno potovanje. Drevesa pripovedujejo. Osnutek vodnika: Pot med drevesi šolskega parka ŠHVU Celje.

Sodin, Mojca. 2017 b. Drevesa predstavljajo ogrodje šolskega parka. Lastni fotografski arhiv.

World Tourism Organization. 2017. Annual Report 2016. [Online]. [Povzeto 19. oktober. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://media.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2016>.

OZELENJEVANJE KOT TRAJNA MOŽNOST HORTIKULTURNEGA UREJANJA – POMEN OZAVEŠČANJA (IZSLEDKI PROJEKTA GRACILIS)

dr. Lucija Kolar

Inštitut za raziskave narave in razvoj okoljskih tehnologij, Complementarium
lucija@complementarium.si

Povzetek

V sklopu projekta GRACILIS - Green AnswerS CLimate Change – Ozelenjevanje kot odgovor na klimatske spremembe, ki je bil sofinanciran s strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Evropske unije in Evropskega socialnega sklada iz projektnih klicev “Po kreativni poti do znanja okviru” smo v obdobju od marca do julija 2017 uspešno izpeljali raziskavo na temo ozelenjevanja v urbanem okolju. Del naše pozornosti smo namenili tudi mnenju oziroma poznavanju ozelenjevanja kot sodobnega pristopa za reševanje vedno večjega problema klimatskih sprememb in tudi kot pomembno estetsko rešitev – možen način trajnostnega hortikulturenega urejanja.

V prvem delu bomo predstavili problematiko ozelenjevanja, potem pa predstavili rezultate ankete in nivo ozaveščenja v Sloveniji. Zaključili bomo s pogledi na prihodnost razvoja dejanske uporabe ozelenjevanja.

Ključne besede: ozaveščenje, ozelenjevanje, hortikultura, trajnost

1. Uvod

Projekt GRACILIS je naslavljal ozelenjevanje urbanih središč (zelene strehe, stene) s stališča ozaveščenja ter raziskovanja praktičnih rešitev na področju. V samo 35 letih bo skoraj 70 % svetovnega prebivalstva živel v urbanih središčih, zato mesta želijo delovati bolj učinkovito in trajnostno - pametna mobilnost, omrežja, inteligentne in zelene stavbe ter uporaba obnovljivih virov (Getter in Rowe, 2006). Z upoštevanjem načel zelene ekonomije in uporabo znanj vseh vpletenih partnerjev, je bil cilj projekta razvoj konkretnega poslovnega modela in predstavitve možnosti ozelenjevanja urbanih središč (s poudarkom na zelenih strehah in stenah), zasnova spletnega mesta z informacijami o ponudnikih teh storitev in strokovnjakov svetovalcev za to področje, tudi iz pravnega vidika – www.gracilis.si.

Ozelenjevanje (zelene strehe in stene) je še vedno redko prisotno v urbanih okoljih, najdemo jih zgolj ponekod v Nemčiji in skandinavskih deželah. Poleg estetskih, ima ozelenjevanje tudi trajnostni učinek preprečevanja klimatskih sprememb. Kompetentni vladni organi ne preprečujejo gradnje zelenih konstrukcij, a jih tudi ne podpirajo ali aktivno promovirajo. Po drugi strani javnost slabo pozna prednosti ozelenjevanja – percepcija je, da so tovrstne rešitve drage. Obstajajo ponudniki izdelave zelenih rešitev, ki pa so manj znani.

Ozelenjevanje stavb zaradi svoje pozitivne okoljske, ekološke, estetske in sociološke vloge predstavlja velik korak pri prehodu v nizkoogljično družbo. Zelena streha ali stena v urbanem okolju kot del naravnega okolja močno prispevata tudi k načrtovanju in trajnostnemu razvoju mest (Getter in Rowe, 2006). V slovenskem prostoru je malo primerov dobrih praks glede ozelenjevanja, zato bi bilo potrebno k problematiki pristopiti sistematično in celovito.

2. Materiali in metode

Anketo smo izvedli s pomočjo anketnega vprašalnika, katerega cilj je bil doseči večje število lokalnega prebivalstva in širše, da bi lahko dobili dober vpogled v stopnjo ozaveščenosti ljudi glede vpliva zelenih kritin na okolje.

Zbrali smo 112 anket, za doseganje takšnega cilja smo uporabili spletno anketo.

Anketo je sestavljalo 15 vprašanj, bila je anonimna in prostovoljna. Vprašanja smo pripravili zelo preprosto, uporabili smo izbirna vprašanja z enim ali več možnimi odgovori, ocenjevalno lestvico in vprašanje z možnim odgovorom v obliki slik.

Anketo smo ustrezno statistično ovrednotili in pri tem uporabili orodja, ki so na voljo v Excel-u.

3. Rezultati

Od vprašanja na začetku (1 do 4), kjer so anketiranci odgovarjali na vprašanja o izobrazbi, kraju bivanja, vrsti kraja bivanja in vrsti prebivališča, smo želeli najprej preveriti nato pa potrditi naraščajoče trende zadnjih let; in sicer preseljevanje prebivalstva iz ruralnih območij v urbana zaradi tamkajšnjih boljših pogojev izobrazbe, zaposlitve in življenjskih pogojev na splošno. Ta trend je za našo raziskavo pomemben, saj z naraščanjem prebivalstva narašča tudi potreba po novogradnjah. S tem pa se pojavlja krčenje zelenih površin oz. spreminjanje prvotnih habitatov območja.

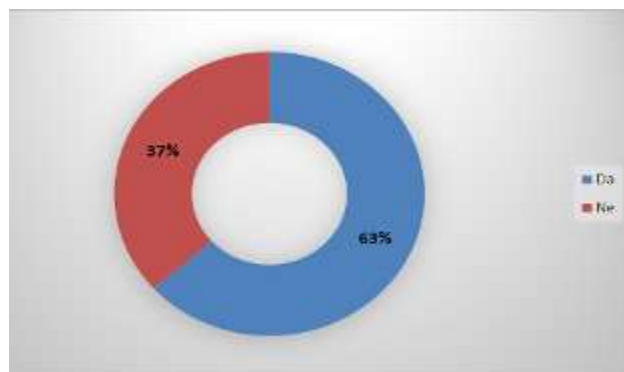
Ker so rezultati pokazali te trende, smo želeli z drugim delom vprašalnika (seznanjenost z zelenimi kritinami, pozitivni vplivi le teh, razširjenost v tujini itd.) ugotoviti ozaveščenost anketirancev o potencialni rešitvi oz. omilitvenemu ukrepu kot je zelena kritina. Anketirance smo v tem delu želeli spodbuditi k razmišljanju in opolnomočenju glede dobrobiti ozelenjevanja.

Za pridobitev celotnega vpogleda v stanje obravnavanega področja smo v zadnjem delu ankete vprašanja usmerili predvsem v podporo zelenih konstrukcij v območju, kjer živijo anketiranci. Za konec pa smo se dotaknili še anketirancevega osebnega mnenja o estetiki zelenih kritin.

Od vseh 112 anketirancev je anketo izpolnilo 43 moških (38,40 %) in 69 žensk (61,60 %). Več kot polovica je prihajala iz lokalnega območja. Najstarejši anketiranec je štel 75 let, najmlajši 17 let. Povprečna starost anketirancev je bila 31 let. Standardni odklon je 8,67, mediana pa 30. Najstarejši moški je imel 48 let, najstarejša ženska pa 75 let. Najmlajši anketiranec je imel 17 let in najmlajša anketiranka 20 let (Ladan, 2017).

V nadaljevanju bomo prikazali le nekaj najbolj zanimivih izsledkov ankete.

3.1 Analiza vprašanja »Ali ste že slišali za izraz zelena kritina oz. ekološka kritina?«

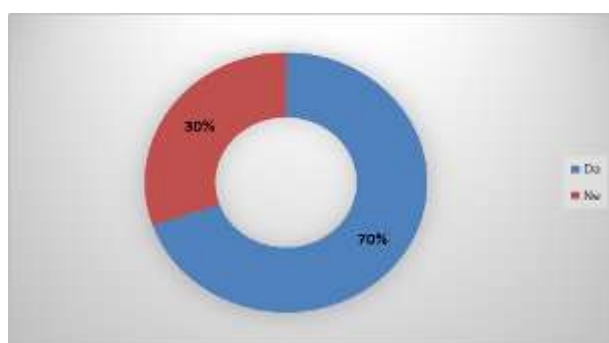

Graf 1: Prikaz poznavanja izraza zelena kritina

Vir: Ladan, 2017

Na vprašanje o poznavanju izraza zelena kritina oz. ekološka kritina je 63 % anketirancev odgovorilo z Da, medtem ko kar 37 % anketirancev še nikoli ni slišalo za ta izraz (Graf 1) (Ladan, 2017).

3.2 Analiza vprašanja »Ali menite, da v Sloveniji obstajajo zelene kritine?«

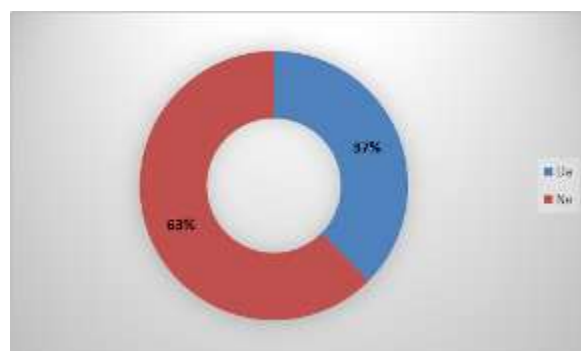

Graf 2: Prikaz rezultatov o mnenju obstoja zelenih kritin v Sloveniji

Vir: Ladan, 2017

Več kot polovica (70 %) anketirancev je mnenja, da zelena kritina obstaja v Sloveniji, le 30 % anketirancev meni, da zelenih kritin v Sloveniji ni (Graf 2) (Ladan, 2017).

3.3 Analiza vprašanja »Ali ste že imeli priložnost videti zeleno kritino?«

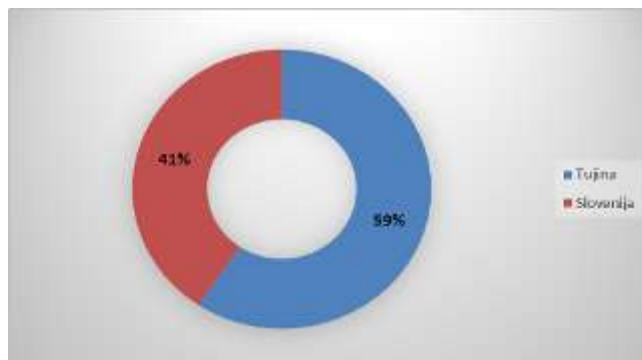

Graf 3: Prikaz rezultatov srečanja z zeleno kritino

Vir: Ladan, 2017

Čeprav je več kot polovica, 63 %, že slišala za zeleno kritino, jo je imela priložnost videti manj kot polovica. Samo 37 % anketirancev je zeleno kritino že videlo (Graf 3) (Ladan, 2017).

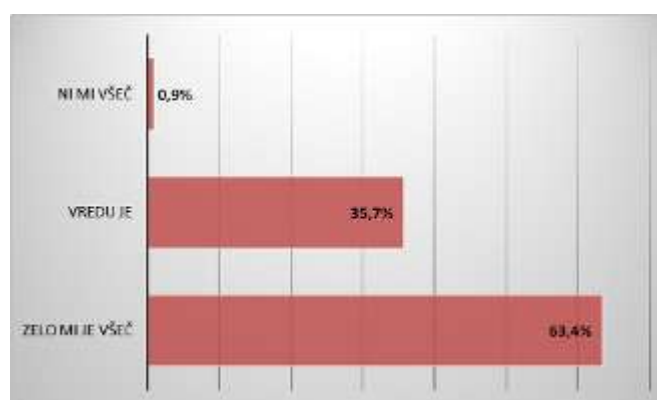
3.4 Analiza podvprašanja »Kje ste se srečali z zeleno streho (vpišite mesto ali/in državo)?«

Graf 4: Mesto ali država, kjer so anketiranci videli zeleno kritino
Vir: Ladan, 2017

Anketirancem, ki so odgovorili na vprašanje: »Ali so videli zeleno kritino?« z DA, smo postavili podvprašanje o lokaciji srečanja z zeleno kritino. Kar 59 % anketirancev je zeleno kritino videlo v tujini, le 41 % anketirancev je zeleno kritino videlo v Sloveniji (Graf 4) (Ladan, 2017).

3.5 Analiza vprašanja »Ali vam je všeč izgled zelenih kritin?«

Graf 5: Prikaz estetskega mnenja anketirancev glede zelenih kritin
Vir: Ladan, 2017

63,4 % anketirancev je odgovorilo, da jim je izgled zelenih kritin zelo všeč. 35,7 % anketirancem je izgled zelenih kritin nemoteč, le 0,9 % anketirancem izgled zelenih kritin ni všeč (Graf 5) (Ladan, 2017).

Vsi navedeni rezultati so med seboj na nek način povezani. Najbolj zanimivo med njimi je to, da so anketiranci na vprašanje, glede prisotnosti zelenih kritin v Sloveniji odgovorili pritrdilno. Prav tako so v primeru vprašanja, če so že videli zeleno kritino odgovorili pritrdilno, na odgovor o tem, kje so jo videli pa, da v tujini. Glede na to, da je večini všeč izgled zelenih kritin, bi bilo smiselno razmisliti o večji popularizaciji le-teh v našem širšem okolju.

4. Zaključki

Pomen ozelenjevanja med širšo publiko vseeno še ni dovolj razširjen, kar je potrdila tudi naša anketa (Ladan, 2017). Z izvedeno anketo smo tako dobili vpogled v stanje na ravni ozaveščanja, za katerega ne moremo trditi, da je nizko, vsekakor pa še ni takšno, da bi ljudje sprejeli ozelenjevanje kot povsem običajno rešitev. Na tem mestu je potrebno izpostaviti pomembne vzpodbude na nivoju države (v Nemčiji npr. država subvencionira ozelenitev strehe tudi do 70 %, pri nas smo še daleč od tega; pravnih podlag skoraj nimamo na to temo).

V sklopu projekta GRACILIS (www.gracilis.si), smo izvedli tudi javno okroglo mizo na temo ozelenjevanja, kamor smo povabili različne goste (lokalna oblast, strokovnjaki s področja hortikulture, arhitekture, prava, turizma) in vzpodbudili zelo zanimivo debato, saj se tudi vsi prisotni niso povsem strinjali ali so zelene površine v slovenskem prostoru pomembne ali ne. Pri tem gre za izpostaviti dejstvo, da je Slovenija »še vedno« sama po sebi precej zelena država (ogromne gozdnate, travne površine), pa vseeno.

Vsekakor ni sporno, da je ozelenjevanje tesno povezano s hortikulturo in trajnim ozelenjevanjem, pri čemer je izjemno pomembno tudi, katere rastline pri tem izbiramo (velik vpliv lokalne mikrokline). Vloga hortikulturnih strokovnjakov je tukaj še posebej pomembna. Z znanjem in izkušnjami iz področja, lahko »sestavimo« idealno zeleno streho ali steno, s tem pa doprinesemo k trajnosti, estetskemu izgledu in predvsem čistejšemu okolju ter s tem pospešimo prehod v tako željeno, sodobno nizkoogljično družbo (Gracilis, 2017).

5. Zahvala

Avtorica se želim zahvaliti za pridobljene rezultate svoji diplomantki, Franciski Ladan, ki je izjemno uspešno izpeljala raziskavo in zagovor diplomskega dela. Projekt Gracilis je bil finančno podprt s strani razpisa »Po kreativni poti do znanja«, ki ga izvaja Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije.

6. Literatura

Ladan, F. 2017. Zelene kritine – analiza pilotnega primera in raziskava področja ozelenjevanja v občini Velenje. Diplomsko delo.

Getter, K. in Rowe, B. (2006). The Role of Extensive Green Roofs in Sustainable Development. *Horticulture Science*. Št.41(5), Str. 1276–1285. 2017. [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017].: Dostopno na spletnem naslovu: <http://hortsci.ashspublications.org/content/41/5/1276.full.pdf+html>.

Burlacu, I.F. et al. (2017). Greening Solutions Applicable in the Tailing Ponds Tăusani and Bosneag from Moldova Nouă. *IOP Conf. Ser.: Mater. Sci. Eng.* 209. 2017. <http://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/209/1/012097/pdf>.

Gracilis (2017) [Online]. [Povzeto 26. okt. 2017].: Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.deloindom.si/gradim-obnavljam/projekt-gracilis-ozelenjevanje-urbanih-sredisc-kot-odgovor-na-podnebne-spremembe>.

KLJUČ DO USPEŠNE TURISTIČNE DESTINACIJE: MOZAIK ZGODB

Petra Kordiš

Herbal glamping resort
director@charmingslovenia.com

Povzetek

Herbal glamping resort z nestrpnostjo pričakuje, da vam šepetaje predstavi svojo zgodbo. Zgodbo, kjer je v naravno oazo miru skrbno umeščena luksuzna in ekstravagantna arhitektura, ki je na vsakem koraku prežeta z zelišči in obdana z njihovimi vonjavami.

Poleg arhitekturne popolnosti in skrbne umestitve v naravno okolje vas bo notranjost glamping šotora navdušila, bivalno in tehnično, z najvišjim nivojem prestiža in s popolno zasebnostjo. Da pa je vaš oddih resnično nepozaben poskrbijo zaposleni, ki vsak na svojem področju s strokovnostjo zagotavljajo, da se zgodba Herbal glamping resorta zlije v dovršeno celoto.

Ključne besede: glamping, turizem, narava, turistična destinacija, resort, luksuzni turizem

1. Od domačije do luksuzne turistične destinacije

Ob cesti, ki vodi na Smrekovec, stoji domačija. Skrbno urejena, obdana z leseno ograjo, s široko razprtimi polknami. Domačija na tem mestu stoji od leta 1912; kot radi povedo domačini, pa si ravno na naslovu Ter 42 naročil najboljšega jagenjčka ali se v soboto odpravil na ples.

Lastnik Iztok Podkrižnik, podjetnik, je nekaj let kasneje gostilno s posestvom, ki so jo včasih vodili njegovi starši, želel ohraniti ter ji (v skladu z razvojem turizma) vdahnuti svežo noto. Tako so se arhitekti in gradbinci prostora lotili skrbno in premišljeno, pričeli z načrtovanjem nečesa novega in v veliki meri ohranjali staro. Idejni vodja Iztok Podkrižnik je želel ohraniti stare objekte, jih obnoviti in jim dati nov pomen. In kako izkoristiti oazo miro, ki leži na pragu Logarske doline?

Slika 1: Pogled iz terase proti glavni stavbi.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Več kot polovica svetovnega prebivalstva živi v mestih, v prihodnjih desetletjih pa se bo ta delež po ocenah še povečeval in leta 2050 že presejal 65 %. V Sloveniji živi v mestnih območjih približno 50 %, v celotni Evropi pa 73 % prebivalcev. Ti podatki sovpadajo s podatkom o tem, da večina ljudi svoj dopust izkoristi za pobeg iz mesta, ljudje se odločajo za destinacije izven urbanega kaosa in se vračajo v okrilje narave. To je bil poglobljen razlog za nastanek resorta, ki vabi v naravo; v okrilje gozdov, ob čisto vodo, izven štirih sten - med šotorska platna. Ideja o nastanku glampinga je dozorela in leta 2015 je Herbal glamping resort odprl svoja vrata - na prve turiste je čakala izurjena ekipa in 10 luksuznih šotorov.

Glamping, skovanka besed "glamurozno" in "kampiranje" je priljubljen moderen način preživljanja prostega časa - vsekakor pa ni nov način dopustovanja. Stoletja nazaj, natančneje okoli leta 1900, so pripadniki bogatejšega Ameriškega in Evropskega prebivalstva odkrivali lepote nepoznane celine - Afrike. Med t.i. safarijem jih je spremljala kopica služabnikov, katerih naloga je bila zagotavljanje udobja - med drugim tudi zagotavljanje luksuzne nastanitve. Šotori so bili opremljeni z udobnimi posteljami, velikimi skrinjami, perzijskimi preprogami in velikimi čebri, za pripravo kopeli. Nudili so ves luksuz takratnih bogatih hotelskih sob. Verjetno si takrat še niso predstavljali, da bo tudi stoletja kasneje takšen način preživljanja dopusta izjemno priljubljen.

2. Herbal glamping resort

Iztok Podkrižnik se je zavedal, da mora biti celoten resort pazljivo vpet v naravno okolje. Pri samem načrtovanju resorta so bile upoštevane naravne danosti okolja - neokrnjeno naravo, oddaljenost od prometnih cest, pa smo obrnili v svojo korist. Ko gost resorta prestopi prag hiše, ga za sprejme receptorka. Vsak gost tako začuti domačnost, pristnost - zato poskrbi ohranjen les, ki daje rustikalen videz recepciji; skozi priprta vrata pa gost lahko pokuka v kuhinjo, kjer na krožnikih nestrpno čakajo sestavine lokalnih pridelovalcev, ki jih bo natakar začinil z zgodbami o izvoru. Jedilnica sprejme približno 40 ljudi, ki tukaj dan začnejo s hišnim zajtrkom - v veliki večini pa tudi zaključijo z večerjo in žlahtno kapljico.

Slika 2: Ključi od šotorov.

Vir: Kordiš, 2016

V notranjosti resorta se razprostira lesena terasa, kamor je umeščena letna kuhinja. Poletna jutra so primerna, da gostje svoj dan pričnejo z zajtrkom na terasi. Pogled iz terase razkrije 10 enot, ki arhitekturno in tehnično navdušijo še tako zahtevnega gosta. Pogled na šotore zastirajo okrasne trave, ki nudijo zasebnost in intimo. Vsak šotor ima tudi privaten zunanji jacuzzi - v toplih poletnih

nočeh lahko gostje med sproščanjem v jacuzziju opazujejo poletno zvezdno nebo. Pozimi (udobno nameščeni v vroči kadi) s kozarcem penine uživajo v pobeljeni naravi.

Šotori so v osnovi enaki, med njimi so manjše razlike v detailih. Vsak šotor ima dve zakonski postelji (namestitve so v dveh nadstopjih - postelja spodaj in postelja zgoraj, do katere vodi lesena lestev). Pozimi so šotori ogrevani, poleti hlajeni s klimatsko napravo. Optimalno lahko šotor sprejme štiri osebe; možnost dodatnega ležišča je na raztegljivem kavču, ki je primeren za peto osebo. Vsak šotor ima tudi jedilno ter delovno mizo, privatno kopalnico ter tuš kabino, ki ponuja pogled na nebo (steklen strop). Gostom tako ponudimo izkušnjo tuširanja pod nebom, pod tisočnimi zvezdami.

Slika 3: Notranjost šotora.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Uporabljeni materiali so naravni - prevladuje les iz lokalnega okolja, ki so ga obdelovali lokalni strokovnjaki. Tako smo izkoristili znanje in tradicijo domačega prebivalstva in skupaj z njimi ustvarili luksuzne namestitve. Večina pohištva je obnovljenega - starim kosom smo vdihnili novo življenje in zaokrožili zgodbo v celoto.

Slika 4: Kopalnica v šotoru.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Pogled vsekakor pritegne naravni bazen, ki se razprostira med enim in drugim delom Herbal glamping resorta. Gre za naraven biotop, bazen ima vzpostavljen svoj ekosistem – voda se pretaka čez rob, steče po potočku (kjer se opravi mehansko čiščenje) zaokroži okoli ognjišča in se po krožnem sistemu vrne v plavalni del. V stranskem delu bazena rastejo rastline, ki pripomorejo k čiščenju in odlični kvaliteti vode. Pogled gostov se velikokrat ustavi ob lokvanjih, ki se bohotijo na vodni gladini. Ker bazen ne vsebuje nobenih kemikalij, je izjemno primeren za ljudi z morebitnimi alergijami.

V samo središče resorta je postavljeno tudi ognjišče; ogenj ima od pradavnine moč povezovanja in ljudje se ob ognju radi družimo - hkrati pa ognjišče ponuja tisti pridih "kampiranja," ki v nas prebudi nostalgijo. Vsak večer prijetna toplota privablja goste resorta, da posedijo na leseni terasi, si privoščijo kozarček vina ali hišnega čaja. V družbi kuharja lahko pripravijo svoj del obroka. Jeseni se od tu vije prijeten vonj po pečem kostanju, poleti po slastni koruzi. Prostor vzpodbuja druženje (med prijatelji, družinskimi člani ter tudi nasploh – med gosti resorta), povezuje udeležence team-buildinga ali gosti romantično večerjo za vse zaljubljene pare.

Slika 5: Prostor s savno.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Vse šotore jeseni toplotno izoliramo. Nad zgornja platna namestimo zimske cerade, ki omogočajo zadrževanje toplote. Z radiatorjem v notranjosti dosežemo temperaturo 25 stopinj - ogret šotor in zasnežena zunanost ponujata pravo zimsko avanutro. Spanje v šotoru pozimi? Glamping turizem omogoča tudi to!

Poleg turistične ponudbe (turistična sezona je na vrhuncu med majem in septembrom), je Herbal glamping resort vedno bolj pogosta izbira podjetij, ki iščejo prostor za team-building, poslovni dogodek, konferenco. V preteklem letu smo uspešno organizirali kar nekaj poslovnih dogodkov; skupno jim je bilo to, da smo se pri organizaciji osredotočili na željo naročnika in se poizkušali držati reka: "Nič ni nemogoče."

Če smo se (vsaj na papirju) do sedaj sprehodili čez glavni del objekta (v katerem se nahajata recepcija s sprejemnico in jedilnica) do šotorov, naravnega bazena ter ognjišča, ima resort še spremljevalni objekt, kjer se je včasih nahajal hlev. Obnovljena stavba, do katere vodi viseči most, se ponaša z originalnimi tramovi. Objekt je v celoti prenovljen v wellness - prvi del predstavlja savno, drugi masažno sobo. V zadnjem delu je urejena lekarna, kjer potekajo zeliščne delavnice ali predavanja. Ekipe Herbal resorta pripravljajo zeliščno delavnico, kjer udeleženci v kratkem uvodu spoznajo zeliščna na zeliščnem vrtu, se sprehodijo med gredicami in naberejo nekaj zelišč. Delavnico nadaljujemo v skupini, kjer predstavimo nekatere pozitivne učinke zelišč na telo in uporabo zelišč v domači lekarni. Uro in pol dolga delavnica se zaključi z izdelavo domačega (naravnega) mila, ki ga udeleženci odnesejo s seboj domov. V spodnji etaži je kongresna dvorana, ki sprejme do 35 ljudi. Lastnik se je pri prenovi odločil za zatemnjene steklene stene oz. steklen frontalni del, ki gostom v notranjosti ponuja čudovit razgled na naravo; prav tako pa onemogoča pogled v notranjost iz zunanje strani.

Neomejeno koriščenje dveh zeliščnih savn je vključeno v ceno bivanja. Gostje izbirajo med dvema zeliščnima finskima savnama. Za odkrivanje pozitivnega učinka zelišč na telo poskrbijo izkušene roke

zaposlene kozmetičarke, ki med masažo ali nego obraza poskrbi za popolno sprostitvev. Med tretmaji so uporabljene naravne sestavine - največkrat zelišča, ki so rdeča nit celotnega resorta. V poletnih mesecih se gostje pretežno odločajo za masažo telesa, v jesenskem in zimskem času pa dan velikokrat zaključijo z razvajanjem v savni.

Kamorkoli se odpravite, vas bodo v Herbal glamping resortu spremljala - zelišča. Magičen svet zelišč lahko odkrivате med sprehodom po zeliščnem vrtu, zelišča s pridom uporabljamo v wellnessu. Zelišča dajo piko na i našim jedem, gostje pa si radi privoščijo hišne zeliščne napitke. V resortu se nahaja več kot 100 različnih zelišč, za katere skrbijo izurjene roke vrtnarjev.

Slika 6: Zeliščne visoke grede.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Vsak gost lahko, namesto nočitve z zajtrkom, izbere katerega izmed petih paketov, ki nosijo imena po zeliščih in so tematsko obarvani. **Rožmarinov paket** je kulinarični paket, ki gostom nudi degustacijski meni, ki v restavraciji razvaja brbončice, degustacijo vin ali kuharsko delavnico. **Paket materine dušice** poskrbi za pravi družinski team-building. Družinske člane spodbudi k povezovanju med igranjem družabnih iger, med pohodom v neznano ali skupim ogledom razstave ali bližnje znamenitosti. **Koprivin paket** poskrbi za popolno razstrupljanje telesa - poleg domačih napitkov vsebuje še limfno drenažo (masažo telesa). Aktivni gostje izberejo **ognjičev paket**, ki nudi avanturistično doživetje - od raftinga, kolesarjenja z električnimi kolesi do smučanja na bližnjem smučišču. Zadnji paket je namenjen romantičnim dušam. **Bazilikin paket** za zaljubljene vsebuje penino v jacuzziu, romantično večerjo ob ognjišču, razvajanje v wellnessu. Paketi so namenjeni gostom, ki ne želijo zgolj klasične nočitve z zajtrkom, ampak bi svoje doživetje razširili še z dodatno ponudbo.

Herbal glamping resort je stičišče zgodb. Na samem začetku je zaupanje v zgodbo luksuzne turistične destinacije lastnika pripeljalo do realizacije. Zaposleni vsakodnevno skrbijo za področje, ki sestavlja celoto - pa naj bo to sprejemanje rezervacij in skrb za nemoteno delo z gosti; ali ustvarjanje v kuhinji in skrb za kulinarične presežke - pri tem pa uporabljajo tudi surovine iz zelenjavnega vrta, ki se nahaja v najvišjem delu Herbal glamping resorta. Vrtnarji skrbijo za vzgojo okrasnih rastlin, zelenjave in sadja na vrtu ter s svojim znanjem poskrbijo za vizualni izgled celotnega resorta.

Slika 7: Pogled iz naravnega bazena proti šotorom.

Vir: Gantar, Charming Slovenia, 2015

Delo vsakega izmed zaposlenih poskrbi, da v Herbal glamping resortu pletemo zgodbo, ki privablja vsako leto več gostov. Kljub temu, da je trenutna klientela v 90% sestavljena iz tujcev, pa vedno več domačih gostov prepoznava potencial turističnega bisera v Zgornje Savinjski dolini. In ker je posebnost Herbal glamping resorta tudi ta, da je odprt celo leto, lahko rečem, da **365 dni ustvarjamo 365 doživetij.**

GLAMPING – TRŽNA NIŠA TUDI NA KMETIJI

Anja Žužej Gobec

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

anja.gobec@hvu.si

Povzetek

*Glamping je v svetu vedno bolj priljubljena oblika preživljanja prostega časa. V Sloveniji so se prve glamping namestitve pojavile leta 2010, ko so v kampu Bled postavili prvi gozdni vili, kočarici. Danes imamo v Sloveniji več kot dvajset glamping namestitev. Izraz glamping izhaja iz angleške besedne zveze *glamorous camping*, v prevodu pomeni luksuzno kampiranje. Namenjen je ljudem, ki imajo radi naravo, obenem pa jim spanje v naravi predstavlja izziv. Z glampingom se jim namreč ni potrebno odreči udobju apartmaja ali hotelske postelje.*

Za vključevanje glampinga v svojo ponudbo se odločajo lastniki zasebnih posesti, hotelske verige in vse več kmetij.

Posebej zanimiv je model glampinga na ekoloških kmetijah. Glamping namestitve naj ne bi predstavljale škodljivega posega v naravno okolje. Zatorej urejenost okolja igra eno najpomembnejših vlog ravno v umestitvi glampinga.

Glamping je postal zanimiva tržna niša in naložbena priložnost tako za nadgradnjo obstoječe ponudbe, kot za povsem novo poslovno zgodbo.

Ključne besede: glamping, glamping namestitve na kmetijah, tržna niša, poslovna priložnost

1. Uvod

Glamping je zadnja leta trend preživljanja počitnic, ki je navdušil vse ljubitelje narave in svežega zraka. Beseda glamping je angleška skovanka iz besed »glamur« in »kampiranje«. Gre za luksuzen način bivanja v naravi. Beseda "glamping" se je prvič pojavila v Veliki Britaniji leta 2005. Začetki postavljanja razkošnih šotorov naj bi segali v 16. stoletje, ko so v Afriki petični popotniki spali v luksuznih safari šotorih, spremljala pa jih je kopica služabnikov, kuharjev in lokalnih vodičev.

Glamping torej pomeni sodobno dopustovanje, ki združuje tako danost naravnih dobrin, kot današnjo tehnologijo. Glamping najdemo tudi pod različnimi drugimi imeni in sicer gre za t. i. butik kamp, luksuzni kamp ali udobno kampiranje.

Pri glampingu nam ni potrebno postavljati šotorov, se odreči udobju apartmaja ali hotelske postelje. Glamping ponuja poleg udobne nastanitve s pridihom domačnosti tudi dodatno ponudbo, kot so tople kopeli, športne aktivnosti in obroke okusne domače hrane. Glamping namestitve na kmetijah pa lahko ponujajo tudi spoznavanje in sodelovanje pri kmečkih opravilih in nakup pridelkov neposredno od kmeta.

2. Glamping v Sloveniji

Ljudje vse bolj iščejo prijetne koticke, kamor se lahko umaknejo od mestnega vrveža. Slovenija, ki je bila nagrajena kot zelena destinacija, pa je kot nalašč za to obliko turizma.

Glamping je k nam prišel šele nedavno, natančneje leta 2010, ko so v kampu Bled postavili prvi gozdni vili, kožarici. Sedaj pa se vsako sezono pri nas pojavi vsaj ena nova tovrstna turistična kapaciteta, tako da je ponudba glampinga v Sloveniji zelo pestra. Ponudnikov glamping namestitev je pri nas že več kot dvajset.

V Radljah ob Dravi lahko prespite v lesenih hišicah, ki so postavljene med pšenična polja, in spominjajo na stare lesene mline na vodi, ki so nekoč obratovali na Dravi.

Slika 1: Glamping v Radljah ob Dravi

Vir: <https://www.greenresort.si/si/glamping>

V Predvoru nudijo ljubke lesene hiške, ki so jih postavili v okviru gostilne Pr Bizjak. Gostilna se lahko pohvali z 200 letno tradicijo. **Velika planina** se s čarobno in edinstveno pastirsko tradicijo, neokrnjeno naravo, tradicionalnimi dobrotami in izjemnimi razgledi uvršča med najlepše planote doma in v svetu. V Eko resortu pod Veliko planino se lahko namestite v pastirskih kočah.

Slika 2: Eko resort pod Veliko planino

Vir: <http://sloveniaecoresort.com/galerija/>

Na Bledu so v juniju 2014 odprli ekološko luksuzno naselje Garden Village Bled. V natečaju Naj kamp je bil Garden Village Bled leta 2016 izbran kot drugi najboljši slovenski kamp z glamping ponudbo. Ponujajo spanje v hiškah na drevesu, ki vam lahko izpolnijo otroške sanje, gostje pa lahko prenočijo tudi v šotorih na pomolu. Celotno ponudbo lepo zaokrožujeta še restavracija Vrtnarija ter trgovina z domačimi ekološkimi izdelki iz cele Slovenije.

Slika 3: Garden Village Bled

Vir: <http://www.slotrips.si/slo/hoteli/trip/1234/Glamping-garden-village-bled>

Terme Ptuj v Vinski vasi ponujajo posebno bivanjsko izkušnjo in izvirno možnost prenočitve v velikih vinskih sodih, ki so nekoč služili za shranjevanje ptujske kapljice.

Slika 4: Terme Ptuj v Vinski vasi

Vir: <http://www.ptuj.info/sl/namestitve/kampi/spanje-v-sodih/#&gid=1&pid=1>

Glamping Malerič Dragatuš je butični kamp v bližini Dragatuša v Beli krajini, ki ponuja futuristične luksuzne hiške.

Slika 5: Glamping Malerič Dragatuš

Vir: <http://glamping.turizemmaleric.si/>

V Podzemlju ob Kolpi lahko prespite v keltskih kolibah. Hiške so narejene iz naravnih materialov, iz neobdelanega lesa in v tradicionalnem slogu, pokrite so s slamo.

Slika 6: Glamping v Podzemlju ob Kolpi v Beli krajini

Vir: <http://www.kamp-podzemelj.si/destinacija/bela-krajina>

Cene za posamezno nočitev se pri nas gibljejo od dvajset evrov do nekaj sto evrov, v tujini pa lahko cene segajo tudi do nekaj tisoč evrov.

3. Glamping kot dopolnilna dejavnost na kmetiji

Glamping je postal zanimiva tržna niša in naložbena priložnost, tako za nadgradnjo obstoječe ponudbe, kot za povsem novo poslovno zgodbo.

Za ponudbo glampinga se odločajo lastniki zasebnih posesti, hotelske verige in vse več kmetij, saj prinaša dodatne prihodke tudi turizmu na podeželju.

V tujini se mnogo kmetij odloča za postavitve prostornih šotorov, s katerimi lahko nadgradijo svojo turistično ponudbo. Večinoma postavljajo jurte. Jurta je okrogel šotor, ki so ga uporabljala nomadska plemena v Aziji. Zaradi okroglega tlorisa zelo dobro prenaša močne vetrove. Prva slovenska jurta, ki je luksuzno opremljena je postavljena na kmetiji v Luciji.

Jurta v Luciji je slovenski izdelek, kar je zelo razveseljivo. Lastnica je potrebovala kar nekaj let, da ji je upravna enota dovolila postavitve jurte kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Slika 7: Glamping L.Stile, Lucija

Vir: <http://www.delo.si/nedelo/v-slovenski-jurti.html>

Slika 8: Glamping L.Stile, Lucija

<http://www.delo.si/nedelo/v-slovenski-jurti.html>

Vsaka kmetija pomeni edinstveno doživetje podeželja.

Ena izmed poslovnih idej, kako razširiti turistično ponudbo obstoječe ekološke turistične kmetije, je lahko tudi ureditev prostora za ekološko kampiranje, ter postavitev glamping objektov.

Posebej zanimiv je model glampinga lociranega na ekoloških kmetijah, ki deluje po ekoloških standardih.

Glamping namestitve naj ne bi predstavljale škodljivega posega v naravno okolje. Zatorej urejenost okolja igra eno najpomembnejših vlog ravno v umestitvi glampinga.

Dodano vrednost glampingu na kmetiji predstavljajo obroki okusne domače hrane, izdelki iz lokalnega okolja, spoznavanje in sodelovanje pri kmečkih opravilih in nakup pridelkov neposredno od kmeta.

V Sloveniji imamo zaenkrat samo eno ekološko kmetijo na Gorenjskem, ki ponuja tudi glamping namestitvev.

Slika 9: Glamping Ekološka kmetija Šlibar

(Vir:<https://www.glamping.si/si/glampi/glamping-ekoloska-kmetija-slibar>)

Ekološka kmetija Šlibar je družinska kmetija. Pridelujejo različna žita, zelenjavo, sadje in vse to tudi predelajo v končne izdelke. Njihova posebnost je, da imajo tudi svoje ekološko pridelano pivo, ki je prvo ekološko pridelano pivo v Sloveniji. Poleg čudovitega okolja nudijo tudi ekološko hrano, ekološke izdelke pa ponudijo tudi v prodajalni na kmetiji.

4. Zaključek

Danes, ko živimo vedno bolj v stresnem življenju, se človek vse bolj zateka k naravi in naravnemu življenju. Vedno več ljudi se odloča za zdrav način življenja, ljudje iščemo nove izkušnje predvsem v preživljanju prostega časa. Tako je v svetu in v Sloveniji zadnja leta glamping trend preživljanja počitnic. Smo v stiku z naravo, ni se nam pa potrebno odreči udobju apartmaja ali hotelske postelje.

Na kmetiji lahko opravljate različne skupine dopolnilnih dejavnosti. Ena izmed skupin je tudi turizem na kmetiji. Ena izmed poslovnih idej, kako razširiti turistično ponudbo obstoječe kmetije je lahko tudi ureditev prostora za kampiranje ter postavitve glamping objektov.

Za to vrsto turizma obstaja v Sloveniji, ki je bila nagrajena kot zelena destinacija, še obilo možnosti razvoja, ki ga je vredno izkoristiti.

5. Viri

Green resort Radje ob Dravi. Pridobljeno 18.9.2017, iz www.greenresort.si/si/glamping.

Eko resort Velika planina. Pridobljeno 19.9.2017, iz www.sloveniaecoresort.com/galerija.

Glamping v Sloveniji. Pridobljeno 18.9.2017, iz www.slotrips.si/slo/hoteli/trip/1234/Glamping-garden-village-bled.

Udobno spanje v sodih. Pridobljeno 18.9.2017, iz www.ptuj.info/sl/namestitve/kampi/spanje-v-sodih/#&gid=1&pid=1.

Turizem Malerič. Pridobljeno 18.9.2017, iz www.glamping.turizemmaleric.si.

Destinacija Bela krajina. Pridobljeno 20.9.2017, iz www.kamp-podzemelj.si/destinacija/bela-krajina.

Sredi sadovnjaka v slovenski jurti. Pridobljeno 20.9.2017, iz www.delo.si/nedelo/v-slovenski-jurti.html.

Galmping Ekološka kmetija Šlibar. Pridobljeno 18.9.2017. iz www.glamping.si/si/glampi/glamping-ekoloska-kmetija-slibar.

CELJE KOT AKTIVNA ZELENA TURISTIČNA DESTINACIJA

Ana Vrečer

Zavod za kulturne prireditve in turizem Celeia Celje
ana.vrecer@celje.si

Povzetek

Celje se na turističnem zemljevidu vedno bolj pozicionira kot mesto, ki ga, poleg prepoznavnega zgodovinskega značaja (Stari grad Celje, Pokrajinski muzej Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje), vse bolj odlikuje poudarek na t. i. aktivnem »city break oddihu« (Celjska kočica – pustolovski park, pohodništvo, kolesarjenje), Šmartinsko jezero, Mestni gozd Celje z edinstveno Drevesno hišo, mestni park), kot tudi na doživljajskem momentu – Celje mesto prireditev (Poletje v Celju in Pravljično Celje). Pomembna pridobitev Celja je sodoben Turistično informacijski center s paviljonom za prezentacijo arheologije, ki zaradi svoje zasnove na zelo prefinjen način spaja preteklost in sedanost, a od samega začetka vključuje tudi ključni turistični moment, zato je prepoznan tudi kot nova turistična atrakcija mesta. V Celju imamo dva Turistično informacijska centra, drugi je na Starem gradu Celje.

Ključne besede: turizem, Celje, Stari grad Celje, Pokrajinski muzej Celje, Muzej novejšje zgodovine Celje, Šmartinsko jezero, Mestni gozd Celje, Celjska kočica

1. Celje skozi čas

Celje s svojo podobo nevsiljivo združuje antično in srednjeveško dediščino z modernim urbanim okoljem. Ohranjene tlakovane rimske ulice, mogočne grajske stavbe in ostanki srednjeveškega obzidja v mestnem jedru pričajo o njegovi bogati zgodovini, ki sega v čas Keltov in Rimljanov. Zaradi ugodne geografske lege in ugodnih življenjskih pogojev so se tu okrog leta 300 pred našim štetjem naselili Kelti in postavili močno keltsko naselbino, imenovano Keleia. Nasledili so jih Rimljani. V času vladanja rimskega cesarja Klavdija (41 – 54) je nekdanja Keleia postala municipij: Municipium Claudium Celeia. Mesto, ki so ga imenovali tudi Troia Secunda (Druga Troja), je postalo pomembno prometno in trgovsko stičišče, od koder so vodile prometne povezave v druge dele Evrope. Po veliki naravni katastrofi konec 3. stoletja in kasnejših vdorih Gotov in Hunov pa je razcvet mesta pričel upadati, kar je trajalo vse do leta 452, ko so dodobra poseljeno Celeio uničili Huni. Pomemben mejnik v zgodovini Celja je v srednjem veku predstavljala vladavina grofov Celjskih, ki so aktivno oblikovali evropsko politično dogajanje in s svojo prisotnostjo posegali v sam vrh evropske politike. Vrhunec svoje moči so grofje Celjski dosegli v času vladanja Hermana II. Le leto dni po njegovi smrti (1435) sta bila njegova naslednika, sin Friderik II. in vnuk Ulrik II. v Pragi povzdignjena v državna kneza. V tem času, leta 1451, je Celje dobilo tudi mestne pravice, kar je pripomoglo k njegovemu hitrejšemu razvoju. Po smrti zadnjega moškega potomca, Ulrika II., je mesto na podlagi dedne pogodbe prešlo v roke Habsburžanov. Nadaljnji zgodovinski dogodki in družbenopolitična dogajanja so povzročili številne spremembe v razvoju mesta. Pomemben preobrat je zagotovo pomenila izgradnja železnice,

ki je leta 1846 Celje povezala s severno in zahodno Evropo. V zadnjem obdobju je mesto doživelo izredno hiter razvoj na področju urbanizacije, prometne infrastrukture in moderne industrije, kasneje pa še na področju šolstva, zdravstva, gospodarstva in kulture. Danes predstavlja Celje poslovno, gospodarsko, kulturno, šolsko, zdravstveno in turistično središče regije in ima regionalno upravno funkcijo. S prenovo mestnega jedra je Celje dobilo novo privlačno podobo. Prenovljeni trgi in ulice, urbana oprema ter fontana so priljubljeno sprehajališče in zbirališče meščanov, kot tudi vseh ostalih obiskovalcev mesta. Celje je tudi idealno okolje za različna delovna srečanja, domače in mednarodne kongrese, znanstvene simpozije ter kulturna in poslovna srečanja. Moderno obnovljene in sodobno opremljene dvorane z različnimi sprejemnimi kapacitetami bodo zadostile vsem zahtevam udeležencev. V slogu preteklih obdobj so obnovljene dvorane Narodnega in Celjskega doma, moderne in sodobno opremljene pa so dvorane Celjskega sejma.

2. Glavne turistične atrakcije Celja

Celje že od nekdanj privlači posebno pozornost turistov – veličastno srednjeveško zgodovino in grofo Celjske dobro poznajo tudi turisti iz tujih držav. **Stari grad Celje** (slika 1) (www.grad-celje.com/) je najbolj obiskana turistična točka mesta, saj jo letno obiše tudi 70.000 obiskovalcev.

Slika 6: Stari grad Celje

Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

Pomembna pridobitev Celja je sodoben **Turistično informacijski center s paviljonom** za prezentacijo arheologije, ki zaradi svoje zasnove na zelo prefinjen način spaja preteklost in sedanost, a od samega začetka vključuje tudi ključni turistični moment, zato je prepoznan tudi kot nova turistična atrakcija mesta (slika 2).

Slika 7: TIC Celje s paviljonom za prezentacijo arheologije

Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

Kultura vas v Celju spremlja nevsiljivo in na vsakem koraku – živahno dogajanje je rezultat pestrega glasbenega, likovnega, gledališkega in drugega kulturnega programa. Arhitektura, ki razkazuje bogastvo in raznolikost preteklosti, pestre vsebine muzejev in galerij. Vse to v središču mesta in v le nekaj korakih. Nikakor ne zamudite obiska edinstvenega arheološkega razstavišča **CELEIA – mesto pod mestom** (www.pokmuz-ce.si/sl/), **edinega otroškega muzeja v Sloveniji »Hermanov brlog«** (www.muzej-nz-ce.si/), kot tudi **Fotoatelje in galerijo Pelikan** (slika 3) ter **Umetniške četrti**, v kateri delujejo neodvisni likovni ustvarjalci različnih profilov.

Slika 8: Fotoatelje in galerija Pelikan

Vir: Arhiv MNZC

Šport je za marsikaterega Celjana sinonim mesta že od nekdaj. Priporočamo pohod ali kolesarjenje na **Celjsko kočo** (slika 4) (www.celjska-koca.si) s preizkusom spretnosti v Pustolovskem parku ali adrenalinsko bob kart vožnjo. Privoščite si sprehod po **Mestnem gozdu** in obiščite največjo **Drevesno hišo** (slika 5) (www.celje.si/sl/kartica/drevesna-hisa-v-mestnem-gozdu) v Sloveniji. Srčna pot v **Mestnem parku** - tek ali sprehod za vse rekreativce! Sposodite si plovilo in se odpeljite na romantično vožnjo po **Šmartinskem jezeru** (slika 6) (www.celje.si/sl/kartica/smartinsko-jezero), se sprehodite po ekosistemski učni poti, ali pa si adrenalin dvignite z zorbingom.

Slika 9: Pustolovski park na Celjski koči

Vir: Arhiv Celjska koča

Slika 10: Drevesna hiša v Mestnem gozdu

Vir: Arhiv MOC

Slika 11: Šmartinsko jezero

Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE (www.muzej-nz-ce.si) se nahaja v stavbi nekdanjega mestnega magistrata v središču mesta. Z oživljanjem predmetov in njihovih zgodb razjasnjuje preteklost, pomaga pri razumevanju sedanjosti in soustvarja prihodnost. Dobrodošli v prostoru spoznavanja, učenja, druženja in razmišljanja.

V **POKRAJINSKEM MUZEJU CELJE** (www.pokmuz-ce.si) so muzejski eksponati razstavljeni na dveh lokacijah v samem mestnem jedru - v Stari grofiji in v Knežjem dvoru (slika 7). Z obiskom stalnih razstav se obiskovalci sprehodite skozi čas od prazgodovine do danes.

Slika 12: Celeia – mesto pod mestom

Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

STARI GRAD CELJE (www.grad-celje.com) - Romantičen, zapeljiv, mogočen, temačen, strašljiv, celjski. Vsekakor »must see« točka Celja, ki je nikakor ne morete spregledati, ne glede na to, iz katere smeri prihajate. Mogočni grad z obzidjem, ki vlada na griču nad mestom že stoletja, vas bo, ko ga boste zagledali od daleč, pustil brez besed. Ko ga boste obiskali, vam bo ostal v spominu za vedno. Ne pozabite si ogledati stalne razstave mučilnih naprav iz obdobja od 16. do 18. stoletja, Teater groze, v kleti Friderikovega stolpa.

HIŠA ALME M. KARLIN V PEČOVNIKU - V Pečovniku, na obrobju mesta, se nahaja hiša, v kateri je svoja zadnja leta skupaj s prijateljico Theo preživela Alma M. Karlin, svetovna popotnica, pisateljica, poliglotka, teozofinja. Rojena je bila leta 1889 v meščanski družini. Leta 1919 se je sama odpravila na pot okoli sveta, ki je neprekinjeno trajala osem let. V času svojega življenja je napisala veliko knjig in člankov ter zbrala vrsto etnološkega gradiva, ki je deloma na ogled javnosti v sklopu stalne razstave v Pokrajinskem muzeju Celje. Svojo življenjsko pot je končala v Pečovniku leta 1950, kjer je na ogled razstava o njenem življenju.

Središče mesta ponuja domačinom in obiskovalcem tudi priljubljeno mestno tržnico sodobnega videza. Nakupovanju domače in zdrave hrane sledijo drugi privlačni nakupi v središču in na obrobju mestnega središča ter zabavni dogodki za mlade vseh starosti (slika 8).

Slika 8: Savinjsko nabrežje z mestno plažo

Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

PRIREDITVE - Celje je družinam prijazno mesto, kjer je še posebno živahno v času številnih prireditev, ki trajajo skozi vse leto in ponujajo zabavo tako za otroke kot tudi odrasle (www.celje.si/sl/tradicionalne-prireditve):

- Vsak vikend od aprila do oktobra: ŽIVA ZGODOVINA NA STAREM GRADU CELJE (srednjeveški tabor, vitezi, lokostrelstvo, mečevanje).
- Junij in oktober: PODEŽELJE V MESTU (dobrote podeželja se predstavijo na stojnicah v središču mesta).
- Junij – avgust: POLETJE V CELJU (bogat program dogodkov, performansov, koncertov, gledaliških predstav na številnih prizoriščih v mestu in na Starem gradu Celje).
- Zadnji petek in sobota v avgustu: DEŽELA CELJSKA VABI... (dvodnevna srednjeveška prireditev na Starem gradu Celje in v mestnem središču).
- December: PRAVLJIČNO CELJE: Pravljična dežela (s pravljimi vilami in pravljimi junaki), božično-novoletni sejem, brezplačni koncerti na prostem, praznični prižig luči s prihodom Miklavža in obdarovanjem, otroško silvestrovanje v Pravljični deželi... (sliki 10 in 11).
- 31. december: SILVESTROVANJE na prostem s koncertom.

Slika 13: Pravljijna dežela
Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

Slika 14: Pravljijno Celje
Vir: Arhiv Zavod Celeia Celje

3. Celje ima znak Slovenia Green Destination

Mesto Celje je v letu 2016 prejelo znak Slovenia Green Destination Bronze, ki naše mesto na slovenskem, evropskem in globalnem trgu pozicionira kot okolju in družbi prijazno destinacijo. Mesto Celje se je odločilo aktivno slediti ključni razvojni prioriteti Slovenske turistične organizacije (STO) in slovenskega turizma, ki temelji na oblikovanju konkurenčne, trajnostno naravnane turistične ponudbe, ki bo Slovenijo na globalnih trgih pozicionirala kot trajnostno usmerjeno zeleno, aktivno in zdravo turistično destinacijo. Koordinacijo projekta je izvajal Zavod Celeia Celje.

4. RDO Dežela Celjska

Celje je hkrati tudi regijsko središče regionalne destinacije DEŽELA CELJSKA, ki obsega 20 sosednjih občin. Destinacijo, zanimivo v vseh letnih časih, najbolj določa geografsko raznolika pokrajina, polna dolin, ki jih obdajajo gore in visoko hribovje. Na tem območju je pet sodobnih termalnih zdravilišč (Terme Dobrna, Skupina Rogaška Slatina, Rimske terme, Terme Olimia in Terme Zreče), ki nudijo obiskovalcem vse udobje wellnesa in strokovne medicinske oskrbe. Dežela je bogata s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi, kot tudi s številnimi naravnimi danostmi. O bogati zgodovini pričajo številni gradovi, dvorci, samostani, ohranjena mestna in trška jedra ter muzeji na prostem. Dobro označene sprehajalne, pohodniške in kolesarske poti vas popeljejo skozi neokrnjeno naravo krajinskih parkov, na smučišča pozimi in osupljiva igrišča za golf poleti.

Vizija RDO Dežela Celjska še vedno sledi učinkovitemu vzpostavljanju in izvajanju sistema upravljanja, povezovanja in promocije neposredne in posredne turistične ponudbe na skupnem turističnem območju. Celje kot srce destinacije dobrega počutja se tako pozicionira kot pomembna mestna

destinacija znotraj širše zdraviliške regije. Skupaj z omenjenimi partnerji se predstavljamo na promocijskih dogodkih doma in v tujini (povprečno na 15 dogodkih letno).

5. Zaključek

Slovenija in slovenski turizem sta v zadnjih letih naredila prelomne korake na področju razvoja in promocije Slovenije kot trajnosti zavezane turistične destinacije k čemur je dodatno pripomogla **Zelena shema slovenskega turizma**.

Tudi v prihodnje bomo zeleno zgodbo turizma v Celju gradili v tesnem partnerskem sodelovanju z Slovensko turistično organizacijo, Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo, slovenskim turističnim gospodarstvom in vsemi ključnimi partnerji turizma v Mestni občini Celje. Zavedamo se namreč, da je uresničitev smelih ciljev, ki smo si jih skupaj zastavili na tem področju, možna le v tesnem sodelovanju vseh ključnih akterjev.

6. Viri

Arhiv Zavod Celeia Celje, Arhiv Celjska koča, Arhiv MOC in Arhiv MNZC.

Turistični vodnik Celje. 2014. Celje: Zavod za kulturne prireditve in turizem Celeia Celje.

TIC Celje, Zavod Celeia Celje. 2017. [Online]. Dostopno na spletnem naslovu: www.celje.si.

Zelena shema slovenskega turizma. 2017. [Online]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/zelena-shema-slovenskega-turizma>.

POMEN NARAVNIH SPOMENIKOV ZA TURIZEM MESTA CELJE

Andreja Gerčer

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
andreja.gercer@hvu.si

Povzetek

Članek predstavlja naravne spomenike v občini Celje, ki imajo pomemben doprinos k turistični ponudbi mesta Celja. Mesto Celje predstavlja administrativno, izobraževalno, kulturno, upravno, gospodarsko, sejmsko in turistično središče regije. Mesto lahko z razlogom poimenujemo »zeleno« mesto, saj ima veliko zelenih površin in dreves, ki bogatijo podobo mesta; mnoga drevesa med njimi pa so označena kot naravne vrednote in naravni spomeniki ter so pomembni pričevalci zgodovine mesta Celja. Večina izmed njih ima status obojega. Kot naravni spomeniki so v članku opisane naslednje drevesne vrste: javorolistna platana, duglazija, hruška, beli gaber, hrast dob in hrast graden, bukev ter lipa.

Ključne besede: turizem, naravni spomeniki, drevesa

1. Uvod

Mestna občina Celje, ki predstavlja eno od enajstih mestnih občin v Republiki Sloveniji, je prav gotovo razvojno, dinamično in trajnostno ter turistično naravnana občina. S svojimi 94 km² površine in s 49.077 prebivalci predstavlja izobraževalno, gospodarsko, sejmsko in turistično obarvano občino. Njeno središče je mesto Celje, ki leži ob sotočju reke Savinje in Voglajne. Celje predstavlja administrativno, izobraževalno, kulturno, upravno, gospodarsko, sejmsko in turistično središče regije. V Celju je tako poleg vseh ostalih gospodarskih dejavnosti, pomembna dejavnost turizem. Med največje turistične znamenitosti spadata gotovo Stari grad Celje in Knežji dvorec, ki ponazarjata kulturnozgodovinska zaklada mesta. Sta pomembna pričevalca bogate zgodovine mesta Celje. Med pomembne in znane turistične točke spadajo še: Vodni stolp, Slovensko ljudsko gledališče, Narodni dom, Celjski dom, Stari pisker...Celjska koč in Šmartinsko jezero, ki sta v neposredni bližini, pa nudita bogate možnosti za občudovanje narave, proučevanje ekosistemov, sprostitvev ter rekreacijo v naravi, bodisi s kolesom ali peš.

Šmartinsko jezero predstavlja privlačno sprehajalno točko, saj ima zelo razgibano obalo in pestro okolico. Je akumulacijsko jezero, ki je nastalo leta 1970 s funkcijo zadrževalnika visoke vode. Njegovemu nastanku je botrovala izgradnja 18,5 metra visoke in 205 metrov dolge pregrade. Samo jezero meri 113 ha jezerske površine. Jezero s svojo okolico predstavlja rekreacijsko in turistično območje, ki iz leta v leto pridobiva na popularnosti. Jezero obdaja neokrnjena narava in urejena pot okoli njega, ki zadovoljuje potrebe številnih obiskovalcev in nudi številne možnosti bodisi za športne aktivnosti ali pa zgolj za občudovanje narave.

Mestni park, ob reki Savinji, pa predstavlja občanom Celja priljubljeno mestno sprehajališče, v katerem se v poletnem času odvijajo številne prireditve.

Mestni gozd, ki se nahaja v neposredni bližini samega mestnega jedra, bogati turistično ponudbo z omrežjem 12 gozdnih poti s skupno dolžino 14 kilometrov.

V samem mestu lahko občudujemo številne naravne spomenike, ki simbolizirajo trajnostno naravnost mesta. Gre predvsem za drevesa, ki dosegajo zavidljivo starost in so bodisi izjemne velikosti, višine, debeline, razrasti, habitusa, obsega oziroma so pomembni pričevalci življenja v Celju. Pomemben razlog je lahko tudi redkost in ogroženost, saj jih večina raste v urbanem okolju, kjer jih ogrožajo različni posegi v prostor. Strokovne naloge in skrb za znamenite naravne spomenike, kot ožja zavarovana območja, vrši Zavod republike Slovenije za varstvo narave, Območna enota Celje. V nadaljevanju članek predstavlja naravne spomenike, ki poleg ostalih naravnih znamenitosti zaokrožujejo bogato turistično ponudbo mesta Celja.

2. Naravni spomeniki v občini Celje

2.1 Odlok o zavarovanju drevesnih naravnih vrednot lokalnega pomena v Mestni občini Celje

Z Odlokom o zavarovanju drevesnih naravnih vrednot lokalnega pomena v Mestni občini Celje so bila za naravne spomenike so tako razglašena naslednja drevesa: Plevčakov hrast (hrast dob, *Quercus robur* L.), Platana pri hotelu Štorman (javorolistna platana, *Platanus x hispanica* Muenchh.), Platana pri Zgornjem Lanovžu (javorolistna platana, *Platanus x hispanica* Muenchh.), Duglazija v Pečovniku I. in II. (duglazija, *Pseudotsuga menziesii* Franco), Trobiševa bukev (bukov, *Fagus sylvatica* L.), Hrast v Novi vasi I. in II. (hrast dob, *Quercus robur* L.); Boštjanov hrast I. in II. (hrast graden, *Quercus petraea* Liebl.), Martunova hruška (hruška, *Pyrus* sp.), Platana pri železniški postaji v Celju (javorolistna platana, *Platanus x hispanica* Muenchh.), Intiharjeva lipa (lipa, *Tilia platyphyllos* Scop.), Hrast pri Mlinarjevem Janezu I. in II. (hrast dob, *Quercus robur* L.), Beli gaber pri Mlinarjevem Janezu (beli gaber, *Carpinus betulus* L.) in Bukov na Anskem vrhu (bukov, *Fagus sylvatica* L.).

Naravne spomenike v občini Celje prikazuje slika 1, kjer so označeni kot točke vijolične barve.

Slika 15: Naravni spomeniki v občini Celje

Vir: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/web/profile.aspx?id=ZO@ZRSVNJ>

Slika 16: Informacijska tabla ZVNRS z vrisanimi naravnimi spomeniki v Celju
Vir: Gerčer, 2017

2.2 Predstavitev naravnih spomenikov

Najštevilčnejše drevesne vrste med naravnimi spomeniki predstavljajo javorolistne platane, ki dajejo veličasten pečat mestu. So izjemno prilagodljiva drevesa, saj zelo dobro prenašajo onesnaženje, steptana mestna tla, sušo, bolezni ter napad škodljivcev. Drevesa so velika in mogočna ter zavidljive starosti. Okrasna vrednost javorolistnih platan je izjemna, saj so drevesa atraktivna v vsakem letnem času, predvsem zaradi čudovitega debla z nenavadno skorjo, ki pride do izraza še posebej pozimi. Med javorolistne platane spadajo: platane v Medlogu, platana pri železniški postaji, platana pri Zgornjem Lanovžu in platana pri hotelu Štorman (hotelu Celeia).

2.2.1 Platana pri zgornjem Lanovžu

Platana (*Platanus × hispanica Muenchh.*) pri Zgornji Lanovžu v Celju se nahaja pri graščini Zgornji Lanovž, ki ima korenine že iz 15. stoletja. Graščina je bila v letošnjem letu popolnoma sanirana in obnovljena ter ima čudovito novo podobo. Platana pred graščino je mogočna in nenavadne oblike. Zaradi odlomljenega stranskega vrha se je v deblu pojavila luknja, vendar je rana lepo zaraščena, saj je drevo zelo trdoživo.

Slika 17: Platana pri zgornjem Lanovžu (*Platanus × hispanica Muenchh.*)
Vir: Gerčer, 2017

2.2.2 Medloške platane

Z imenom Medloške platane so predstavljene tri izjemno velike in mogočne javorolistne platane (*Platanus × hispanica Muenchh.*). Rastejo na šolskem posestvu Šole za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje ter na parkirišču ob bivšem podjetju Vrtnarstvo Celje.

Najbolj atraktivna platana izmed vseh treh pa je najvišje in najdebelejše drevo izmed javorolistnih platan v Sloveniji. Visoka je okoli 50 metrov, njen obseg debla znaša zavidljivih 777 centimetrov. Njeno krošnjo sestavljajo trije vrhovi. Platane so izjemne starosti, saj dosegajo starost nad 150 let, nekateri strokovnjaki pa menijo, da so stare do 250 let.

Eno izmed treh platan je bilo potrebno v letu 2007 sanirati. Poletno neurje jo je hudo poškodovalo, tako, da sta se nagnil dve ogrodni veji, ki sta povzročil, da je drevo počilo. Zaradi nevarnosti odloma ogrodne veje je bilo izdano strokovno mnenje o njeni sanaciji s strani Zavoda RS za varstvo narave.

Slika 18: Medloška platana I. (*Platanus × hispanica Muenchh.*)

Vir: Gerčer, 2012

Slika 5: Medloška platana II. (*Platanus × hispanica Muenchh.*)

Vir: Gerčer, 2017

2.2.3 Platana pri hotelu Štorman

Javorolistna platana (*Platanus × hispanica Muenchh.*) raste ob današnjem hotelu Celeia. Je izjemno drevo z ogromnim deblom. Gre za eno najlepših in najvišjih mestnih dreves v središču Celja. Za drevo je značilna zanimiva ter široko razvejana krošnja. Drevo je visoko 39 metrov in predstavlja najvišje drevo v središču mesta Celje. Njegova starost je ocenjena na 120 let. Platana je bila mnoga leta izpostavljena močnemu industrijskemu onesnaževanju. Drevo ves čas dokazuje svojo življenjsko moč. Platana zaradi svoje estetske vrednosti prispeva k privlačnosti lokacije. Tudi ta platana je bila v preteklem času, v letu 2016, uspešno sanirana. Odstranili so suhe veje in pregledali krošnjo, ker je obstajal sum na bolezen masarijsko odmiranje platane, ki jo povzroča gliva *Splanchnonema platani*.

Slika 6: Platana pred hotelom Celeia (*Platanus × hispanica Muenchh.*)

Vir: Gerčer, 2017

2.2.4 Platana pred železniško postajo

Ta javorolistna platana (*Platanus x hispanica Muenchh.*) ima simbolni pomen in je bila leta 2006 razglašena za Drevo leta. Ima veliko naravovarstveno vrednost zaradi svoje edinstvenosti, lege, oblike ter starosti. Platana je bila posajena okoli leta 1880. Da je res posebna izkazuje dejstvo, da se je cesta ob širitvi umaknila drevesu in ne obratno kot je to v navadi. Drevo predstavlja pomemben estetski element v urbanem okolju. Kot vse platane, jo izkazuje tudi lastnost hitre rasti in odpornost na onesnažen zrak.

Slika 7: Platana pred železniško postajo (*Platanus x hispanica Muenchh.*)

Vir: Gerčer, 2017

Slika 8: Informativna tabla za Platano pred železniško postajo (*Platanus x hispanica Muenchh.*)

Vir: Gerčer, 2017

2.2.5 Boštjanova hrasta I. in II.

Gre za dve drevesi vrste hrast graden (*Quercus petraea Liebl.*). Gradan je v Slovenija dokaj pogosta drevesna vrsta. Za svojo rast potrebuje veliko svetlobe; prijajo mu toplejša in dobro zračna rastišča. Omenjena hrasta raste na območju Boštjanove kmetije. Kljub temu, da jima življenjska moč že nekoliko upada, še zelenita in v svojih duplih gostita mnoge živali.

2.2.6 Duglazija v Pečovniku I. in II.

Duglazijo (*Pseudotsuga menziesii Franco*) najdemo ob cesti na Vipoto. Visoka je zavidljivih 40 metrov in se je upravičeno drži ime «Pečovniška kraljica». Sicer je duglazija tujerodna vrsta, ki izhaja iz Severne Amerike. Vrsta velja za eno največjih vrst iglavcev na svetu, saj lahko zraste tudi do 75 metrov visoko. Duglazija je zaradi izjemno hitre rasti nadomestila naravni bukov gozd.

2.2.7 Bukev na Anskem vrhu

Bukev (*Fagus sylvatica L.*) predstavlja eno izmed najbolj razširjenih dreves v naših gozdovih. Njen delež predstavlja eno tretjino lesne zaloge. Zraste lahko do 40 m visoko; njen premer debla pa znaša do enega metra. Prijajo ji sveža in globoka tla, bogata s kalcijem.

Omenjena, mogočna bukev raste na pobočju Anskega vrha. Raste v gozdu s posebnim namenom, kjer prednjačijo ekološke in socialne funkcije gozda, pred lesno proizvodno funkcijo.

2.2.8 Hrasta v Novi vasi I. in II.

Sta drevesi vrste hrast dob (*Quercus robur L.*), ki je značilen za nižinske gozdove, kjer so vlažna tla, bogata z minerali in humusom ter visoko podtalnico. Uspeva v nižini, ob vodotokih, zato tudi dobro prenaša poplavljenost. Omenjeni drevesi sta eni redkih ohranjenih pripadnikov svoje vrste in kažeta na svoje prednike, ki so nekoč rasli tu v gozdu hrasta doba; v t.i. dobravi. Vzroki za izginjanje hrasta doba se kažejo v kmetijstvu, urbanizaciji ter regulaciji vodotokov.

Slika 9: Hrast I. v Novi vasi
(*Quercus robur L.*)
Vir: Gerčer, 2017

Slika 10: Hrast II. v Novi vasi
(*Quercus robur L.*)
Vir: Gerčer, 2017

Slika 11: Informacijska tabla
Hrast I. in II. v Novi vasi
(*Quercus robur L.*)
Vir: Gerčer, 2017

2.2.9 Intiharjeva lipa

Lipa (*Tilia platyphyllos Scop.*), raste na dvorišču nekdanje Intiharjeve domačije na Mariborski cesti na Hudinji. Nekoč je bila tu Intiharjeva domačija, po kateri je lipa dobila ime. Sicer je lipa razširjena je po vsej Sloveniji. Največkrat jo srečamo na vaških trgih, pred cerkvami, na dvoriščih kmetij, ob gostilnah, v parkih. Lahko razvije mogočno krošnjo. Slabo pa prenaša sušo, mraz in onesnažen zrak. Omenjena lipa je edino drevo te vrste v urbanem delu Celja, ki je ostalo ohranjeno. Lipa je bila v letu 2016 strokovno sanirana, ker so se odlomili deli krošnje. Lipa se je po sanaciji lepo razrasla.

Slika 12: Intiharjeva lipa (*Tilia platyphyllos Scop.*)
Vir: Gerčer, 2017

2.2.10 Martunova hruška

Hruška (*Pyrus sp.*), kot listopadno sadno drevo, ki zraste 15 m ali celo več in živi lahko do 100 let in še več. Tako je Martunova hruška, ki raste na dvorišču domačije Martun (domače ime) dosegla častitljivo starost 150 let. Drevo ima izredno bogato in košato krošnjo in ima poseben ekološki pomen ter predstavlja estetski element na dvorišču domačije. Potrebuje nekoliko več toplote kot jablane. Z bogatim cvetenjem, kar 2 do 3 tedne pred jablanami pričara pomlad; vendar pa obstaja večja nevarnost pozebe. Hruške so tudi manj zahtevne glede padavin in suše. Tudi za nizke temperature ni občutljiva. Samo drevo na dvorišču je še vedno vitalno in ima obilo plodov.

2.2.11 Plevčakov hrast

Plevčakov hrast je kot drevesna vrsta dob (*Quercus robur L.*). Njegovo botanično ime priča o njegovi trpežnosti, saj robur v latinščini pomeni močan, trpežen. Sicer je dob je veliko drevo, ki doseže tudi do 50 metrov višine. Njegovo deblo ima velik obseg, prav tako je obsežna njegova krošnja. Dob je tudi drevo, ki doseže izjemno starost. Plevčakov hrast se je že pred leti posušil in na ten mestu ostaja njegovo posušeno deblo. Poleg je posajen mlad hrast, ki je njegov potomec. Želimo mu uspešno rast in dolgo življenje.

Slika 13: Plevčakov hrast (*Quercus robur L.*)

Vir: Gerčer, 2017

2.2.12 Trobiševa bukev

Kot drevesna vrsta je bukev (*Fagus sylvatica L.*) bogato zastopana v slovenskih gozdovih. Upravičeno si zasluži ime mati gozdov. Trobiševa bukev je dobila svoje ime po lastniku gozda, kjer raste. Večina planincev, ki jih pot vodi mimo nje na Celjsko kočo, priljubljeno izletniško točko Celjanov, se ob njej ustavi in se ohladi s požirkom hladne sveže vode, ki priteče iz curka, ki je speljan skozi njeno deblo. Bukve je stara svojih 200 let in je zelo vitalna.

2.2.13 Hrast pri Mlinarjevem Janezu I. in II.

Hrast pri Mlinarjevem Janezu je drevesne vrste hrast dob (*Quercus robur L.*), tako kot Plevčakov hrast in oba hrasta v Novi vasi. Hrast je lociran ob vhodu v park dvorca Mlinarjev Janez. Drevo je mogočno in se ponaša s čudovito krošnjo ter je vitalno. V letu 2016 je bila na hrastu izvedena sanacija, saj se je odlomil vrh. Sanacija je bila nujna, saj je drevo s krošnjo segalo nad cesto, ki ima gost promet. Odstranili so vse suhe, odmrle veje in že prej omenjen odlomljen vrh.

2.1.1 Beli gaber pri Mlinarjevem Janezu I. in II.

Beli gaber pri Mlinarjevem Janezu (beli gaber, *Carpinus betulus L.*) prav tako raste v parku dvorca Mlinarjev Janez. Tudi to drevo v parku je veličastno, izjemne dimenzije in lepo oblikovane krošnje.

3. Zaključek

V članku so bila predstavljena izjemna drevesa z naravovarstvenim statusom naravni spomenik. Zavarovanje dreves in skrb zanje priča o zavedanju Celjanov, da je Celje zeleno, turistično mesto. Drevesa dajejo mestu in njegovi okolici prav poseben pečat. V sled temu, da bi jih ohranili, je bil leta 2002 sprejet Odlok o začasnem varovanju drevesnih naravnih vrednot lokalnega pomena in leta 2006 dopolnjen z namenom, da se ohranja in zagotovi posebno varstvo teh dreves.

Drevesa v urbanem okolju mesta Celja tako predstavljajo izjemno ekološko, estetsko, naravovarstveno, izobraževalno in turistično vrednost ter zaradi svoje častitljive starosti tudi zgodovinsko vrednost.

Skrb Celjanov za posebna drevesa dokazuje tudi dejstvo, da so bili v letu 2016 sanirani kar trije naravni spomeniki: Intiharjeva lipa na Hudinji, platana pri Hotelu Celeia in hrast dob pri Mlinarjevem Janezu na Teharjah.

4. Viri

GERČER, Andreja. Platane z naravovarstvenim pomenom v mestu Celje. V: PAJK, Barbara (urednik). *Hortikultura - možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse : zbornik 6. strokovnega posveta s temo Drevesa, naše bogastvo, Celje, 15. oktober 2014*. Celje: Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti, Višja strokovna šola, 2014, str. 58-62.

Odlok o zavarovanju drevesnih naravnih vrednot lokalnega pomena v Mestni občini Celje (Uradni list RS, št. 12-585/07) (b.d.) Pridobljeno 13.10.2017, iz <https://moc.celje.si/katalog-informacij-javnega-znacaja/8-staticne-strani/64-odlok-o-zavarovanju-drevesnih-naravnih-vrednot-lokalnega-pomena-v-mestni-obcini-celje>.

Zavarovana drevesa (b.d.) Pridobljeno 14.10.2017, iz <https://urejeno-zeleno.celje.si/index.php/zavarovana-dreves>.

USPEŠNA UMEMSTITEV ZELENE POVRŠINE V MESTU – DODANA VREDNOST K TRAJNOSTNEMU RAZVOJU IN TURISTIČNI PRIVLAČNOSTI

dr. Anja Bubik, univ.dipl. biokem

Visoka šola za varstvo okolja, Trg mladosti 7, 3320 Velenje
anjabubik.vsvo@gmail.com

Povzetek

Ozelenjevanje stavb ima v današnjem času vedno večji pomen. Njegovi učinki so prepoznani tako v smislu blaženja podnebnih sprememb kot tudi s sociološko-psihološkega vidika, saj vpliva na počutje ljudi in na njihovo doživljanje prostora.

Na Visoki šoli za varstvo okolja (VŠVO) smo v sodelovanju z Inštitutom za raziskave narave in razvoj okoljskih tehnologij Complementarium (CMP) v sklopu projekta GRACILIS - Green AnswerS CLimate Change – Ozelenjevanje kot odgovor na klimatske spremembe, (ki je bil sofinanciran s strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Evropske unije in Evropskega socialnega sklada iz projektnih klicev »Po kreativni poti do znanja«) v mestno okolje umestili testni pilotni model zelene ravne strehe z različnima substratoma z ekstenzivno ozelenitvijo. Vseskozi smo spremljali fizikalno kemijske parametre, s katerimi lahko opisujemo odziv substratov in rastlin na dane razmere ter vizualno spremljali razvoj zelene površine. Na koncu enoletnega poskusa smo ovrednotili uspešnost, pomen in uporabo ekstenzivnega principa ozelenitve v izbranem urbanem okolju tudi z vidika iskanja trajnostne okoljske rešitve in primera dobre prakse, ki navsezadnje poveča tudi turistično privlačnost in ekološki pridih mesta.

Ključne besede: Zelene strehe, temperatura, skupni organski ogljik, trajnostna okoljska rešitev, turizem

1. Uvod

V urbanih okoljih se z vse večjim spreminjanjem naravnega prostora ter širjenjem intenzivne urbanizacije in industrializacije pojavlja potreba po obnavljanju zelenih površin. Ozelenjevanje mest (*»Urban Greening«*) je v svetu predlagan kot eden izmed pomembnih novodobnih pristopov za ublažitev posledic podnebnih sprememb v mestih in prinaša številne okoljske izboljšave kot so zmanjšanje in preprečitev onesnaženosti, hlajenje, obvladovanje odcednih vod, povečanje biodiverzitete, itd. (Westphal, 2003; Li in Yeung, 2014). Dokazane so še ekonomske, socialne in estetske prednosti zelenih površin, zato lahko z zagotovostjo trdimo, da ozelenjevanje mestnih okolij predstavlja pomembno orodje za njihov trajnostni razvoj (Getter in Rowe, 2006). Tudi trajnostni turizem predstavlja izziv v urbanih okoljih in postaja nujna smer nadaljnjega razvoja. Zelene površine spodbujajo lokalni pristop in sonaravni turizem, saj vodijo do spoštovanja lokalnih posebnosti in njene identitete.

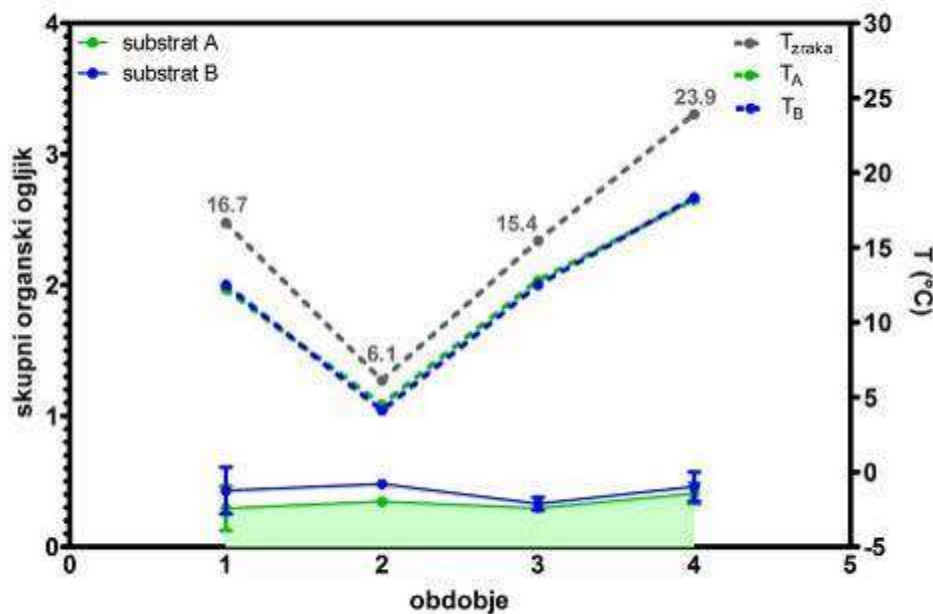
Na VŠVO v Velenju smo v sodelovanju z Inštitutom CMP in pod okriljem projekta GRACILIS izvedli pilotni poskus umestitve zelene ravne strehe z ekstenzivno ozelenitvijo. Ekstenzivna ozelenitev strehe

je preprosta oblika ozelenitve, z nizko višino substrata, konstrukcijsko lahka, tako primerna za vse že obstoječe objekte kot novogradnje in je tudi najpogostejši način ozelenjevanja danes (Brunšek, 2010).

Namen raziskave je bila analiza primernosti in učinkovitosti dveh različnih substratov v enoletnem časovnem obdobju, ocenitev primernosti zasaditve ter vpliva vremenskih pogojev na substrat in rast nasajenih rastlin. V prispevku bodo prikazani delni izsledki poskusa s poudarkom na longitudinalnem spremljanju izbranih fizikalno kemijskih parametrov ter fotodokumentiranju procesa umestitve.

2. Rezultati pilotnega poskusa

Rezultati celoletnih meritev fizikalno kemijskih parametrov ter fotodokumentacije prilagoditve in razvoja pilotne zelene površine so pokazali, da je izbrano okolje primerno za postavitev ekstenzivne ravne strehe. Mikroklima je ugodna s povprečno letno temperaturo 18,6°C in povprečno relativno vlažnostjo 26,2%. Temperaturne spremembe so bile v skladu s pričakovanji ($T_{\min}$ -0,5°C in $T_{\max}$ 31°C), nismo zaznali ekstremnih vremenskih pojavov, ki bi ogrozili obstoj pilotnih modelov. Tudi temperaturi obeh substratov sta bili stabilni in sta se spreminjali sorazmerno s temperaturo zraka, le da sta bili v povprečju za 4,3 °C nižji in skoraj enaki v obeh substratih (Slika 1, črtkane trendne črte).

Slika 1: Prilagoditev ozelenjenih pilotnih modelov v različnih časovnih obdobjih. Na sliki so prikazane spremembe temperature zraka in obeh substratov (črtkane trendne črte) v primerjavi s spremembami skupnega organskega deleža obeh substratov (polni trendni črti). Rezultate smo razdelili v štiri časovna obdobja po 90 dni, ki ustrezajo specifičnemu letnemu času: obdobje 1 – jesen, obdobje 2 – zima, obdobje 3 – pomlad ter obdobje 4 – poletje. Vrednosti predstavljajo povprečje meritev skozi posamezno 90-dnevno obdobje.

Organske spojine predstavljajo majhen del snovi v tleh, a so najbolj spremenljiva in za kvaliteto in rodovitnost tal njena najpomembnejša sestavina. Na delež organske snovi v tleh vplivajo predvsem klima, geološka osnova in vegetacija, organska snov sama pa vpliva na fizikalno-kemijske lastnosti substrata in jo določamo posredno preko določanja organskega ogljika v njej. Zato smo kot merilo ustreznosti in kompatibilnosti substratov in rastlin skozi celotno obdobje spremljali skupni organski ogljik (TOC – total organic carbon). Meritve so pokazale nizke vrednosti organskega ogljika v obeh substratih (<0,5%), kar uvršča substrata v zelo nizek razred, kamor v Sloveniji uvrščamo 9,4% njene

površine (Tabela 1). Vrednosti TOC v primeru substrata B so skozi celotno obdobje v povprečju za 16% višje od vrednosti TOC substrata A (Slika 1, polni trendni črti), kar nakazuje na boljše pogoje rasti in ozelenitve v substratu B.

SLOVENIJA*		
razred	organski C (%)	delež površine (%)
VISOK	>5,9	8,7
SREDNJI	2,4 – 5,9	35,1
NIZEK	1,2 – 2,4	46,8
ZELO NIZEK	<1,2	9,4

Tabela 1: Površina tal v relativni deleži glede na vsebnost organskega ogljika v gornjem horizontu tal v Sloveniji (Povzeto po ARSO; Vir: *BF – Agronomija, center za pedologijo in varstvo okolja)

Tudi rezultati fotodokumentiranja modelov kažejo uspešno umestitev modelov, saj sta se v enoletnem obdobju vsak na svoj način prilagodila v izbranem okolju (Slika 2, spodaj). Modela smo v začetku zasadili enako in sicer s homulico (*Sedum album "Murale"*), netreskom (*Sempurimum tectorum*) in z modro zelenim šašom (*Carex flacca*) (Slika 2, zgoraj desno). Prilagoditev posameznih rastlin je bila nato različna; modro zeleni šaš se je popolnoma posušil, netresk je rasel uspešno, homulica pa se je na dane pogoje prilagodila odlično, saj je tudi najbolj zarasla testne površine. Glede na to, da se je modro zeleni šaš posušil, lahko potrdimo, da so sedumi primernejše rastline za zasaditev ekstenzivnih zelenih kritin v lokalni mikroklimi. Testne površine pilotnega modela B so tudi bistveno bolj zapolnjene kot testne površine pilotnega modela A v celotnem obdobju opazovanja, kar je v skladu z meritvami TOC in kažejo nato, da je substrat B v izbranem okolju deloval uspešneje.

Slika 2: Prilagoditev rastlin v pilotnih modelih v obdobju enega leta. Na sliki je prikazana zasaditev rastlin (t_0), ki je bila enaka v obeh modelih ter rast zasajenih rastlin po končanem obdobju spremljanja fizikalno kemijskih parametrov in fotodokumentiranja (t_{365}).

3. Zaključki

Z našo študijo smo pokazali na dober potencial zelene strehe v mestu Velenju, morda nekoč tudi na kakšni večji površini. Temperature v mestu so skozi vse letne čase ugodne, organski delež v obeh substratih je konstanten, rastline so v obeh modelih ustvarile stabilno mikrookolje. Ugodne mikroklimatske razmere v mestu, primernost fizikalno kemijskih parametrov substratov in izbira pravih rastlin omogočajo uspešno umestitev zelene površine v izbrano okolje. S tem okolje pridobi ne le na estetski vrednosti, ampak površina predstavlja trajnostno rešitev za vzpostavitev kakovostnih bivanjskih pogojev v mestu. Poveča se turistična privlačnost kraja tako iz vidika ekologije kot socialnega počutja ljudi v tem okolju. Največji izziv za turizem pomeni postati inovativen, zanimiv ter ostati konkurenčen, obenem pa spodbujati trajnost. Potrebne pa so seveda še nadaljnje empirične raziskave, kako učinkovito voditi načrtovanje ozelenitve mestnega prostora, da bi lahko njeni pozitivni učinki še naprej predstavljali primer dobre prakse in navsezadnje tudi koristi za zdravje ljudi.

4. Viri

Brunšek, G. (2010). Zelene strehe: prispevek k ekološki in trajnostni gradnji. *Strehe & kritine: ekologija*, št. 4, str. 24–25.

Ladan, F. 2017. Zelene kritine – analiza pilotnega primera in raziskava področja ozelenjevanja v občini Velenje. Diplomsko delo.

Getter, K. in Rowe, B. 2006. The Role of Extensive Green Roofs in Sustainable Development. *Horticulture Science*, št. 41(5), Str. 1276 - 1285.

Westphal, L.M. 2003. Urban Greening and Social Benefits: a Study of Empowerment Outcomes. *Journal of Arboriculture. Social Aspects of Urban Forestry*, št. 29 (3), str. 137-147.

Li, W.C., Yeung, K.K.A. 2014 A Comprehensive Study of Green Roof Performance from Environmental Perspective. *International Journal of Sustainable Built Environment*, št. 3, str. 127-134.

MESTO Z ZELENO DUŠO

Ingrid Slapnik

Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje

ingrid.slapnik@ssgt.si

Povzetek

Razvoj zelenih mobilnostnih tehnologij je naša skupna prihodnost.

Mestna občina Celje se zaveda, da je potrebno povečati energetske učinkovitost, povečati izkoriščanje obnovljivih virov energije in razviti še bolj napredne energetske sisteme. Zato so na MOC sprejeli Celostno prometno strategijo Mestne občine Celje.

Na globalni ravni je potrebno vse moči vložiti v reševanje problema podnebnih sprememb, na državni ravni je potrebno povezati sistem razvejanih dejavnosti, lokalne skupnosti pa moramo v sodelovanju s pristojnimi ustanovami in različnimi partnerji probleme spremeniti v izzive in iz njih napisati zgodbo o uspehu.

Ključne besede: zelene površine, park, električna prevozna sredstva, polnilna postaja

1. Hortikultura in turizem

Razvoj hortikulture pomembno vpliva na naš odnos do urejenega okolja, kulturne in zgodovinske dediščine ter ohranjanja narave, s tem pa seveda vpliva tudi na razvoj turizma.

Urejeni parki in s hortikulturo povezane prireditve so lahko dodana vrednost turistične ponudbe mesta

V 70-letih prejšnjega stoletja so se začeli v Slovenji premiki v oblikovanju sodobne krajinske arhitekture. V bistvu je bil čas krize v okolju in s tem začetek okoljskega ozaveščanja. Vzpostavil se je drugačen pogled in odnos do življenjskega prostora in okolja. V teh letih je prof. Dušan Ogrin takratno pretežno hortikulturno delovanje odprl za vplive iz tujih okolij. Številne konference in simpoziji so omogočili, da se je tudi širše strokovno okolje v Sloveniji seznanilo z novimi pogledi na urejanja prostora. Ljubljano so obiskovali mnogi nosilci avantgardnega svetovnega dogajanja. (Povzeto po iz nagovora članom društva ob podelitvi nagrade DKAS 14. 1. 2016)

Večina občin za vse zelene površine skrbi tako, kot to zahtevajo standardi kakovosti o vzdrževanju zelenih površin. V občini Celje se trudijo vzpostaviti dober sistem in korektno sodelujejo z občani. Vsi si namreč želimo, da bi živeli v lepo urejenem in zelenem mestu.

Leta 2011 je MOC pristopila k izdelavi projekta prenove Celjskega mestnega parka.

Postopoma odstranjujejo bolna in prhla kostanjeva drevesa in zasajajo nova.

»Drevoredi, ko enkrat ostarijo, jih je potrebno posekati in jih nadomestiti z novimi drevesi iste vrste in dobre vitalnosti.« (dr. Ana Kučan) Gre za odstranjevanje starih dreves, ki niso več vitalna.

Sanacija drevesnega fonda poteka v skladu s kulturno varstvenimi pogoji celjske Območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Zavedati se moramo, da so drevesa naše bogastvo in da so nepogrešljivi del urbanega okolja. Mestni park, ki se razprostira na približno 50.000 kvadratnih metrih zelenih površin, povezanih s sprehajalnimi potmi je zavarovan kot kulturna dediščina. Sredi druge polovice 19. stoletja so obstoječi pašnik na desnem bregu reke Savinje spremenili v urejeno mestno zelenico. Iz tistega časa so ohranjeni samo kostanjev drevored, promenada z vodnim bazenom, delno sprehajalne poti s cvetličnimi rondoji in lokacija glasbenega paviljona.

»Da bi slovensko dediščino videli v pravi luči, si je treba razčistiti nekaj temeljnih značilnosti oblikovanja krajine in njegovo zgodovinsko vlogo. Naj pri tem ne moti istočasna raba izrazov vrt in krajina. Med njima je razloček zgolj v tem, da je krajina bolj splošna kategorija. Vrt je potemtakem zvrst krajine, vsak vrt je krajina in samo določene krajine so vrtovi, nekatere pa to niso. Zato je oblikovanje krajine strokovno področje, dejavnost ali tudi ustvarjalni postopek, katerih nasledek je lahko tudi vrt. Seveda pa za vrtno umetnost štejemo le tiste tvorbe krajinskega oblikovanja, ki ustrezajo določenim merilom«. (Ogrin, 1993, 7)

2. Destinacije MOC Celje

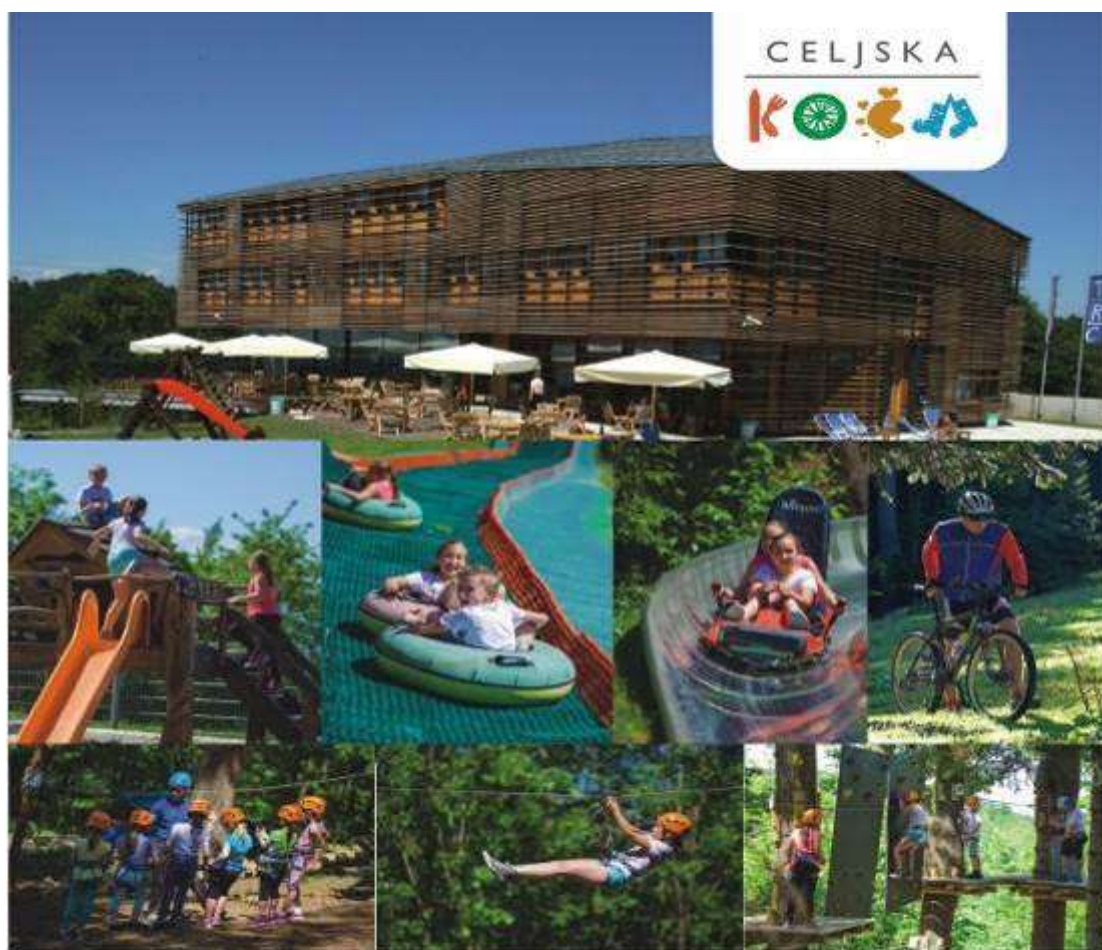
V Mesti občini Celje se lahko pohvalijo s številnimi naravnimi danostmi. Zavedajo se velikega pomena kakovosti naravnega okolja. Pri vnašanju novih hortikulturnih standardov in smernic za sonaravni in trajnostni razvoj okolja tesno sodelujejo tako z arboristi kot tudi z varuhi kulturne dediščine in gozdov.

Slika 1: Gozdna učna pot

Vir: <http://euparky.si/Slovenija/Savinjska/Celje/CeljeZabavasport.aspx>

Slika 2: Celjska kočča

Vir: <http://www.celjska-koca.si/aktivnosti/letne-aktivnosti/pustolovski-park/cenik-pustolovskega-parka/>

Slika 3: Supanje na Šmartinskem jezeru

Vir: <http://information-slovenia.com/storage/uploads/photos/%C5%A0port-supanje-kajak-hoja-povodi-%C5%A0martinsko-jezero--14722087615.jpg>

Urejeni parki in s hortikulturo povezane prireditve so lahko dodana vrednost turistične ponudbe mesta.

V Mestni občini Celje si prizadevajo za skrbno, celovito in načrtno gospodarjenje z Mestnim parkom, mestnimi gozdovi, kolesarskimi stezami, peš potmi,... in ostalimi zelenimi površinami, ki so v njeni

lasti. Prepričani so, da bodo na tak način uspešneje promovirali mesto z okolico in se uvrstili na turistični zemljevid sveta.

Skupaj z vsemi elementi mestnega gozda je Drevesna hiša postala znana ne le v Celju, temveč tudi po Sloveniji in v tujini, kot zaželena destinacija v okviru različnih oblik sonaravnega in kulturnega turizma. Hiša je tudi predmet posebne strokovne pozornosti od mednarodnih gozdarjev, biologov, ekologov, umetnikov ter arhitektov, ki so ji podelili že mnogo strokovnih priznanj. Vse bolj postaja zanimiva za obiske izobraževalnih institucij in zavodov ter nenazadnje tudi domačih in tujih turistov. Drevesno hišo je obiskalo krepko preko 5000 obiskovalcev .

Slika 4: Hišica na drevesu

Vir: <https://www.radio1.si/47723/drevesna-hisa-je-ponovno-odprta>

Na potrebnost odprtega prostora je zanimivo opozoril tudi Friedrich Nietzsche v delu *Vesela znanost*, rekoč: «Nekoč bo gotovo treba, in verjetno v ne zelo odmaknjeni prihodnosti, priti do spoznanja, kaj predvsem manjka našim velikim mestom: mirni odprti prostori za nemoteno premišljevanje.» (Nietzsche, 1989, 280) Nekateri avtorji to imenujejo »mestnohigijska funkcija«.

Varstvo pred hrupom je tudi higijska kategorija mesta (Lendhold, 2008, 16). Promet v mestu bo temeljil na električnih avtomobilih, prebivalci pa bi naj za življenje izkoriščali le obnovljive vire energije.

Razvoj zelenih mobilnostnih tehnologij je naša skupna prihodnost. Mestna občina Celje je svoj voznik park že opremila z dvema električnima kolesoma in električnim avtomobilom. V Celju je trenutno na različnih lokacijah približno deset polnilnih postaj. Glede na to, da veliko voznikov osebnih avtomobilov dnevno prevozi manj kot 50 kilometrov, ima e-mobilnost v Sloveniji velik potencial, tudi taksiste se spodbuja k elektromobilnosti. Tisti, ki bodo upoštevali eko standarde in bodo vozili električne avtomobile, bodo namreč plačevali bistveno manjšo pristojbino. Potrebno pa se je zavedati, da do sprememb ne bo prišlo čez noč .

Slika 5: Polnilna postaja

Vir: <http://ansat-tv.si/6064/polnilna-postaja-za-elektricna-vozila-zdaj-tudi-v-sevnici/>

Na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru (UM FER) so s sodelovanjem Laboratorija za geometrijsko modeliranje in algoritme multimedijev in Laboratorija za energetiko razvili orodja za ovrednotenje solarnega in fotovoltaičnega potenciala večjih urbanih območij. Pri tem je upoštevana:

- 3D geometrija mesta opisana s podatki LiDAR (Light Detecting And Ranging – Lasersko zaznavanje in zajemanje),
- mikroklimatski vplivi s statističnimi podatki o globalnem in razpršenem sevanju,
- modeli sončnega sevanja vključno z anizotropnim razpršenim sevanjem,
- vplivi senčenja zaradi okoliškega terena, zgradb in vegetacije,
- karakteristike izkoristkov fotovoltaičnih modulov in pretvornikov,
- konfiguracija električnega omrežja in
- profili proizvodnje in porabe električne energije.

Mestna občina Celje se zaveda, da je potrebno povečati energetske učinkovitost, povečati izkoriščanje obnovljivih virov energije in razviti še bolj napredne energetske sisteme. Zato so na MOC sprejeli Celostno prometno strategijo Mestne občine Celje. Glavni namen strategije, ki jo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Kohezijskega sklada, je spodbujanje trajnostnih načinov mobilnosti (hoja, kolesarjenje, javni potniški promet in alternativne oblike mobilnosti). Celostna prometna strategija je strateški dokument, v katerem so orisani vizija in cilji celostno urejenega prometa ter ukrepi za spodbujanje trajnostne mobilnosti.

Načrti za prihodnost so uporaba do okolju prijaznih prevoznih sredstev. V mislih imam predvsem možnosti, ki jih lahko ob obisku mestne destinacije izkoristi turist, ki "potuje zeleno" (polnilnice električnih avtomobilov, do okolja prijazen mestni potniški prevoz, izposoja koles ...).

Mestna občina Celje spodbuja elektromobilnost.

Slika 6: Obiskovalce MOS-a brezplačno vozi električni avtobus na relaciji od centra mesta do Celjskega sejma

Vir: <http://www.nt-rc.si/radio-celje/brezplacni-vikend-e-bus-ob-vrhuncu-mos-a/>

Javno zelenje in druga naravna ali z naravnimi sistemi rabljena zemljišča zasedajo v sodobnem urbanizmu in zeleni politiki mest zelo pomemben položaj. Njihov pomen postaja iz dneva v dan večji, ne samo zaradi rasti mest ampak zaradi vse večjih potreb in zahtev mestnega prebivalstva po možnostih za doživljanje mestne krajine in oddih v njej. Ne samo praksa urejanja mestnega prostora, ampak tudi vrsta socioloških raziskav nedvomno potrjuje nepogrešljivost mestne krajine. Na vprašanja v anketah, kaj v svojem okolju najbolj pogrešajo in kako bi ga bilo mogoče izboljšati, prebivalci – anketiranci največkrat odgovarjajo, da je to zelenje – mestne zelene površine – narava.

Turizem ima na področju hortikulture še veliko neizkoriščenih priložnosti, vendar bo za njegovo uspešno promocijo potrebno ukrepati na vseh ravneh. Na globalni ravni je potrebno vse moči vložiti v reševanje problema podnebnih sprememb, na državni ravni je potrebno povezati sistem razvejanih dejavnosti, lokalne skupnosti pa moramo v sodelovanju s pristojnimi ustanovami in različnimi partnerji probleme spremeniti v izzive in iz njih napisati zgodbo o uspehu. Seveda pa se moramo pri razvoju hortikulture in turizma zavedati, da z urejanjem okoljem ne privabljamo samo turistov, ampak ustvarjamo prijetno in zdravo življenjsko okolje za občanke in občane, za današnjo generacijo in tisto, ki prihaja za nami.

3. Viri

Dea Vita. Zen garden design ideas – the mysterious beauty of Japanese gardens [Online]. 2016. (Pridobljeno 7. 6. 2017). Dostopno na spletnem naslovu: <https://deavita.net/zen-garden-design-ideas-japanese-gardens.html>.

I feel Slovenia. 2017. [Online]. (Pridobljeno 10. 10. 2017). Dostopno na spletnem naslovu: www.slovenia.info.

Lesničar – Pučko, T., Dr. Ana Kučan, krajinska arhitektka: Najbolj me je prekalil študij na Harvardu [Online]. 2017. (Pridobljeno 21. 8. 2017). Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.dnevnik.si/1042741503/kultura/arhitektura/dr-ana-kucan-krajinska-arhitektka-najbolj-me-je-prekalil-studij-na-harvardu>.

Ogrin, D. *Vrtna umetnost sveta*. Ljubljana: Pudon, 1993.

Spletni časopis Celja in okolice. 2017. [Online]. (Pridobljeno 10. 10. 2017). Dostopno na spletnem naslovu: www.info.celje.

MOŽNOSTI TRAJNOSTNEGA (HORTIKULTURNEGA) UREJANJA KRAJINSKEGA PARKA PONIKOVSKI KRAS

Štefanija Kos Zidar

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
stephanie.kos-zidar@hvu.si

Povzetek

V prispevku bom prikazala študijo primera, kako s pomočjo nevladne organizacije pritegniti prebivalstvo k trajnostnemu hortikulturnemu urejanju zavarovanega prostora. Krajinski park predstavim kot zavarovani prostor, kjer so posegi vanj zelo omejeni, hkrati pa predstavljajo nove možnosti urejanja prostora. Rezultat dobrega medgeneracijskega sodelovanja, ki upošteva trajnostno naravnano hortikulturno stroko prikaže možnosti takšnega urejanja.

Ključne besede: hortikultura, trajnostni razvoj, ocvetličanje kraja, oblikovanje in urejanje naravne, urbane in kulturne krajine, KP Ponikovski kras

1. Uvod

Trženje trajnostno urejenega bivalnega prostora še posebej zavarovanega območja, pomeni sposobnost prilagajanja na različnih tržiščih in različnim potrošnikom v danem času, upoštevajoč trajnostno naravnano hortikulturno stroko. Takšen pristop pogojuje medgeneracijsko sodelovanje formalnih in neformalnih združenj in civilnih iniciativ danega kraja, ki lahko pritegne prebivalstvo k hortikulturnem urejanju prostora.

Primer kraja Ponikva pri Žalcu je zgovoren zgled, kako s pomočjo Turističnega društva Ponikva pri Žalcu doseči trajnostni razvoj kraja z vidika hortikulture. Rezultat učinkovitega medgeneracijskega sodelovanja so vzorno urejena in ocvetličena vaška središča ter urejeni objekti kulturne dediščine.

1.1 Namen študije

Namen študije je predstaviti primer iz prakse, kako Turistično društvo Ponikva (v nadaljevanju TD Ponikva) z različnimi aktivnostmi pospešuje trajnostni razvoj kraja Ponikva pri Žalcu. Študija bo natančneje pokazala najpomembnejše aktivnosti in delo omenjenega društva, ki nakazujejo možnosti vključevanje hortikulture v trajnostni razvoj zavarovanega območja.

1.2 Metode dela

Izbrali smo metodo študije primera, kjer smo s pomočjo dokumentov, opazovanja na terenu, analize dokumentov, pisnih in ustnih virov predstavili aktivnostmi, ki pospešujejo trajnostni razvoj kraja Ponikva pri Žalcu z vidika hortikulture.

2. Trajnostni razvoj

“Sustainability”, “sustainable development” (angl.) – trajnostnost (sonaravni, trajnostni, trajnostno-sonaravni, vzdržni, obstojni, uravnoteženi, trajnostno-uravnoteženi, okolje ohranjujoč, okolje varovalni ... razvoj.

Trajnostni razvoj: sonaravni razvoj. Izraz se prvič pojavi 1980 v podnaslovu poročila Mednarodnega združenja za varstvo narave in naravnih virov.

Trajnostni razvoj je oblika razvoja ali napredka, ki zadovoljuje potrebe sedanjosti brez ogrožanja zmogljivosti prihodnjim generacijam za zadovoljevanje njihovih potreb (Kušar, 2007 po Svetovna komisija za okolje in razvoj pri ZN, 1987).

Pomembno vsebinsko dopolnilo na etičnem polju pomeni vključitev medgeneracijske odgovornosti.

Načela trajnostnega razvoja povzeto po Kušar (2007):

- ohranjanje narave in biotske raznovrstnosti ter pokrajinske pestrosti,
- varovanje naravnih znamenitosti ter zdravih pogojev za življenje prebivalcev,
- minimizacija rabe zalog (neobnovljivih virov),
- raba obnovljivih naravnih virov v okviru njihovih regeneracijskih sposobnosti,
- zmanjševanje emisij onesnaženega zraka,
- preprečevanje okoljskih pritiskov namesto zmanjševanja okoljskih posledic in načelo najmanjšega možnega okoljskega tveganja,
- kakovosten gospodarski razvoj (z rastjo BDP) ob fizičnih omejitvah virov in prostora,
- ohranjanje obdelovalnih zemljišč, kakovostne prsti za integrirano in ekološko kmetovanje, ohranjanje vodnih virov, zmanjševanje uporabe strupov in drugih nevarnih sredstev,
- ureditev, da odpadki niso nerazrešljivo breme za ljudi in okolje,
- uveljaviti odgovornost povzročiteljev okoljske škode,
- upoštevanje okoljskih stroškov proizvodnje in potrošnje pri določanju cen izdelkov in storitev.

3. Krajinski park Ponikovski kras

Krajinski parki (KP) so po zakonu o ohranjanju narave – ZON (UL RS št. 56/99) širše zavarovano območje narave, kjer je velika abiotska, biotska in krajinska pestrost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot, ki so lahko tudi kompleksno med seboj povezane.

Večji del ozemlja KS Ponikva je z občinskim odlokom UL RS št. 77/98 zaščiten kot »Krajinski park Ponikovski kras« (ZON-UPB2, 2004).

Kras na Ponikovski planoti je podoben matičnemu krasu. Tu najdemo značilne sedimentne kamnine. Geografsko so najbolj razširjeni apnenci in dolomiti, ki prekrivajo 43 % celotne površine Slovenije ter gradijo ustrezno podlago za razvoj posebnih geomorfoloških pojavov, ki jih poznamo pod skupnim imenom kras.

Posebnost krasa so posebni tipi tal, običajno izjemno rodna tla, kar velja tudi za proučevano območje. Ugotovljeno je in poudarja Mršič (1997), da so območja z apnencem bogatejša od dolomitnih. Izjemna biotska pestrost je eden bistvenih faktorjev, ki vplivajo na določitev zavarovanega območja. .

4. Turistično društvo Ponikva pri Žalcu

Krajevna skupnost Ponikva pri Žalcu združuje večji del Ponikovske planote v obsegu 15,6 km²; površine in je leta 2000 štela 1028 prebivalcev. Prvi zgodovinski zapisi območja sega v leto 1251, ko se omenja grad Helfenberg (Škrlinov grad).

Stara baročna cerkev je imela v letopisih letnico gradnje 1340 navaja Kos (1997). Nova cerkev je bila zgrajena leta 1925 in je zidana v romanskem slogu. Leta 1999 je bila popolnoma obnovljena. Prva šola je bila zgrajena leta 1879 v kateri je danes vrtec. Večja šola, domačini jo imenujejo spodnja šola, ki ima letnico graditve 1902 pa je bila leta 2007 porušena in na njenem mestu postavljena nova šola.

Turistično društvo Ponikva je bilo ustanovljeno leta 2001 na pobudo takratnega žalskega župana Alojza Posedel. Poleg tega društva delujejo v kraju še naslednja:

- Kulturno društvo Ponikva,
- Gasilsko društvo Ponikva,
- Športno društvo Ponikva,
- Aktiv podeželske mladine,
- Društvo kmečkih žena,
- Karitas župnije Gornja Ponikva,
- Ljudske pevke,
- Planinska sekcija,
- Društvo upokojencev in
- Zveza borcev.

Zgoraj naštetá društva predstavljajo izjemno raznolikost tako po delovanju članov znotraj društev kot tudi po starosti članov in članic društev kar se odraža v porastu medgeneracijskega sodelovanja.

5. Trajnostno urejanje prostora

TD Ponikva je najmlajše društvo v kraju, vendar pa je eno najuspešnejših. Pohvali se lahko s številno zasnovanimi in tudi izvedenimi akcijami in projekti. Tako kot občina Žalec posledično tudi TD Ponikva v zadnjih dvajsetih letih intenzivno dela na urejanju prostora. Za marsikateri poseg v prostor je bilo potrebno prilagoditi zakonodajo in pri tem računati na razumevanje krajanov. Eden takšnih projektov je bil tudi izdan občinski odlok, kjer je večji del ozemlja KS Ponikva zaščiten kot Krajevski park Ponikovski kras. Velik vpliv tako v preteklosti kot tudi sedanjosti ima torej aktualna politika in civilna iniciativa, kar pa brez posameznikove odgovornosti za trajnostni razvoj kraja ne bi nič pomenila. Rezultat dobrega medgeneracijskega sodelovanja v kraju in med društvi so dobro izvedeni projekti, ki jih organizira in vodi TD Ponikva. Predstavila bom referenčne.

5.1 Projekt Najlepša vas in vaško središče, hiša, kmetija, poslovni objekt in versko znamenje oz. obnovljen objekt kulturne dediščine

TD Ponikva pri Žalcu vsako leto izvede projekt *Najlepša vas in vaško središče, hiša, kmetija, poslovni objekt in versko znamenje oz. obnovljen objekt kulturne dediščine* v okviru občinskega projekta »Najlepši kraj, hiša in kmetija ter obnovljen objekt kulturne dediščine« katerega cilj je:

- izboljšati kakovost življenja prebivalcev na zavarovanem območju in turistov,
- prispevati k trajnostnemu razvoju z urejenem in zdravem okolju,
- poskrbeti za večjo turistično privlačnost naših krajev, za učinkovitejšo promocijo zavarovanega območja, občine Žalec in
- prispevati k razvoju turistične in ekološke zavesti ljudi.

Strokovna komisija oceni najlepše urejene vasi in vaška središča, hiše, kmetije, šole, vrtec, verska znamenja in ostale obnovljene objekte kulturne dediščine.

V izbor se vključujejo prebivalci, tako da skrbijo za celoletno urejenost bivalnega okolja (objektov, v katerih stanujejo), okolja, kjer so zaposleni (podjetja, ustanove, zavodi) in kraja, v katerem živijo in se družijo na sploh. Urejanje okolja je najbolj množična dejavnost prostovoljcev. Kraji, zaselki in objekti naj bodo urejeni vsak dan v letu. Urejanje okolja naj bo del kakovosti življenja.

Najbolje ocenjeni v določenih kategorijah se potegujejo za prestižne nagrade v okviru občine (kraji, šole) in lahko tekmujejo za laskavi naziv »Najlepše urejeni v Sloveniji« (Občina Žalec, 2008 in 2009, 2015).

Pri tem velja izpostaviti kategorijo verskih znamenj, saj vsako leto na podelitvi priznanj posebej izstopajo, kar kaže visoko zavest pri ohranjanju sakralne in kulturne dediščine krajanov.

5.2 Hortikultura predavanja in delavnice

Turistično društvo Ponikva organizira hortikultura predavanja in delavnice; teme so zelo različne s poudarkom na primernosti uporabe rastlin na zavarovanem območju. Tradicionalno so najbolj obiskane adventna in velikonočna delavnica. Vsako leto v času adventna pripravijo člani društva velik adventni venec premera 3,5 m kot vidimo na sliki 1, ki ga postavimo v središču Ponikve pri cerkvi.

Slika 1: Adventni venec v središču Ponikva pri cerkvi sv. Pankracija

Vir: Kos Zidar, 2015

5.3 Cvetlična tržnica - boljša

Kot zanimivost je potrebno poudariti, da društvo vsako leto na prvo nedeljo v maju organizira cvetlično tržnico s poudarkom na boljši cvetlični tržnici. Tako si lahko krajan nabavi sadike okrasnih rastlin, vrtnin, zelišč in dišavnic; vse bolj pa je aktualna vzporedna boljša tržnica, kjer je možna medsebojna izmenjava sadik balkonskega cvetja, posebnih starih sort trajnic in ostalih okrasnih rastlin, jagod, zelišč in dišavnic, kakor tudi semena okrasnih rastlin ter vrtnin. Gospodinje in ljubitelji vrtnarjenja že leto poprej mislijo na to in pripravljajo odvečen vrtnarski sadilni in setveni material, ki ga na svojem vrtu ne potrebujejo, saj vedo, da ga bodo lahko zamenjali za morda že dolgo želeno rastlino.

5.4 Urejanje zavarovanega območja KP Ponikovski kras

Osrednjo vlogo pri vzpostavitvi krajinskega parka ima občina Žalec, Zavod RS za varstvo narave OE Celje in Turistično društvo Ponikva pri Žalcu, ki opravlja čuvajsko vlogo na zavarovanem območju kot upravljalec. Krajinski park Ponikovski kras je opremljen s sedmimi informacijskimi tablam, za kar sta poskrbela Občina Žalec in Turistično društvo Ponikva na sliki 2.

Slika 2: Informacijska tabla, ki označuje zavarovano območje KP Ponikovski kras

Vir: Kos Zidar, 2011

Zavarovano območje je lepo urejeno in vzdrževano tudi z vidika hortikulture, saj je opaziti trajnostno naravnost pri zasnovah in izvedbah novih zasaditev s poudarkom na avtohtonih rastlinskih vrstah. Zanimiva in hkrati pestra je pokrajina na zakraseli planoti Ponikovskega krasa, ki naključnemu popotniku nudi stik z neokrnjeno naravo. Tu še najdemo travniške sadovnjake kot navaja Uprava RS za pospeševanje kmetijstva (1996), ki so značilen primer sožitja človeka z naravo. Prav tako pa je tukaj še veliko primerov kmečkih vrtov tako imenovanih gartelnov, ki so prava zakladnica okrasnih rastlinskih vrst, ki bodo še dolgo pričale bodočim generacijam kakšni ljudje so tukaj živeli. Ponikovska planota ima značilnosti matičnega krasa, tu je veliko gozdov, njiv in travnikov, predvsem dajejo značilen videz pokrajini travniški sadovnjaki.

Zagotovo pa so najlepši in za Ponikovsko planoto značilni številni motivi sozvočja kombinacij rastlinja z urbanimi in sakralnimi objekti, ki so jih naši predniki s pravo mero znali umestiti v dani prostor. Prav vsak sakralni objekt naj si bo kapelica ali križ ima urejen vrtnarski okras, ki ga krasijo značilne rastline za urejanje podeželja.

5.5 Urejanje vaških središč

Projekt »Ocvetličanje krajev« vodi občina Žalec preko krajevnih skupnosti, kjer vsako leto na svetovni dan zemlje podarijo šolam, vrtcem in krajevnim skupnostim sadike okrasnih rastlin, s poudarkom na avtohtonosti. Podarjene sadike imajo vzgojno – izobraževalni namen. Tako smo pred leti imeli podprojekt »V vsako vas ena lipa«.

Turistično društvo ima svoj podprojekt, kjer gre za urejenost in ocvetličnost vaških središč. V ta sklop sodijo grede z napisi krajev na sliki 3, ki hortikulturno dopolnjujejo podobo krajev. Društvo vsako leto nameni del finančnih sredstev za hortikulturno urejanje vaških središč.

Slika 3: Greda z napisom Ponikva

Vir: Kos Zidar, 2016

5.6 Etnološki muzej in ureditev perišča

V sklopu TD Ponikva deluje Etnološka sekcija, ki skrbi za Etnološki muzej v katerem so zbrani in restavrirani predmeti, ki so omogočali življenje našim prednikom tako na polju, hlevu, v hiši, družabnem in duhovnem življenju. Pred kratkim so uredili tudi vaško perišče, ki so mu dali primerno mesto v trajnostnem razvoju kraja. Oba objekta tako služita prepoznavanju načina življenja nekoč in danes predvsem za mlajše generacije.

5.7 Izobraževanja in raziskovanje = znanje

Člani Turističnega društva aktivno sodelujemo tudi pri raziskovanju zavarovanega območja tako z vidika biotske kot abiotske pestrosti, ki je tu prisotna, kakor tudi pri proučevanju kulturne dediščine omenjenega območja. Smo avtorji študij ali pa mentorji seminarских, raziskovalnih, projektnih ter diplomskih nalogah na vsej izobraževalni vertikali od vrtca do fakultete. Tako nastajajo koristne študije in projekti kot so: Krasoslovna učna pot skozi Ponikovski kras, Rastlinska dediščina vrtov na območju KP Ponikovski kras, vzpostavitev genske banke starih rastlin naših babic, Verska znamenja in njihov vrtnarski okras, Popis verskih znamenj in kozolcev, Travniški sadovnjaki na Ponikvi, Folklor na Ponikvi, Ljudski plesi, Običaji in navade na Ponikvi ...

Ob dograditvi nove šole na Ponikvi je TD Ponikva sodelovalo s hortikulturno ureditvijo okolice šole, ki upošteva smernice trajnostnega urejanja prostora. V hortikulturno ureditev smo vključili stare sadne sorte, vrt vrtnin, zelišč in dišavnic kakor tudi okrasni vrt, ki bi hortikulturno spodbujal turistični podmladek na podružnični osnovni šoli Ponikva.

5.8 Ureditev zeliščnega vrta z zbirko vzpenjavih vrtnic

Zadnja leta TD Ponikva intenzivno dela na zeliščnem vrtu, ki je nastal iz zapuščenega farovškega vrta. V ta namen smo najprej postavili ograjo iz impregniranega lesa, ki spominja na gartelc. Ohranili smo staro vinsko trto z značilno štajersko brajdo. Veliko truda je bilo vložnega v iskanje in zasaditev gartelca s starimi sortami vzpenjavih vrtnic, ki smo jih pridobili iz dediščine domačih vrtov na Ponikvi ter jih v ta na namen razmnožili. Nato je sledilo oblikovanje gredic z zelišči, ki so bila nekoč značilna za kraj in dodali sodobnejša. Sedaj je potrebno še zelišča in dišavnice označiti.

Slika 4: Zeliščni vrt z zbirko vzpenjavih vrtnic

Vir: Kos Zidar, 2017

Primer preureditve zapuščenega farovškega vrta v zeliščni vrt je zelo zgovoren, saj je bil prvotni namen, da se ga preuredi za parkirišče. Veliko truda in pokončnosti posameznikov je bilo potrebno, da smo ohranili vaški vrt in ga zgljedno hortikulturno preuredili. Danes je ta zeliščni vrt del središča Ponikve pri cerkvi sv. Pankracija in še kako zaokrožuje celostno podobo središča Ponikve pri Žalcu.

6. Rezultati

Rezultati raziskave so pokazali naslednje aktivnosti oz. dejavnosti, ki potrjujejo možnosti vključevanja hortikulture v trajnosti razvoj kraja:

- Projekt »Najlepša vas in vaško središče, hiša, kmetija, poslovni objekt in versko znamenje oz. obnovljen objekt kulturne dediščine«,
- Hortikulturna predavanja in delavnice,
- Cvetlična tržnica – boljšja,
- Urejanje zavarovanega območja KP Ponikovski kras,
- Urejanje vaških središč,
- Etnološki muzej in perišče,
- Izobraževanje in raziskovanje,
- Ureditev zeliščnega vrta z zbirko vzpenjavih vrtnic.

Ugotavljamo, da ima TD Ponikva velik vpliv na trajnostno urejanje prostora, saj je organizator in pobudnik večine akcij in projektov v kraju. Ugotavljamo še, da krajanom ni vseeno kako se razvijajo, zato so ideje posameznikov okrepljene s civilno iniciativo hitro in učinkovito realizirane.

Največji prispevek pa gre pripisati krajanom, ki odgovorno sodelujejo v omenjenih akcijah in so zavestno v študiji omenjene projekte vzeli za svoje. Urejenost njihovih domov, kmetij, poslovnih prostorov, sakralnih objektov in ostalih objektov kulturne dediščine kaže celovito urejenost prostora in odražajo visoko hortikulturno zavest. S tem pa postaja kraj zanimiv za turiste posameznike.

7. Sklepne ugotovitve

V nalogi smo raziskovali možnosti vključevanja hortikulture v trajnostni razvoj kraja. Prispevek natančneje predstavlja pomembne rezultate možnega vključevanja hortikulture v trajnostni razvoj kraja.

Ugotovili smo naslednje:

- Ugotavljamo, da ima zavarovano območje izjemne naravne in geografske značilnosti, ki omogoča ohranjanje številnih vrst in sort okrasnih rastlin, sadnega drevja ter avtohtonega rastlinstva;
- Naloga je pokazala oz. potrdila da so možnosti vključevanja hortikulture v trajnostni razvoj kraja velike in številni projekti nakazujejo razvoj le tega;
- S strokovnim znanjem članov društva je možno nadaljevati trajnostno urejanje prostora;
- TD Ponikva pri Žalcu v zadnjih dvajsetih letih intenzivno dela na urejanju prostora. Velik vpliv imajo posamezni člani, ki so pobudniki večine projektov;
- Rezultat dobrega sodelovanja gospodarstva, stroke in lokalne politike so številni dobro izvedeni projekti in ostale aktivnosti na terenu;
- Rezultat dobrega medgeneracijskega sodelovanja, ki upošteva trajnostno naravnano hortikulturno stroko so vzorno urejena in ocvetličena vaška središča.

TD Ponikva pri Žalcu ima še več posameznih zgleda vrednih projektov in aktivnosti, še zlasti projektov kulturne dediščine, ki pa jih zaradi omejenosti raziskave ne omenjamo, zato bi bilo smiselno v bodoče zasnovati širšo raziskavo.

8. Viri

Kos, E. (1997): Prav lepo mi poje ta Ponkovški zvon. Filozofska fakulteta oddelek za zgodovino, Ljubljana.

Kušar, S. (2007): Trajnostni razvoj v izobraževanju, Trajnostni razvoj (Šentjur, 13. 11. 2007), Center za poklicno izobraževanje, Ljubljana.

Mrsič, N. (1997). Biotska raznovrstnost Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave.

Občina Žalec, (2016): Razpis za projekt »Najlepši kraj, hiša in kmetija 2016«, Žalec.

Občina Žalec, (2008). Projekt Phare »Ekološko – turistična obogatitev ribnika Vrbje«, Posvet turističnih društev slovenskega podeželja. Žalec.

Odlok, UL RS št. 77/98).

Uprava RS za pospeševanje kmetijstva, (1996): Oživitev travniških sadovnjakov in sadnih vrtov Slovenije, Publikacija MKGP, Ljubljana.

Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2) (uradno prečiščeno besedilo), Stran 11541. Uradni list RS, št. 96/2004 z dne 30.08.2004.

ZELENJAVNI VRT KOT DEL HORTIKULTURNE DEDIŠČINE IN TURISTIČNE PONUDBE

Katja Funtek

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
katja.funtek@gmail.com

Povzetek

Zelenjavni vrt je del hortikulture ureditve bivalnega okolja in s tem pomembno vpliva na našo kulturno krajino in turistično ponudbo. V Sloveniji ima zelenjavni vrt pomembno socialno in gospodarsko vlogo, ki se je spreminjala in se še spreminja z družbenopolitično in gospodarsko ureditvijo države. Največji prelomnici, ki sta vplivali na funkcijo obhišnega vrta sta bili 2. svetovna vojna in vstop Slovenije v Evropsko unijo. Predstavljen je zelenjavni vrt pred 2. svetovno vojno, zelenjavni vrt v času socializma ter odnos do zelenjave in zelenjadarstva po vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

Gljučne besede: zelenjavni vrt, kmečki vrt, gartlc, urbani vrt, hortikultura, turistična ponudba.

1. Uvod

V slovenskem prostoru imajo obhišni vrtovi pomembno vlogo in so del naše kulture in kulturne dediščine.

Pridelovanje vrtnin za lastne potrebe in tudi vrtnin, namenjenih prodaji, se je pri nas razširilo v začetku 20. stoletja. Tisti, ki so imeli hiše, so si okrog njih urejali vrtove za lastno samooskrbo z zelenjavo in sadjem. V tem času vrtničarstvo pri nas še ni doseglo takšne stopnje organizacije kot drugod po Evropi, prišlo pa je že do zakupa manjših parcel, na katerih so zakupniki pridelovali vrtnine. (povz. po Gajšek in Kolman, 2017)

S spremembo družbene ureditve se spreminja način življenja in mišljenja, tako so se in se še spreminjajo naši vrtovi. Če je v daljni preteklosti pomenil vrt vir prestiža in razkazovanje bogastva, v socializmu, po drugi svetovni vojni, vir preživetja, se je z vstopom v Evropsko unijo, s stalno in pestro ponudbo sadja, zelenjave in ostalih živil, njegov pomen močno zmanjšal in omejil na načrtovanje zasaditve vrta predvsem z okrasnimi rastlinami. Zaradi gospodarske krize in sprememb v načinu prehranjevanja, ki večja porabo sadja in zelenjave ter ob vse večjem zavedanju pomena kakovostne hrane, postaja zelenjadarstvo v zadnjih letih zopet vse pomembnejša dejavnost.

Ker se urejanje vrtov neprestano prilagaja družbenim razmeram, naravnim danostim in modi, s tem pomembno vpliva na našo kulturno krajino in turistično ponudbo.

2. Zelenjavni vrt pred 2. Svetovno vojno

Kmečki vrt se je razvijal vzporedno s samostanskimi vrtovi v katerih so menihi gojili predvsem zdravilna zelišča. Tudi kmečke gospodinje so si čim bliže hiše posadile nekaj najpogosteje uporabljenih zelišč za zdravljenje, čiščenje in kuho, da so jih imele hitro pri roki. Tak vrt se je držal hiše in se je imenoval gartlc (tudi garkelj, gartelj...) Na sliki 1 je hiša malega kozjanskega kmeta iz leta 1830 in ob njej s šibjem ograjen gartlc (slika 1).

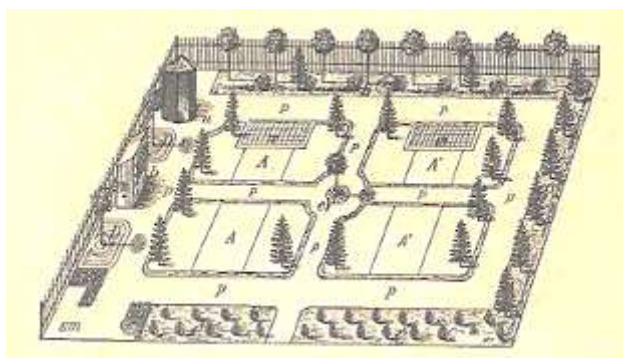

Slika 1: Gartlc ob kozjanski hiši.

Vir: <http://www.apiturizem.si/kozjanska-domacija/>

Ko so površine obhišnega vrtička povečali in so na njih v mešanih združbah rasla zelišča, zelenjadnice in cvetlice so se na vrtu spreminjala razmerja med zelišči, zelenjadnicami in okrasnimi rastlinami. Na teh vrtovih ni zrasla vsa hrana za oskrbo družine, zato so imeli na njivah tudi tako imenovane zeljnike, na katerih so pridelali predvsem zelje, pa tudi solato, fižol, in drugo zelenjavo. Na večjih kmetijah in ob meščanskih hišah je bil obhišni vrt zasnovan in grajen po vzoru grajskih in samostanskih vrtov. Vrt je bil ograjen in skrbno načrtovan, z različno širokimi potmi je bil razdeljen na večje in manjše površine. Na večjih sredinskih gredah je rasla zelenjava, na ožjih površinah ob plotu pa sadno drevje in jagodičevje z nizko pokošeno travo in gredicami okrasnih rastlin med katerimi ni smela manjkati vrtnica, ki je navadno imela tudi osrednje mesto v vrtu. Meščanski vrtovi so se od kmečkih razlikovali po tem, da je bilo na njih mnogo okrasnih rastlin, grmičevja, dreves, zavutih poti, kipov in vodnjakov ter drugih vrtnih elementov s katerimi so razkazovali svoje bogastvo. (povz. po Pušenjak, 2007 in Koprivnik, 1903)

Profesor Janez Koprivnik v svoji knjigi iz leta 1903, z naslovom *Domači vrtnar - Gospodarjem in gospodinjam v pouk*, podaja načrte za štiri domače vrtove in jih tudi kratko opiše. Načrt njegovega velikega vrta na kmetih, kot ga sam poimenuje, je predstavljen na sliki 2. (povz. po Koprivnik, 1903)

Slika 2: Načrt velikega vrta

Vir: Koprivnik, 1903

Legenda k sliki 1: P – poti, A – zelenjavni vrt, B – trata s kordoni, vrtnicami in oblimi cvetličnimi gredami, C – trata s pritlikavimi piramidami in palmetami ob plotu ter cvetličnimi gredicami, Č – jagodičevje, vmes je trata, D – cvetlični gredi z vrtnico na sredini, g – gnojaka, cv – gredica za cvetlice z vrtnico na sredi, sm – smetišče in gnojišče, s - posoda z vodo, b – čebelnjak, u – uta. (povz. po Koprivnik, 1903)

Žal so takšni vrtovi danes redki, saj se s spreminjanjem družbenih razmer spreminja funkcija vrta, podoba kmetij in krajine. Že več kot sto let pa ohranja enako arhitekturno obliko lepo urejen in skrbno načrtovan kmečki vrt na Medvedovi domačiji (slika 3) na južni strani Kuma. za katerega skrbi zdajšnji lastnik Rudi Zupan. Vrt je ograjen z lesenim plotom in ima geometrijsko simetrično razporejene grede, omejene s pušpanovo živico ter nepogrešljivimi vrtnicami na sredi. Vrt je bil na svetovni razstavi v Lizboni razglašen za najlepši slovenski vrt. Domačija Medved je opredeljena kot nepremična kulturna dediščina in nudi na ogled bogato etnološko zbirko različnega orodja, ki so ga uporabljali lastniki ali pa dninarji ter pripomočkov, ki so jih uporabljali občasni potujoči obrtniki-rokodelci. Kmetija je bila samooskrbovalna. (povz. po Gorza online in po <http://domacija-medved.org>, online)

Slika 3: Vrt na Medvedovi domačiji

Vir: Zupan, online

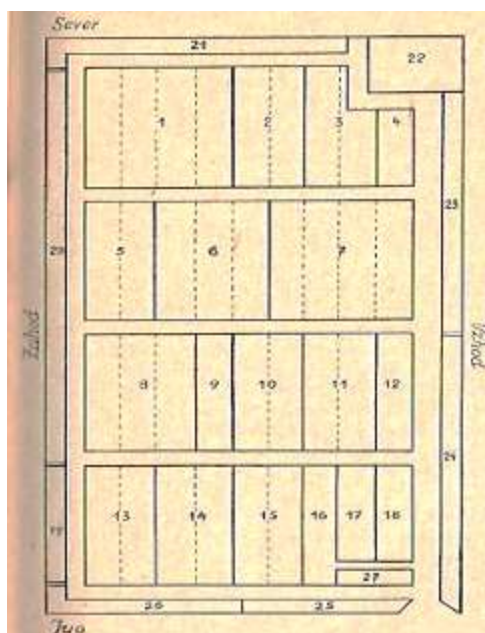
3. Zelenjavni vrt po 2. Svetovni vojni

Po 2. svetovni vojni se je število zelenjavnih vrtov močno povečalo, saj je bil leta 1945 sprejet Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji s katerim je takratna ljudska oblast nacionalizirala vse večje posesti, ki so bile v lasti kmetov, Cerkev in kapitalistov. Po načelu "zemljo tistemu, ki jo obdeluje" je v Federativni republiki Sloveniji razdelila 27.000 ha zemljišč 26.512 interesentom. Ker se je število lastnikov zemlje povečalo, se je povečalo tudi število vrtov. V bližini mest so se ustanavljali tudi tako imenovani Schreberjevi vrtovi za pridelovanje vrtnin, sadja in cvetic za tiste, ki v mestu niso mogli imeti vrta. Z namenom svetovati in prenesti svoje znanje in izkušnje s področja vrtnarjenja je leta 1947 Družba sv. Mohorja v Celju izdala knjigo v Klosterneuburgu šolanega vrtnarja Josipa Štreklja z naslovom Vrtnarstvo. (povz. po Koncilija, online in Štrekelj, 1947)

Zelenjavni vrt v socializmu je imel drugačno podobo in je bil namenjen predvsem pridelavi zelenjave, saj je bilo v povojnem obdobju veliko pomanjkanje hrane, ponudba sveže zelenjave v trgovinah in na tržnicah pa je bila omejena le na rastno sezono.

Vrtnar Josip Štrekelj v načrtu prikazuje ograjen zelenjavni vrt za petčlansko družino (slika 4). Vrt je razdeljen na štiri dele, katere ločijo 60 cm široke poti. Vzhodna, velika pot je široka 110 cm. Na vsakem delu je devet 120 cm širokih gredic. V knjigi je podrobno opisano, katera zelenjava naj se sadi

na določenem delu vrta kot predkultura, glavna kultura ali naknadni posevek. Gredice ob plotu so namenjene pridelavi visokega fižola, jagod, novozelandske špinače in kot setvenice za pridelavo sadik. Samo ena stranska gredica je namenjena pridelavi okrasnih cvetlic, na vrtu je tudi gnojak oz. kompostnik, kjer so posajene buče. (povz. po Štrekelj, 1947)

Slika 4: Načrt vrta za petčlansko družino

Vir: Štrekelj, 1947

Takšna zasaditev zelenjavnega vrta se je z manjšimi spremembami vrsto let ohranjala ob hišah strnjenih naselij, medtem ko se je na večjih kmetijah na podeželju še vedno ohranjal kmečki vrt. Na obrobju mest so rasla vrtničarska naselja - nekatera načrtno s točno določenimi predpisi, npr. naselje Kunta Kinte ob Velenjskem jezeru (slika 5), druga stihijsko. Vrtničar si je na svojem delu zemljišča poleg vrta postavil tudi hiško za spravilo orodja in uredil prostor za preživljanje prostega časa in druženje.

Slika 5: Vrtničarsko naselje "Kunta Kinte" je nastalo pred štiridesetimi leti.

Vir: <http://ks-velenje.si/staravas/>

4. Zelenjadarstvo po vstopu Slovenije v Evropsko unijo

Evropa je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo dobila novo tržišče za prodajo svojih izdelkov in tudi poceni zelenjave. Mestne oblasti so začele preganjati predmestno vrtničarstvo, ki je z nekontrolirano gradnjo vrtničarskih lop in hišic dajalo videz barakarskih naselij in kazilo podobo krajine. Spremenile so se razmere na področju kmetijskih gospodarstev, ker je državna politika podpirala razvoj velikih

gospodarstev. Veliko manjših kmetij je prenehalo s kmetovanjem, večje so svojo dejavnost še povečale in se usmerile v intenzivno kmetovanje v določeni panogi. Posledica teh razmer je bilo opuščanje zelenjavnih vrtov v mestih in tudi na podeželju.

Ker pa se ljudje vse bolj zavedajo, da je kakovost zelenjave odvisna od tega, kako je le ta pridelana in skladiščena, je postala pridelava zelenjave v zadnjih letih zopet zelo pomembna dejavnost.

Zaradi načinov informiranja in razvoja različnih tehnologij pridelovanja rastlin je možnosti pridelave zelenjave zelo veliko. Sodobni načini pridelave peljejo v dve smeri: permakultura in ekološko vrtnarije na eni strani ter hidroponika in tudi genetski inženiring na drugi, kot dve nasprotujoči si smeri pridelovanja, kar zopet pomembno vpliva na našo kulturno krajino in turistično ponudbo. Zelenjava se prideluje praktično povsod: v zasebnih vrtovih, na njivah, v šolskih vrtovih, na mestnih strehah, na balkonih (slika 6) in v stanovanjih.

Slika 6: Vrt v koritih na balkonu

Vir: <http://www.balkon6.com/index.php/balkon/54-o-koritih>

Vrtičkarstvo se še vedno ohranja in širi na zasebnih zemljiščih, na javnih degradiranih zemljiščih, mestne občine pa urejajo tako imenovano urbano vrtičkarstvo. Število skupnosti urbanih vrtov v mestih neprestano narašča. Žal nimamo podatkov, koliko je takšnih skupnostnih vrtov v Sloveniji. Skupnostni vrt *Onkraj gradbišča v Ljubljani* je nastal leta 2010 kot primer načina urejanja urbanega degradiranega prostora (slika 7). Vrt je nastal na pobudo društva KUD Obrat v sodelovanju z okoliškimi prebivalci. Skupnostni prostor je namenjen vrtovom, druženju, izobraževanju in kulturi. (povz. po Pretner, 2017) Skupnostni urbani ekovrt v Borovi vasi v Mariboru pa je prvi, ki je v izhodišče postavil certificirano ekološko pridelavo. Nastal je v sklopu Evropske prestolnice kulture leta 2012.

Slika 7: Skupnostni vrt je namenjen vrtnarjenju, druženju, izobraževanju in kulturi.

Vir: <http://www.deloindom.si/iskanje?t=skupnostni%20vrtovi>

5. Zaključek

2. svetovna vojna in vstop Slovenije v Evropsko unijo sta bila dva prelomna dogodka s katerima se je spremenila družbenopolitična in gospodarska ureditev države ter z njo tudi odnos do lastnine in sta močno vplivala na slovensko zelenjadarstvo in slovenski zelenjavni vrt kot del urbanega in ruralnega hortikulturenega oblikovanja.

Zelenjavni vrtovi, ki so bili značilni za obdobje pred 2. svetovno vojno, so skoraj izginili, zato se je spremenila tudi krajina, ki je bila značilna za takratno obdobje, ko sta se hiša in vrt še slogovno skladala v celoto in se zlivala z okolico. Pri redkih posameznikih se tako imenovani garteljci še vzdržujejo kot del turistične ponudbe in s tem skrbijo za ohranjanje naše hortikulturene dediščine.

Na podeželju se še ohranjajo zelenjavni vrtovi značilni za obdobje socializma, medtem ko se v mestih vse bolj pojavljajo modernejši načini vrtnarjenja v posodah, visokih in vertikalnih gredah ter spiralah, na obrobjih mest pa se kmetijska zemljišča spreminjajo v vrtničarske skupnosti – tako imenovano urbano vrtničarstvo. Urbane vrtničarske skupnosti se pojavljajo tudi na zelenih oazah in na degradiranih področjih v središču mest, kjer ljudem pomenijo prostor za pridelavo zelenjave in izmenjavo izkušenj s področja pridelovanja vrtnin, kot tudi prostor za rekreacijo, druženje, izobraževanje in kulturo.

Če je kazalo, da se bodo znanja v zvezi s pridelovanjem zelenjave z vstopom Slovenije v Evropsko unijo izgubila, sta se z urbanim vrtničarstvom in ustanavljanjem vrtničarskih skupnosti spremenila le podoba hortikulturene krajine in način pridelovanja.

6. Viri

GAJŠEK, Kaja., KOLMA, Tjaša. [Online]. 2017 [Povzeto 11. okt. 2017]. Urbani vrtovi – zelene oaze Celja. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201703970.pdf>.

GORZA, Alenka. [Online]. 19. 5. 2011. [Povzeto 11. okt. 2017]. Vse iz "tistih" časov. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.deloindom.si/iz-revije-deloindom-vse-iz-tistih-casov>.

KONCILJA, Franci. [Online]. 2011. [Povzeto 11. okt. 2017]. Agrarna reforma. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.casnik.si/index.php/2011/08/22/agrarna-reforma/>.

KOPRIVNIK, Janez. 1903. Domači vrtnar – Gospodarjem in gospodinjam v pouk. Celovec. Družba sv. Mohorja.

Krajevna skupnost Stara vas [Online] [Povzeto 11. okt. 2017]. Vrtničarsko naselje "Kunta Kinte". Dostopno na spletnem naslovu: <http://ks-velenje.si/staravas/>.

PRETNER; Mateja. [Online]. 2017. [Povzeto 11. okt. 2017]. Vrt onkraj gradbišča. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.dnevnik.si/1042786396>.

PUŠENJAK, Miša. 2007. Zelenjavni vrt. Ljubljana. Kmečki glas. ISBN 978-961-203-334-7.

ZUPAN, Rudi. [Online]. 2016. [Povzeto 11. okt. 2017]. Cvetlično zelenjavni vrt. Dostopno na spletnem naslovu: <http://domacija-medved.org/wp-gallery/oktober-2016-dnevi-evropske-kulturne-dediscine/2.b.jpg>.

TURIZEM KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI

Bogdana Kapitler

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

bogdana.kapitler@hvu.si

Povzetek

Že kar nekaj časa velja, da sta turizem in kmetijstvo dejavnosti, ki se odlično povezujeta in dopolnjujeta. Turistična dejavnost na kmetijah se v Sloveniji razvija že več kot desetletje. Turistično dejavnost lahko na kmetiji izvajamo na različne načine; najpogosteje kot dopolnilno dejavnost na kmetiji, lahko pa registriramo različne oblike podjetja. Pred odločitvijo moramo dobro preučiti prednosti in slabosti posamezne oblike.

Ključne besede: turizem, kmetija, predpisi, dopolnilna dejavnost na kmetiji, zakonodaja,

1. Turizem na kmetijah

Že kar nekaj časa velja, da sta turizem in kmetijstvo dejavnosti, ki se odlično povezujeta in dopolnjujeta. Turistična dejavnost na kmetijah se v Sloveniji razvija že več desetletij. Dobiva pa to sodelovanje vedno nove oblike. Če je še nekaj let nazaj veljalo, da so turistične kmetije praviloma gorske, živinorejske kmetije, kjer turisti spoznavajo delo na kmetiji, se sprehajajo po podeželju ter jedo dobro domačo hrano, se pojavljajo pri povezovanju turizma in kmetijstva vedno nove možnosti.

Turisti si vse bolj želijo aktivnih, zanimivih, pestrih, sproščenih počitnic, na katerih bodo v tesnem stiku z naravo in ljudmi na kmetiji, na katerih bodo spoznali način življenja na kmetiji, navade, šege, se naučili izdelovati domače jedi, izdelke iz zelišč, medu, in drugih kmetijskih pridelkov. Tako se večja ponudba športnih, doživljajskih, avanturističnih, izobraževalnih dejavnosti na kmetiji, ponudba različnih tečajev (kuharski tečaji, uporaba zelišč, izdelava izdelkov domače obrti, aranžiranje s cvetjem...), pa tudi umetniških delavnic, motivacijskih, povezovalnih dejavnosti za različne skupine.

Kot se spreminja ponudba na kmetiji, se spreminjajo tudi načini prenočevanja. Poleg klasičnih sob, apartmajev na kmetiji, so vse bolj zanimivi tudi drugi načini: prenočevanje v šotorih, v hišicah na drevesu, na prostem, na seniku, v lesenih hišicah, čebelnjakih.

Turizem na kmetiji je pomemben tudi zato, ker je eden od načinov prodaje kmetijskih pridelkov in izdelkov. Predvsem zadovoljni gostje bodo ob koncu obiska radi kupili izdelke na kmetiji.

Pri uvajanju turistične dejavnosti ima kmetija več možnosti. Lahko prijavijo dopolnilno dejavnost na kmetiji ali odprejo podjetje za opravljanje turistične dejavnosti. Pri oblikah podjetja sta seveda najpogostejši samostojni podjetnik in družba z omejeno odgovornostjo. Pri načrtovanju organiziranosti morajo dobro pregledati zakonodajo ter preučiti prednosti in slabosti posamezne oblike. Pomembno je poznati pravice in obveznosti, ki jih prinašajo posamezni načini, omejitve pri posamezni obliki, višino prispevkov in davkov, ki se plačujejo pri posamezni obliki. Izbira je odvisna predvsem od vrste in obsega turistične dejavnosti ter od dolžine turistične sezone. Če gre za izrazito

sezonsko, občasno dejavnost je smiselno prijaviti osebno dopolnilno delo, vendar obstajajo v tem primeru omejitve glede dejavnosti, ki jih lahko opravljamo, predvsem pa glede višine dohodka.

Slika 1: Turizem na podeželju

Vir: <http://www.mozaik-dozivetij.si/accomodation/28>

2. Dopolnilna dejavnost na kmetiji

Zakon o kmetijstvu opredeljuje dopolnilno dejavnost na kmetiji kot s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezano dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov.

Predpisa, ki urejata dopolnilno dejavnost na kmetiji sta:

- Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15 in 27/17) ter
- Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 57/15).

Potrebno pa je upoštevati tudi predpise davčne zakonodaje (Zakon o davku na dodano vrednost, Zakon o dohodnini), za posamezne vrste dejavnosti pa še zakonodajo s posameznega področja.

Kot dopolnilno dejavnost, lahko kmetija opravlja naslednje dejavnosti:

- predelava primarnih kmetijskih pridelkov, gozdnih sadežev in zelišč,
- predelava gozdnih lesnih sortimentov,
- prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij,
- vzreja in predelava vodnih organizmov,
- turizem na kmetiji,
- dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki,
- predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov,
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela,
- svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo,
- socialno-varstvene storitve.

Nosilec dopolnilne dejavnosti je lahko nosilec kmetije ali vsak polnoletni član kmetije, vendar je v drugem primeru potrebno soglasje nosilca kmetije. Nosilec dopolnilne dejavnosti ne sme biti že registriran za istovrstno dejavnost kot samostojni podjetnik oziroma ne sme biti večinski lastnik v gospodarski družbi z istovrstno dejavnostjo.

Če kmetija prijavi več dopolnilnih dejavnosti, so lahko nosilci različni. Vedno pa mora biti za posamezno dopolnilno dejavnost določen samo en nosilec.

Poleg nosilca lahko dopolnilno dejavnost izvajajo tudi:

- drugi člani kmetije,
- zaposleni,
- posamezniki na podlagi podjemne, avtorske, mandatne pogodbe,
- upokojenci na podlagi pogodbe o opravljanju začasnega ali občasnega dela ter
- dijaki in študentje preko občasnega ali začasnega dela dijakov in študentov.

Uredba o dopolnilnih dejavnostih določa splošne pogoje, ki jih mora izpolnjevati kmetija, ki se odloči za dopolnilno dejavnost, poleg tega pa določa posebne pogoje, ki jih je potrebno izpolnjevati za določeno dejavnost.

Za vse dejavnosti, razen za predelavo čebeljih izdelkov, velja da mora imeti kmetija, na kateri se opravlja dopolnilna dejavnost, v uporabi najmanj en hektar primerljivih kmetijskih površin.

Kmetija, ki izvaja dejavnost predelava zelišč in proizvodnja eteričnih olj mora na primer imeti najmanj 1ha primerljivih kmetijskih površin, od tega pa mora biti 0,02 ha površin posajenih z zelišči.

Pri dejavnosti predelava kmetijskih pridelkov praviloma velja, da morajo na kmetiji zagotoviti 50 odstotkov svojih surovin, ostale surovine pa lahko odkupijo od drugih kmetij oziroma na lokalnem trgu. To dokazuje nosilec s prejetimi računi o nakupu oziroma z evidencami o lastnih pridelkih, ki jih je potrebno hraniti deset let od poslovnega dogodka. Podobna pravila veljajo za dejavnost prodaja. Tu mora delež prodanih lastnih kmetijskih pridelkov in izdelkov znašati najmanj 30 odstotkov količine celotne prodaje, do 70 odstotkov količine pa je lahko z drugih kmetij. Tudi tu je potrebno račune in zahtevane evidence hraniti 10 let.

Zakonodaja tudi določa, da je za vsak živilski obrat, potreben vpis v register živilskih obratov, ki ga vodi Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Če gre samo za primarno dejavnost, se kmetija vpiše avtomatsko, ko odda zbirno vlogo za pridobitev ukrepov kmetijske politike. Če izvajajo dopolnilno dejavnost, pri kateri se predeluje, skladišči, streže ali prodaja živila, pa morajo to storiti še posebej. Prav tako je potrebno pri teh dejavnostih izpolnjevati vse pogoje, ki jih predpisujeta slovenska in evropska »živilska« zakonodaja. Najpomembnejši predpisi na tem področju so:

- Uredba EU o higieni živil,
- Uredba EU o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom,
- Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živilom,
- Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil.

Dopolnilna dejavnost na kmetiji se opravlja za nedoločen čas. Možno je prijaviti tudi opravljanje sezonske dopolnilne dejavnosti, ki se lahko opravlja največ šest mesecev neprekinjeno. V primeru opravljanja dopolnilne dejavnosti osmica pa se dopolnilna dejavnost lahko opravlja največ dvakrat na leto po deset dni.

Dopolnilna dejavnost je tudi najpogostejša oblika organiziranosti turistične dejavnosti na kmetiji.

Med dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji kot gostinska dejavnost sodijo naslednje dejavnosti:

- turistična kmetija z nastanitvijo,
- izletniška kmetija,
- vinotoč,
- osmica.

Pri vsaki izmed dejavnosti je potrebno biti pozoren na dodatne pogoje, ki jih predpisuje Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji. Eden izmed pogojev, ki velja tudi pri dejavnosti turizem, je ta, da morajo na kmetiji zagotoviti najmanj 50 odstotkov vrednosti vseh surovin oziroma živil, oziroma 40 odstotkov pri gorskih kmetijah. Ostala živila pa morajo izpolnjevati nekatere dodatne pogoje; do 25 odstotkov vrednosti ponudbe lahko kmetija zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah, ostale surovine pa lahko dokupi v prosti prodaji.

Prostori, namenjeni opravljanju dejavnosti turistična kmetija z nastanitvijo, morajo biti urejeni v objektih, ki jih ima nosilec kmetije ali člani kmetije v lasti ali najmanj desetletnem najemu.

Turistična kmetija lahko gostu nudi nočitev v sobah, apartmajih, na skupnih ležiščih, prostoru za kampiranje, seniku, čebelnjaku in podobno.

Na turističnih kmetijah z nastanitvijo je lahko v sobah, apartmajih in na skupnih ležiščih, največ 30 ležišč. To velja tudi za druge oblike prenočevanja. Tako lahko ima na primer prostor za kampiranje za največ 30 oseb. Nastanitvene zmogljivosti morajo biti na naslovu turistične kmetije oziroma oddaljeni največ 3 km zračne črte od naslova kmetije. Nosilec dopolnilne dejavnosti izkaže evidenco gostov z izpisom iz knjige gostov.

Pri izletniških kmetijah ter vinotočih velja omejitev glede števila gostov in sedežev. Naenkrat Takšna kmetija ima lahko največ 60 sedežev v objektu in največ 60 sedežev na prostem, vendar lahko naenkrat gostijo samo 60 gostov.

Med dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji, ki ni gostinska dejavnost, spadajo naslednje dejavnosti:

- prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji, pri kateri mora kmetija zagotoviti najmanj dve vprežni živali ali traktor za prevoz oseb,
- ježa živali, pri kateri mora kmetija zagotoviti najmanj dve lastni živali za ježo,
- oddajanje površin za piknike, pri kateri mora kmetija zagotoviti požarno varnost in sanitarije za goste,
- muzeji in tematske zbirke, ki morajo biti povezani z dejavnostjo kmetije,
- tematski parki, ki morajo biti povezani z dejavnostjo kmetije,
- apiturizem, pri katerem mora kmetija zagotoviti lasten čebelnjak in imeti najmanj 10 čebeljih družin in
- športni ribolov na vodnih površinah, pri katerem mora kmetija zagotoviti sanitarije za goste.

Poleg turizma na kmetiji se lahko kot dopolnilna dejavnost na kmetiji opravljajo še nekatere druge dejavnosti, ki jih lahko uspešno povežemo s turizmom. Sem sodijo predvsem:

- predelava primarnih kmetijskih pridelkov, ki jih lahko uspešno prodajajo tudi turistom in izletnikom na kmetiji,
- prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov z drugih kmetij,
- dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki, kjer prav tako lahko izdelujejo nekatere tradicionalne izdelke, ki jih lahko kupijo obiskovalci kmetije,
- svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo, kamor sodijo razni tečaji, svetovanja, delavnice.

Pred začetkom opravljanja dejavnosti mora nosilec dejavnosti oddati vlogo na upravno enoto. V vlogi je potrebno navesti:

- ime in priimek, rojstni datum, naslov nosilca dejavnosti,
- soglasje nosilca kmetije, če je nosilec dopolnilne dejavnosti član kmetije,
- naslov kmetije oziroma lokacija, na kateri se bo opravljala dopolnilna dejavnost,
- identifikacijsko številko KMG-MID kmetije,

- vrsto ali vrste dopolnilnih dejavnosti – vključno s šifro SKD,
- časovno obdobje opravljanja dejavnosti (v mesecih) v primeru sezonskega opravljanja dopolnilne dejavnosti,
- seznam istovrstnih skupin kmetijskih pridelkov v primeru dejavnosti prodaja in
- potrdilo o zahtevani izobrazbi pri dejavnostih, kjer je ta predpisana.

Pri dopolnilnih dejavnostih: predelava primarnih kmetijskih pridelkov in zelišč, prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij ter turizem na kmetiji je obvezno oddati tudi zbirno vlogo po predpisih, ki urejajo izvedbo ukrepov kmetijske politike, na podlagi katere je možno ugotoviti količino lastnih surovin oziroma pridelkov.

Upravna enota podatke o izdanem dovoljenju vpiše v register kmetijskih gospodarstev. V dovoljenju je zapisan nosilec dopolnilne dejavnosti, seznam dejavnosti ter pogoji, ki jih mora kmetija izpolnjevati za vsako dejavnost. V primeru sezonskega opravljanja dopolnilnih dejavnosti pa tudi čas opravljanja posamezne dopolnilne dejavnosti (v mesecih). Upravna enota vsako leto preverja, če so pogoji izpolnjeni. Upravna enota o izdanem dovoljenju obvesti Finančno upravo Republike Slovenije in Agencijo Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

Nosilec dejavnosti mora voditi za dopolnilno dejavnost ločeno evidenco prihodkov. Vsako leto je potrebno do 30. junija na upravno enoto sporočiti višino letnih dohodkov za preteklo leto. To je potrebno opraviti tudi, če ni bilo nobenega dohodka. V nasprotnem primeru se lahko zgodi, da upravna enota razveljavi dovoljenje in moramo potem znova vložiti vlogo.

Zakonodaja določa tudi omejitve glede višine dohodka od dopolnilne dejavnosti. Letni dohodek iz dopolnilnih dejavnosti na kmetiji ne sme presegati treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Sloveniji v preteklem letu (kar znaša 57.038,46 € za leto 2017), na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pa ne sme presegati petih povprečnih letnih plač na zaposlenega (93.353,40 € za leto 2017). Če je dohodek večji, se je potrebno odločiti za kakšno drugo obliko organiziranosti.

Na podlagi davčne zakonodaje se plačuje plačuje davek od dopolnilne dejavnosti na kmetiji kot dohodnina. Člani kmetije določijo zavezanca za plačilo dohodnine, ki je lahko katerikoli član kmetije, ni nujno, da je to nosilec ali nosilec dopolnilne dejavnosti. Finančni upravi RS mora kmetija vsako leto do 31. marca predložiti davčni obračun za preteklo koledarsko leto. Davčna osnova se določa na podlagi dejanskih prihodkov, kar se tiče stroškov pa se lahko upošteva normirane stroške, ki predstavljajo 80 odstotkov prihodkov ali dejanske stroške. Kadar gre za mali obseg dopolnilne dejavnosti, katere prihodki na presegajo 3500 € na leto, se lahko tudi pri dopolnilni dejavnosti na kmetiji plačuje dohodnina na podlagi katastrskega dohodka. V primeru opravljanja malih obsegov predelave so lahko registrirane le dopolnilne dejavnosti predelave rastlinskih odpadkov, proizvodnje in prodaje energije iz obnovljivih virov, storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročnim delom in svetovanja in usposabljanja v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo. Tudi pri malem obsegu mora biti registrirana dopolnilna dejavnosti, prav tako se morajo izdajati računi.

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora poznati in upoštevati tudi zakon o davku na dodano vrednost. Če obdavčljiv prihodek na kmetiji oziroma dopolnilni dejavnosti na kmetiji preseže 25.000 € postane kmetija obvezno zavezanec za DDV, kar pomeni, da mora prodajni ceni izdelkov in storitev dodati DDV. Res pa je, da dobi v tem primeru vrnjen vstopni DDV, kar pomeni, da vsa potrebna sredstva nabavlja ceneje; po ceni brez DDV. Če je prihodek dopolnilne dejavnosti manjši od 25.000 €, se lahko sami odločijo, ali bodo zavezanci za DDV ali ne.

V Sloveniji je v letu 2017 registriranih okoli 4600 dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, od tega se jih okoli 800 ukvarja s turizmom. Vsekakor je turizem skupaj z nekaterimi drugimi dejavnostmi primerna

dejavnost za dopolnitev osnovne kmetijske dejavnosti. Ne glede na to ali izvajajo turizem na kmetiji v obliki dopolnilne dejavnosti ali kot podjetje, morajo člani kmetije dobro preučiti prednosti in slabosti posamezne oblike. Ko dejavnost izvajajo pa morajo med drugim dobro poznati in upoštevati zakonodajo.

3. Viri

DAVČNA ZAKONODAJA NA PODROČJU KMETIJSTVA (pridobljeno: 20. oktober 2017) Dostopno na spletnem naslovu:<http://www.kgzs.si/gv/razvoj-podezelja/davki.aspx>.

DOPOLNILNA DEJAVNOST NA KMETIJI (pridobljeno: 16. oktober 2017) Dostopno na spletnem naslovu:
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/dopolnilne_dejavnosti_na_kmetiji/.

NOVOSTI V UREDBI O DOPOLNILNIH DEJAVNOSTIH NA KMETIJI IN IZVAJANJE (pridobljeno: 16. oktober 2017) Dostopno na spletnem naslovu:
file:///C:/Users/bkapitler/Downloads/REGISTRACIJA_DD_na_kmetiji_NOVA_UREDBA_Trebnje_SPLET_25_01_2016.pdf.

UREDBA O DOPOLNILNIH DEJAVNOSTIH NA KMETIJI (Uradni list RS, št. 57/15) (pridobljeno: 17. oktober 2017) Dostopno na spletnem naslovu:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6925>.

Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15 in 27/17) neuradno prečiščeno besedilo št. 5 (pridobljeno: 18. oktober 2017) Dostopno na spletnem naslovu:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4716>.

VELENJE – 30 LET PO EKOLOŠKI REVOLUCIJI

mag. Nataša Dolejši

Dolejši modni gumbi d.o.o.

dolejsi.natasa@siol.net

Povzetek

Velenje je eno izmed najmlajših slovenskih mest, ki je nastalo v času moderne kot »mesto v parku«. Mesto imenovano tudi socialistični čudež, so gradili udarniško. Mesto je bilo zaradi degradiranih območij (ki so bila posledica ugrezanja površja zaradi izkopavanja premoga in onesnaženja, katerega glavni vir je bila Termoelektrarna Šoštanj) v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja eno najbolj onesnaženih in ekološko ogroženih območij v državi. 8. novembra 1987 se je v Velenju zgodila ekološka revolucija. Šaleška dolina je postala zibelka ekološkega gibanja in zelenega prebujenja. Sledila so leta analiz stanja in načrtnih ukrepov za izboljšanje in revitalizacijo prostora in danes je Velenje čisto, urejeno in turistom privlačno zeleno mesto.

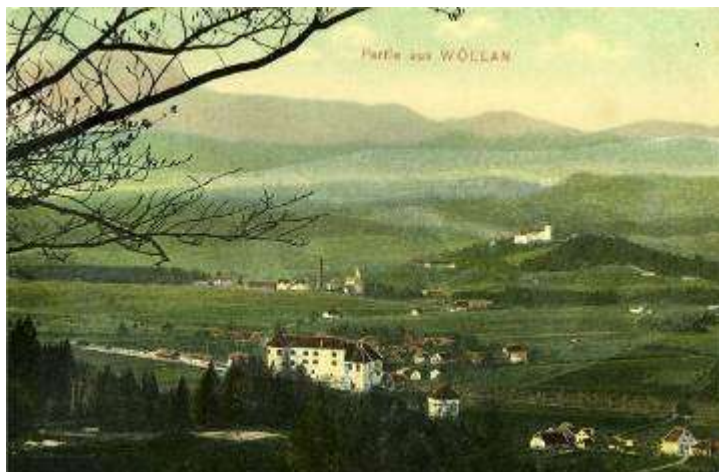
Ključne besede: Velenje, moderna, oblikovanje krajine, prostorsko urejanje, ekološka revolucija, zelene javne površine, turizem

1. Velenje – najmlajše slovensko mesto

Velenje, ki je v zgodovinskih virih prvič omenjeno leta 1264, je bilo kljub najdenim ostankom naselbin iz prazgodovinskega in rimskega obdobja do leta 1945 le manjši trg. Vzrok za nastanek najmlajšega slovenskega mesta je bilo intenzivno pridobivanje lignita po 2. svetovni vojni, saj je bil premog osnova za elektrifikacijo, industrializacijo in neodvisen gospodarski razvoj takratne države. Najdebelejši sloj lignita v Šaleški dolini z debelino 168 metrov je tretji najdebelejši sloj premoga na svetu, povprečno pa so sloji premoga pod Velenjem debeli 60 metrov.

Izkopavanje lignita iz drobovja zemeljskih plasti je močno vplivajo na podobo velenjskega površja in njegovo spreminjanje. Zaradi rudarjenja in ugrezanja so leta 1953 najprej potonile »Stare Škale«, kjer so v vodi izginili najstarejša cerkev v Šaleški dolini, župnišče, pokopališče, šolski stavbi, občinska zgradba, trgovina, gostilni, društveni dom in mnogo domačij, voda je vzela obsežne pridelovalne oz. njivske površine. Leta 1980 je potonilo Družmirje, devet let kasneje še Preloge. Iz potopljenih naselij se je moralo preseliti okoli 400 družin.

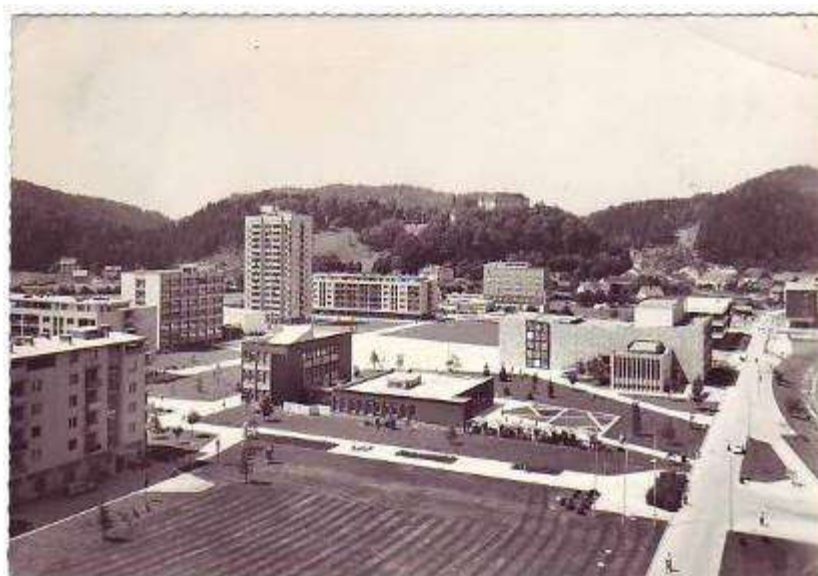

Slika 19: Škale z dekanijsko cerkvico Sv. Jurij na griču. Pogled z Velenjskega gradu.

Vir: <https://museu.ms/collection/object/33873/velenje>

Izkopavanje premoga je zahtevalo novo delovno silo in domove zanjo. Nastalo je mesto Velenje, ki so ga v osnovi zasnovali za 30.000 prebivalcev. Izreden pomen pri nastajanju mesta ima nekdanji direktor Premogovnika Velenje in kasnejši župan Velenja gospod Nestl Žgank, ki se ni strinjal, da bi Velenje postalo mesto, ki bi spominjalo na nekdanje rudarske kolonije. S svojimi sodelavci in v sodelovanju z avstrijskim krajinskim arhitektom Filipskim je načrtoval »mesto v parku« po načelih moderne. Menil je, da se morajo rudarji po delu v temi in prahu v nedrjih zemlje, vrniti v stanovanja, ki so svetla, prostorna in obdana z zelenjem. Z udarniškim delom je nastajala nova infrastruktura mesta z zgradbami, ki imajo danes za Velenje tako prepoznavne ravne strehe. Mestno središče, ki so ga uradno otvorili 20. septembra 1959, tvori Titov trg, Dom kulture, občinska upravna stavba, gimnazija, Steklena direkcija, Delavski klub in Ljudska univerza Velenje.

Slika 20: Mestno središče Velenja (1964)

Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1964_postcard_of_Velenje.jpg

Mestno središče, ki je nanizano okoli Titovega trga, je že od svojega nastanka t.i. peš cona. V naslednjem pasu okoli mestnega središča so vrtci, šole, zdravstveni dom, pošta, sodišče ter nekaj večstanovanjskih objektov in trgovin. Naslednji pas pa so stanovanjska naselja, danes so na obrobju mesta industrijske cone, največja med njimi je Gorenje, in večji trgovski centri.

Slika 21: Velenje, mesto v parku, danes

Vir: Emil Štrbenk, <http://iced-network.eu/partners-and-events/velenje-slovenia/gallery/>

2. Ekološka revolucija

Šaleška dolina je bila v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja eno najbolj onesnaženih in ekološko ogroženih območij v državi. V tistem času je termoelektrarna Šoštanj izpuščala v ozračje še popolnoma neprečiščene dimne pline in okolje letno obremenjevala s 120 tisoč tonami žveplovega dioksida, 9 tisoč tonami letečega pepela in več kot 10 tisoč tonami dušikovih oksidov.

Slika 22: Termoelektrarna Šoštanj je bila velik onesnaževalec

Vir: Dolejši, 2017

Slika 23 in Slika 24: Jezero kot zbiralnik odpadne vode

Vir: Razstava ob 30-letnici ekološkega shoda v Velenju (foto Dolejši, 2017)

S transportom pepela je Termoelektrarna Šoštanj onesnažila več kot 10 milijonov m³ vode v Velenjskem jezeru, ki je bila zaradi pH 12 popolnoma sterilna, torej brez življenja. Reka Paka je bila na mestu, kamor je vanjo pritekala voda iz velenjskega jezera, tako obremenjena (vanjo so se stekale tudi druge neprečiščene komunalne in industrijske vode), da je bila njena samočistilna sposobnost komaj omembe vredna, onesnaženje pa se je prenašalo tudi v Savinjo kamor se reka Paka izliva. Hiralci so gozdovi, leta 1985 so se spomladi pojavili obsežni ožigi smrekovih gozdov. Prizadete so bile vse pokrajnotvorne sestavine, zlasti zemlja, zrak, voda in vegetacija.

8. novembra 1987 se je v Velenju zgodila ekološka revolucija. Ker je bila zaradi izkopavanja premoga in izpustov Termoelektrarne Šoštanj Šaleška dolina močno degradirana, vanjo pa so želeli odložiti tudi radioaktivne odpadke iz Nuklearne elektrarne v Krškem, se je na protestnem shodu na Titovem trgu zbralo uradno 6.000, po pričevanjih pa 15.000 ljudi. Tu so svoje zahteve po čistejšem okolju izrazili kmetje, člani političnih organizacij, učenci, dijaki, študentje, predstavniki strokovnih združenj in okoljsko ozaveščeni posamezniki.

Slika 25: Ekološka revolucija v Velenju

Vir: Razstava ob 30- obletnici ekološkega shoda v Velenju (foto Dolejši, 2017)

S pripravo prvega ekološkega referendumu v Krajevni skupnosti Zavodnje, na katerem so zahtevali ekološko sanacijo termoelektrarne Šoštanj, je postala Šaleška dolina zibelka ekološkega prebujenja in zelenih gibanj. Tako so se od leta 1985 dalje v Velenju sprejemali načrti in ukrepi za varstvo okolja oziroma ekološko sanacijo.

Slika 26: Velenje danes

Vir: Kavčnik, <http://www.velenje-tourism.si/velenje/velenje-v-sliki>

Danes je Velenje v evropskem prostoru prepoznaven primer uspešne okoljske sanacije. Mesto je zeleno, čisto, lepo urejeno in vedno bolj zanimivo tudi kot zelena turistična destinacija. Filtrni sistemi na Termoelektrarni Šoštanj in razvejani sistemi daljinskega ogrevanja poslovnih in zasebnih prostorov omogočajo, da je vir onesnaženega zraka le še promet. K čistejšemu zraku prispeva tudi brezplačna storitev javnega prevoza v Mestni občini Velenje, imenovana Lokalci, ki vozi po petih progah.

Slika 27: Lokalci za brezplačen prevoz po mestu
Vir: Dolejši, 2017

Velenje ima postavljeno mrežo za brezplačno izposajo kolesa Bicy. Kolo lahko vrnete v sistem Bicy v Velenju ali v Šoštanju.

Slika 28: Brezplačen sistem za izposajo koles v Velenju
Vir: <https://gradbenistvo.finance.si/8803483/Mesta-spet-dobivajo-prijaznejso-podobo>

V mestu in okolici so urejene kolesarske poti.

Slika 29: Načrt kolesarsko sprehajalnih poti ob Škalskem, Velenjskem in Šoštanjskem jezeru
Vir: <http://www.sostanj.info/slike/2008/Sprehajalne-poti-01.jpg>

Tekoče vode in jezera so v dobrem stanju, saj so z ukrepi močno omejili dejavnike obremenjevanja in onesnaževanja okolja. Pravi hit poletne sezone je zadnja leta Velenjsko jezero z Velenjsko plažo v sklopu katere je tudi pasja plaža. Tu se lahko občani in turisti osvežijo, naplavajo, uživajo v čolnarjenju in supanju, otroci uživajo na igralih na in ob vodi. Vse leto se ljudje ob jezerih sprehajajo, tečejo, v mirnejših kotičkih meditirajo, opazujejo naravo ipd. Okolica jezer je s strani velenjčanov v vseh letnih časih vsakodnevno dobro obiskana.

Slika 30: Velenjska plaža
Vir: <https://www.radio1.si/44683/velenjska-plaza-cka-na-kopalce>

Posledično je po uspešnih ekoloških sanacijah v boljšem stanju tudi vegetacija Šaleške doline. Stanje v gozdovih se je v primerjavi s stanjem pred tridesetimi leti popravilo. Tudi v mestu je na javnih površinah Mestne občine Velenje in na zasebnih površinah večstanovanjskih stavb več kot 7000 urbanih dreves, ki dajejo »mestu v parku« poseben pečat.

Slika 31: Dovoljena so plovila, ki ne onesnažujejo

Vir: <http://www.supmagazin.si/velenjsko-jezero-nad-potopljenim-premogovnikom/>

3. Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje

Leta 2015 je Velenjska občina pristopila k projektu Zelena shema slovenskega turizma. Na osnovi ocenjevanja trajnostnega turističnega poslovanja po preko sto mednarodnih merilih je Velenje pridobilo znak Slovenia Green destination Bronze.

V letu 2017 je bil javnosti predstavljen dokument Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje 2017-2021 iz katerega sta v nadaljevanju navedena Vizija razvoja in Poslanstvo.

Vizija razvoja

»Velenje bo zagotavljalo dinamično, zdravo in medsebojno povezano okolje, temelječe na vrednotah solidarnosti, in svojim prebivalcem nudilo visoko kakovost bivanja v čistem, svežem in uspešnem mestu. Za obiskovalce bo ustvarjalo drugačna, zanimiva, avtentična in nepozabna doživetja, prek katerih se bodo tkale prijateljske vezi in zaradi katerih se bodo radi vračali.

Poslanstvo

»V Velenju odgovorno ohranjamo vrednote solidarnosti in tovarištva, ki so danes postale redke in pogosto pozabljene, ščitimo spomin na obdobje, ki je močno zaznamovalo današnjo podobo tako Velenja kot Slovenije, ter varujemo in interpretiramo dediščino, ki izvira iz časov našega nastanka.«

3.1 Kulturna dediščina Velenja

Kulturna dediščina ima v turistični ponudbi veliko vlogo. V Mestni občini Velenje imamo 125 enot nepremične kulturne dediščine. Na tem mestu bi izpostavila mestno in trško jedro, gradova Šalek in Velenje, občino, kulturni dom, spomenike vezane na NOB, Vili Bianca in Herberstein.

Slika 32, slika 33: Kulturni dom nosi pečat moderne

Vira: <http://www.velenje.si/za-obiskovalce/naravna-in-kulturna-dediscina/arhitekturni-spomeniki>
<http://mapio.net/pic/p-21826471/>

Med kulturno dediščino je v Velenju nekaj presežkov: imamo najvišji spomenik Tita na svetu in najnižjo jedilnico na svetu, ki leži 160 metrov pod zemljo v Muzeju premogovništva. Velenjski grad je eden najlepše ohranjenih srednjeveških gradov v Sloveniji.

Slika 34: Najvišji Titov spomenik na svetu je na Titovem trgu v Velenju

Vir: Dolejši, 2017

Slika 35: Najgloblje ležeča jedilnica na svetu

Vir: <http://muzej.rlv.si/si/projekti/2011/obnovljena-najgloblja-lezeca-jedilnica-v-sloveniji>

Slika 36: Velenjski grad

Vir: <http://www.velenje-tourism.si/vredno-ogleda/gradovi>

3.2 Naravne danosti Velenja

V Mestni občini Velenje so po vsem območju razporejene naravne vrednote. Naravne površine pokrivajo skoraj $\frac{3}{4}$ destinacije. Več kot polovico površine prekrivajo gozdovi. V Mestni občini Velenje so naravne danosti, ki sodijo v območja Natura 2000, nekatera območja so opredeljena kot evropsko pomembno območje (EOP). Izbrane naravne vrednote so na kratko opisane v nadaljevanju.

3.2.1 Šaleška Jezera

Pomemben pečat dajejo Velenju Šaleška jezera, ki so z leti postala zanimiva tako za občane, kot tudi za turiste. Prav tu načrtuje Mestna Občina Velenje nove projekte s katerimi želi okrepiti zanimivo turistično ponudbo Velenja. Najbolj drzen projekt, ki je v teku urejanja dokumentacije za začetek gradnje, je ta trenutek izgradnja plavajočega hotela na Velenjskem jezeru.

3.2.1.1 Velenjsko jezero

Velenjsko jezero je s svojo globino 60 metrov trenutno največje Šaleško jezero, kjer sta dobro zaživele Velenjska plaža in čolnarna. Tu si lahko obiskovalci izposodijo čoln, sup, surf, v neposredni bližini je Camp Velenje in nekaj gostinskih objektov ter pasja šola ter plaža.

Slika 37: Joga na supih v poletnih mesecih vodi Mladinski odbor Turistične zveze Velenje

Vir: <http://anzekovach.blogspot.si/2016/07/joga-na-supih.html>

Ob jezeru so informativne table o pticah, ki se zadržujejo na tem območju. Srečamo lahko 120 različnih vrst ptic, med njimi 29 vrst takih, ki so ogrožene.

Slika 38: Informativna tabla

Vir: Dolejši, 2017

3.2.1.2 Škalsko jezero

Ob **Škalskem jezeru** je dovoljen športni ribolov, okoli njega je speljanih več rekreativno sprehajalnih poti, ob poti so mestoma točke kjer lahko na zunanjih orodjih potelovadiš, v neposredni bližini je Sadni gozd v katerem je poudarek na starih sadnih vrstah.

Slika 39: Sprehajalne poti ob Škalskem jezeru so vir mnogih doživetij

Vir: Dolejši, 2016

Slika 40: Sadni gozd ob Škalskem jezeru

Vir: http://kraji.eu/slovenija/tematska_ucna_pot_sadni_gozd/photos/eng

3.2.1.3 Družmirsko jezero

Družmirsko jezero se bo izmed vseh jezer najbolj povečalo in postalo izmed Šaleških jezer največje. Širi se v smeri proti Gaberkam.

3.2.2 Sončni park

Sončni park je hortikulturni biser Velenja. Zasnoval ga je avstrijski krajinski arhitekt Filipski, nastal je s prostovoljnim delom, predvsem žensk. V njem so posajene številne okrasne drevesne in grmovne vrste rastlin, ki so v prostor umeščene z velikim premislekom. V zadnjih letih se v parku gradi tudi zgodba o zeleni rabi energije v sklopu katere so mestoma v park umeščene vetrnice in sončne celice.

Pred leti je bila izdana publikacija 50 dreves Velenja, v kateri so predstavljene drevesne vrste Sončnega parka in okolice. Publikacija je dendrološki vodič po Sončnem parku.

Slika 41: Sončni park spomladi

Vir: Dolejši, 2017

Slika 42: Sončni park poleti

Vir: Dolejši, 2017

3.3 Vloga zelenja v urbanem okolju

Drevesa so pomemben element urbanih okolij. Tvorijo primestni gozd, sooblikujejo parkovne površine, rekreacijska področja, stanovanjska naselja in obcestno krajino. V prostor vnašajo naravne, mehke linije, ki so kontrast strogim linijam grajenih stavb. Drevesa so arhitekturni in estetski elementi, ki posamično ali v skupinah usmerjajo pogled, tvorijo pregrade in prekinjajo dolge prostore, predstavljajo akcent, oblikujejo ospredja in ozadja.

Slika 43: Premišljena zasaditev ob spomeniku Tita ustvarja zelene pregrade, a kljub temu ostaja odprt pogled na Velenjski grad v daljavi.

Vir: Dolejši, 2017

Iz psihološkega vidika ustvarjajo drevesa v povezavi z ostalim zelenjem prijetnejše bivanjsko okolje in izboljšujejo kvaliteto življenja. Zelenje izboljšuje zdravstveno stanje prebivalcev. Prisotnost zelenja blaži psihološke strese, ki v urbanem okolju niso zanemarljivi. Travniki, cvetlične grede, grmovnice in drevesa dajo ljudem občutek sproščenosti in ugodja.

Slika 44: Drevesa v urbanih okoljih omogočajo stik z naravo

Vir: Dolejši, 2015

Iz biološkega in ekološkega vidika omogočajo zelene oaze mestnim prebivalcem stik z naravo saj se ljudje rastlin lahko dotikajo, jih poslušajo, vonjajo in plodove nekaterih okušajo. V mestu omogočajo rastline življenje sesalcem, pticam, insektom, plazilcem in dvoživkam, ki sicer tu ne bi preživel.

Slika 45: Mlakarica oziroma divja raca

Vir: Vranič <http://www.matejvranic.com/mestne-divje-zivali-fotolov-v-urbanem-okolju/>

Slika 46: Damjaki v mestu

Vir: Vranič <http://www.matejvranic.com/mestne-divje-zivali-fotolov-v-urbanem-okolju/>

4. Zaključek

Velenje je najmlajše slovensko mesto, ki je nastalo zaradi premogovnika, saj je bilo potrebno za delovno silo urediti domove. Mesto je nastajalo z udarniškim delom po načrtih, ki so sledili stilu moderne in ideji, »mesto v parku«. Zaradi izkopavanja lignita se površina mestoma spreminja in na ugrezninah so nastala 3 jezera.

Pred 30-imi leti je bilo Velenje ekološko izredno onesnaženo in obremenjeno. Z načrtnimi ukrepi po ekološki revolucij je danes Velenje primer dobre in uspešne ekološke sanacije, saj je mesto zeleno, čisto, urejeno in privlačno tudi z vidika turistične ponudbe in doživetij, ki jih mesto ponuja.

5. Literatura

Anze Kovach. Joga na supih. 2016. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://anzekovach.blogspot.si/2016/07/joga-na-supih.html>.

Brišnik D. ...[e tal.]. 1999. Velenje: razprave o zgodovini mesta in okolice: Mestna občina, ISBN 94(497.4-116)(082).

Finance.si. Mesta spet dobivajo prijaznejšo podobo. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://gradbenistvo.finance.si/8803483/Mesta-spet-dobivajo-prijaznejso-podobo>, <http://arhiva.velenje.si/Seje%20sveta/2017/Strategija%20razvoja%20turizma%20MOV%202017%20-%202021.pdf>.

ICED Industrial Communities For European Development. 2015 [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://iced-network.eu/partners-and-events/velenje-slovenia/gallery/>.

Kolesarsko sprehajalne poti. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.sostanj.info/slike/2008/Sprehajalne-poti-01.jpg>.

Kraji – Slovenija. Velenje lakes – Fruit forest study path. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: http://kraji.eu/slovenija/tematska_ucna_pot_sadni_gozd/photos/eng.

Matej Vranič. Mestne – divje živali (fotoulov v urbanem okolju). 2015. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.matejvranc.com/mestne-divje-zivali-fotolov-v-urbanem-okolju/>.

Mestna občina Velenje. Arhitekturni spomeniki. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.velenje.si/za-obiskovalce/naravna-in-kulturna-dediscina/arhitekturni-spomeniki>.

Museums of the word. Velenje Museum. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://museu.ms/collection/object/33873/velenje>.

Muzej premogovništva Slovenije. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://muzej.rlv.si/si/projekti/2011/obnovljena-najgloblja-lezeca-jedilnica-v-sloveniji>.

Radio 1. Velenjska plaža čaka na kopalce. 2016. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.radio1.si/44683/velenjska-plaza-caka-na-kopalce>.

Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje 2017-2021. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://arhiva.velenje.si/Seje%20sveta/2017/Strategija%20razvoja%20turizma%20MOV%202017%20-%202021.pdf>.

Supmagazin. Velenjsko jezero – nad potopljenim premogovnikom. 2016. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.supmagazin.si/velenjsko-jezero-nad-potopljenim-premogovnikom/>.

Velenje. Kulturni dom v deževni noči. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://mapio.net/pic/p-21826471/>.

Velenje. Slovenija. Gradovi in vile [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.velenje-tourism.si/vredno-ogleda/gradovi>.

Wikimedia commons, Postcards of Velenje. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1964_postcard_of_Velenje.jpg.

Zavod za turizem Šaleške doline. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.velenje-tourism.si/velenje/velenje-v-sliki>.

Ževart M., Štrbenk E. 2017. Zeleno Velenje. Velenje. Mestna občina Velenje.

POSREDOVANJE TUJEGA JEZIKA STROKE PREKO VODENEGA OGLEDA ARHEOLOŠKEGA NAJDIŠČA RIFNIK IN VRTA RIFNIK V NEMŠČINI

Polona Kramer
Šolski center Šentjur
polona.kramer@guest.arnes.si

Povzetek

Prispevek prikazuje, kako študenti Višje strokovne šole, programa Gostinstvo in turizem, izvajajo tematsko vodenje po arheološkem parku Rifnik in vrtu Rifnik v nemščini, s poudarkom na posredovanju tuje strokovne terminologije. Udeleženci predstavitve arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik v okviru Tedna vseživljenjskega učenja (3. 6. 2017) so preko anketnih vprašalnikov ocenili, da so s predstavitvijo v celoti (učitelji, predavatelji) oz. delno (dijaki, študenti) pridobili veliko tujih terminov, da je tovrstno posredovanje tujega jezika stroke v celoti (učitelji, predavatelji in občani) oz. precej (učenci, dijaki) bolj učinkovito kot učenje v šoli, v celoti (učitelji, predavatelji) oz. precej (dijaki, študenti in občani) so se strinjali, da bi povzetek na panoju v nemščini dodatno pripomogel k usvajanju tujega jezika stroke, z delovnimi listi v nemščini so učitelji, predavatelji in občani v celoti utrdili znanje tujega jezika stroke, dijaki in študenti pa delno. Dijaki, študenti, učitelji in predavatelji so se v celoti strinjali, da je tuji jezik stroke pomembna poklicna kompetenca, občani so to kompetenco ocenili kot precej pomembno. Pozitivno vrednotenje posredovanja tujega jezika stroke pri predstavitvi arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik v nemščini narekuje nadaljnje usposabljanje študentov za tematsko vodenje v tujem jeziku.

Ključne besede: arheološki park Rifnik, vrt Rifnik, tematsko vodenje, tuji jezik stroke (nemščina)

1. Arheološko najdišče Rifnik in vrt Rifnik kot del turistične ponudbe občine Šentjur

Turistična ponudba v Občini Šentjur je prepoznana kot pomemben ekonomski dejavnik. Občina Šentjur je ena od 31 občin Savinjske regije, pri katerih so trajnostni turizem in razvojni ukrepi v okviru regionalnega razvojnega programa v obdobju 2015-2020 usmerjeni med drugim v nadgradnjo turističnih produktov, ki bodo temeljili na upoštevanju naravne in kulturne dediščine območja. Med strateškimi cilji razvoja turizma Občine Šentjur do leta 2020 je izvajanje zelenih aktivnosti in doživetij bogate kulturne dediščine območja Občine Šentjur ter izvirne zgodbe v navezi z naravo, kulturno dediščino, kulinariko ipd. po meri prepoznanih ciljnih skupin obiskovalcev. Občina Šentjur se zadnja leta aktivno vključuje v regionalno destinacijsko organizacijo (RDO) Dežela Celjska in tako preko regijske povezanosti širi svojo ponudbo na nacionalni nivo in širše.

V preteklem razvojnem obdobju (2007–2013) so se izvajale projektne aktivnosti, ki so bile podpora razvoju nosilnih turističnih produktov: občina Šentjur je svojo turistično ponudbo predstavljala na štirih nosilnih zgodbah: rodbina Ipavcev, blaženi Anton Martin Slomšek, arheološko najdišče Rifnik, ljudski junak Guzaj, razvojni potencial pa predstavlja Slivniško jezero.

Z namenom promocije kulturne dediščine Rifnika so bile v obdobju 2007-2013 izvedene naslednje aktivnosti: mednarodni projekt Ponovno prebujena arheološka najdišča – sodobna interpretacija dediščine kot temelj kulturnega turizma s promocijo arheološkega najdišča Rifnik v medijih, z izdelavo promocijskega filma turistične ponudbe občine Šentjur in izvedbo izobraževalnih delavnic, projekt Geomantija Kalobje-Rifnik-Resevna/Geomantija KRRES z izvedbo izobraževanj iz osnov geomantije in v okviru programa Leader projekt Od Rifnika do Rifnika z ureditvijo povezovalne (turistične) ceste Jakob-Rifnik, zunanjo ureditvijo prireditvenega prostora TIC Rifnik, izdelavo integralnega turističnega produkta Od Rifnika do Rifnika, obnovo informativne table na Rifniku in izdelavo promocijske zgibanke.

Med naravnimi znamenitostmi na območju Občine Šentjur so za zgled urejeni vrtovi: vrt družine Franc v Slivnici z lepimi zbirkami drevnin in trajnic, znan kot najbolj strm vrt v Sloveniji, vrt družine Mauer na Rifniku z novimi sortami host, mnogimi posebnimi in nenavadnimi rastlinami, z največjo zasebno zbirko slovenskih sort okrasnih rastlin, trajnic in drevnine, ter vrt Jožeta Zupanca v Hruševcu z alpskimi rastlinami, iglavci, vodnimi ter obvodnimi rastlinami, zbirkami slovenskih sort iglavcev ter trajnic ter skalnjakom. V teh vrtovih so letno organizirani dnevi odprtih vrat, ki jih soorganizira Slovensko društvo za kulturo vrtov in narodne zbirke rastlin SVZ. Vrtovi imajo ta dan brezplačen ogled in strokovno vodenje. Obiskovalci se seznanijo z rastlinami, kombinacijami in zahtevami rastlin.

Študente Višje strokovne šole programa Gostinstvo in turizem Šolskega centra Šentjur smo usposobili za vodnike po arheološkem najdišču Rifnik z ogledom vrta Rifnik v nemškem jeziku in tako občini ponudili nov turistični produkt za predstavitev kulturne in naravne dediščine Šentjurja. V mesecu maju 2016 smo v okviru projekta Teden vseživljenjskega učenja prvič izvedli predstavitev arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik v nemškem jeziku. Udeleženci predstavitve so bili dijaki in študentje (27), srednješolski učitelji in predavatelji Višje strokovne šole (8) Šolskega centra Šentjur in občani Šentjurja (4). Predstavitev smo ovrednotili z anketiranjem udeležencev. V zvezi z jezikom stroke v nemščini smo predvidevali, da bodo udeleženci pridobili veliko tujih terminov, da bo tovrstno posredovanje znanja za udeležence bolj zanimivo in učinkovito kot učenje v razredu, da bi povzetek v tujem jeziku na panojih dodatno pripomogel k usvajanju tujih terminov, da bodo udeleženci z delovnimi listi s področja jezika stroke v nemščini utrdili znanje nemških terminov ter da menijo, da je znanje tujega jezika stroke pomembna kompetenca za njihovo poklicno področje. Domnevali smo tudi, da bodo udeleženci pozitivno ovrednotili vsebino, način predstavitve v avtentičnem okolju in tako poglobili skrb za kulturno dediščino in čut za urejenost vrta. Pri navajanju, v kolikšni meri se strinjajo s posameznimi domnevami, so udeleženci imeli možnost izbirati med ocenami: 1 – nič, 2 – malo, 3 – delno, 4 – precej in 5 – v celoti.

2. Značilnosti tematskega vodenja lokalnih vodnikov

Na področju šolskega, medgeneracijskega in vseživljenjskega učenja ima tematsko vodenje poseben naboj, saj kaže na paradigmo trajnostnega razvoja. Tematsko vodenje pri interpretaciji določenega kraja ne uporablja samo table, ampak vključuje mnogo različnih rešitev za čim boljše ponazoritev dogodkov, npr. muzeje, razstave in razne strokovne institucije.

Tematska vodenja so v lokalnem okolju vedno bolj pogosta. Predstavljajo konkurenčno prednost destinacije in možnost pokazati tematske poti oz. posebnosti svojega okolja, izvirne predmete ali dogodke širokemu krogu obiskovalcev. Lokalni vodnik mora izkazovati natančno poznavanje določenega kraja ali okolice, kar zahteva razmeroma veliko priprav, zaželeno je tudi, da v predstavitev vključuje inovativnost in povezavo z animacijo - osebne izkušnje ljudi z znanjem z določenega področja. Dobro znanje tujih jezikov je obvezno. Tematsko vodenje traja od ene ure do štirih ur.

3. Prikaz vodene predstavitve arheološkega najdišča Rifnik in vrta Rifnik v nemščini

Predstavitev arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik v nemščini poudarja posredovanje in utrjevanje jezika stroke v nemščini. Znanje tujega strokovnega jezika je bistvena kompetenca za delovanje na sodobnem trgu dela, za katerega je značilna internacionalizacija kot posledica svetovnih globalizacijskih in evropskih integracijskih procesov. Strokovni jezik je veja poučevanja splošnega tujega jezika in temeljni posrednik znanstvenega vedenja in znanj o različnih strokah in kulturah. Za poučevanje tujega jezika stroke (TJS) je značilno povezovanje med tujim jezikom in stroko, pri čemer so v ospredju situacije, povezane s študijskimi in poklicnimi potrebami, katerih končni cilj je razviti sporočanje spretnosti, in tesna povezava s pridobivanjem novega znanja preko spleta in sodobnih tehnologij. Poleg znanja angleščine, ki se v večjem delu Evrope uvršča med temeljne kompetence, se zahteva še znanje najmanj enega tujega jezika. V slovenskem prostoru je to poznavanje nemščine, saj ima le-ta zaradi bližine nemškega govornega področja, Avstrija, in pomena Nemčije kot gospodarske velesile prevladujočo težo.

3.1 Uvod

(Vodniki se predstavijo.) Študenti višješolskega študijskega programa Gostinstvo in turizem Šolskega centra Šentjur bomo predstavili arheološki park Rifnik in vrt Rifnik v nemščini. Predstavitev arheološkega parka Rifnik bo trajala 20 minut in vrta Rifnik, ki je oddaljen slab kilometer, 10 minut.

3.2 Faze ogleda s predstavitvijo vsebin

a) Die archäologische Fundstelle Rifnik

Der archäologische Park Rifnik hat die Fundamente eines spätantiken Dorfes mit einer Leitplankenmauer mit Wachen, einem Wasserreservoir, in das das Wasser aus den Dächern der Kirche fließt, es gibt sieben Häuser und zwei altchristliche Kirchen. Die Kirche wurde wahrscheinlich am Anfang des 6. Jahrhunderts erbaut. In der Mitte desselben Jahrhunderts wurde eine Eingangshalle hinzugefügt, in dem ein Sarkophag mit Skeletten einer älteren Frau und eines jüngeren Mannes entdeckt wurde. Es folgte ein Seitenraum mit dem Baptisterium und einem kleineren Wohnteil. Die andere Kirche liegt am Rande des oberen Plateaus. Man behauptete, sie diene der Glaubensrichtung der Arier, zu denen die Ostgoten und die Langobarden gehörten. Es wurden acht Wohnhäuser erforscht, die meisten von ihnen standen auf den südlichen Terrassen unterhalb der Kirche.

Auf den Hängen unter der Siedlung wurde auch ein Begräbnisplatz entdeckt. Im Wasserreservoir befindet sich ein Lapidarium.

Slika 1: Arheološki park Rifnik

Vir: <http://www.burger.si/SentjurPriCelju/Rifnik/seznam.html>, 2017

Die ersten Menschen lebten auf Rifnik – dem Hügel über Šentjur (historisch: Reicheneck) schon 4.000 Jahre vor Christi Geburt. Davon zeugen zahlreiche Ausgrabungsfunde.

Neolithikum (4. Jahrtausend vor Christus)

Am Ende des 4. Jahrtausends vor Christus lebten auf Rifnik die Siedler, deren Ausrüstung und Waffen immer noch recht einfach waren. Sie haben Steinäxte und Hämmer erstellt, die zum Beutefang und Ackerbau verwendet wurden, sie benutzten Tonschöpfel, die auf Holzstäbchen aufgespießt wurden. Wegen der aussergewöhnlichen Lage haben sie sich entschieden, auf dem Hügel zu wohnen - die Spitze des Berges zeigt eine großartige Aussicht auf allen Seiten und so konnten sie schnell sehen, ob sich die Feinde näherten.

Bronzezeit in Črnlolica (13. - 14. Jahrhundert vor Christus)

Es gibt Beweise, dass in der Mittelbronzezeit Menschen in der Nähe von Rifnik wohnten. Damals war es eine Friedenszeit und für die Menschen war die günstige Position von Rifnik kein Vorteil, weil es keine Gefahr vor Eindringlingen war.

Die Menschen haben das Land bearbeitet, wilde Tiere gejagt und die ersten Produkte aus Keramik produziert.

Spätbronze- und Früheisenzeit (9. bis 6. Jahrhundert vor Christus)

Verschiedene ausländische Stämme, die in unser Land eingedrungen waren, haben Unruhe unter den Menschen verursacht. Aus Sicherheitsgründen haben sich die Menschen wieder auf dem obersten Teil von Rifnik angesiedelt. Die Bewohner haben die Hütten gebaut, die auf rechteckigen Fundamenten aus Stein standen, darauf wurde eine Holzkonstruktion gestellt, sie wurde mit Gerten verbunden, mit Ton bestrichen und gekalkt. Die Dächer waren mit Stroh oder mit Schindeln bedeckt. Der Boden war ein komprimiertes Ton. Größere Hütten hatten zwei oder drei kleinere Räume, der zentrale Bereich war die Küche mit einer Feuerstelle in der Mitte.

Das Leben der Familie hat damals so ausgesehen: der Vater und die Jungen waren in der Nacht auf der Jagd oder sie haben im Laufe des Tages im Fluss gefischt. Die Mutter und die Mädchen haben Getreide angebaut, Ziegen gemolkt und Stoff für die Kleider gewebt.

Aus dieser Zeit wurden verschiedene Geschirre, Werkzeuge, Bronzenadeln zum Klammern von Kleidung, Bronzehalsketten, Ringe, Armbänder und Waffen gefunden.

Von der frühen Eisenzeit bis ins Mittelalter

Die späte Eisenzeit (1. Jahrhundert vor Christus)

Die Nachkommen der ersten Ansiedler haben Rifnik verlassen und sich wieder in dem weniger sicheren, aber bequemeren Tal Črnlolica angesiedelt. Sie haben begonnen, Tonprodukte zu erzeugen und mit Neuankömmlingen mit Silbermünzen zu handeln.

Römerzeit (1. bis 5. Jahrhundert)

Neue Angekommene führten neue Gewohnheiten ein. Mit ihnen kamen auch neue Götter. In den Fluss Voglajna siedelte sich Gott Akvon an, zu dessen Ehren ein Tempel auf der Hügelspitze vom Rifnik errichtet wurde.

Spätantike Siedlung (5. - 6. Jahrhundert)

Nach den ruhigen kamen wieder gefährliche Zeiten und die Menschen sind wieder auf Rifnik umgezogen. Die gesamte Siedlung wurde im Süden und Westen mit einer mächtigen, ein Meter dicken Mauer geschützt. Die neuen Siedler haben mit ihnen einen neuen Gott gebracht, zu dessen Ehren eine Kirche errichtet wurde, in der er verehrt wurde. Die neuen Bewohner hatten neue Gegenstände. Besonders auffallend war der Schmuck: goldene Ohringe mit Sternen, Armbänder und Halsketten, raffinierte Silberringe mit zwei Schlangenköpfen und Fibeln mit Edelsteinen. Von den Erfindungen war vor allem der Kamm unter den Frauen beliebt.

Das Leben auf Rifnik ist auch heute ziemlich lebhaft. Es steigen mehr und mehr Einheimische und Besucher auf Rifnik, die sehen wollen, wie hier das Leben vor Urzeiten war. Es gibt auch viele

Archäologen, die immer noch in der Vergangenheit graben und die Stücke von Informationen aufstöbern wollen, die ihnen helfen würden, das Leben von Tausenden von Jahren zu verstehen.

b) Der Garten Rifnik

Slika 2: Vrt Rifnik - prevladujejo trajnice in drevnina

Vir: <http://www.slonep.net/vrt-in-okolica/info/novice/pogovor-z-gorazdom-mauerjem-o-dnevih-odprtih-vrat-vrtni-kulturi-in-povezovanju-ljubiteljev-vrtov>, 2017

Der Garten Rifnik ist ein Garten mit Zierpflanzen und ist ein knapper Kilometer von der archäologischen Stätte Rifnik entfernt. Der Garten gehört der Familie Mauer. Gorazd Mauer ist Gärtner und das Gründungsmitglied und der Vorsitzende des Slowenischen Vereins für die Gartenkultur und die Nationalsammlung der Pflanzen und Honorarprofessor an der Biotechnischen Fakultät Maribor.

Die Anfänge des Gartenbaus stammen aus dem Jahr 1989. Über 2.000 verschiedene Pflanzen werden im Garten gepflanzt. Der Garten stellt die Kollektionanpflanzung mit den Sammlungen von Zwergnadelbäumen, Wäldern, winterfesten Kakteen, Agaven und Stauden, den größten Teil mit den seltenen Bäumen aus der ganzen Welt: aus Neuseeland, Nord- und Südamerika, dem Fernen Osten, Afrika und Europa. Es gibt überwiegend Sammlungen von Nadelbäumen, darunter sind 142 Pflanzenfamilien vertreten. Besonders wichtig ist der erste gepflanzte Nadelbaum, die Kanadische Hemlocktanne, die schon seit 25 Jahren im Garten wächst. Der Besitzer hat fast 30 Sorten der Stauden und Bäumen gezüchtet und gefunden.

Der Garten liegt am Südhang von Rifnik. Der Boden ist durchlässig und trocken, die Erde ist aus dem verwitterten Mergel gestanden und hat hohen Eisengehalt. Wegen der gehobenen Lage befindet sich der Garten über dem Nebelstand und dem Gebiet des Frühlingsfrostes. Die geschützte Lage des Gartens ermöglicht das Wachstum der Pflanzen, die für das Kontinentalklima nicht üblich sind.

Die Pflanzen werden mit professionellen (botanischen) Namen gekennzeichnet. Der Garten war nicht nach dem Plan gemacht, sondern danach, wie es den Pflanzen entspricht. Sie sind so gepflanzt, dass sie sich in Formen und Farben der Blätter ergänzen, in der Höhe des Wachstums, in interessanten Farben im Herbst und in der Blütezeit. Die Anzahl der blühenden Pflanzen ist gleichmäßig über die ganze Vegetation verteilt. Zuerst erblühen die Glocken, die letzten Blüten sind bei Eisenhüten. Der erste Teil des Gartens wird für Besucher jedes Jahr im Juni geöffnet, der zweite Teil des Gartens ist alle 5 Jahre im September zu besichtigen, wenn die Eigentümer einen Tag der offenen Tür für die Liebhaber von Pflanzen organisieren, die die Ideen für ihren Garten suchen oder ihr Wissen erweitern wollen. Die Führung verläuft auf Slowenisch, Englisch, Deutsch oder Flämisches. Für Gruppen und Schulen können auch Werstätten zum Thema Hortikultur, Naturschutz und Ethnobotanik vorbereitet werden.

3.3 Vaje za usvojitev nemškega jezika stroke

Po predstavitvi vodniki prosijo obiskovalce, da rešijo delovne liste z vajami za usvojitev in utrjevanje jezika stroke v nemščini: pojasnjevanje pomena nemških terminov v slovenščini in preverjanje razumevanja posredovanih vsebin.

a) Delovni list: Arheološki park Rifnik

1. Suchen Sie die slowenischen Wörter für die angeführten deutschen Ausdrücke. (Poiščite slovenske besede za naslednje nemške izraze).

<i>Deutsch</i>		<i>Slowenisch</i>	
1	die Fundstelle	a	lesena konstrukcija
2	die Ausgrabungsfunde	b	najdišče
3	die Ausrüstung	c	z glino premazan
4	die Waffen	d	izdelovati izdelke iz keramike
5	die Steinäxte	e	s slamo prekrit
6	die Hämmer	f	orožje
7	der Beutefang	g	pobeliti z apnom
8	der Ackerbau	h	izkopanine
9	die Tonschöpflöffel	i	koče
10	die Eindringlingen	j	kamnite sekire
11	das Land bearbeiten	k	loviti divje živali
12	wilde Tiere jagen	l	pravokotni temelji iz kamna
13	Produkte aus Keramik herstellen	m	poljedelstvo
14	ausländische Stämme	n	obdelovati zemljo
15	die Sicherheitsgründe	o	oprema
16	die Hütten	p	s srebrniki trgovati
17	rechteckige Fundamente aus Stein	r	lov plena
18	die Holzkonstruktion	s	s šibami povezan
19	mit Gerten verbunden	t	glinaste zajemalke
20	mit Ton bestrichen	u	vsiljivci
21	kalken	v	kladiva
22	mit Stroh bedeckt	z	varnostni razlogi
23	mit Schindeln bedeckt	aa	s škodlami prekrit
24	komprimierter Ton	bb	pred davnimi časi
25	die Feuerstelle	cc	stisnjena glina
28	Getreide anbauen	ff	mogočno obzidje
29	Ziegen melken	gg	orodja
30	den Stoff weben	hh	ognjišče
31	verschiedene Geschirre	ii	izdelke iz gline izdelovati
32	die Werkzeuge	jj	pridelovati žito
33	Bronzenadeln	kk	rafinirani srebrni prstani
34	zum Klammern von Kleidung	ll	glavnik
35	Fibeln mit Edelsteinen	mm	prišleki
36	der Kamm	nn	različne posode
37	Bronzehalsketten	oo	fibule z dragimi kamni
38	raffinierte Silberringe	pp	bronaste igle
39	Armbänder	rr	za spenjanje obleke
40	vor Urzeiten	ss	molsti kože
41	die Nachkommen	tt	tkati blago

42	die Tonprodukte erzeugen	uu	bronaste ogrlice
43	die Neuankömmlingen	vv	zapestnice
44	mit Silbermünzen handeln	zz	potomci
45	mächtige Mauern	xy	tuja plemena

Rešitve: 1b, 2h, 3o, 4f, 5j, 6v, 7r, 8m, 9t, 10u, 11n, 12k, 13d, 14xy, 15z, 16i, 17l, 18a, 19s, 20c, 21g, 22e, 23aa, 24cc, 25hh, 28jj, 29ss, 30tt, 31nn, 32gg, 33pp, 34rr, 35oo, 36ll, 37uu, 38kk, 39vv, 40bb, 41zz, 42ii, 43mm, 44p, 45xy.

2. Markieren Sie die Behauptungen als richtig (R) oder falsch (F). (Označite, ali so trditve pravilne (R) ali napačne (F)).

- a) Die ersten Menschen lebten auf Rifnik vor etwa 4000 Jahren. _____
- b) Der Hügel Rifnik wurde wegen der schönen Aussicht auf allen Seiten bewohnt. _____
- c) Die ersten Bewohner benutzten Äxte aus Stein und Hämmer für den Kampf gegen die Feinde. _____
- d) In der Zeit vom 14. bis 6. Jahrhundert vor Christus war eine teiliweise ruhige Zeit für die Bewohner von Rifnik. _____
- e) In der Bronzezeit und Eisenzeit begann man sich mit der Landwirtschaft, Jagd und Keramikproduktion zu beschäftigen. _____
- f) Die ursprünglichen Hütten waren aus Holz, Stein und Ton gebaut. _____
- g) Der wichtigste Bereich der Hütten war die Feuerstelle in der Küche. _____
- h) Alle Mitglieder der Familie haben die Arbeit gemeinsam erledigt. _____
- i) Die Produktion von Schmuck war ein wichtiger Teil der künstlichen Äusserung. _____
- j) Der Handel mit Silbermünzen stammt aus dem 1. Jahrhundert vor Christus. _____
- k) Der Gott Akvon war ein römischer Gott, den auch die Ansiedler auf Rifnik verehrt haben. _____
- l) Mächtige, dicke Mauern schützten die Bewohner vor den tödlichen Krankheiten. _____
- m) Für die Frauen war der Kamm die bedeutendste Erfindung. _____
- n) Heute ist Rifnik ein Lichtmuseum des Lebens vor Urzeiten. _____

Rešitve: a) F, b) F, c) F, d) R, e) R, f) R, g) R, h) F, i) R, j) R, k) R, l) F, m) R, n) R.

b) Delovni list: Vrt Rifnik

1. Suchen Sie die slowenischen Wörter für die angeführten deutschen Ausdrücke. (Poiščite slovenske besede za naslednje nemške izraze).

<i>Deutsch</i>		<i>Slowenisch</i>	
1	die Zierpflanzen	a	trajnica
2	der Nadelbaum	b	lapor
3	der Laubbaum	c	okrasne rastline
4	die Kaktee	d	iglavec
5	die Staude	e	vsebnost železa
6	die Kanadische Hemlocktanne	f	listavec
7	der Mergel	g	čas cvetenja
8	der Eisengehalt	h	zvončki
9	der Nebelstand	i	kakteja
10	der Frühlingsfrost	j	kanadska čuga
11	die Glocken	k	spomladanska pozeba
12	die Eisenhüte	l	nivo megle
13	die Blütezeit	m	preobjeda

Rešitve: 1c, 2d, 3f, 4i, 5a, 6j, 7b, 8e, 9l, 10k, 11h, 12m, 13g.

2. Finden Sie die richtige Antwort. (Označite pravilni odgovor.)

1. Der Garten Rifnik ist ein Garten mit
a) Feldpflanzen   b) Zierpflanzen   c) Meerespflanzen.
2. Der Garten Rifnik ist
a) mehr   b) weniger   c) genau   einen Kilometer von der archäologischen Stätte Rifnik entfernt.
3. Im Garten werden meist:
a) Nadelbäume   b) Laubbäume   c) Gräser   gepflanzt.
4. Der Besitzer Gorazd Mauer hat etwa
a) 13   b) 30   c) 132   neue Pflanzensorten gezüchtet.
5. Die Erde im Garten ist
a) der Ton   b) die Schwarzerde   c) der Mergel.
6. Die Pflanzen stellen
a) eine Harmonie   b) eine Abweichung   c) einen Kontrast   in Farbe, Form und Höhe vor.
7. Die Pflanzen blühen
a) das ganze Jahr   b) meistens in Frühling   c) meistens im Sommer.
8. Im Garten gedeihen die Pflanzen, die nicht für das Kontinentalklima üblich sind, wegen
a) ihrer Widerstandsfähigkeit   b) der geschützten Lage des Gartens   c) der speziellen Pflege des Gärtners.
9. Der Garten bereitet der Tag der offenen Tür
a) einmal   b) zweimal   c) mehrmals   im Jahr vor.

Rešitve: 1b, 2b, 3a, 4b, 5c, 6a, 7a, 8b, 9b.

3.4 Povzetek in vrednotenje tematskega vodenja v nemščini

Obiskovalci so spoznali kulturno dediščino, arheološki park Rifnik z rekonstrukcijo poznoantične vasi, in naravno dediščino občine Šentjur, vrt Rifnik z nasadom iglavcev in trajnic.

Po zaključenem reševanju delovnih listov vodniki prosijo obiskovalce, da izpolnijo vprašalnik o izvedenem programu.

4. Zaključek

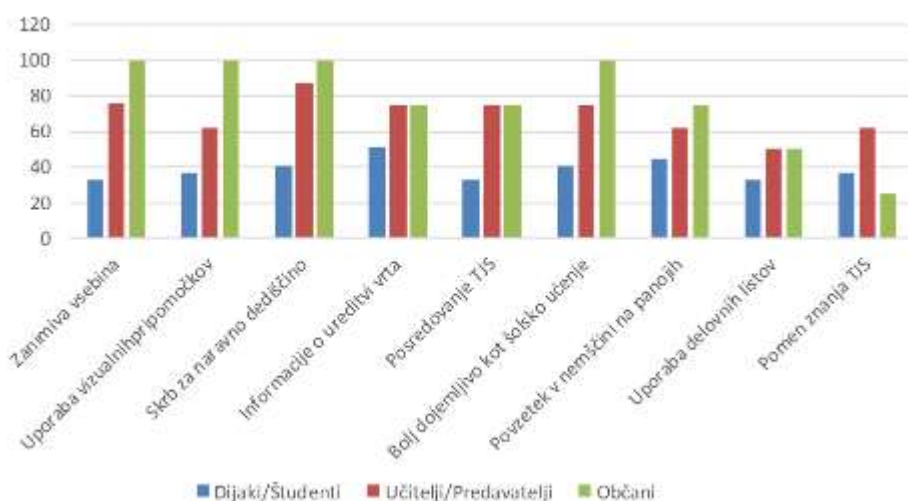
Rezultati anketiranja udeležencev predstavitve arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik so predstavljeni v tabeli (Tabela 1) in grafu (Graf 1), z navedbo največjega deleža odgovorov pri posamezni skupini udeležencev.

Tabela 1: Rezultati anket udeležencev o predstavitvi arheološkega najdišča Rifnik in vrta Rifnik v nemščini v okviru projekta Teden vseživljenjskega učenja, 3. 6. 2016

KRITERIJ	DIJAKI/ ŠTUDENTI	UČITELJI/ PREDAVATELJI	OBČANI
1. Vsebina ogleda je bila zanimiva.	precej (33,33 %)	v celoti (75,00 %)	precej (100,00 %)
2. Vizualni pripomočki so pripomogli k razumevanju informacij.	precej (37,03 %)	v celoti (62,50 %)	v celoti (100,00 %)
3. Predstavitev arheološkega najdišča Rifnik je poudarila skrb za naravno dediščino.	v celoti (40,74 %)	v celoti (87,50 %)	v celoti (100,00 %)
4. S predstavitvijo vrta Rifnik			

sem pridobil/a koristne informacije o ureditvi vrta.	precej (51, 85 %)	v celoti (75,00 %)	v celoti (75,00 %)
5. S predstavitvijo v tujem jeziku sem pridobil/a veliko tujih strokovnih izrazov.	delno (33,33 %)	v celoti (75,00 %)	v celoti (75,00 %)
6. Tovrstno posredovanje tujega jezika stroke je bolj dojemljivo kot učenje v šoli.	precej (40,74 %)	v celoti (75,00 %)	v celoti (100,00 %)
7. Povzetek v tujem jeziku na panojih bi dodatno pripomogel k usvajanju tujega strokovnega jezika.	precej (44,44 %)	v celoti (62,50 %)	precej (75,00 %)
8. Z vajami v nemščini sem utrdil/a poznavanje tujega jezika stroke.	delno (33,33 %)	v celoti (50,00 %)	v celoti (50,00 %)
9. Tuji jezik stroke je pomemben del znanja mojega poklicnega področja.	v celoti (37,03 %)	v celoti (62,50 %)	precej (50,00 %)

Vir: Šolski center Šentjur, Višja strokovna šola, 2016

Graf 1: Vrednotenje predstavitve arheološkega najdišča Rifnik in vrta Rifnik v nemščini v okviru projekta Teden vseživljenjskega učenja, 3. 6. 2016

Vir: Šolski center Šentjur, Višja strokovna šola, 2016

Analiza anket udeležencev je pokazala, da se učitelji in predavatelji v celoti strinjajo z vsemi domnevami s področja tujega jezika stroke: da so s predstavitvijo v nemščini pridobili veliko tujih strokovnih izrazov, da je posredovanje tujega jezika stroke na tovrstni način bolj dojemljivo kot šolsko učenje, da bi povzetek v nemščini na panojih dodatno pripomogel k usvajanju tujih terminov, da so z vajami v nemščini utrdili poznavanje tujega jezika stroke ter da je tuji jezik stroke pomembna kompetenca za njihovo poklicno področje. Občani so se v celoti strinjali s pridobitvijo številnih tujih terminov, z večjo učinkovitostjo tovrstnega posredovanja tujega jezika stroke v primerjavi z učenjem v razredu ter z utrjevanjem znanja tujega jezika stroke z delovnimi listi v nemščini, v precejšnji meri so se strinjali, da bi povzetek na panoju v nemščini dodatno pripomogel k usvajanju tujega jezika stroke in da je poznavanje nemškega jezika stroke pomembna poklicna kompetenca. Dijaki in študentje so se v celoti strinjali le s predvidevanjem, da je znanje tujega jezika stroke pomemben del njihove poklicne usmeritve, ocenili so, da je tovrstno posredovanje tujega jezika stroke precej bolj

dojemljivo kot šolsko učenje ter da bi povzetek v nemščini na panoju precej prispeval k usvajanju tujega jezika stroke, delno so se strinjali, da so preko predstavitve prejeli precej tujih terminov, in z delovnimi listi v nemščini so, po njihovi oceni, le delno utrdili poznavanje tujega jezika stroke.

Motivacijo dijakov in študentov za učenje tujih terminov in utrjevanje tujih terminov z delovnimi listi v nemščini bi lahko povečali z razširitvijo nabora tujih terminov ter z dodatnimi vajami za utrjevanje nemškega jezika stroke, ki bi jih (za samostojno delo) objavili na šolski spletni strani. Posredovanja tujega jezika stroke pri tematskem vodenju se je izkazalo kot pozitivno in učinkovito, zato nameravamo na Višji strokovni šoli v okviru seminarских vaj v prihodnje nadaljevati z usposabljanjem študentov za predstavitev arheološkega parka Rifnik in vrta Rifnik v nemščini.

5. Viri

Brezplačni spletni slovarji PONS. (Online). 2017. (Citirano 23. 10. 2017, 18.00). Dostopno na spletni strani: <http://www.pons.si/index/.php>.

Jarc, Mojca, Zorko, Vida. 2013. Razvoj potrebe po učenju tujih strokovnih jezikov in vloga učitelja pri oblikovanju tujejezikovno kompetetnega diplomanta. Teorija in praksa, mar.-apr., let. 50, št. 2. Str. 412-442. ISSN: 0040-3598.

Na obisk vabijo trije vrtovi v okolici Šentjurja. (Online). 2017. (Citirano 23.10.2017, 20.30). Dostopno na spletni strani: <http://www.slonep.net/vrt-in-okolica/info/novice/na-obisk-vabijo-trije-vrtovi-v-okolici-sentjurja>.

Pogovor z Gorazdom Mauerjem o dnevih odprtih vrat, vrtni kulturi in povezovanju ljubiteljev vrtov. (Online). 2017. (Citirano 23. 10. 2017, 19.00) Dostopno na spletni strani: <http://www.slonep.net/vrt-in-okolica/info/novice/pogovor-z-gorazdom-mauerjem-o-dnevih-odprtih-vrat-vrtni-kulturi-in-povezovanju-ljubiteljev-vrtov>.

Program razvoja turizma Občine Šentjur 2015-2020. (Online). 2017. (Citirano 23.10.2017, 20.00). Dostopno na spletni strani: <http://www.sentjur.si/files/other/news/129/36120Program%20razvoja%20turizma%20v%20Ob%C4%8Dini%20%C5%A0entjur%202015-2020%20%20delovno%20gradivo.pdf>.

Rifnik – Arheološko najdišče Rifnik – Turistični portal občine Šentjur. (Online). 2017. (Citirano 20. 10. 2017, 19.30) Dostopno na spletni strani: <http://www.turizem-sentjur.com/Rifnik/Rifnik-danes.html>.

Rifnik – Wikipedija, prosta enciklopedija. (Online). 2017. (Citirano 23. 10. 2017, 19.00) Dostopno na spletni strani: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Rifnik_\(hrib\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Rifnik_(hrib)).

Šentjurski vrtovi odprli svoja vrata. (Online). 2017. (Citirano 23. 10. 2017, 20.00) Dostopno na spletni strani: <http://novice.si/page/sentjurski-vrtovi-odprli-svoja-vrata/>.

Thermania-Presisov večjezični slovar. (Online). 2017. (Citirano 20. 10. 2017, 18.00). Dostopno na spletni strani: <http://www.termania.net7slovarji/70/presisov-vecjezicni-slovar>.

Vrt Rifnik Turistični portal občine Šentjur. (Online). 2017. (Citirano 23.10.2017, 20.40). Dostopno na spletni strani: <http://www.turizem-sentjur.com/Naravne-znamenitosti/Vrt-Rifnik.html>.

Vrt Rifnik: Prve nikoli ne pozabiš. (Online). 2017. (Citirano 23. 10. 2017, 17.00) Dostopno na spletni strani <https://www.deloindom.si/podezelski/vrt-rifnik-prve-nikoli-ne-pozabis>.

VRTNARSKA MEHANIZACIJA KOT DEL POSLOVNEGA TURIZMA

Rafael Hrustel

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje
rafael.hrustel@hvu.si

Povzetek

Slovenci vse bolj prisegamo na lepo urejeno okolico in zdravo pridelano hrano. Te površine postajajo večje kot nekoč, zato je uporaba mehanizacije nujna. Razlikovati moramo mehanizacijo za parkovno vrtnarstvo in mehanizacijo za zelenjadarstvo. Mehanizacija se hitro spreminja, zato morajo biti uporabniki stalno seznanjeni z novostmi.

Posredovanje znanja je nujno. Ponudniki pa si prizadevajo za povečanje prodaje. Uporabnika morajo prepričati k nakupu stroja, k ponovnemu nakupu če z nekaj let, ko je oprema amortizirana ali tehnološko zastarela. Pomembno pa je tudi pridobiti kupce, ki so posegali po konkurenčnih izdelkih. Turizem smo ljudje. Če se želimo seznaniti z novostmi moramo obiskati najrazličnejše prireditve v različnih krajih. Slovenija je turistično zanimiva država, ki pa jo domačini slabo poznamo. Ko obiskujemo sejme, hišne sejme, demonstracije, si ogledamo ponudbo različnih vrtnih centrov smo dejansko turisti, ki bi morali izkoristiti tudi tisto, kar nam v danem trenutku ponuja lokalno okolje.

Ključne besede: vzdrževanje trat, pridelovanje zelenjave, vrtnarska mehanizacije, poslovni turizem, sejem, hišni sejem, demonstracije

1. Uvod

Živimo v času, ko si težko vzamemo čas zase. Povsod smo preobremenjeni. Nujno potrebujemo sprostitev. Sprostitev nam lahko pomeni že okolica hiše, če smo ustrezno načrtovali. Nekateri prisegajo na zelenjavni vrt, kjer pridelujejo vedno svežo zelenjavo za domače potrebe, drugi del pa prostor za sprostitev in druženje.

Za ureditev in vzdrževanje pa potrebujemo ustrezno mehanizacijo. Lahko jo nabavimo sami, ali pa se odločimo za sodelovanje s podjetjem za urejanje okolice.

Ne glede, kdo ureja okolico, je potrebna pravilna izbira strojev in naprav. To pa ne nabavimo kot živila za vsakdanjo rabo v prvi samopostrežni trgovini.

Potrebno je poznati prostor, ki ga urejamo in vzdržujemo. Na osnovi tega spoznanja lahko iščemo ustrezno mehanizacijo.

Kar nekaj časa potrebujemo za nabavo. Obiščemo sejem, kjer se predstavlja vrtnarska mehanizacija, obiščemo predstavitve oziroma demonstracije strojev za urejanje okolja, oziroma obdelavo tal. Pa tudi smiselno je obiskati več vrtnih centrov, kjer ponujajo različno mehanizacijo.

To pa predstavlja določeno migracijo, kar lahko povežemo celo z poslovnim turizmom. Ustavimo ali nastanimo se v kraju, ki je tesno povezan s sproščujočim vzdušjem modernega wellnessa in ponuja možnost izvajanja skupinskih in sprostitevnih programov. Na prvem mestu so nastavitvene kapacitete, potem pa neokrnjena narava različnih zelenih površin, športna infrastruktura in podobno.

2. Mehanizacija

2.1 Mehanizacija za urejanje trat in parkov

Trata je sestavni del skoraj vsakega obhišnega vrta. Če želimo imeti lepo zeleno površino, se vse prične s pripravo terena. Nekateri menijo, da za pripravo terena in setev porabijo preveč časa, vendar je boljše, da več časa porabimo ob pripravi terena in setvi, kot pa kasneje ob oskrbi. Odstraniti moramo večje kamenje, ostanke panjev, korenine, plevela in vse, kar bi ob oskrbi povzročalo težave. Površino najprej prekopljemo in poravnamo. Po potrebi dodamo apno za kislota tla, humus, če so tla slabo založena z organsko maso, pesek v primeru glinastih ali ilovnatih ta. Tla obdelamo do globine 20 cm. Tla morajo biti propustna, da ne zastaja voda. Ponekod je potrebno urediti celo drenažo. Tla naj bodo čim bolj ravna. Sledi setev. Lahko je ročna ali strojna. Ob setvi upoštevamo, katero travno mešanico izberemo oziroma kakovost semena in pa čas setve. Veliko strokovnjakov zagovarja spomladansko setev, ko se narava prebuja. Sejanje v tem letnem času pomeni več skrbi in dela s travo, večkrat po malem moramo namakati, poskrbeti moramo za pravilno gnojenje in zatiranje plevela. Vse več pa je zagovornikov pozne setve, v jeseni ko je dan kratek. Zalivanje ni potrebno, ker nam nočna rosa dovolj navlaži, sonce nima prave moči, temperature so še vedno relativno visoke, plevel se raste več. Vendar sejati moramo septembra, oziroma prve dni oktobra, seme mora vzkliti, trava se mora ukoreniniti še preden začne zmrzovati. Nekateri sejejo tudi pozimi, pred prvim snegom. Seme seveda ne bo vzklilo, v spečem (dormantnem) stanju bo počakalo do pomladi, ko se temperature dvignejo bo začelo kaliti.

Slika 1: Sejalnica za travo

Vir:

https://www.google.si/search?q=sejalnica+za+travo&tbm=isch&source=iu&pf=m&ictx=1&fir=a529Q65HPERF3M%253A%252C31Sc4OhlbrEtM%252C_&u

Sneg pripomore k dobremu stiku semena z zemljo, seme vdela v tla, prekrije ga tanka plast stopljene zemlje in v optimalnih okoliščinah bo vse to pripomoglo k boljši zaraščenosti trate. Dodajanje hranilnih snovi je najpomembnejše opravilo pri doseganju lepe zelene trate. Le tako bo imela prednost pred drugimi rastlinami. Trava je velik porabnik dušika. Založenost tal z dušikom zmanjšamo ob vsaki košnji, pomanjkanje pa se kaže v rumenenju in slabši rasti. Pomembna pa sta tudi fosfor in kalij. Fosfor je najpotrebnejši v začetni fazi rasti. Kalij pa je potreben kasneje in ugodno vpliva na razraščanje in zgostitev travne ruše, odpornost pred zmrzaljo in boleznimi. Trato pa gnojimo jeseni ali

zgodaj spomladi. Ker ima trava pod površino dobro prepredene korenine, lahko bolje izkoristi hranila, kot ostale rastline, to pa je že eden izmed načinov zatiranja plevelov. Plevelu ne smemo pustiti možnosti, da se razvije, zato mora imeti trava hranila in vodo vedno na voljo, tudi v najbolj sušnih mesecih. Gnojilo raztrosimo močno razpršeno po suhi travi pred dežjem ali pa površino izdatno zalijemo. Če gnojimo pregosto, lahko pride do ožigov in golih mest, kar se pokaže že teden dni po gnojenju. Boljša gnojila vsebujejo posebno obliko dušika, ki je rastlini na voljo le do določene temperature, potem se preneha sproščati in počaka do ugodnejših pogojev za rast. Neugodno za trato je igra otrok, športne dejavnosti na travi in ekstremni vremenski pojavi (suša, toča,). Kakovostna gnojila delujejo na daljše obdobje in se ne izpirajo, vsebujejo pa hranila in druge sestavine, potrebne za lepo, zeleno in zdravo rast. V dobrem rastišču je trata lepo razrasla in ukoreninjena, zato je tudi bolj odporna proti suši. V daljšem obdobju poletne vročine je zalivanje neizogibno, če želimo v teh mesecih imeti lepo zeleno trato. Zalivamo zjutraj ali zvečer, ko pojenja vročina, kdaj zalivati pa ugotovimo tako, da na travi, po kateri hodimo, ostaja sled in se ne zravnja. Površno, skromno in površinsko zalivanje ni ustrezno, saj razvijejo trave korenine le blizu površja, zato so še toliko bolj odvisne od vode. Zalivanje mora biti izdatno, tako da se namoči vsaj 15 cm globoko. Na peščenih in lažjih tleh bomo z zalivanjem bolj zaposleni kot tam, kjer so tla ilovnata in težja. Z zračenjem omogočimo ruši dobro vraslost in utrditev zaradi globlje rasti koreninskega sistema, obenem pa jo očistimo odmrlih in posušenih travnih bilk. Najpogostejši vzroki za nastajanje prekomernega filca so v neustreznem oskrbovanju trate; preveč ali premalo dušika, prevelik časovni razmik med košnjami, previsoka košnja, puščanje pokošene trave na trati itd. Zračenje lahko opravimo že s preprostim vrtnim orodjem, npr. z vrtnimi vilami ali železnimi grabljami, obstajajo pa tudi posebna orodja, podobna grabljam, le da imajo namesto zob rezila. Danes pa se uporabljajo tudi motorni prezračevalniki. Peskanje pride na vrsto takoj po zračenju trate. S tem zapolnimo rane, nastale po zračenju. Najpogosteje je v rabi mešanica srednje drobne mivke, drobno presejane zemlje. S spomladanskim valjanjem poravnamo površino po jesenskih vzdrževalnih delih, popravimo manjše neravnine in povežemo trato s tlemi. Je lepa zelena preproga, katero je potrebno redno kositi. Na tržišču je veliko število različnih kosilnic. Če želimo imeti kvalitetno pokošeno trato, da listi in stebela niso scefrana potem uporabo vretenasto kosilnico. Hitreje pa bomo pokosili z rotacijsko kosilnico. Pri tej pa se moramo zavedati, da travo ne odreže, ampak jo nož odbije zaradi velike hitrosti. Pomembno je, da nastavimo ustrezno višino. Danes pa imamo vse manj časa za oskrbo trat. Priporočljivo je uporabiti robotsko kosilnico, ki košnjo opravi povsem sama. Največ časa pri vzdrževanju trate namenjamo košnji. Pogostost košnje glede na višino trate in letni čas. Spomladi in jeseni kosimo pogosteje, poleti pa redkeje. Upoštevamo splošno pravilo, da naenkrat odkosimo le 1/3 listne mase. Pri košnji trate poskrbimo, da bodo noži kosilnice res nabrušeni, da bo rez gladka in vodoravna. Kosilnica naj deluje pri maksimalnih obratih. Najprimernejši čas košnje je pozno popoldne. Nikoli ne kosimo mokre trave, ker ji to škoduje, poleg tega pa se bo pokošena trava lepila na kosilnico. Jutranja košnja, ko je trava še polna rose, je neprimerna. Kosilnico lahko po vrtu vodimo naključno. Najprej pokosimo zunanji rob, nato pa kosimo v pasovih vzporedno, vendar vsak pas v nasprotno smer kot prejšnjega. Na športnih igriščih pri vsaki košnji kosimo v drugo smer, da preprečimo rast trave v eno smer, kar lahko vpliva na gibanje žoge. Če redno kosimo, je ostankov pokošene trave malo, zato jih lahko pustimo. Če pa imamo zelo kakovostno trato, kjer mora biti površina čim bolj enakomerna (npr. igrišča), pa ostanke trave zberemo in kompostiramo. Za košenje se uporabljajo različne kosilnice. Za manjše vrtove so primerne ročne kosilnice. Te so tihe in nezahtevne za vzdrževanje. Po načinu odkosa so to vretenaste kosilnice, ki imajo obroč rezil, ki so nameščena na osrednjem vretenu. To se vrti, če kosilnico potiskamo in pri tem prenaša rezila zapored čez nepomično ploščo. Vsakokrat, ko gre rezilo preko plošče, odreže ujeto travo. Ta vrsta kosilnice lepo in temeljito pokosi trato, zato je primerna za okrasne trate. Z njo kosimo le, ko je trava suha in so tla primerno trdna. Vzdrževanje te kosilnice je precej enostavno, vrteče dele je potrebno naoljiti in nabrusiti nože. Za večje površine so primerne vrtljive ali rotacijske kosilnice. Vrtljive kosilnice imajo propelerjem podobna, vodoravno nameščena rezila, ki se hitro vrtijo in režejo travo tako s povečano hitrostjo kot z ostrino. Te kosilnice imajo električen ali bencinski motor in so primerne za uporabne trate, ki so na ravnini ali nagnjenem, valovitem pobočju. Niso občutljive tudi na previsoko travo. Vse izvedbe imajo nastavljivo višino

košnje. Pri enostavnih izvedbah moramo odviti in priviti kolesa na drugo mesto, dražje izvedbe pa imajo ročico za nastavitev višine. Za terene, kjer dostikrat spremenimo smer oziroma kosimo okrog ovir je priporočljivo uporabiti kosilnice s tremi kolesi, kjer eno vrtljivo kolo omogoča izredno okretnost. Vse več pa lastniki trat uporabljajo robotske kosilnice. To so rotacijske kosilnice nove generacije, ki kosijo povsem same. Kosilnico poganjata dva elektromotorja, ki izrabljata sončno energijo; eden služi za premikanje, drugi za vrtenje rezil. Robot za košnjo« kot ga nekateri imenujejo začne ob zori in se premika vse do sončnega zahoda. Lahko pa elektromotorja poganja tudi akumulator. Kosilnica se v tem primeru sama vrača na polnilno postajo. Kosilnica se sama pomika po površini, ima brezstopenjsko nastavitev višine reza, vodič po površini pa je senzor dotika. Pred prvo košnjo postavimo mejno črto, če želimo imeti pokošeno vso površino. Gibanje kosilnice je lahko naključno linearno ali krivoljno. Sistem za košnjo ima diskasta rezila, travo reže malo, porezana trava pa se porazgubi v ruši in razgradi. V primeru, da senzor zazna visoko travo, preklopi sistem košnje. Lahko jo povežemo z domačim računalnikom, tako imamo popoln nadzor nad delom. Proizvajalci pa omenjeno kosilnico opremljajo z alarmom proti kraji.

Slika 2: Kosilnica z vrtljivim kolesom

Vir: www.mimovrste.com/bencinske-kosilnice/gude-bencinska-rotacijska-kosilnica-big-wheeler-trike-515d95375?utm_source=ceneje&utm_medium=referral&utm_campaign=ND&utm_content=bencinske-kosilnice

2.2 Mehanizacija za pridelovanje zelenjave

Nekoč je imela vsaka hiša svoj zelenjavni vrt. Lahko bi rekli, da je imela vsaka družina svojo zelenjavo. Z razvojem sodobnih mest se je uveljavila bolj strnjena pozidava in z gradnjo večstanovanjskih stavb ni bilo več dovolj prostora, da bi vsaka družina imela svoj vrt. Ker so potrebe po zelenjavi ostale, se je razvilo trgovanje z zelenjavo, ki je spodbudilo nastanek kmetij, ki se ukvarjajo s pridelavo zelenjave. Le na podeželju in v manjših mestih se je ohranila pridelava zelenjave na domačem vrtu. Pravi kmečki vrt, ki je namenjen pridelavi zelenjave, pa je še vedno sestavni del podeželskih kmetij. Doma pridelana zelenjava ima številne prednosti pred zelenjavo, ki jo kupimo v trgovini. Običajno je boljšega okusa, ker je vzgojena na bolj naraven način brez sodobnih industrijskih prijemov. Največkrat sejemo in sadimo sorte, ki niso najbolj primerne za industrijsko pridelavo in jih v trgovini ali na tržnici ne moremo kupiti. Domača zelenjava je lahko bolj prijazna do človekovega telesa, saj običajno uporabljamo naravna gnojila in škropiva, ki jih pridelamo na biološki način. Vendar pa je treba upoštevati, da ob uporabi mineralnih gnojil, fitofarmaceutskih sredstev za zatiranje bolezni ter škodljivcev in onesnaženi zemlji, lahko doma pridelana zelenjava vsebuje škodljive snovi, ki jih v kupljeni ne bomo našli. Pridelava zelenjave na domačem vrtu se ekonomsko, gledano strogo skozi denar, ne izide. Če upoštevamo čas, ki ga vložimo v pridelavo, je doma pridelana solata mnogokrat dražja od kupljene na tržnici ali v trgovini. A po drugi strani je to tudi konjiček, pri katerem smo v stiku z naravo. Obdelovanje zelenjavnega vrta zahteva tudi nekaj fizičnih naporov in je svojevrstna oblika rekreacije. Zadovoljstvo, ki ga imamo ob pobiranju pridelka in uživanju domačega paradižnika, solate, korenja in druge zelenjave, pa je neprecenljivo. Domača pridelava zelenjave zahteva nekaj vloženega truda, časa in znanja. Znanje lahko pridobimo iz številnih knjig, na predavanjih in na

internetu. Največjo vrednost pa imajo zagotovo izkušnje, ki jih pridobimo z leti in si jih izmenjamo z drugimi domačimi pridelovalci zelenjave.

Najprej je potrebno pripraviti tla. Tla obrniti, prezračiti, poravnati, narediti drobno mrvičasto strukturo. Sledi setev, počez ali v vrste. Potem pa oskrba. Dognovanje, okopavanje, osipanje, škropljenje, namakanje so dela, ki nas spremljajo skozi rastno dobo. Vsi pa se najbolj veselimo pobiranja pridelkov, spravila.

Slika 3: Enoosni traktor s priključki

https://www.google.si/search?source=hp&q=%C5%A1truc+muta+katalog&oq=%C5%A1tru&gs_l=psy-ab..1.0.35i39k1j0l9.4412.5729.0.7650.6.5.0.0.0.0.249.662.0j3j1.5.0....0...1.1.64.psy-ab..1.5.801.6..0i131k1.139.BylnhzPMP5M

3. Poslovni turizem na področju hortikulture in kmetijstva

Poslovni turizem na področju hortikulture in kmetijstva ne čuti kriznega obdobja. Dogodkov v prihodnosti ne bo nič več. Vendar se ponudniki storitev začenjajo zavedati, da je treba sodelovati in da mora biti konkurenca zdrava. Vzroki so v slabših razmerah zaradi gospodarske oziroma finančne krize, ki še kar traja. To pomeni, da se organizira manj dogodkov, vsebine so skromnejše, predvsem je manj dodatnega programa in manj udeležencev. Nekateri dogodki z enoletnega cikla prehajajo na dvo- ali celo triletni cikel. Osiromašen je tudi proračun prireditelj, s čimer pada pestrost storitev na dogodkih. Tak primer je sejem kmetijske mehanizacije EIMA v Bologni, ki je v teh časih vsako drugo leto. Po neuradnih podatkih se je število prireditev zmanjšalo za 9 %, medtem ko je obiskovalcev manj za 3 %. Skrb vzbujajoče je ravnanje hotelirjev, ki so med krizo »povsem porušili cenovno politiko. V prihodnosti bodo težko znova vzpostavili cene, ki bodo realno odražale kakovost. Med krizo najbolj upadlo število dogodkov v organizaciji podjetij, medtem ko so stanovski, strokovni in znanstveni dogodki večinoma ostali. V prihodnjih letih bo potrebno naročnike prepričati, da plačajo dodatne storitve. Ponudniki pa morajo ves čas iskati nove zamisli, tako na tehničnem kot na kulinarinem področju.

3.1 Mednarodni sejmi

V Sloveniji je že vrsto let največja sejemska prireditev, kjer se predstavljajo ponudniki vrtnarske mehanizacije sejem AGRA v Gornji Radgoni. Za 55. sejem, ki je bil v letošnjem letu so organizatorji mnenja, da je bil rodovit. Govorijo v samih presežkih: 1820 razstavljalcev iz 36 držav na 72 tisoč

kvadratnih metrih razstavnih površin je največ, kar je bilo predstavljeno na Agri v zgodovini tega sejma. Pa tudi dežela partnerica je bila največja država na svetu. Ljudska republika Kitajska se je prvič predstavila s svojo nacionalno predstavitvijo s kar 24 podjetji. Bilo je tudi največ spremljevalnih dogodkov, kar 160, od tega čez 90 strokovnih posvetov, predavanj, okroglih miz o najaktualnejši problematiki v kmetijstvu in vsakdanjemu življenju. Največ je bilo tudi eminentnih gostov, od kmetijskega ministra Ljudske republike Kitajske, štirih ministrov srednje - in vzhodnoevropskih držav ter kar 16 ministrskih delegacij iz Evrope. Veliko je bilo gospodarskih delegacij. Na sejmu je sodeloval celotni politični vrh Slovenije, ob predsedniku republike, ki je sejem odprl, še predsednika DZ in DS, predsednik vlade, pet ministrov: za gospodarstvo, za delo, družino in socialne zadeve, za obrambo, za zamejce in seveda minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki je sodeloval na vseh pomembnih dogodkih.

Sejem AGRA 2017 je potekal v znamenju trajnostnega turizma za razvoj, trajnostnega kmetovanja, hrane iz bližine. Če bi iz vseh vsebin potegnili rdečo nit, ki je prepredala strokovne in druge dogodke, bi lahko rekli, da je bila v trajnostnem razvoju in podnebnih spremembah. O teh temah so govorili skoraj vsi pomembni predstavniki, tako na področju politike kot stroke. Za sejem je izrednega pomena sodelovanje vseh ključnih državnih strokovnih, poslovnih, zborničnih in državnih institucij na čelu z MKGP, ki je razen z razstavnim prostorom dajalo glavno vsebino tudi strokovnemu delu dogajanja. Pomembno pa je tudi, da na Agri 2017 razstavljalci niso ponujali vse, pač pa najboljšo mehanizacijo, opremo in drugo, kar je namenjeno kmetijstvu ter tisto, kar prihaja iz kmetijstva v obliki vrhunskih pridelkov in izdelkov živilske predelave.

Več kot 120.000 obiskovalcev sejma v šestih dneh, med katerimi jih je bilo preko 15 odstotkov iz tujine.

Slika 4: Kitajci na sejmu Agra 2017

Vir:

https://www.google.si/search?q=sejem+agra+2017&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwJDnMjqzYzXAhUCtxQKHZ0CBt8Q_AUICigB&biw=1680&bih=881#imgsrc=1mCfAxvXRz8UiM:&spf=1508963165365

V tujini pa je znan sejem GaLaBau. Za razliko od sejma v Gornji Radgoni, ki je vsako leto, zadnji teden v avgustu, je sejem v Nemčiji, vsaki 2 leti. GaLaBau obstaja že od leta 1974 in je eden najpomembnejših evropskih sejmov za vrtnarsko in krajinsko industrijo. Visokokakovosten podporni program s številnimi poudarki, kot so drevesna nega, urejanje igrišč in številni spremljajoči dogodki, ki dopolnjuje sejmsko ponudbo. Organizatorji zatrjujejo, da je GaLaBau vodilni sejem za zeleno industrijo, kar bo tudi v

prihodnje. Razstavljalci so začudeni nad zanimanjem občinstva. Zelo pa hvalijo Ministrstvo za gospodarstvo, ki jim finančno omogoči sodelovanje na sejmu. Na sejmu se predstavlja nad 1300 razstavljalcev, na 121.500 kvadratnih metrih razstavnih površin, posebnosti pa odkrivamo na 3000 kvadratnih metrih. Sejem pa zabeleži nad 64.000 obiskovalcev.

3.2 Hišni sejmi

Kmetijska zadruga Krka je znana po organizaciji spomladanskih sejmov kmetijskih pridelkov in izdelkov ter kmetijske mehanizacije. Domačini rečejo: V novomeškem gradnu bo spet živahno. Pred leti je bil slogan sejma je »Domače. Najboljše!«. Na sejmu se predstavlja preko 200 razstavljalcev. Zanimiva je organizacija: sejem traja 3 dni. Prvi dan – petek – je namenjen predvsem mladim, na sejem povabijo otroke iz okoliških vrtcev in šol, ki je zanje nekakšen naravoslovni dan, da se poučijo o zdravem načinu življenja. Sobota bo dan za vrtničarje in zelenjadarje, ko pripravljajo tudi več strokovnih predavanj. V nedeljo je dan namenjen vinogradnikom in pa tistim, ki želijo zdravo živeti. Sejem v letu 2015 je odprl minister Dejan Židan. Ob tem dogodku je poudaril, da še pet let nazaj je le tretjina slovenskih potrošnikov želela kupiti doma pridelano hrano, zdaj je takih dve tretjini, cilj pa je, da 90 odstotkov slovenskih potrošnikov kupuje hrano slovenskega porekla.

Vsako leto 19. marca pripravi Kmetijska zadruga Petrovče, v sodelovanje s Kmetijsko svetovalno službo, Jožefov sejem. Pričetek prireditve je maša v petrovški baziliki. V dvorani zadružnega doma pripravijo razstavo. Tematika je vsako leto druga. Zunaj na stojnicah si je možno ogledati ali pa celo nabaviti različne stvari, lahko tudi orodje in stroje za delo v hortikulturi. Ob 12.00 so nagovori visokih gostov (kmetijskega ministra, predsednika Zadružne zveze Slovenije, ...) V popoldanskem času pa navzoče zabava eden od znanih slovenskih ansamblov. Velja pravilo, združimo prijetno s koristnim.

3.3 Demonstracije - predstavitve

V maju 2017 je Nogometna zveza Slovenije v sodelovanju z Javnim gospodarskim zavodom Brdo in partnerjem Green consulting d.o.o. gostila priznano angleško podjetje, ki je v Nacionalnem nogometnem centru Brdo predstavilo stroje in opremo Campey turf care systems.

Predstavitev je bila namenjena vzdrževalcem nogometnih igrišč v zavodih za šport in klubih, prisotnih pa je bilo okrog petindvajset udeležencev. Slednji so se najprej seznanili z video projekcijo delovanja strojev in nekaterimi izvedenimi projekti sanacij, zatem pa je sledila še demonstracija na terenu.

Predstavljeni so bili naslednji stroji in oprema:

- Koro FTM – zemeljski rezkar z delovno širino 2m, z univerzalnimi noži (Universe),
- Koro FTM – zemeljski rezkar z delovno širino 1,5m, z univerzalnimi noži (Universe),
- ShockWave 210 – stroj za globinsko rahljanje z zarezovanjem in vibriranjem širine 2,10 m,
- Mini Rotoknife – stroj z diski za intenzivno zarezovanje in zračenje,
- Dakota 412 – priklopni rotacijski posipalnik peska,
- Speedresser 18 – priklopni velik posipalnik peska,
- UniRake – vzmetne travniške grablje,
- Aeraseeder 1,8 – priklopna sejalnica širine 1,8 m,
- Rubber Dragmat – gumijasta mreža za izravnave po peskanju,
- Speed Harrows – priklopna naprava za ravnanje,
- Line Marker – označevalec linij,
- Air2g2 – stroj za globinsko aeracijo z vpihovanjem kisika.

Slika 5: Demonstracija – urejanje nogometnega igrišča

Vir:

http://www.nzs.si/novica/V_NNC_Brdo_predstavitev_strojov_in_opreme_za_vzdrzevanje_igrisc?id=44615&id_objekta=3

4. Viri

Informacija o sejmu GaLaBau 2016. Messe Nuernberg. 2016. Dostopno na spletnem naslovu <https://www.galabau-messe.com/de/messeinfo>.

KOVAČ, Ksenija, 2006, Sejem kot instrument pospeševanja prodaje v podjetju Struc Kovačija Muta d.o.o. : diplomsko delo [na spletu]. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta. [Dostopano 23 oktober 2017]. Pridobljeno s: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=25550> in <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/kovac-ksenija2.pdf>.

Na novomeškem gradnu je spet živahno, 21. Gregorjev sejem. Radio Pro 1 d.o.o. 2015. [Online]. [Povzeto 23. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu https://www.radio1.si/strani/Reg_Novice.aspx?RN=39607&RNews=1.

Nasveti, priprava tal za setev, sejenje, dosejevanje. AB d.o.o., Breznica 1, 4274 Žirovnica, 2017 [Online]. [Povzeto 23. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu <http://www.ab-doo.si/travnoseme/nasveti/priprava-tal-za-setev/>.

Novice, urejanje. S pravilno nego do lepe zelene trate. SLONEP –vrt in okolica. Internet Media d.o.o. 2017. [Online]. [Povzeto 23. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu <http://www.slonep.net/vrt-in-okolica/urejanje-vrta/?view=novice&direct=10985>.

Pridelovanje zelenjave na domačem vrtu. Portal Vrt in narava. 2008-2017. Dostopno na spletnem naslovu <https://www.vrtnarava.si/zelenjavni-vrt/pridelava-zelenjave>.

V NNC Brdo predstavitev strojev in opreme za vzdrževanje igrišč. Nogometna zveza Slovenije. 2017. [Online]. [Povzeto 23. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu http://www.nzs.si/novica/V_NNC_Brdo_predstavitev_strojov_in_opreme_za_vzdrzevanje_igrisc?id=44615&id_objekta=3.

Zaključno poročilo, AGRA - 55. mednarodni kmetijsko živilski sejem, Gornja Radgona. Pomurski sejem. 2017. [Online]. [Povzeto 23. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu <http://www.pomurski-sejem.si/index.php/sl/agra/o-sejmu>.

HOTELSKI, CVETLIČNI INTERIER DESIGN – TURIZEM IN POMEN CVETJA IN RASTLINJA ZA NOTRANJO UREDITEV

Simon Ogrizek
PUP – Podjetje za urejanje prostora d.d.
simon.ogrizek@pup.si

Povzetek

Uporabiti cvetje in drugo rastlinje s strategijo urediti zunanje in notranje bivalno okolje prijetno za bivanje, torej bivalno okolje vsečno in urejeno za porabo delovnega in prostega časa, ni več občasen pristop, v profesionalnem turizmu je to nuja in ključen segment celovite turistične ponudbe tretjega tisočletja.

Turizem je torej prepoznal pomen in učinkovitost »kultura cvetja«, ki je kot nadgradnja k osnovni arhitekturi še kako pomembna, saj potrošniki stopnjujejo svojo porabo z zadovoljstvom dobrega počutja v urejenem okolju.

Ključne besede: interier, cvetje, design

1. Hotelski turizem

Hotelski turizem se deli na poslovni in zasebni turizem, oba pa sta pravzaprav zelo povezana, saj posameznik, ki se dobro počuti in je njegovo bivanje v hotelu udobno in prijetno, ponovi bivanje, bodisi z zasebnim ali poslovnim namenom, vzpodbudi k obisku družino, prijatelje, poslovne partnerje in tako se stopnjuje intenzivni in najcenejši način reklamiranja.

Ključni pomen za dobro in prijetno počutje pa ima poleg osnovne arhitekturne zasnove in prijaznega osebjja smiselna, estetska nadgradnja s cvetjem in rastlinjem, ki mora svojo vlogo odigrati skupaj z dekorativnimi materiali, ustreznimi posodami in drugimi dodatki.

Tovrstnega učinka se seveda najbolj zavedajo hotelske verige ali posamezni hoteli stopnje DE LUX, s petimi ali štirimi zvezdicami, družinski in butični hoteli ter butične, turistične namestitvene kapacitete, kjer so naredili dobro analizo potrošnika in njegov odziv na pomemben standard, kjer ima kultura cvetja ključno vlogo.

Slika 1: Sveže cvetje
Vir: Ogrizek, 2017

2. Osnovni pristopi k cvetličnemu designu

Ko se sprašujemo o osnovnih pristopih, je kar nekaj pomembnih vodil, ki jih ne smemo zgrešiti in sicer:

- Ko se v osnovi odločamo o izboru rastlinja, ne zanemarjamo avtohtonega izvora, ki je ključen in pomemben dodatek zelene ureditve, torej v Mediteranu vsekakor ne izpuščajmo lovorja, rožmarina, oljčnih vejic in drugega mediteranskega rastlinja, in ni narobe, če je v vazici na mizi dotik gozdnih pogorij Pohorja, vejica brina, svišča, osata..., na priložnostni mizici na hodniku pa svež detajl večjega lista ali šopka cvetja okolja, v katerem se nahajamo, seveda z nadgradnjo in majhnim dodatkom gojenega cvetja, saj gostje prihajajo v določeno okolje z namenom, da ga podoživijo na vsakem koraku in so željni opazovati rastline obiskanega področja in klimatskega pasu.

Sliki 2 in 3: Primeri cvetlične dekoracije
Vir: Ogrizek, 2017

- Izbor dekorativnih posod naj se popolnoma navezuje na osnovno podobo arhitekture zunanje ali notranje ureditve, torej teksturno, strukturno, barvno in slogovno.

Slika 4: Dekoracija jedilnice
Vir: Ogrizek, 2017

- Pravočasen sezonski pristop in pravilen izbor rastlin ter drugih materialov za dekorativno nadgradnjo je ključnega pomena za vzpodbuditev psiholoških učinkov gosta.
- Način dela mora sloneti na dobro izvedeni osnovi, kateri se v posameznih obdobjih leta (odvisno od lokacije) z nego ohranja prvotno stanje in z manjšimi sezonskimi dodatki ustvarja zanimive in opazne spremembe.
- V prvi vrsti je seveda zelo velikega pomena kvalitetno in ažurno vzdrževanje zelenih površin.
- Pomembno je, da smo pri izboru pozorni na vse okoljske zahteve rastline, kajti le tako bomo dosegli zelen končni efekt.
- Pazljivi moramo biti na višinske, strukturne, teksturne in barvne kontraste pri rastlinah, kar pomeni, da ne smemo mešati rastlin kot se nam zazdi, ampak jih moramo skrbno in previdno izbirati.

3. Ključne pozicije za izvedbo nadgradnje z rastlinjem

Še preden stopimo v hotel je dovoz in vhod v hotel pozicija, kamo postavimo »stražarske« rastline, simetrično vhodno dekoracijo, konglomerat dekorativnih elementov z rastlinami ali drugo postavitev, s katero gosta fasciniramo, še preden stopi v hotel.

Hotelska veža je ključnega pomena in tukaj pomembno vlogo odigra osrednja sezonska dekoracija s svežim cvetjem, ki je lovilec pogledov, ima vlogo pomirjanja gosta, ki mora opraviti vse potrebne prijavnne formalnosti.

Sliki 5 in 6: Cvetlični dekoraciji v hotelski veži

Vir: Ogrizek, 2017

Slika 7: Cvetlična dekoracija skupnega prostora

Vir: Ogrizek, 2017

Tudi lončne rastline tukaj odigrajo pomembno vlogo bodisi kot soliterji, skupine ali linije in močno vplivajo na prvi vtis.

Sprejemni in recepcijski pult s svežim cvetjem in manjšimi sezonskim detajli vzpodbudita domačnost

Dekor v sobi, daje občutek, da je gost res pomemben.

Ambientalna ureditev in napoved odlične kuhinje in chefa z visoko gastronomsko, dodano vrednostjo je lahko pomembo vodilo h gostovim odločitvam o kulinaricnih užitkih

Sliki 8 in 9: S cvetjem je hrana privlačnejša

Vir: Ogrizek, 2017

Sveže cvetje na mizicah v restavracijah ali barih hotela daje občutek dodane vrednosti postreženega.

Cvetlični, namizni dekorji ob svečanih dogodkih nikdar ne smejo izostati, pomembno pa je upoštevati tematiko dogodka.

V Spa in wellness centrih je pomemben pravilen izbor rastlin (zelišča, dišavnice,...).

Dekor s sadjem in zelenjavo je lahko odlična dopolnitev na določenih površinah.

Jedilne cvetlice imajo veliko vlogo v kulinariki.

Slika 10: Užitno cvetje – hkrati hrana in dekoracija obroka

Vir: Ogrizek, 2017

4. Vzdrževanje, nadgrajevanje, inovativnost, kreativnost

Zelo pomembno je, da je torej rastlinski izbor takšen, da daje popolno učinkovitost in ustrezne in smiselne vzdrževalne vidike, ki so vsekakor tudi finančno ustrezni in s frekvencami, ki so sprejemljive za naročnika ter ugodne za izvajalca.

Izbor rastlin in drugih materialov naj bo takšen, da omogoča postopno nadgradnjo, rotacijo, sezonsko uporabnost ter maksimalen učinek za vsa čutila.

Današnji življenjski slog omogoča izjemno mobilnost, kar prinaša zahtevnega, osveščenega gosta z visokimi estetskimi merili in svetovljanskimi zahtevami, zato moramo biti vedno na tekočem z najnovejšimi pristopi, tehnikami in materiali, ki bodo naš pomik na najvišjo stopničko v svetu modernega turizma.

In seveda tisto, kar daje čar, unikatnost, drugačnost, zaželenost, svežino...visoka mera kreativnosti, k mora biti prisotna na vsakem koraku, pri najmanjšem detajlu in 24 ur na dan, ter 365 dni v letu. To nas naredi prepoznavne in to je tisto, zaradi česar smo lahko nekaj korakov pred drugimi.

ANALIZA HORTIKULTURNIH UREDITEV RIBNIKOV, JEZER IN DRUGIH DESTINACIJ V POVEZAVI S TURIZMOM V SPODNJI SAVINJSKI DOLINI

Nada Reberšek Natek, Mojca Sodin

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje, Višja strokovna šola
nada.natek@hvu.si, mojca.sodin@hvu.si

Povzetek

Hortikultura mora postati pomemben element vključen v vse turistične ponudbe skupaj z drugimi prav tako pomembnimi subjekti. Zato smo v članku na majhnem področju spodnje savinjske doline poiskali na posameznih primerih dveh ribnikov, dveh jezer in gradu, koliko je ta element že vključen in kaj bi se dalo še narediti, oziroma kje so vzroki, da temu ni tako.

Ugotovili smo, da je delček urbane hortikulture in sonaravnega razmišljanja že vključenega v posamezne omenjene destinacije, veliko pa je še možnosti za izboljšave. To pa je težje doseči, ker je lahko problem lastništva določene turistične destinacije, ki ne dovoljuje vmešavanja. Po drugi strani je lahko problem finančnih sredstev namenjenih za zunanjo urejenost ali na splošno ne dajanje pomena strokovno vodeni hortikulturni ureditvi prostora.

Veliko je možnosti, ki bi jih s pametno strategijo razvoja turizma v Spodnji Savinjski dolini, širši regiji in tudi na nacionalnem nivoju, lahko izkoristili in izboljšali turistično ponudbo posameznih destinacij. Razmišljati bo potrebno tudi o večjem sodelovanju in širši ponudbi v obliki verige turističnih zanimivosti, morda o butičnem turizmu, pet zvezdnem turizmu, morda «amenjati turiste» in se osredotočiti na manj številne turiste in turiste različnih kategorij.

Ključne besede: hortikultura, turizem, sonaravno oblikovanje, vizualni izgled, učinek, naravni materiali

1. Uvod

Hortikultura je pojem, ki se je v Sloveniji uporabljal pred mnogimi leti, potem pa se je zaradi takšnih in drugačnih razmišljanj zanemaril. Ponovno smo ga pričeli uporabljati pri prenovi šolskih programov. Vse to ima za posledico slabo poznavanje tega področja, še manj pa povezovanja s turizmom. Hortikultura v slovenskem knjižnem jeziku pomeni dejavnost, ki se iz kulturnih nagibov ukvarja z vrtnarstvom. Strokovno pa je to dejavnost, ki se ukvarja z gojitvijo vrtnarskih in sadnih rastlin in so ji po letu 1945 dodali področje urejanja javnih zelenih površin. V zadnjem času pa se pojem hortikultura uporablja za področje urejanja zelenih javnih površin v smislu krajinskega urejanja tako mestnega kor primestnega in podeželskega okolja. Zavzema faze razvoja in gojenja vrtnih rastlin od semena do sadike ob uporabi različnih načinov gojenja, upoštevanju zakonitosti fiziologije rastlin, proučevanju boleznin in škodljivcev ter plevelov ter proučevanju kakovostne uporabne vrednosti določene rastline. Posega na področje vrtnih umetnosti z vsemi zakonitostmi oblikovanja, estetike in kulture bivanja.

Kljub vsem navedenim dejstvom in razmišljanjem, da je hortikultura v zadnjem času v vzponu je še vedno zelo specifično področje in v slovenskem prostoru ne more predstavljati rešitve za zgrešene posege kmetijske politike.

Vizualni pogled na urejeno, z rastlinami zasajeno okolico različnih turistično zanimivih destinacij je še kako pomembno. Sem spadajo tudi vsi elementi, ki jih rastline potrebujejo, da lahko uspevajo in dajejo učinek, ki ga želimo z njimi doseči. Tak pogled in razmišljanje veljajo za celotno državo, a se osredotočimo na Spodnjo Savinjsko dolino. Analizirali smo dva ribnika in dva jezera in okolico dveh gradov, ki so namenjeni ogledom, izobraževanju in nekateri izmed njih skupaj z gostinsko ponudbo tvorijo turistično destinacijo. Osredotočili se bomo na Ribnik Vrbje z zaledjem, Ribnik pri Lisjaku, Braslovško jezero in Žovneško jezero z gradom ter grad Komenda na Polzeli. Vse te destinacije so nastale z različnimi posegi človeka in različnim namenom uporabe.

Po grobi oceni se premalo poudarja naravna vrednost rastlinskega sveta, ki raste neposredno v okolici ribnikov, jezer in gradov. Destinacije pa tudi niso med sabo povezane, da bi tvorile neko zaključeno celoto, primerno kot učno pot ali sprehajalno pot turističnega pomena. Žovneško jezero zadnje čase izgublja pomen in namen in je prepuščen delovanju narave, kar pa ne moremo reči za grad Žovnek, kjer posamezni prostovoljci in ljubitelji dediščine posvečajo svoj prosti čas obnovi tega zanimivega gradu. Grad Komenda je obnovljen, uporablja se v kulturne namene.

Ribnik Vrbje spada v sklop Krajinskega parka in nature 2000. obsega približno 13 ha in je v tem delu Savinjske doline največja stoječa voda, polna različnega življenja – favne in flore, ki je zastopana v velikem številu tudi neposredno ob ribniku. Ob ribniku so speljane 3 km dolge različno imenovane poti. Z ohranjanjem številnih rastlinskih vrst, ki tvorijo zanimivo krajino, ohranjamo hkrati tudi živalske vrste in omogočamo njihov razvoj.

2. Krajinski park Ribnik Vrbje z zaledjem

2.1 Splošen opis

Ribnik Vrbje spada v sklop Krajinskega parka in nature 2000. obsega približno 13 ha in je v tem delu Savinjske doline največja stoječa voda, polna različnega življenja – favne in flore, ki je zastopana v velikem številu tudi neposredno ob ribniku. Ob ribniku so speljane 3 km dolge različno imenovane poti. Z ohranjanjem številnih rastlinskih vrst, ki tvorijo zanimivo krajino, ohranjamo hkrati tudi živalske vrste in omogočamo njihov razvoj.

Slika 1: Ribnik Vrbje v modrini barve vode obdan z zelenjem

Vir: Orožim, 2017

Slika 2: Sprehajalna pot ob jezeru

Vir: Orožim, 2016

2.2 Rastlinske vrste v okolici ribnika Vrbje

Ob ribniku Vrbje potekajo tri različne poti in sicer: Ekološka učna pot, Srčna pot in Hmeljarska pot, ki imajo večji poudarek na ohranjanju živalskih vrst in rastlinskih vrst praktično ne omenjajo. Poleg tega je zanimiva tudi galerija lesenih skulptur.

Od rastlinskih vrst so v okolici ribnika vidne naslednje: vrbe, akacije, topili, jevše, v manjšem številu tudi bori. Neposredno na brežini ribnika pa najdemo predvsem nizke grmovnice (trdoleske, leske in številno robidovje. Izgled brežine daje videz neurejenosti. Nekaj let nazaj so ob ribniku v vstopnem delu posadili nekaj javorjev, ki nimajo pravega videza urejenosti področja, okolica tudi ni dobro vzdrževana.

Ta destinacija potrebuje neko novo ureditev, predvsem z uporabo sonaravnega oblikovanja.

3. Ribnik pri Lisjaku

3.1 Splošen opis

Ribnik pri Lisjaku je v privatni last in se nahaja na vznožju taborskega hribovja. Namenjen je predvsem gostinskim uslugam, a je potrebno analizirati njegovo turistično vrednost in promocije Občine Tabor.

Omenjati ga je potrebno tudi zato, ker je narejen na podlagi neke ideje, s osrednjim elementom kozolca pa daje poudarek ohranjanju kmečke arhitekture. Okolica kozolca z dodatnimi objekti ima tudi hortikulturno pridih, saj so rastline zasajene v okolici zanimiv dodatek arhitekturi kozolca.

Slika 3: Ribnik pri Lisjaku

Vir: <https://www.info-slovenija.si/sl/imenik/gostinstvo/gostilne/restavracija-pri-lisjaku-tabor>

3.2 Rastlinske vrste v okolici ribnika Lisjak

Pri ogledu omenjenega daleč na okrog poznane destinacije je moč opaziti rastline, ki so bile posajene po postavitvi arhitekturno zanimivega kozolca in so se dosajevale skozi leta pri postavitvi še drugih lesenih objektov uporabnih za različne namene. Tako so opazne cepljene vrbe, javorji, ambrovec, tudi prevešajoči iglavci ne manjkajo. V samo okolje ribnika se primerno vklaplajo, čeprav po teoriji sodijo bolj v urbana naselja. Celotno destinacijo obdaja gozd listavcev in iglavcev značilen za ta del savinjske doline in že delno zakriva pogled na ribnik in mu daje skrivnostni videz. To je za namen uporabe tega objekta dobrodošlo.

4. Braslovško jezero

4.1 Splošen opis

Braslovško jezero je nastalo z zaježitvijo potoka Trebnik okrog leta 1961. Velikost tega jezera je približno 4,5 ha. Nahaja se pod hribovjem Dobrovlje in izven naselja Braslovče. Kot pri večini jezer je okrog speljana pot, namenjena sprehajalcem in obiskovalcem jezera. Po dolgem času je občini uspelo pridobiti najemnika za gostinski lokal, kar daje upanje na oživitev tega zbiralnega ribnika tudi v turistične namene.

Slika 4: Braslovško jezero

Vir: Orožim, 2017

4.2 Rastlinske vrste v okolici braslovškega jezera

Jezero obkrožajo rastline, ki so značilne za nižinski del gozda v tem delu Savinjske doline in gosto preraščajo v sam gozd. Prevladujejo: bukev, hrast, smreka, nekaj borov in grmovje različnih rodov (glog, leska, trdoleska...).

Ob vhodu v novo urejen gostinski objekt stojijo na eni strani smreka, na drugi strani orjaška stara lipa. Neposredno ob objektu pa je na novo zasajena greda s trajnicami in prevešajočim macesnom. Poleg tega je objekt obdajajo javorji, ki predstavljajo neko bariero med potjo in gostinskim lokalom. Urejena je tudi travna površina ob vznožju jezera, kjer so nameščene lesene klopi, ki omogočajo sedenje in opazovanje vodne površine jezera. V vodi so vidne tudi vodne rastline, ki dajejo jezero posebno barvo.

Slika 5: Pestro rastlinje ob jezeru
Vir: Orožim, 2017

5. Žovneško jezero z gradom Žovnek

5.1 Splošen opis

Žovneško jezero leži pod gradom Žovnek, ki velja za najstarejši grad na Slovenskem. Oba spadata v Občino Braslovče. Jezero je umetno narejeno akumulacijsko jezero, nastalo z zaježitvijo potoka Trnavca. Namen je bil vzpostaviti proti poplavni sistem, poleg tega pa bi ga uporabljali za potrebe namakanja kmetijskih rastlin, a ta cilj ni bil dosežen. Nekaj časa so v njem gojili večjo količino rib, katerih proizvodnjo so sedaj zmanjšali, v poletnih mesecih pa so ga uporabljali kopalci in vodni športni navdušenci. A tudi ta dejavnost se je z ukinitvijo gostišča zmanjšala na minimum.

Slika 6: Pogled na Žovneško jezero z gradu
Vir: <http://www.naokoli.si/okus-po-celjskih-grofih/>

Slika 7: Meglica nad jezersko gladino

Vir: Orožim, 2017

5.2 Rastlinske vrste v okolici Žovneškega jezera

Na področju, kjer se danes razprostira Žovneško jezero, je bil nekoč gozd in nizko rastoče grmovje. Tako je okolica jezera ohranila naravne vrednote gozda in se ne spreminja veliko. V celotnem delu jezera ni bilo dodatnih zasaditev in tudi v bodoče niso predvidene. Če jezero ne bo namenjeno za turistične ogleda, se bo brežina divje zaraščala tudi v delu, kjer je gradbeno obdelana. To pa bo pomemben prispevek k ohranjanju biotske raznovrstnosti, kar pa je izrednega pomena za ekologijo.

Slika 8: Raznolikost obrežja jezera

Vir: Orožim, 2017

6. Grad Komenda na Polzeli

6.1 Splošen opis

Veliko gradov in drugih zanimivih destinacij, ki bi lahko bile turistično zanimive se je v Sloveniji zanemarilo, zato so propadle. Izjema je grad Komenda, ki je bil na poti propadanja, a so pravi čas ugotovili njegov pomen in ga obnovili ter namenili različnim kulturnim dogodkom. Naslov komenda ima več gradov v Sloveniji. Komenda pomeni najmanjša upravna enota viteškega reda.

Grad Komenda na Polzeli leži, na nekoliko dvignjenem predelu v osrednjem delu kraja Polzela.

Je zgodovinski spomenik, saj s podatkom, da je bil v rokah Malteškega viteškega reda, s posebno lego, različno zgodovinsko usodo, predstavlja posebno zgodovino gradov na Slovenskem. Nad stopniščno ograjo tik glavnega vhoda. Je nameščen kamniti lev, ki daje gradu zanimiv izgled. Poleg tega obstajajo dokazi, da je na grad prihajal naš največji pesnik dr. France Prešeren. To dokazuje ploščica z napisom »V to komendo je v letih 1817 – 1819 prihajal pesnik dr. France Prešeren na obisk k svojemu stricu Antonu Miklavcu, župniku na Polzeli.« Ta plošča se nahaja nad stopnicami in je vdelana v steno.

Slika 9: Obnovljen Grad Komenda z delom zasajene površine.

Vir: http://www.gradovi.net/grad/polzela_grad_komenda

6.2 Rastlinske vrste v okolici gradu Komenda

Ob gradu ni vidnih zasaditev in v zahodnem delu kraljuje stara platana. Prostor med gradom in obzidjem je majhen, zato tudi ni možnosti za večje hortikulture ureditve. Travnna površina je negovana, a kljub majhnemu prostoru bi lahko travno površino obogatili s posameznimi rastlinami, ki so značilne za obdobje malteških vitezov.

7. Predlogi in možne izboljšave

Turizem lahko predstavlja dodatno razvojno priložnost Spodnje Savinjske doline. Bogata naravna in kulturna dediščina potrebuje ustrezno kulturno dediščino, potrebuje ustrezno ureditev turistične infrastrukture, da bodo posamezni deli zanimivi za turiste različnih kategorij. Le na ta način lahko ponudimo in tržimo turistične destinacije

Uspešen razvoj turizma, ohranjanje obstoječega z dodajanjem izboljšal pomeni veliko odgovornost lokalnih, regijskih in nacionalnih inštitucij skupaj s tistimi na vodilnih mestih.

Ne bomo dosegli zelenega učinka, če ne bo sodelovanja različnih udeležencev turistične ponudbe, učinkovite promocije, načrtnega pristopa in namenskih finančnih sredstev za razvoj.

Vse opisane destinacije bi se lahko pokazale na zanimiv in privlačen način, ob posebnih kulturnih dogodkih pa bi v posamezen prostor vnesli tudi različne hortikulture elemente in namenske dekoracije. Primer dobre prakse prikazuje slika 7, kjer so študenti in dijaki ob praznovanju obletnice šole v park dodali različne dekoracije iz rastlin in cvetja.

V Spodnji Savinjski dolini prevladuje že od nekdaj kmetijska dejavnost, dolina ima podeželski značaj in ta potencial ostaja neizkoriščen, lahko pa bi ga povezali s turizmom. Pri tem ne smemo pozabiti na trajnostni moment tega področja in možnost zaposlovanja.

Potrebno je ponuditi celovite turistični ponudbe in povezati različne destinacije, razviti športno rekreacijske možnosti v poletnem in zimskem času, domačo obrt, izletniške in turistične kmetije ter morda razmišljati o butičnem turizmu. Poleg tega bi bilo potrebno izdelati celovito promocijo vseh ponudnikov na področju Spodnje Savinjske doline z drugimi ponudniki na regionalnem in nacionalnem nivoju. Narediti je potrebno verigo možnosti za različne potrošnike.

Slika 10: Primer možne dekoracije v povezavi z rastlinami

Vir: Arhiv ŠHVU Celje, 2016

Na podlagi vseh opravljenih ogledov lahko zaključimo, da posamezne destinacije dajejo poudarek na urejenosti določenih objektov, uporabnih v turistične ali kulturne namene in na urejenost okolice teh objektov. Urejenost predstavlja negovana travna površina in vzdrževane posajene rastline, izjema je le Žovneško jezero. Upamo lahko, da bo k namenu turistične uporabe pripomogla končna izgradnja žovneškega gradu, ki že dobiva izgled najstarejšega gradu v Savinjski dolini.

8. Viri

Leskovšek, Jožica. 2017. Popotniške beležke. V: Naokoli.si. Družinska potepanja. [Online]. [Povzeto 27. oktober. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.naokoli.si/okus-po-celjskih-grofih>.

Stopar, Ivan, Dr. 2007. Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji - Spodnja Savinjska dolina. Založba Park, Ljubljana, , ISBN 9789616057400 [Online]. [Povzeto 27. oktober. 2017, 15.30]. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.gradovi.net/grad/polzela_grad_komenda.

V objemu zelenega zlata, [Online]. [Povzeto 27. oktober. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.turizem-zalec.si/sl/imenik/14/ribnik-vrbje> [Online]. [Povzeto 27. oktober. 2017,15.35]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.braslovce.si/Turizem/BraslovskoJezero>.

Laznik, Mirko. 2017. InfoSlovenija. Restavracija pri Lisjaku. Tabor. [Online]. [Povzeto 27. oktober. 2017, 16.00]. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.info-slovenija.si/sl/imenik/gostinstvo/gostilne/restavracija-pri-lisjaku-tabor>.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti *zanjo*: Jože Trontelj in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU *zanj*: Marko Snoj. 2017. ZRC, ZRC SAZU *zanjo*: Oto Luthar ISBN 978-961-254-686-1. [Online]. [Povzeto 28. oktober. 2017, 9.30]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html#cip>.

OCENA HORTIKULTURNIH REŠITEV V VELENJU

mag. Nataša Dolejši
Dolejši modni gumbi d.o.o.
dolejsi.natasa@siol.net

Povzetek

Velenje je v slovenskem prostoru primer lepo urejenega in gostoljubnega mesta, ki je prejemnik mnogih nagrad. Hortikultura ureditev nadgrajuje vse ostale ureditve v mestu. Če je mesto lepo in všečno urejeno se domačini v njem dobro počutijo in je za turiste še toliko bolj zanimivo. V Velenju ureja zelene javne površine podjetje, ki pridobi za to dejavnost koncesijo. Pred letom 2010 je urejalo mesto Podjetje za urejanje prostora. Po letu 2010 je urejanje zelenih površin prevzelo podjetje Andrejc. V dneh do danes se opazi razlika v hortikulturnih prijemih urejanja zelenih površin in na nekatere razlike v članku tudi opozorimo. Iz izbranih primerjav ureditev istih točk v mestu vidimo, da je smotrno načrtovanje in urejanje urbanih zelenih površin zaupati strokovnjakom, ki imajo znanje o rastlinah, rastlinskih združbah in izreden občutek za umeščanje rastlin v prostor.

Ključne besede: Velenje, oblikovanje krajine, prostorsko urejanje, zelene javne površine, turizem, krožišča

1. Urejanje javnih zelenih površin Velenja

Velenje ima kot »mesto v parku« kljub mnogim novogradnjam še veliko zelenih javnih površin, ki jih urejajo podjetja, ki za to dejavnost pridobijo koncesijo. Zadnja koncesija je bila podeljena leta 2010 za obdobje 10-ih let. Pred letom 2010 je zelene javne površine vzdrževalo Podjetje za urejanje prostora d.d. iz Velenja. To podjetje ima v svojih ekipah izkušene vrtnarje in izrednega strokovnjaka za urejanje prostora Simona Ogrizka, ki je na osnovi poznavanja svetovnega dogajanja na hortikulturnem področju umeščal v urban prostor Velenja hortikulture ureditve z veliko novostmi. Z izrednim občutkom za umeščanje rastlin v prostor in poznavanjem zahtev, ki jih rastline potrebujejo za uspešno rast, je Simon Ogrizek ustvaril močan hortikulturni pečat v mestu.

Po letu 2010 je urejanje zelenih javnih površin prevzelo gradbeno podjetje Andrejc d.o.o., ki ima za izvedbo hortikulturenega področja podizvajalca. V letih njegovega urejanja je pestrost in izvirnost hortikulturenih ureditev v mestu močno padla, kar smo prikazali z izbranimi primeri v nadaljevanju.

Naj na tem mestu omenimo, da je Velenje edina občina v Sloveniji, ki ima od leta 2008 izdelan in javno dostopen kataster drevja in grmovnic na površinah v lasti Mestne občine Velenje. Zeleni kataster si lahko ogledate na spletnem portalu PISO - Prostorski informacijski sistem občin (<http://www.geoprostor.net/PisoPortal/Default.aspx>), žal pa stanje ni ažurirano od leta 2010 dalje.

2. Ocena izbranih hortikulturnih rešitev Velenja v zadnjih 10-ih letih

Hortikulturne ureditve so tiste, ki poudarjajo urejenost določenih okolij, če so izvedene strokovno so dopadljive, skladne in oblikovno dopolnjujejo grajene elemente v okolici. Nekaj primerjav kako se hortikulturne ureditve odražajo v mestu Velenje je podanih v nadaljevanju. Mestoma opozorimo na razlike pri urejanju pred letom 2010 in po njem.

2.1 Krožišča in vpadnice v Velenje

Večina krožišč je v Velenju posajenih s trajnicami še iz časov, ko je mesto urejalo Podjetje za urejanje prostora. Z leti se je pokazalo, da so bile pravilno izbrane rastlinske vrste, saj uspešno prenašajo stresne situacije (mraz, vročino, suša, sol, ipd.) katerim so izpostavljene.

2.1.1 Krožišče v smeri proti Celju

Slika 47: na krožišču je verjetno največji mobil v Evropi. Skulptura simbolizira Premogovnik Velenje.

Vir:

<http://www.mladina.si/146445/otoki-presenecenja/>

Slika 48: Krožišče krasijo spomladi skupine narcis, poleti se razbohotijo okrasne trave, pozimi prevlada vedno zeleno kosteničje (*Lonicera nitida*). Tla prekriva črn drobir lignita.

Vir: Dolejši, 2017

Na tem krožišču je zelenje podlaga iz katere se dviguje verjetno največji mobil v Evropi. Na njem so v otokih posajene narcise (*Narcissus sp.*), okrasne trave (*Miscanthus sp.*, *Imperata cylindrica* 'Red Baron') in kosteničje (*Lonicera nitida*). Spomladi zacvetijo narcise, nato začno odganjati trave, zeleni skelet predstavlja kosteničje, ki je okrasno tudi pozimi. Okrasne trave so s svojimi lati zanimive tudi v zimskem času. Tla so prekrita z drobirjem lignita in se simbolično povežejo z mobilom, ki simbolizira Premogovnik Velenje.

2.1.2 Krožišče pod Velenjskim gradom

Krožišče pod Velenjskim gradom je ozelenjeno s kosteničjem (*Lonicera nitida*), v zelenih otokih, ki so med cestnimi pasovi so posajene okrasne čebule (*Allium sp.*), vrtnice 'The Fairy' in preproge materine dušice (*Thymus sp.*). V zadnjih letih so zasaditvam dodali japonsko medvejko (*Spiraea Japonica* 'Little Princes'). Zasaditev je zanimiva v vseh letnih časih. Spomladi, ko se vrtnice šele

olistajo prevzamejo dekorativno vlogo okrasne čebule. Poleti zacvetijo vrtnice, materina dušica in japonske medvejke. V zgodnji jeseni imajo vrtnice drugi vrhunec cvetenja in cvetijo vse do pojava slan. Pozimi prevlada zeleno olistano kosteničje.

Slika 49: Krožišče pod velenjskim gradom

Vir: Dolejši, 2017

2.1.3 Krožišče v smeri Šoštanja

Na krožišču v smeri Šoštanja so v skupinah posajene narcise (*Narcissus sp.*) in različne okrasne trave (*Miscanthus sp.*). Skupine različno visokih trav so razporejene tako, da so ob robu nižje vrste oz. sorte trav, proti sredini pa visoke vrste trav. Tudi na tem krožišču je zastirka iz lignitovega drobirja. To krožišče je bilo izmed krožišč v Velenju prvo in tudi danes ne zahteva veliko vzdrževanja.

Slika 50: Krožišče v smeri Šoštanja

Vir: Jager, 2016

2.1.4 Krožišče 1 na Koroški cesti

Krožišče na Koroški cesti je posajeno z vrtnicami 'The Fairy', ki polno zacvetijo dvakrat na leto vmes pa pocvitajo. Njihovo obdobje cvetenja ni kratko. Vrtnice 'The Fairy' ne zahtevajo veliko vzdrževanja in zelo dobro prenašajo razmere katerim so izpostavljene.

Slika 51, slika 52: Krožišče na Koroški cesti pred cvetenjem vrtnic in z vrtnicami v cvetoči obliki.

Vir: Dolejši, 2017

Ugotovimo lahko, da se na vseh do sedaj omenjenih krožiščih posamezne rastline ponavljajo. To daje občanom in obiskovalcem občutek medsebojne povezanosti posameznih točk v prostoru oziroma mestu in hortikulturno ureditev krožišč sestavi v celoto.

2.1.5 Krožišče 2 na Koroški cesti

Na Koroški cesti je še eno krožišče, ki je bilo do leta 2010 vsako leto zasajeno z mešanico enoletnic, ki s svojo višino niso zastirale pogleda na vodni tok v fontani. Leta 2011 so del površin zatravili, med travnimi ploskvami so manjše površine cvetja, ki pa zaradi neposrečene izbire ne dajejo vtisa urejenosti in zastirajo del polkrogov vodnih tokov.

Slika 53: Primer zasaditve krožišča na Kidričevi cesti v Velenju z enoletnicami pred letom 2011.

Vir: Dolejši, 2017

Slika 54: Krožišče na Kidričevi ozelenjeno po letu 2011. Skupine rastlin delujejo neurejeno, najvišje rastline zakrivajo del vodnih lokov fontane.

Vir: Dolejši, 2017

3. Mestne vpadnice

Pred letom 2010 so se ob mestnih vpadnicah iz smeri Celja in Slovenj Gradca nekaj let zapovrstjo uredile cvetlične grede z zanimivimi enotnimi zasaditvami. Občani in turisti so takšen način hortikulturnih prijemov v mestu pozdravili in se do nasadov spoštljivo obnašali. Po letu 2011 so omenjene površine zatravljene.

Slika 55, slika 56: Zasaditve ob mestnih vpadnicah

Vir: Dolejši, 2017

4. »L« greda na Titovem Trgu

»L« greda na Titovem trgu simbolizira povezanost Velenja s Fran Leskoškom Luko, ki je pomembo sodeloval pri nastajanju mesta. Pred letom 2010 je bila greda posajena največkrat v spomladanskem času s čebulnicami, v poletnem času pa z enoletnicami. Rastline so bile kakšno leto posajene tako, da so tvorile pravilne geometrijske vzorce, kakšno leto pa kot mešanica rastlin.

Po letu 2010 so na gredi naredili manjše gričke, jih zatravili in v ozkih pasovih vznožje gričev ocvetličili. Rešitev po mojem mnenju ni najbolj posrečena. Menim, da je gričkasta oblika veliko bolje izpadla na promenadi ob parkirni hiši, na sam Titov trg pa ne sodi. Tudi ozki pasovi cvetja med grički ne dajejo vtisa urejenosti in ker se med rastlinami sedaj podijo otroci, so rastline velikokrat tudi polomljene ali pohojene.

Slika 57: Primer zasaditve »L« grede pred letom 2010

Vir: Dolejši, 2017

Slika 58: »L« greda leta 2009

Vir: Dolejši, 2017

Slika 59: Primer ureditve »L« grede po letu 2010

Vir: Dolejši, 2017

5. Promenada

Velenjska promenada je ena izmed osrednjih osi mesta. V letu 2014 je dobila nov videz. Načrte za ozelenitev so pripravljali arhitekti in rečem lahko, da izbira rastlin in mest za njihovo posaditev povsod ni bila optimalna.

Škoda je, da se stroke pri urejanju prostora ne znamo medsebojno povezovati, saj bi lahko z drugačno izbiro rastlin obstoječo promenado, ki je sicer prejemnica mnogih domačih in mednarodnih priznanj, tudi s hortikulturenega vidika naredili zanimivejšo in privlačnejšo.

Slika 60: Velenjska promenada je bila leta 2014 popolnoma prenovljena

Vir: <http://citymagazine.si/clanek/velenje-najmlajse-slovensko-mesto-dobilo-novo-promenado/>

Na promenadi je posajenih veliko različnih iglavcev (v grmasti in drevesni obliki). Večje ploskve so enotno zasajene z borom, (*Pinus mugo*). Prostor bo čez nekaj let, ko se bodo sadike borov medsebojno sklopile, deloval temačno in težko.

Slika 61: Iglavci prevladujejo v hortikulturni ureditvi promenade

Vir: Dolejši, 2017

Drevesa, ki so bila posajena na novo, so po promenadi razporejena točkovno. Značilnost sedanje hortikulturne ureditve je, da se posajene drevesne vrste ne povezujejo v istovrstne skupine. Veliko boljše bi bilo, da bi se ob načrtovanju zasaditve oblikovale manjše enotne skupine, ki bi v prostor vnesle bolj očitno dogajanje (npr. skupine dreves, ki se medsebojno razlikujejo po času olistanja, cvetenja, jesenskega obarvanja listov ipd.).

Slika 62: Novo posajena drevesa so po promenadi razporejena točkovno

Vir: <http://www.publishwall.si/popotnisko.zdruzenje.slovenije/post/109715/v-velenju-nova-mestna-promenada-pikin-festival-in-se-kaj->

Pri opazovanju mest kjer so drevesa posajena, opazimo, da izbira nekaterih mest sajenja ni bila dobra, saj so drevesa posajena preblizu poti, luči ipd. V nekaj letih se bo konflikt med drevesom in okolico izrazil, vprašanje pa je ali ga bomo znali rešiti oz. odpraviti.

Slika 63, slika 64: Črni bor (*Pinus nigra*) je posajen preblizu poti in luči.

Vir: Dolejši, 2017

6. Nestrokovna nega dreves

Tudi nega dreves mora v mestih temeljiti na dobri arboristični praksi. Če nega dreves ni skladna s strokovno arboristično prakso, lahko poškodbe dreves povzročijo, da je drevo v okolju potencialno ali dejansko nevarno. Da ne omenjam, da močnejše obžagovanje dreves naraven habitus povsem izniči in drevo v prostoru nima več estetske vrednosti.

V večini slovenskih mest skrbijo za nego dreves osebe brez arborističnega znanja. S tem se povzroča na drevesih nepopravljiva škoda naravne dediščine.

Slika 65: Lipa pri Vili Herberstein so obžagali, ker se je krošnja sušila. Vzrok za sušenje krošnje je bilo poteptano zemljišče nad območjem korenin, saj je bil na tem mestu parkirni prostor. Lipa si po rezi ni več opomogla in se je popolnoma posušila, zato so jo odstranili.

Vir: Dolejši, 2016

Slika 66, slika 67; Hrast (*Quercus robur*) v parku pred velenjsko gimnazijo

Vir: Dolejši, 2016

Območje okoli hrasta (*Quercus robur*), ki raste na parkovni površini pred velenjsko gimnazijo, so na novo uredili v sklopu revitalizacije velenjske promenade. Nad polovico območja so nasuli debelejšo plast nove zemlje, pri tem pa se načrtovalec nove ureditve ni zavedal, da dosuta zemlja nad območjem korenin drevesa lahko povzroči stres, ki lahko vodi do odmiranja drevesa. Kako bo odreagiralo omenjeno drevo na posege, ki so spreminjali razmere v območju koreninskega sistema, bo pokazal čas.

7. Zaključek

Vsako mesto določi na osnovi razpisov izvajalca za nego zelenih javnih površin. Ker velikokrat pri izbiri podjetja, ki bo vzdrževalo javne zelene površine, igra glavno vlogo cena, se nemalokrat pozabi, da je za kvalitetno vzdrževanje zelenih javnih površin potrebno angažirati ljudi z znanjem in izkušnjami.

Na primeru Velenja smo prikazali situacije, kjer je hortikultura ureditev po letu 2010 začela pešati. Vzrok vidimo v prenizki strokovnosti ljudi, ki na osnovi podeljene koncesije, urejajo zelene javne površine.

Opozorili smo tudi na najpogostejše napake pri negi dreves, ki vodijo do situacij, ko postanejo drevesa potencialno nevarna.

Z načrtovanjem in urejanjem prostora se ukvarjajo različne stroke. Najboljše rezultate bi dobili, če bi se stroke znale medsebojno povezovati in predlagane rešitve predebatirati, Tu mislim na povezovanje arhitektov s krajinskimi arhitekti in s strokovnjaki na hortikulturem področju.

8. Viri

Mladina. Otoki presenečenja 2013. [Online]. [Povzeto 15. okt. 2017]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.mladina.si/146445/otoki-presenečenja/>.

Citymagazine. Velenje- najmlajše slovensko mesto dobilo novo promenado. 2014. Dostopno na spletnem naslovu: <http://citymagazine.si/clanek/velenje-najmlajse-slovensko-mesto-dobilo-novo-promenado/>.

Publish wall. V Velenju nova mestna promenada, Pikin festival in pe kaj... 2014. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.publishwall.si/popotnisko.zdruzenje.slovenije/post/109715/v-velenju-nova-mestna-promenada-pikin-festival-in-se-kaj->.

KULTURA VRTNARJENJA IN TRAJNOSTNI TURIZEM

Saša Piano

Atelje Piano, Atelje krajinske arhitekture, Saša Piano s.p.

sasa.piano@gmail.com

Povzetek

V letu, ki ga je Organizacija združenih narodov razglasila za leto trajnostnega turizma, je pomembno razmišljati tudi o trajnostnem vrtnarjenju. Podoba prostora, slovenske naravne, kulturne in urbane krajine je pogosta vsebina reklamnih spotov, panojev, brošur in oddaj. Je torej tisto s čimer se slovenski turizem reklamira. Vrtnarstvo, profesionalno ali ljubiteljsko, je ena izmed mnogih dejavnosti ali aktivnosti, ki na to podobo vpliva posredno in neposredno, še posebno v urbanem okolju. Skladno z mnogokrat zapisanimi cilji in željami, da želimo omogočiti razvoj tudi bodočim generacijam, je pomembno, da vse nosilce razvoja, gospodarstvo, družbo ter prostor in okolje razvijamo trajnostno oz. vzdržno in zadržano v skrbi, da ne presegamo zmogljivosti okolja a hkrati omogočamo razvoj. Torej naj bo tako tudi vrtnarstvo – gospodarsko uspešno, družbeno sprejemljivo predvsem pa okolju in prostoru prilagojeno. Ker hkrati želimo ohranjati tudi identiteto slovenske krajine, je pomembno, da vrtnarstvo sledi usmeritvam celostnega urejanja prostora in znotraj svojega bogatega znanja in izkušenj ohranja in razvija našemu prostoru lastno podobo ter ne prenaša nekritično vzorcev in modnih trendov iz drugih okolij. V turizmu ima vrtnarstvo lahko številne priložnosti. Upoštevač trajnostna načela lahko postane prepoznavna turistična identiteta slovenskega prostora. Pomembno je tudi, da poleg svoje osnovne dejavnosti z vsakim svojim dejanjem tudi izobrazuje široke množice ljubiteljskega vrtnarstva pa tudi uporabnike in naročnike svojih storitev.

Gljučne besede: trajnostni razvoj, prostorsko načrtovanje, krajina, trajnostni turizem, Slovenija, vrtnarjenje, vrtnarstvo.

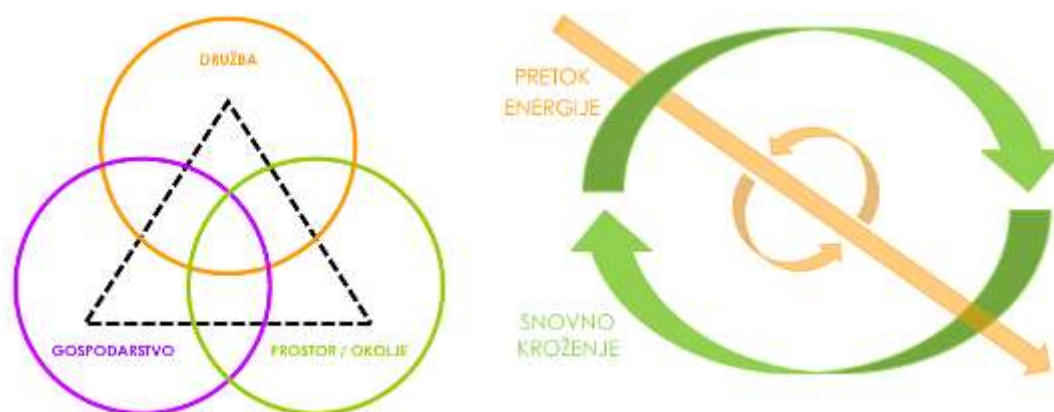
1. Uvod

Turizem oz. turistična dejavnost je mozaik raznolikih aktivnosti in stanj. Kadar in če so vsi ti delčki medsebojno usklajeni in tvorno gradijo celoto, je turistična ponudba celovita in skladna. A to ni dovolj. Z vidika zagotavljanja možnosti življenja bodočim generacijam, turistična dejavnost ne more biti neodvisna in nepovezana z okoljem v katerem je. Razumevanje medsebojne odvisnosti posameznih delov celote je ključ do razvoja prostoru, okolju in družbi primerne turizma ter posledično tudi turizma kot uspešne gospodarske dejavnosti.

Organizacija združenih narodov je leto 2017 razglasila za mednarodno leto 'trajnostnega turizma' (leto 'turizma za trajnostni razvoj') saj prepozna pomen mednarodnega turizma za trajnostni razvoj; s tem želi 'spodbujati k boljšemu razumevanju med ljudmi povsod po svetu, k večjemu zavedanju bogate dediščine različnih civilizacij s ciljem večjega spoštovanja različnih kultur' (spletna stran OZN 2017).

kroženje in pretok energije. Snovno kroženje (zelo poenostavljeno!) pomeni, da snovi v okolju nenehno krožijo. Skoznje pa se (zelo poenostavljeno!) prav tako stalno pretaka (vstopa in izstopa) energija, ki prehaja iz enega v drugo stanje. Človek iz različnih nagibov posega v ta naravni, medsebojno prepleten snovni in energetski krog ter njegovo nenehno kroženje na različne načine spreminja. Nekatera kroženja snovi in energije pospešuje: z dodajanjem umetno pridobljenih hranilnih snovi (umetna gnojila ipd.), s povečevanjem števila posameznih vrst proizvajalcev (monokulturno kmetijstvo, invazivne vrste rastlin in živali, živalske farme), s povečevanjem porabnikov (človek je več kot potrebuje), z uničevanjem razkrojevalcev (uničevanje mikrobov v prsti in vodi) ter vračanjem preveč ali premalo snovi ali napačnih snovi nazaj v neživo okolje. Z izpusti toplogrednih plinov, trdih delcev in drugih onesnaževal spreminja toplotno bilanco in prepustnost atmosfere ter posledično vpliva na naravno kroženje vode in toplotne lastnosti okolja. Nekatera kroženja snovi in energije pa zmanjšuje: pretirano izkoriščanje in izraba vodnih virov, ekosistemskih danosti ter onemogočanje življenja drugim živim bitjem.

Slika 69: Levo shema trajnostnega razvoja – uravnoteženost gospodarstva, prostora in družbe, desno shema osnovne zakonitosti naravnih sistemov.

Vir: Gradivo za predavanje za predmet prostorsko načrtovanje, Visoka šola za varstvo okolja Velenje, avtor shem Saša Piano, 2014

2.2 Prostorsko načrtovanje in trajnostni razvoj

Najpogosteje citirana definicija trajnostnega razvoja izhaja iz poročila Brundtlandine komisije za razvoj širokega političnega koncepta trajnostnega razvoja iz leta 1987¹¹: 'Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe.'

Tako je tudi prenesena v našo trenutno (še¹²) veljavno prostorsko in okoljsko zakonodajo:

Eno izmed temeljnih načel v Zakonu o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt 2007) je načelo trajnostnega prostorskega razvoja. Skladno z zakonom morata država in občina 's prostorskim načrtovanjem omogočiti kakovostno življenjsko okolje s takšno rabo prostora, ki ob upoštevanju dolgoročnega varovanja okolja, ohranjanja narave in trajnostne rabe naravnih dobrin in drugih virov

¹¹ Gro Harlem Brundtland je norveška političarka, ki je vodila Svetovno komisijo za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development – WCED / svetovna komisija za okolje in razvoj, znana tudi kot Brundtlandina komisija). Njena komisija, ki je najbolj znana po razvoju širokega političnega koncepta trajnostnega razvoja, je aprila 1987 objavila poročilo o naši skupni prihodnosti / *Our Common Future* in je bila tudi nosilka pobude za Agendo 21.

¹² V času nastajanja članka je bila nova prostorska zakonodaja že sprejeta a še ni bila objavljena.

ter celostnega ohranjanja kulturne dediščine omogoča zadovoljevanje potreb sedanje generacije ter ne ogroža zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij. Trajnostni prostorski razvoj se zagotavlja z usklajevanjem razvojnih potreb z varstvenimi zahtevami v prostoru tako, da se ob upoštevanju obstoječih kakovosti naravnih, grajenih in drugače ustvarjenih sestavin prostora ter prepoznavnosti krajine, dosega racionalna raba prostora za posamezne dejavnosti.', (4. člen ZPNačrt 2007).

Skoraj dobesedno enako je opredeljeno tudi v Zakonu o varstvu okolja (ZVO 2004), ki navaja da morata država in občina 'pri sprejemanju politik, strategij, programov, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov ter pri izvajanju drugih zadev iz svoje pristojnosti spodbujati takšen gospodarski in socialni razvoj družbe, ki pri zadovoljevanju potreb sedanje generacije upošteva enake možnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih in omogoča dolgoročno ohranjanje okolja. Zaradi spodbujanja trajnostnega razvoja morajo biti zahteve varstva okolja vključene v pripravo in izvajanje politik ter dejavnosti na vseh področjih gospodarskega in socialnega razvoja.', (4. člen ZVO 2004).

Toda načela usklajevanja razvoja prostora, družbe in gospodarstva niso novost. Že 'v letu 1964 je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela resolucijo o planiranju razvoja: Zaradi pomembnosti združevanja lokacijskih faktorjev in faktorjev okolja z ekonomskimi in socialnimi činitelji razvoja je potrebno smatrati prostorsko planiranje skupaj z ekonomskim in socialnim planiranjem kot integralne dele nacionalnega planiranja, (Vodilna načela za zagotavljanje trajnostnega prostorskega razvoja evropskega kontinenta. Evropska konferenca ministrov za regionalno planiranje Sveta Evrope – CEMAT, 12. konferenca, Hannover, 2000 Združeni narodi, E /CN.5/ 467 – Rev.1, New York, 1964 po Naprudnik 2005).

Slovenija je v okviru nekdanje države SFRJ leta 1979 sprejela Zakon o sistemu družbenega planiranja in o družbenem planu SR Slovenije (Zakon...1980). Z osamosvojitvijo Slovenije (1991) pa je bil Sistem družbenega planiranja ukinjen in s tem tudi usklajevanje razvojnih politik prostora, družbe in gospodarstva. Planiranje se je razdrobilo na posamezne sektorje (sektorsko planiranje) in je vse manj medsebojno povezano. Z vstopom v Evropsko unijo in zavedanjem o potrebnosti usklajevanja različnih razvojnih vidikov, Evropa in Slovenija pod imenom integralno planiranje uvajata enaka načela.

Prostorsko načrtovanje je interdisciplinarna dejavnost, s katero se na podlagi razvojnih usmeritev ob upoštevanju javnih koristi varstva okolja, ohranjanja narave, varstva živali in naravnih dobrin, varstva premoženja in varstva kulturne dediščine načrtuje posege v prostor in prostorske ureditve (19. točka 2. člena ZPNačrt 2007). Cilj prostorskega načrtovanja je omogočati skladen prostorski razvoj z obravnavo in usklajevanjem različnih potreb in interesov razvoja z javnimi koristmi (1. odstavek 3. člena ZPNačrt 2007) na že naštetih področjih. To je tudi ena izmed zavez Agende Habitata za trajnostna človekova naselja ki navaja, da je s ciljem zagotavljana trajnostnih človekovih naselij potrebno 'zaščititi in ohraniti zgodovinsko, kulturno in naravno dediščino, vključno s tradicionalnimi stanovanjskimi in poselitvenimi vzorci prvotnih in drugih prebivalcev, ter zaščititi in ohraniti krajino ter urbano floro in favno na odprtih in zelenih površinah' (Agenda...1996, stran 42, točka r). 'Prostorsko načrtovanje pomeni načrtovanje in razmeščanje človekovih dejavnosti v najširšem smislu, upoštevajoč socialno-ekonomske, kulturne, tehnološke, okoljske in druge vidike'; 'je del širšega procesa, ki vodi do sprejemanja odločitev o neki razvojni pobudi in vključuje vse prostorske razsežnosti, od najširših regionalnih območij do mest in posameznih lokacij' (Simoneti in Zavodnik Lamovšek, 2009) ter usklajevanja bodočega razvoja gospodarstva in družbe v prostoru ter hkrati varovanja okolja s ciljem omogočanja kvalitetnega bivanja vseh generacij in vseh živih bitij. Skladno z veljavno zakonodajo pojem prostorsko načrtovanje zajema vse ravni od planiranja do vzdrževanja. Za zagotavljanje trajnostnega razvoja je potrebno v proces prostorskega načrtovanja v vseh njegovih fazah od ideje do uresničitve ter na vseh njegovih ravneh vključevati upoštevanje naravnih zakonitosti, družbe in gospodarstva.

2.3 Podoba prostora – pomemben del turistične ponudbe

'Prostorsko načrtovanja poleg številnih drugih znanj zahteva tudi poznavanje zakonitosti oblikovanja saj je estetika pomemben del človekovega življenja. Ima čudežno moč, s katero nas privlači in v nas vzbuja prijetne občutke; želimo biti obkroženi s kulturo, lepoto in kakovostjo' (Piano, 2010). Zato je namen in posledica prostorskega načrtovanja tudi podoba prostora.

Zaznavanje podobe prostora pa je (če odmislimo povsem formalne vstopne kot so prečkanje meje, izstop na letališču, idr.) tudi prvi vtis turista, ko obišče novo destinacijo. Zagotovo je to glavni razlog, da se turizem praviloma reklamira s podobami prostora. Kako sicer pokazati raznolikost? Slovenski turizem zatorej ni nobena izjema. Če je zaznavanje prostora pomembno za turista, je podoba prostora pomembna za turizem. Zato je prav, da razumemo kako turist to podobo dojema.

Podoba prostora je torej tisto kar takoj vidimo, natančneje zaznamo in je odvisna od vsakega posameznika saj je 'rezultat dvosmernega procesa med opazovalcem in njegovim okoljem. Okolje ponuja razlike in povezave, opazovalec pa z veliko mero prilagodljivosti in ob upoštevanju lastnih ciljev izbira, ureja in osmišlja to, kar vidi. Podoba neke določene stvarnosti se pri različnih opazovalcih lahko pomembno razlikuje.', (Lynch, 2012, stran 25).

'Podobo okolja lahko razčlenimo v tri komponente: identiteto, strukturo in pomen. Da bo podoba učinkovala, je najprej potrebna identifikacija nekega objekta, ki omogoči, da ga razlikujemo od drugih in prepoznamo kot ločljivo entiteto. Temu pravimo identiteta, ne v smislu enakosti z nečim drugim, temveč v smislu individualnosti ali edinstvenosti. Poleg tega mora podoba vključevati prostorski ali strukturni odnos objekta do opazovalca in do drugih objektov. Nazadnje pa mora objekt za opazovalca imeti nek pomen, bodisi praktičen ali čustveno pogojen (Lynch, 2012, stran 28). Pomembna pa je tudi '...razpoznavnost, tj. tiste lastnosti fizičnega objekta, zaradi katere bo ta verjetno izzval močno podobo pri vsakem opazovalcu.', (Lynch, 2012, stran 30).

Podoba prostora se nenehno spreminja. Trenutna podoba in kvaliteta prostora ter vse njegove značilnosti so vedno neposredna ali posredna posledica, odsev nekih zavestnih, načrtovanih in /ali nezavednih, nehotenih, nenačrtovanih dogajanj in dejanj v preteklosti. Iz tega izhaja, da je podoba današnjega slovenskega 'turističnega' prostora posledica dejanj v preteklosti. Torej mi zanjo nismo 'zaslužni'. Bomo pa 'zaslužni ali krivi' za bodočo podobo našega prostora. Kar potrjuje, 'da smo si ta prostor izposodili od bodočih generacij'. Torej smo odgovorni za njegovo bodočo podobo, vsak od nas, vsak oglas, vsak hotel, vsaka hiša, vsako polje, vsaka zasajena rastlina... vpliva na to bodočo podobo. Zato ni vseeno kje in kakšne hotele gradimo, kakšne so naše hiše, kako obdelujemo polja, kaj, kje in kako sadimo... in nenazadnje kako ta turizem oglašujemo.

Slika 70: Trenutno podobo prostora gradijo dejanja in ravnanja v preteklosti – kulturna krajina nastala skozi stoletja obdelovanja kmetijski površin (Brda, levo) in ugrezninsko območje izkoriščanja premoga (Škalsko jezero v Velenju, desno).

Vir: Piano, 2015.

2.4 Trajnostni turizem

Po besedah generalnega sekretarja UNWTO¹³ Taleba Rifaija je razglasitev mednarodnega leta trajnostnega turizma 'edinstvena priložnost za pospešitev prispevka turističnega sektorja k trem stebrom trajnostnega razvoja (gospodarstvo, sociala, okolje)' in da 'ta odločitev sledi potrditvi svetovnih voditeljev na konferenci ZN o trajnostnem razvoju v Rio-ju, da lahko 'dobro zasnovan in dobro voden turizem prispeva k trem dimenzijam trajnostnega razvoja'.

Kot navaja Jelena Počuča (2010) je trajnostni turizem (tudi 'zeleni' ali 'eko' turizem) turizem, ki 'zmanjšuje vplive turizma na okolje in hkrati večja njegovo prilagoditev podnebnim spremembam; zagotavlja dolgoročno gospodarjenje (spodbuja načrtovanje razvoja na tak način, da postavlja pravočasne in pravilne omejitve, ki ohranjajo naravne habitate, kulturno dediščino, lokalno kulturo in splošno privlačnost okolja); prinaša družbenoekonomске koristi, pravično porazdeljene med vse deležnike; spoštuje družbeno-kulturno avtentičnost lokalne destinacije; prizadeva si za 'kvaliteto' in ne zgolj 'kvantiteto'.

Bistvo trajnostnega turizma je torej jasno: kot gospodarska dejavnost mora biti usklajeno z omejitvami prostora oz. okolja a seveda tudi interesi družbe. Bolj kot bo usklajeno, bolj bo trajnostno; bolj kot bo vzdržno, zadržano, omejeno, daljša bo njegova življenjska doba.

Pa je vse to sploh res? Ne vemo, saj na tem planetu obstajamo prekratek čas. A vseeno verjamemo, da intenzivno poseganje v naravne procese zagotovo ne prinaša pozitivnih rezultatov. Nedavno je dr. Aleksander Šiftar na praznovanju 25-letnice Društva krajinskih arhitektov Slovenije (Lendava, 20. oktober 2017) ob prejemu nagrade za življenjsko delo dejal, da 'ko izginejo drevesa izginejo ljudje' in še, da 'se je to v zgodovini Zemlje že zgodilo'. Zato je prav, da se iz perspektive življenjske dobe posameznika ozremo 'nazaj k naravi' in vse razvojne načrte temu prilagodimo. Turizem kot dejavnost namenjena ljudem in njihovem sproščanju, bi morala biti pri tem vodilna. Ustvarjanje atrakcij pa naj si bodo to stolpi, fontane ali umetelne cvetlične grede je morda zanimivo a je zgolj kratkoročno in tudi zato ni trajnostno. Predvsem pa ni identiteta, ki bi si jo želeli.

3. Vrtnarjenje in trajnostni razvoj ali Kakšna je lahko povezava med kulturo vrtnarjenja in trajnostnim turizmom

3.1 Hortikultura ali vrtnarstvo?

Hortikultura je tujka, sestavljena iz dveh besed: latinske hortus, ki pomeni vrt in cultura oz. kultura, ki preneseno pomeni vzgoja. Hortikultura se običajno nanaša na rastlinsko proizvodnjo manjšega obsega za razliko od agrikulture, ki se nanaša na proizvodnjo večjega obsega. Agrikultura je prav tako tujka sestavljena iz dveh besed: latinske agre, ki pomeni polje ali kar kmetijo, torej večje površine kot je vrt.

V spletnem Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2017) je zapisano, da je hortikultura dejavnost, ki se iz kulturnih nagibov ukvarja z vrtnarstvom. V študijskem programu Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (2017) pa, da 'znanstveno področje hortikultura zajema sadjarstvo, vinogradništvo, vrtnarstvo, okrasne rastline in zdravilne rastline', da je 'najbolj rastoča kmetijska panoga v Evropi in izven Evrope z vidika kakovosti obstoječih in novih hortikulturnih proizvodov ter ustvarjanja prijetnejših bivalnih pogojev.'

¹³ United Nations World Tourism Organization / agencija za turizem pri OZN

Na spletu najdemo tudi, da je hortikultura (2017) 'znanost o intenzivni, komercialni vzgoji kultiviranih rastlin kot so zelenjava, sadje, cvetje in nasadi gozdnega drevja, vzgoja semena ipd. in zajema proizvodnjo rastlin, genetski inženiring, uporabo biokemije in fiziologijo rastlin pri vzgoji. V ožjem pomenu besede (hortus + cultura oz. vrt + kultura) pa pogosto označuje oblikovanje in nego okrasnega vrta pa tudi okrasnih javnih zasaditev.

Če sledimo uporabi maternega jezika je zagotovo lepša besedna zveza kultura vrta ali kultura vrtnarjenja ali preprosto vrtnarstvo.

3.2 Gospodarski, družbeni, prostorski in okoljski vidik kulture vrtnarjenja oz. povezave s predhodnimi temami

Izhajajoč iz predhodnih poglavij je pomembna umestitev vrtnarstva v opredeljene pojme. Iz vidika trajnostnega razvoja in treh nosilnih skupin trajnostnega razvoja, gospodarstva, družbe ter prostora oz. okolja lahko vrtnarstvo opredelimo na različne načine.

Gospodarski vidik: Vrtnarstvo je gospodarska dejavnost, ki se organizirana na različne načine ukvarja z raznolikimi področji dela znotraj svoje stroke. Kot taka je podvržena ekonomskim zakonitostim tako kot druge dejavnosti hkrati pa enako kot kmetijstvo odvisna tudi neposredno od narave oz. naravnih danosti in razmer. Ekonomska odvisnost od zaslužka tudi vrtnarstvo nemalokrat sili v dejanja, ki niso skladna z načrtovanimi prostorskimi posegi ter niso okolju in družbi prijazna. Ob možnem sočasnem pomanjkanju ozaveščenosti o pomenu trajnostnega vrtnarstva so posledice lahko neželene in slabe.

Družbeni vidik: Vrtnarstvo je dejavnost, ki družbi omogoča zaposlitev in preživetje; redno zaposleni ljudje so umirjeni in bolj zdravi ter posledično svojemu delu bolj predani in zato tudi bolj uspešni. Je tudi pomembna ljubiteljska dejavnost, saj je hobi številnih Slovencev; prostočasne dejavnosti, še posebno tiste, ki se odvijajo v naravi, pa so pomembne za dobro počutje ljudi. Vrtnarstvo je dejavnost, ki lahko ali soustvarja zdravo bivalno okolje ali pa ga onesnažuje. Hkrati pa je tudi dejavnostjo, ki soustvarja podobo slovenskega prostora in povečuje ali znižuje kvaliteto bivanja. Kot tako je tudi del narodove kultur.

Prostorski vidik: Vrtnarjenje se v sistemu urejanja prostora, torej celovitega prostorskem načrtovanju, vključuje v fazi izvajanja zasajevanja in vzdrževanja izvedenih zasaditev redkeje pa sodeluje že v fazi nastajanja načrtov. V vsakdanji praksi pa je samostojna dejavnost, ki se prepogosto, največkrat tudi nezavedno in nehote, odvija neodvisno od prostorskega načrtovanja. Samo v prepletanju vrtnarjenja in prostorskega načrtovanja oz. v njunem povezovanju so možnost za doseganje skupnega cilja - trajnostnega /vzdržnega razvoja.

Okoljski vidik: Skladno z načeli trajnostnega razvoja mora biti preventivno varovanje okolja (vključevanje varstvenih elementov) vključeno v vse faze prostorskega načrtovanja in celotnega delovanja družbe. Kljub temu da je vzdržnosti oz. trajnostni razvoj pogosta vsakodnevna tema pa se zdi, da je ravno vrtnarstvo, predvsem tisti del, ki se odvija v urbanih okoljih in pa tisti, ljubiteljski del, najmanj ekološki. Preštevilni so primeri onesnaževanja okolja, ki ga povzročajo ljubiteljski vrtnarji, ki v želji, da bo njihov pridelek čim večji, posegajo po fitofarmaceutskih sredstvih in jih tudi zaradi pomanjkanja znanja uporabljajo preveč in na napačen način; ljubiteljsko vrtnarstvo bi moralo biti izključno ekološko. Okolje pa pogosto ni 'žrtev' le ljubiteljskega pač pa tudi profesionalnega vrtnarjenja (npr. uporaba ti. 'boom efektov'). Kaj, koliko, kje in kako narobe oz. netrajnostno se izvaja vrtnarska dejavnost, o tem naj seveda presoja vrtnarska stroka sama.

3.3 Priložnosti vrtnarstva - trajnostno vrtnarstvo za trajnostni razvoj in trajnostni turizem

V času, ko mediji poročajo o odstopanju držav od globalno dogovorjenih načel trajnostnega razvoja in hkrati o najvišjih vrednostih CO₂, je nujno pri kakršnemkoli urejanju prostora dati prednost tistim načinom, ki so naravnani trajnostno. Vrtnarstvo, kot del celovitega urejanja prostora mora in lahko sledi tem usmeritvam (kljub tržnim pritiskom). Če jim bo sledilo v celoti, bo tudi soustvarjalo trajnostni turizem in ne bo zgolj okras ali atrakcija. Pomembno je poiskati priložnosti in jih izkoristiti, zato naj vrtnarstvo vedno sledi trajnostnim načelom in naj bo ekološko, naj bo vedno del celovitega razvojnega koncepta in kultura vrtnarjenja naj bo vedno visoka.

3.3.1 Vrtnarstvo naj vedno sledi trajnostnim načelom in naj bo vedno ekološko

Netrajnostno vrtnarstvo se v praksi izraža na več načinov: neustrezen izbor rastlinskih vrst, vnašanje tujerodnih vrst, nabava saditvenega materiala iz drugih, drugačnih okolij, uporaba fitofarmaceutski sredstev, uporaba netrajnostnih materialov (barvano lubje, raznolike plastične folije, plastične opore,...), ki s svojo uporabo sicer olajšajo delo (npr. omejujejo rast plevela in s tem zmanjšajo časovni obseg dela) a so okolju škodljivi. Da je to res in da so možne drugačne poti dokazuje tudi poziv Kornelije Benyovsky Šoštarčič 'upreti se klasičnemu poljedelstvu in velikim korporacijam, ki obvladujejo industrijo mineralnih gnojil, pesticidov in gensko spremenjenih semen; naš planet namreč vodijo v onesnaženje in lakoto.' (Benyovsky Šoštarčič 2012).

'Dejstvo je, da s skoraj vsakim svojim dejanjem, tudi najbolj preprostim, vplivamo na okolje. Če seštejemo vse emisije CO₂, ki so povezane z' vsemi našimi 'posameznimi dejanji, dobimo ti. ogljikov odtis. Povedano preprosto, ogljikov odtis je število enot (ton) CO₂, ki jih svojimi dejanji izpustimo v okolje. Pove nam, koliko z ustvarjenimi toplogrednimi plini vplivamo na okolje' (Heath 2009). Po poročanju Svetovne meteorološke organizacije je koncentracija CO₂ v lanskem letu presegla dosedanje (403,3 delca/milijon); brez hitrih rezov v emisije ogljikovega dioksida in drugih toplogrednih plinov bomo do konca stoletja priča nevarnim dvigom temperature, ki bodo precej nad vrednostjo, določeno v pariškem podnebnem sporazumu (STA 2017). Zato je nujno ozavestiti, da je vsak premislek o tem kako in na kakšen način vrtnarimo, pomemben. Četudi se morda zdi, da je posameznikov prispevek nepomemben, nas je na Zemlji že več kot 7 milijard, v Sloveniji dobra 2 milijon.

Vrtnarstvo, ljubiteljsko ali profesionalno, je lahko nizkoogljčno na veliko načinov. Vzgoja ekološko pridelane hrane v bližini potencialnih porabnikov - nekatere manjše kmetije oz. vrtnarije to že izvajajo saj vzgajajo vrtnine in jih prodajajo na bližnjih tržnicah, oskrbujejo javne ustanove ali organizirano dovažajo ekološko pridelano hrano uporabnikom (ekokošarica). Zmanjšanje uporabe nenaravnih materialov za zastirke, opore, vrvice, prekrivnih ponjav, plastenjakov, predvsem pa ciljno nična poraba fitofarmaceutski sredstev.

Slika 71: Iz vrta na krožnik – doma ali v neposredni bližini ekološko pridelana hrana in njena kratka pot do krožnika.

Vir: Piano, 2015

Ohranjanje vrstne pestrosti je še posebej pomembno v urbanem okolju, ki je praviloma najbolj odmaknjeno od narave. Seveda so v grajenem okolju drugačni pogoji bivanja rastlin a to ne pomeni, da jih ni mogoče spremeniti in da ni mogoče slediti vzorcem iz naravnega okolja oz. vzpostavljati drugačne pogoje. Zato je pomembno, da bi postale tudi mestne zasaditve bolj podobne naravnim. To pa zahteva, da se vrtnarstvo načrtno usmeri v bolj sonaravne načine dela in takšen način dela tudi propagira na javnih in zasebnih površinah. Pri tem pa je zagotovo velika ovira dejstvo, da v povprečju želijo ljudje naravo nadzorovati. Zato se posledično vse bolj sadi zgolj mala nizka drevesa predvidljivih npr. kroglastih habitusov, obstoječa velika drevesa se obglavljalo, vse več je 'bonsaiskih' zasaditev,...

Vrtnarstvo lahko večjo pestrost dosega na različne načine: z večjo uporabo avtohtonih rastlin in z manjšim ali ničnim deležem tujerodnih rastlin; z uporabo v slovenskem prostoru vzgojenih sadik in ne z njihovim uvažanjem iz drugih, četudi sosednjih držav. S sajenjem raznolikih živih mej (namesto prevladujočega kleka bolj avtohtone vrste kot sta npr. gaber, liguster), s saditvijo velikih, avtohtonih drevesnih vrst,... vsaka, še tako majhna zasaditev naj bo čim bolj trajnostna: po izboru vrst, materialov, brez uporabe fitofarmaceutskih sredstev...

Slika 72: Prevelika želja človeka po nadzoru narave in naravnega se posebno izrazito kaže pri urejanju zasebnih vrtov pa tudi številnih javnih zasaditvah – povsem nadzorovana podoba rastlin zasajenih v posodah (levo) in bolj prosta, zgolj občasno strižena živa meja iz belega gabra (desno).

Vir: Arhiv VŠVO, Mednarodna poletna šola, 2011 (levo) in Piano, 2015 (desno)

3.3.2 Vrtnarstvo naj bo vedno del celovitega koncepta

Vrtnarjenje naj nikoli ne bo samo sebi namen. Vedno naj bo del celovitega koncepta, celostnega urejanja prostora v mestu, na podeželju, v industrijskih ali turističnih območjih ter vedno skladno z načeli trajnostnega razvoja - vsaka, še tako majhna zasaditev, okrasna ali pridobivalna, je soustvarjalec celostne podobe prostora. Zato je pomembno, da je del celovitega načrtovanja. Vrtnarstvo soustvarja podobo prostora zato je zanjo tudi odgovorno.

Kadar je vrtnarjenje predvsem samo sebi namen, kadar ni del systemskega urejanja prostora, to pa pogosto ni, je to dolgoročno slabo oz. je to pač vrtnarjenje zaradi vrtnarjenja.

Tako kot so podobe naravne, kulturne ali urbane krajine del turističnih reklam, so tudi posamezne zasaditve njihova pogosta vsebina. Slovenija ima ob skrbnem razumevanju prostora in njegovih zakonitosti ter tradiciji vrtnarstva priložnost razvijati sebi lastno podobo celotnega sistema ozelenjevanja, vključno z vsemi 'zgolj' okrasnimi zasaditvami. Prenášanje vzorcev iz drugih prostorov, ustvarjanje umetelnih, pogosto tudi neestetskih saditev, škoduje identiteti prostora in je tudi okoljsko slabo. Zato se naj izogiba nekritičnemu prenašanju podob iz družbeno ali klimatsko drugačnih okolij (feng shui, sredozemski vrt v alpskem svetu) ter odpove prenašanju principov cvetličnih aranžmajev v zunanje zasaditve in zasaditvam 'kar tako'. Če se ozre v svojo tradicijo in hkrati sledi vzorcem v naravi ter jih seveda z zadostno mero kritičnosti prenese tudi v urbana okolja, lahko ustvari zanimive ureditve z lastno identiteto, ki bodo odraz značilnosti slovenske krajine in družbe.

Posebno problematičen primer so krožišča. V osnovi povsem tehnična prvina prometa je vse prevečkrat prostor izživiljanja vseh vpletenih - so prava 'razstavišča' razkazovanja mišic lokalne politike in slabega okusa. Zaskrbljujoče je, da so posamezne lokalne skupnosti pripravljene vložiti več denarja v ureditev svojih ljudem nedostopnih krožišč kot pomembnih dostopnih javnih površin npr. otroški igrišč ali parkov. Seveda smo ljudje nagnjeni k okrašanju, toda zasajevanje (predvsem) javnih površin ne more biti poligon za 'pokaži kaj znaš'. Vsaka mala zasaditev, okrasna ali pridobivalna, je soustvarjalec celostne podobe prostora. Zato je pomembno, da je del nekega sistema, torej celovitega načrtovanja.

Slika 73: Divji urbani prostor - zaraščanje 'manj atraktivnih površin' je iz vidika sonaravnega urejanja prostora zaželeno a mora vseeno biti del celovitega sistema in načrtovano (torej ne povsem prepuščeno samo sebi, tudi s ciljem preprečevanja širjenja neavtohtonih invazivnih rastlin).

Vir: Piano, 2011

Če želimo, da se skladu s trajnostnimi načeli urbani prostori čim bolj sistemsko povežejo s svojim naravnim zaledjem (zelena infrastruktura), je pomembno, da mestne zelene površine postanejo čim bolj (so)naravne. Ne glede na različno definiranje 'zelene infrastrukture' je njeno bistvo v povezovanju naravnega in grajenega okolja, v povezovanju zelenih površin v omrežje (omrežje zelenih površin). Na ta način je lahko vsaka še tako minorna 'ozelenitev', zasebni vrtiček, balkon, korito del velikega sistema... in naj, če besede Kornelija Benyovsky Šoštarič zapišemo nekoliko po svoje, mestne zelene površine 'postanejo bohotna narava, kjer bodo rasle številne rastline in naše zavetje številne živali' (Benyovsky Šoštarič 2012).

3.3.3 Kultura vrtnarjenja naj bo vedno visoka.

Vrtnarstvo in vsi njegovi izvajalci imajo zelo pomembno vlogo pri ozaveščanju in izobraževanju uporabnikov in naročnikom, saj se dnevno z njimi srečujejo. Zelo preprosto je: prava ali napačna beseda, pravo ali napačno dejanje, prava ali napačna sadika, boom efekt ali pletje,... Za doseganje trajnostnega razvoja je potrebna velika ozaveščenost vsakega člana človeške populacije. Samo visoka ozaveščenost vsakega posameznika je zagotovilo, da bodo bodoče generacije imele kje in od česa živeti. To pa je mogoče samo z nenehnim izobraževanjem in nenehnim opominjanjem samih sebe ter vztrajnostjo in potrpežljivostjo.

Kakšna je moč dobrega zgleda dokazuje Kornelija Benyovsky Šoštarič. Zagrebčanka, ki je iz vrtnarstva s pomočjo televizijskih oddaj in knjig s pravo vsebino naredila 'modni hit'. Tudi zato, ker je v svoje delo poleg veliko znanja in razmišljujočega eksperimentiranja ter absolutnega poudarjanja trajnostnega pristopa enakovredno vnesla tudi estetiko: vrtnariti je mogoče lepo oblečen, vrt je lahko lep, pri delu se razgibamo, pojedemo zdrav obrok z lastnimi rokami pridelane hrane na lepo pogrnjeni mizi, ki jo krasi šopek cvetja z lastnega vrta. Na ta način je spodbudila zanimanje za ekološko pridelavo hrane med ljudmi, ki o tem morda sploh niso razmišljali.

Poleg izobraženosti in ozaveščenosti vseh, ki so v ta proces vključeni, je pomembno tudi stalno iskanje različnih načinov spodbujanja ljudi k trajnostnemu načinu življenja, primer:

- ker človeška populacija poje veliko preveč mesa, ki za proizvodnjo potrebuje mnogo več energije kot ekološka pridelava zelenjave je to priložnost za vrtnarstvo, da spodbuja prehranjevanje z večjim deležem zelenjave in sadja, ker je njuna pridelava okolju prijaznejša ter s tem posredno spodbuja ekološko pridelavo hrane;
- ker je pomembno, da so tudi sadike in semena ekološko pridelana, je potrebno spodbujati profesionalne in ljubiteljske vrtnarje, da naj kupujejo doma vzgojene sadike ter s tem posredno povečujejo možnost preživetja vrtnarstva kot gospodarske dejavnosti;
- ali poudarjanje, da 'angleško' pokošena travica ni kvaliteta pač pa vrstno nepestro okolje in s tem uči, da urejenost ni nujno tudi kakovost oz. da je urejenost naravnega okolja drugačna od urejenosti dnevne sobe;
- ali ker je modno naravno, spodbujati podarjanje šopkov iz avtohtonega cvetja ter s tem širiti znanje o domačih rastlinskih vrstah in spodbujati njihovo uporabo;
- ali poudarjati, da mala drevesa ustvarjajo tudi malo sence in da bo v vročem poletju naravna senca prijaznejša in s tem spodbujati ljudi, predvsem pa lokalne skupnosti, da bodo sadili večja drevesa;
- ...

4. Zaključek

Upoštevanje trajnostna načela lahko 'kulturno vrtnarjenje' postane prepoznavna turistična identiteta slovenskega prostora. Morda se zdi tovrstno razmišljanje nekoliko naivno ali celo utopično. Toda, upoštevanje alarmantne podatke o onesnaževanju okolja v času, ko se nam zdi, da smo že dovolj okoljsko osveščeni, bo morala ta 'naivnost' postati del vsakdana vsakega posameznika, tudi vsakega vrtnarja. Če izpostavimo turizem, so priložnosti trajnostnega vrtnarstva številne: oskrba turističnih destilacij z ekološko pridelano hrano, ekološko vzgojenimi sadikami za zasajanje njihove okolice ter ekološko vzgojenimi rastlinami za opremljanje interjerjev.

Vrtnarstvo bo trajnostno, če bo ekološko, če ne bo uporabljalo fitofarmaceutskih sredstev, bo del celovitega urejanja prostora in bo tudi estetsko saj je želja po lepem v naravi človeka. Če nekoliko prilagodimo slogan urbanega ekošika (Heath 2009), lahko zapišemo 'Vrtnarimo okolju prijazno, energijsko varčno in s slogom' ter celovito oz. sistemsko. Še več – vrtnarstvo je dejavnost, ki lahko zaradi narave svoje dejavnosti zelo hitro postane resnično trajnostno; če bo sistemsko trajnostno (celotna dejavnost), bo zagotavljalo tudi ekonomsko preživetje.

Ali kot je zapisala Kornelija Benyovsky Šoštarčič v uvodu svoje knjige: 'Moj ideal so vrtnarji sveta, ki bodo nekega dne prevzeli odgovornost za to, da si bo naš planet opomogel, in ki bodo postali, vsak na svojem zelenem kvadratu, tiha zelena vojska, ki je nihče ne bo mogel ustaviti.' (Benyovsky Šoštarčič 2012).

Seveda je vse zapisano 'tek na dolge proge'.

5. Viri

Organizacija združenih narodov razglasila leto 2017 za mednarodno leto trajnostnega turizma za razvoj. 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://www.dj-slovenija.si/zanimivo/organizacija-zdruzenih-narodov-razglasila-leto-2017-za-mednarodno-leto-trajnostnega-turizma-za-raz>.

Spletna stran Organizacije združenih narodov. 2017 (povzeto 29. oktober 2017). Dostopno na spletnem naslovu: <http://media.unwto.org/press-release/2015-12-07/united-nations-declares-2017-international-year-sustainable-tourism-develop>.

Trajnostni razvoj. 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): https://sl.wikipedia.org/wiki/Trajnostni_razvoj.

Biografija Gro Harlem Brundtland. 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://www.un.org/News/dh/hlpanel/brundtland-bio.htm>

Spletni Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2017. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D20134>.

Študijski program Hortikultura Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://www.bioznanosti.si/sl/studij/znanstvena-podrocja/98-hortikultura>.

Hortikultura. 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <https://hr.wikipedia.org/wiki/Hortikultura>.

Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021, Ključni poudarki. 2017. Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/strategija_trajnostne_rasti_slovenskega_turizma/.

Penko Seidel, N. et al. 2017. Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050, Podeželje in zelena infrastruktura. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta za MOP. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): http://www.mop.gov.si/delovna_podrocja/prostorski_razvoj_na_nacionalni_ravni/prenova_strategije_prostorskega_razvoja_slovenije/usmeritve_fokusnih_tematskih_skupin_za_prenovo_strategije_prostorskega_razvoja_slovenije/.

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. 2017. Izračunaj svoj ogljični odtis. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://www.umanotera.org/kaj-delamo/trajne-vsebine-projekti-kampanje/podnebne-spremembe/izracunaj-svoj-ogljicni-odtis/>.

STA 2017. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 30. oktober 2017): <https://www.sta.si/2445243/wmo-koncentracija-ogljikovega-dioksida-v-ozracju-rekordno-visoka>.

Oblišar, G. 2017. Ustni vir.

Piano, S. 2017. Fotoarhiv.

Piano, S. 2014 – 2017. Osebni arhiv - gradivo za predavanja, predmet Prostorsko načrtovanje, Visoka šola za varstvo okolja.

Benyovsky Šoštarčič, K. 2012. Zeleni kvadrat – zdravje z organskega vrta. Ljubljana, Ebesede. ISBN: 9789616693868

Jorgens, A., Keenan, R. 2012. *Urbana Wildscapes*. Routledge Taylor & Francis Groupe, Lndon, New York. 2012. ISBN 987-0-415-58105-9 (hbk), ISBN 987-0-415-581065-6 (pbk), ISBN 987-0-203-80754-5 (ebk).

Lynch, K. 2012. *Podoba mesta. Novo mesto: Goga*. ISBN 978-961-277-000-6.

Piano, S.: »Ekonomija ali ekologija ali estetika? Ekonomija in ekologija in estetika?« *Slovenska arhitektura in prostor* 2010, Zbornica za arhitekturo in prostor. Ljubljana 2010.

Počuča, J. 2010. *Trajnostni (zeleni) turizem v Sloveniji – trend ali stalnica*. Zbornik 7. festivala raziskovanja ekonomije in managementa, 2.–3. december 2010, Koper – Celje – Škofja Loka. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjCht3XmJbXAhVFU1AKHU87BsiQFggqMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.fm-kp.si%2Fzalozba%2FISBN%2F978-961-266-122-9%2Fprispevki%2F004.pdf&usg=AOvVaw2H_ZVYd4WOACiCxdnrq5ml.

Heath, O. 2009. *Urbani ekošik, Bivajmo okolju prijazno, energijsko varčno in s slogom*. Ljubljana, Vale-Novak. ISBN 978-961-259-934-5.

Simoneti, M.; Zavodnik Lamovšek, A. 2009. *Prostor za vsakdanjo rabo: širimo znanje za sodelovanje v urejanju prostora*. Ljubljana: Ministrstvo RS za okolje in prostor, Direktorat za prostor, 2009. ISBN 978-961-6276-42-9.

Naprudnik, M. 2005. *Regionalno in prostorsko planiranje ali regionalno - prostorsko planiranje*. Dela, Publikacija Oddelka za geografijo, 2005, št. 24, str. 23-35. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): https://www.google.si/search?dcr=0&ei=Byj2WciQNYTHwQKYII6QDg&q=URADNI+LIST+SRS+1%2F1980&oq=URADNI+LIST+SRS+1%2F1980&gs_l=psy-ab.3..33i160k1.6844.14164.0.16370.44.37.0.0.0.0.280.4534.2j26j4.32.0....0...1.1.64.psy-ab..17.13.1586...33i21k1j33i22i29i30k1.0.xpPHR4IKw30.

Zakon o prostorskem načrtovanju – ZPNačrt. 2007. Uradni list RS, št. 33/07 in nadaljnji.

Zakon o varstvu okolja – ZVO-1. 2004. Uradni list RS, št. 41/04 in nadaljnji.

Agenda Habitata, Carigradska deklaracije, Deklaracija Svetovnega zbora mest in lokalnih uprav, 2. konferenca Združenih narodov o človeških naseljih (Habitat II), Carigrad, Turčija. 1996. Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje, 1997. ISBN 961-90555-0-0.

Zakon o sistemu družbenega planiranja in o družbenem planu SR Slovenije. 1980. Uradni list SRS, št. 1/80 in nadaljnji.

Our Common future / Naša skupna prihodnost. 1987. Poročilo OZN / poročilo svetovne komisija za okolje in razvoj / World Commission on Environment and Development. The Commission, which is best known for developing the broad political concept of sustainable development, published its report *Our Common Future* in April 1987. Dostopno na spletnem naslovu (povzeto 29. oktober 2017): <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

SLOVENIJA – DESTINACIJA ZA LJUBITELJE VRTNIC

Matjaž Mastnak

Arboretum Volčji Potok

matjaž.mastnak@arboretum.si

Povzetek

V Sloveniji ta čas cveti deset javnih zbirk vrtnic, od katerih sta dve tretjini nastali v zadnjih dvajsetih letih. Zbirke so različno obsežne, vsebinsko različne in tudi po nastanku in namenu raznorodne. Počasi in zanesljivo raste število z vrtnicami povezanih prireditev tako za široko kot za strokovno javnost. Pojavile so se slovenske sorte vrtnice in vrtnice z imeni slovenskim mest.

Slovenski ljubitelji vrtnic, organizirani v svojem društvu, so se uveljavili v svetovni vrtničarski zvezi in s svojo dejavnostjo zbudili zanimanje za Slovenijo in njene vrtnice. Kongres svetovne zveze društev ljubiteljev vrtnic, ki se je zelo uspešno odvil junija 2017 v Ljubljani, je dokazal, da je postala Slovenija za tujce zanimiva vrtničarska destinacija. Delež turistov, ki so specializirani na obiskovanje botaničnih in vrtnarskih zanimivosti, ni zelo velik, vendar so znotraj njega ljubitelji vrtnic verjetno najbolj enovita skupina. Ker so njihova društva dobro mednarodno povezana, je mogoče z njimi razmeroma enostavno komunicirati.

Cvetoči rožni vrtovi so doživetje tudi za široko publiko. Vrtničarska infrastruktura, ki jo zdaj imamo, je še ena in zaenkrat le delno izkoriščena priložnost za obogatitev turistične ponudbe v Sloveniji. Poseben potencial ima možnost interpretacije vrtničnih zbirk, saj je z vrtnicami povezanih veliko zanimivih in kratkočasnih zgodb. Med njimi smo našli že veliko število čisto specifično slovenskih in regionalno srednjeevropskih zgodb, ki so široki publiko še neznane in zato tem bolj privlačne.

Ključne besede: Slovenija, vrtnice, rožni vrtovi, zbirke vrtnic

1. Uvod

Kaj je mogoče ljubiteljem vrtnic iz sveta pokazati v Sloveniji? To vprašanje smo si postavljali člani Upravnega odbora Društva ljubiteljev vrtnic Slovenije, ko smo se pred tremi leti odločali o tem, ali bi pristopili k organizaciji kongresa Svetovne zveze društev ljubiteljev vrtnic. Po kratki inventuri smo ugotovili, da v Sloveniji dovolj vrtničnih zanimivosti, da smemo pričakovati, da bo dovolj zanimanja, da bo kongres mogoče izpeljati. Nismo se zmotili: udeleženci iz štiridesetih držav sveta, nabralo se jih je 140, so bili nad doživetjem Slovenije in njenih vrtnic navdušeni.

Kongresi Svetovne zveze društev ljubiteljev vrtnic so v osnovi posebna vrsta turizma. Ljubitelji vrtnic se jih udeležujejo predvsem zato, da bi kaj novega doživeli. Pridobivanje novega znanja je za večino udeležencev v drugem planu, saj ne gre za ljudi, ki bi si z vrtnicami zagotavljali eksistenco. Kar pravi ime zveze, je res: večinoma združuje ljubitelje, zaljubljenca v vrtnice, ki so dovolj premožni, da lahko privoščijo potovanje po svetu. Po logiki stvari so to ljudje v drugi polovici življenja, ki so že veliko videli in doživeli. Pozitiven odziv takšne publike nam upravičeno vliva samozavest, da je to, kar smo

vrtnarji, šole, mestne oblasti, društva in drugi ustvarili z vrtnicami v Sloveniji ni nekaj, kar bi lahko odpravili z zamahom roke.

Če smo bili sami vrtničarji pred kongresom skeptični, ali se tujcem spleča samo zaradi vrtnic obiskati Slovenijo ali ne, je jasno, da je širše zavedanje o zanimivosti vrtničarskih vsebin za turistično ponudbo v državi še šibkejše. V tem prispevku poskušam sistematično nanizati, katera vrtničarska doživetja je mogoče vključiti v turistično ponudbo v Sloveniji. Ker gre za obstoječo ponudbo, je ključno, da se védenje o tem razširi do ljudi, ki so organizirajo in usmerjajo turistični obiski v Sloveniji.

2. Vrtovi vrtnic

V Sloveniji imamo več kot deset javnih zbirk vrtnic, ki v času polnega cvetenja zagotavljajo močno doživetje vsakemu obiskovalcu, ki je vsaj malo dojemljiv za vrtove in naravo. Obisk rožnega vrta je lahko atrakcija zgolj obilja cvetov in imenitnega doživetja letnega časa, ob primernem vodenju pa še mnogo več. Za širšo publiko je mogoče o vsakem rožnem vrtu razkriti njegovo specifično vsebino in razvoj. Sorte vrtnic so poleg tega s svojimi poreklom in imeni neizčrpen vir zgodb, od čisto faktično zgodovinskih, do osebno človeških, pa tudi zabavnih in žgečkljivih. Za strokovne vrtnarske skupine, ki jih nikoli ne bo veliko, je seveda vsak rožni vrt priložnost za preverjanje in poglobljanje znanja.

Javne zbirke vrtnic, ki jim pravimo tudi rozariji, rožniki ali rožni vrtovi, so v Sloveniji nastale na različne načine. Gre tao za dele mestnega zelenja in mestnik parkov, za študijske in šolske vrtove in za čisto specifične zbirke, ki se vsebinsko priklaplajo na zgodovino mesta in kraja.

Razporeditev javnih rozarijev v Sloveniji prikazuje slika 1. Zanimivo je, da je polovica rozarijev na Primorskem. Zaradi podnebnih in mikroklimatskih posebnosti znaša časovna razlika v času glavnega cvetenja med primorskimi rozariji in tistimi v notranjosti države približno pet tednov. Na Kostanjevici nad gorico so vrtnice v polnem cvetju v prvi dekadi maja, v ljubljanski okolici pa v drugi dekadi junija. To je treba upoštevati pri načrtovanju obiska, v kolikor želimo obiskovalcem pričarati najmočnejše doživetje rožnega vrta. Sodobne vrtnice sicer cvetijo do zime, toda prvi flor je vedno najbujnejši.

Slika 1: Lokacije rozarijev v Sloveniji.

Vir: Mastnak, 2017

2.1 Rožni vrtovi v botaničnih ustanovah

V Sloveniji sta dva velika rozarija v sklopu botaničnih ustanov: rozarij v Arboretumu Voljči Potok in rozarij Botaničnega vrta Univerze v Mariboru. Oba sta bila nedavno prenovljena in razširjena. Obe ustanovi lahko ponudita tudi vodenja v različnih jezikih.

2.1.1 Rozarij Arboretum Volčji Potok

Zbirka vrtnic v Arboretumu Volčji Potok je trenutno največja v Sloveniji, saj v njej skrbijo za nekaj več kot 900 različnih sort vrtnic. Rožni vrt je bil v Arboretumu prvič zasajen leta 1963, temeljito je bil prenovljen leta 2002 in nazadnje prostorsko razširjen in vsebinsko dopolnjen v letih 2015 in 2016. Pri prenovi so si zadali dva cilja. Prvi je predstaviti sodobne, proti boleznim odporne vrtnice, drugi pa ustvariti regionalno zbirko vrtnic.

Četrtnina sort vrtnic v Arboretumu Volčji Potok je bila dana v promet leta 2006 ali kasneje, kar pomeni, da gre za sodobne sorte, ki so jih izbirali glede na njihovo deklarirano odpornost proti glivičnim boleznim. Zdravje listja je pomembna tema v osrednji Sloveniji, kjer so poletja vroča in deževna (700 mm padavin pade od aprila do septembra). Kar se tiče držav nastanka, so v večini nemške vrtnice. To je razumljivo zaradi njihove večje odpornosti proti mrazu – temperature v Volčjem Potoku lahko pozimi zdrsnejo pod -15 °C.

Regionalna zbirka predstavlja vrtnice, ki so nastale vzhodno od črte Trst-Ščečin. Zbrali so jih okoli 200. Ob pripravah na kongres Svetovne zveze društev ljubiteljev vrtnic se je pokazalo, da ni mogoče nikjer na enem mestu videti sistematično zbranih vrtnic, ki so v zadnjih sto letih nastale v vhodni polovici Evrope. V Arboretumu Volčji Potok so z regionalno zbirko vrtnic iz Avstrije, Bolgarije, Češke, Grčije, Hrvaške, Madžarske, Slovaške, Slovenije, Srbije, Poljske, Romunije, Rusije in Ukrajine ustvarili svetovno posebnost.

V rozariju Arboretuma Volčji Potok se vsako leto odvije *Slovenski dan vrtnic*, ki v prvi polovici junije pritegne sto do tristo obiskovalcev. V rozariju izvajajo vrtnarske delavnice, prikaze in predavanja. Je tudi priljubljeno prizorišče ta civilne poroke. Arboretum Volčji Potok letno obišče okoli 200.000 ljudi, od tega je približno 10 % tujcev. Obisk rozarija je sestavni del vodnih ogledov po arboretumu, možno pa je naročiti tudi tematska in strokovna vodenja med vrtnicami.

2.1.2 Rozarij Botaničnega vrta Univerze v Mariboru

Botanični vrt Univerze v Mariboru leži v Pivoli pri Hočah. Prenovo rozarija so jo zaključili leta 2016 in od takrat je tam predstavljenih 120 sort vrtnic. Rozarij je prostoren in sortimentne grede so razmeroma velike. Sorte si sledijo po barvni shemi tako, da pastelno rožnati odtenki prehajajo v bele, oranžne in rdeče. Posebnost so grede, na katerih so vrtnice združene s trajnicami. K vzdrževanju vrtnic pristopajo sonaravno, z uporabo izključno organskih gnojil in zastirke. Opustili so uporabo herbicida in plevejo ročno.

Od leta 2014 v razcvetenem rožnem vrtu organizirajo prireditve Vrtnice in vino. Dogodek vrtnice združuje z enologijo, kulinariko, ponudbo lokalno pridelkov in predstavitvijo okoliških turističnih in ekoloških kmetij, vse skupaj pa je pospremljeno z živo glasbo. Gre za tip prireditve, ki bi bil v prihodnje zanimiv za organiziran turistični obisk. Enkratnost mu daje ambient cvetočih vrtnic, ozadje starega hompoškega gradu in nabor vsebin, od katerih vsaj ena prinaša ugodje vsakemu obiskovalcu.

2.2 Mestni rozariji

Vrtnice so bile v dvajsetem stoletju povsod v Evropi nepogrešljiv del mestnega zelenja. V zadnjih dvajsetih letih smo tudi pri nas priča krčenju sredstev za javne mestne površine, ki spremlja prevlado neoliberalizma. Kljub temu je v Sloveniji v zadnjih petindvajset letih nekaj mest povečalo zastopanost vrtnic v javnem zelenju in osnovalo ali razširilo rožne vrtove v sklopu javnih parkovnih površin.

Klasične gredne vrtnice so zahtevale redno in kakovostno oskrbo, ki ni poceni, da so tudi ustvarile videz, ki ga ne morejo preseči druge cvetoče rastline. Vrtnice so stvar nivoja, ki ga razume tudi širša publika. Turistični kraji in hoteli še vedno stavijo z vrtnice. Med mesta, ki tako pristopajo k turizmu, lahko uvrstimo Portorož in Izolo. Portorož ima vrtnice posajene v obcestnem zelenju, Izola pa predvsem na parkovnih površinah.

K vrtnicam se vračajo tudi v najbolj znanem letovišču v notranjosti Slovenije, na Bledu. Po preureditvi Zdraviliškega parka, ob blejski promenadi, je bil leta 2015 z vrtnicami velikopotezno zasajena glavna cvetlična greda.

Eno je uporabo vrtnic v javnem zelenju in drugo je osnovanje rožnih zbirk. Nova Gorica in Postojna sta za zbirko (rozarij) uporabili javne nasade. Manja in vsebinsko profilirana rozarija sta (so)usvarila Nova Gorica in Portorož. Ljubljana ime kot prestolnica na cvetočih gredah razmeroma malo vrtnic, ima pa velik in dobro obiskan mestni rozarij, ki je dal parka Tivoli.

2.2.1 Nova Gorica kot mesto vrtnic

Nova Gorica ima vrtnico v grbu in se predstavlja kot mesto vrtnic. Upravičeno. Mesto ima veliko zelenih površin in na njih velike grede z vrtnicami. Sorte vrtnic so bile načrtno izbrane. Grede so označene iz imenskimi tablicami. Ker so tablice v urbanem okolju hitro plen vandalov, ima Komunala Nova Gorica kot skrbnik mestnega zelenja na svoji spletni strani interaktivni načrt gred, na katerem lahko za vsako gredo v mestu ugotovimo, katera sorta vrtnice cveti na njej. Tak koncept mesta-rozarija je unikum ne le pri nas temveč tudi v širše v Evropi.

Nova Gorica je znana po festivalu vrtnic. Letos je bil dvanajsti po vrsti. Program, ki se odvija dva tedna, ponuja vodene ogleda, predavanja in razstave. Festival vrtnic je med drugim uvedel vrtnice v visoko kulinariko. V času festivala so v hotelih in restavracijah na voljo meniji in sladice, ki so pripravljene z vrtnicami.

Mestna občina Nova Gorica se je leta 2003 podprla pobudo, da se na vrtu frančiškanskega samostana na Kostanjevici uredi zbirka vrtnic burbonk. Burbonke so skupina zgodovinskih vrtnic, ki so dobila ime po Burbonskem otoku, posredno torej po Burbonih, francoski kraljevi družini. Zadnjih burbonski kralj in nekaj njegovih sorodnikov je po spletu okoliščin pokopan prav na Kostanjevici. Zaščiten s samostanskimi zidovi in na jugozahod odprt proti soncu ima vrt burbonk eno najugodnejših mikroklim za vrtnice v tem delu Mediterana. Vrtnice bujno uspevajo in cvetijo. Obisk v času glavnega cvetenja je doživetje za vse čute. Rožni vrt burbonk je dobro vključen v turistično ponudbo Nove Gorice in vedno tudi eno od osrednjih prizorišč festivala vrtnic.

Slika 2: Zbirka vrtnic burbonk na Kostanjevici nad Gorico svetovna posebnost.

Vir: Mastnak, 2017

Nova Gorica je posebno tudi po tem, da ima lastno vrtničarsko društvo: Goriško društvo ljubiteljev vrtnic. Društvo se dejavno vključuje v pripravo Festivala vrtnica in v vzdrževanje rožnega vrta burbonk na Kostanjevici. Goričani so bili zelo uspešni pri promociji vrta burbonk. Po njihovi zaslugi so *burbonke* med slovenskimi ljudmi postale sinonim za stare vrtnice.

2.2.2 Rozarija v Portorožu in Postojni

Turizem se je v Portorožu začel razvijati z odprtjem hotela Palace leta 1910. Hotel z slogovnimi prvini secesije je še danes najbolj slaven hotel v kraju. Med hotelom in kopališčem je manjša zbirka vrtnice, ki so nastale v obdobju secesije, in na svojstven način obujajo duh časa. Zbirka trenutno žal ni dobro označena.

Portorož že vrsto let prireja svoj festival vrtnic. Oglašujejo ga kot *Dneve vrtnic in zdravih okusov*. Podobno kot v Novi Gorici stavijo na povezava vrtnic s kulinariko, kar gre v korak s popularnostjo kuharskih mojstrov in kuhe v zadnjih letih.

Portorož, ki ima v svoje imenu vrtnice-rože, je bil prvo mesto v Sloveniji, ki je pridobilo vrtnico s svojih imenom, kar je bil med vrtničarji odmeven dogodek. Sorta ima rumeno oranžen cvet, kot je sonce ob poletnih sončnih zahodih. Vrtnica 'Portorož' je vsako leto naprodaj v času krajevnega festivala vrtnic.

V Postojni so leta 2013 uradno odprli tematsko sprehajalno pot, ki je povezala šest malih rozarijev v različnih delih mesta. Rozarije so zasadili z namenom, da polepšajo videz kraja, ki je zaradi jame turistično eden najbolj znanih v Sloveniji. Ob vsakem malem rozariju je razlagalna tabla, ki pojasni zasaditev in povezavo z drugimi vrtničnimi zasaditvami ob sprehajalni poti. Ideja je vsekakor sveža in izvirna.

2.2.3 Rozarij v ljubljanskem Tivoliju

Mestna občina Ljubljana je zasadila rozarij leta 1991 po načrtih krajinskega arhitekta Dušana Ogrina. Rožni vrt je bil prenovljen leta 2007 nato razširjen leta 2010. V njem zdaj skrbijo za nekaj manj kot tristo sort vrtnic. Izbrane sorte so tako sodobne gredne in velecvetne vrtnice, kot prekrovne, popenjave in debelne vrtnice, bogata je pa tudi zbirka zgodovinskih rožnih grmov. Rožni vrt je zaradi zgoščene zasaditve privlačen in barvit.

Rozarij je umeščen ob rob parka Tivoli, ob zgodovinski steklenjak in v bližino čolnarne in otroškega igrišča. Odkar je rožni vrt opremljen z ležalniki, poleti funkcionira kot pravi mestni vrt, kamor prihajajo meščani ne le na sprehod, temveč tudi brat, počivat, se družiti in seveda uživati v razcvetenih vrtnicah. Mestna občina se zaveda prestižnosti rožnega vrta kot elitnega prizorišča in tu prireja manjše sprejeme.

V tivolskem rozariju so bile na ogled grede s kandidatkami za vrtnico, ki bo nosila ime Ljubljana. Leta 2015 so meščani in strokovna komisija izbrali sorto, ki se zdaj imenuje po prestolnici. Po *beli Ljubljani* je vrtnica 'Ljubljana' bele barve. Njena neizpodbitna kakovost je odpornost proti glivičnim boleznim in cvetivost vse do slane. Vrtnica z mestnim imenom je del mestnega prestiža in upamo lahko, da jo bomo v prihodnje več videli na javnih površinah.

2.3 Rozarij v Valdoltri

Rožni vrt v Valdoltri je uredila Ortopedska bolnišnica na parkovnih površinah med stavbami svojega kompleksa. Za nastanek rozarija je bilo pomembno strokovno sodelovanje z italijanskim kirurgom Gianfrancom Fineschijem, ki se je v prostem času ukvarjal z vrtnicami in v Cavrigli ustvaril eno

najbogatejših zbirk na svetu. Ankaranski bolnišnici je podaril prvih dvesto sort iz svoje zbirke. Specialnost zbirke v Valdoltri so visokorasle sorte vrtnic (rožni grmi), ki ponavljajo cvetenje večkrat v letu. Vrt je bil odprt leta 1998.

Rožni vrt v Valdoltri je umeščen v staro parkovno ureditev. Odraslo sredozemsko drevje rahlo zastira sonce in napravi okolje ugodnejše za vrtnice in ljudi. Kljub temu, da gre za bolnišnični vrt, se je mogoče najaviti za ogled, si vrt ogledati in v miru uživati v vrtnicah in pogledih na morje. Nikjer drugje v Sloveniji se na tako poseben način ne poveže vonj vrtnic z vonjem sivke, borovcev in soli.

2.4 Študijski in šolski rozariji

Biotehniška fakulteta v Ljubljani je zasnovala dva rožna vrta, ki sta prvenstveno namenjena študentom hortikulture in krajinske arhitekture. En je v Biljah na Goriščem in drug ob sedežu fakultete v Ljubljani.

Rozarij v Biljah se nahaja ob hortikulturnem centru Orehovlje in je bil zasajen leta 2013. V rožnem vrtu so zastopane vse najpogosteje gojene skupine vrtnic. V vstopnem delu so prekrovne vrtnice kombinirane z drugimi rastlinami in na tratni površini se ob opori akacijevih kolov vzpenjajo ramblerji in popenjave vrtnice. Urejena je krožna sprehajalna pot, ki vodi do oboda, zasajenega z rožnimi grmi in debelnimi vrtnicami. Osrednji motiv tvorita skupini čajevk in floribund, ki preko bele, krem in rumene barve prehajata v lososne, rožnate in rdeče tone. Vrtnice so sajene v družbi sivk, žajbljev in drugih sonceljubnih rastlin. Vse sorte so opremljene z informativnimi tablicami, ki so nepogrešljiva oprema učnega rozarija. Rozarij ob sedežu Biotehniške fakultete v Ljubljani so zasnovali leta 2016 in je še v nastajanju.

Za vzgojo vrtnarjev je pomemben rozarij ob Šoli za hortikulturo in vizualne umetnosti v Celju. Okoli 150 sort vrtnic je posajenih na šolskem vrtu, ki je trajni učni poligon za dijake srednje šole in študente višje strokovne šole. Tudi v tem vrtu so bile pred nekaj leti vrtnice dosajene oziroma zamenjane, zato je vreden obiska. Obisk je mogoč po dogovoru oziroma med delovnih časom šole.

3. Slovenske vrtnice

Na prvo registrirano, mednarodno priznano slovensko vrtnico smo morali čakati do leta 2008. Vrtnico 'Prešeren' je vzgojil dr. Matjaž Kmecl in je med ljubitelji vrtnic zelo priljubljena. Je zdrava in cvetiva sorta z rožnatimi cvetovi. Na lokalno pobudo je greda s sorto 'Prešeren' posajena ob pesnikovi rojstni hiši v Vrbi, občina Bled pa se je v letu 2017 naročila sajenje 200 sadik te vrtnice na veliko gredo Zdraviliškega parka ob najbolj frekventni sprehajalni poti na Bledu. Isti žlahtnitelj je vzgojil tudi vrtnico 'Trubar', ki so jo ljubitelji vrtnic prav tako dobro sprejeli kot 'Prešerna'. Greda s 'Trubarjem' je od leta 2015 posajena ob Trubarjevi domačiji v Rašici na Dolenjskem.

V besedilu že omenjeni sorti 'Portorož' in 'Ljubljana' nosita slovenski imeni, a sta nemškega porekla. Prvo so vzgojili pri vrtničarski hiši Kordes, drugo pri Tanatau-u. Zanimiva je tudi zgodba vrtnice snežniške gartrože, ki je bila leta 2008 po več kot pol stoletja znova najdena in se je vrnila na vrt enega najbolj romantičnih gradov na Slovenskem – Snežnik na notranjskem. Narodova zgodovina se dotika tudi 'Aškerčeva', vrtnica, ki jo pesnik prinesel s poti v Jeruzalem.

Slika 3: Vrtnice z domačimi imeni zbuja zanimanje in radovednost.

Vir: Pošta Slovenije

4. Zaključek

Vrtnice so v javnem zelenju najžlahtnejša cvetoča oprema turističnih krajev in mest. Pričakujemo lahko, da se bo z uveljavitvijo sodobnih proti boleznim odpornih sort zastopanost vrtnic na javnih površinah povečala. Jeseni 2016 s sorto 'Knock Out' posajena greda ob Celovski cesti v Ljubljani je učni primer, kakšen učinek je mogoče doseči s sodobno sorto. Kljub temu, da te sorte potrebujejo minimalno nego, pa mora biti nega strokovna. Vrtnarsko znanje, poznavanje sort in odprti kanali za njihov nakup bodo tudi v prihodnje bistveni.

Kar velja za kraj, velja tudi za ureditev okolice posameznih turističnih objektov. Obstajajo tudi zasebni rožni vrtovi, ki podpirajo turistično ponudbo – tak primer je illa Fabiani v Kobdilju na Krasu. Ko razmišljamo o sodobnih trendih, ne smemo izgubiti izpred oči velnes in kulinaričnega turizma, kjer imamo tudi pri nas primere vključevanja vrtnic v ekskluzivno ponudbo storitev, jedi in pijač.

Rožni vrtovi, ki sem jih v prispevku popisal, so vsaj v obdobju polnega cvetenja vreden cilj obiska za široko publiko. V nekaterih javnih rožnih vrtovih si je mogoče priskrbeti vodenje. Ponekod se načrtno ukvarjamo z interpretacijo zbirk: zbiramo in posredujemo zgodbe, ki razkrivajo prepletenost vrtnic s kulturnim, gospodarskim in političnim življenjem. Med njimi smo našli že veliko število čisto specifično slovenskih in regionalno srednjeevropskih zgodb, ki so široki publikli še neznane in zato tem bolj privlačne.

Večina ljudi, ki se v Sloveniji poklicno in ljubiteljsko ukvarja za vrtnicami, je združena v Društvu ljubiteljev vrtnic Slovenije, ki je kot samostojno društvo organizirano od leta 2003. Turistični delavci bodo med društveniki našli sogovornike za svoja vprašanja in potencialne sodelavce pri projektih, ki bodo vključevali vrtnice in rožne vrtove v turistično ponudbo. Poudariti velja, da je slovensko društvo dobro uveljavljeno v Svetovni zvezi društev ljubiteljev vrtnic; društveni mednarodni kontakti so se že izkazali za uporabne pri predstavljanju Slovenije kot vrtničarske destinacije. Ideja o tem je vredna, da se jo razvija naprej.

TEMATSKI VRTOVI – TURISTIČNE PRILOŽNOSTI

Barbara Pajk

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

barbara.pajk@hvu.si

Povzetek

Sloveniji se turistom predstavlja kot zelena, aktivna in zdrava. Hortikulturni turizem kot ena od turističnih vej lahko ponudi obiskovalcem na različne načine prav vse, kar aktiven, radoveden in doživetij pričakuje turist želi in potrebuje. Hortikulturno urejena področja so lahko primarne turistične destinacije (arboretumi, botanični vrtovi, tematski vrtovi, kolekcijski nasadi ipd.). Posebno tematski vrtovi, ki definirajo bližnjo naravno ali ruralno krajino, so lahko posebno zanimivi. Priložnosti hortikulture in turizma se kažejo z vzpostavitvijo novih (tematskih) vrtov, raznoliko oskrbo z vrtnarskimi produkti, pri varovanju biotske raznovrstnosti, s hortikulturno podporo turističnim destinacijam drugih vsebin in novimi praksami upravljanja ter vzdrževanja urbanih zelenih površin.

Ključne besede: hortikulturni turizem, tematski vrtovi, vzdrževanje zelenih površin

1. Slovenija – zelena, aktivna in zdrava

Slovenija je dežela številnih izjemnih krajin, ki predstavljajo slovensko identiteto in so prepoznavne tudi v evropskem merilu. Posebej značilni so gozdni, podzemni in vodni ekosistemi, mokrišča, morje, alpski in gorski svet, suha travnišča idr.

Krovnna zgodba slovenskega turizma definira Slovenijo kot zeleno, aktivno in zdravo. Je ena najbolj zelenih dežel na svetu. Sloveniji pripada manj kot 0,004 % celotne zemeljske površine in 0,014 % kopnega, vendar na tej površini živi več kot 1 % vseh znanih živečih vrst bitij na Zemlji in več kot 2 % kopenskih. Tako veliko število vrst na tako majhnem prostoru uvršča našo deželo med naravno najbogatejša območja Evrope in celo sveta. Z gozdnimi prostranstvi (60 % površine je pokritih z gozdovi, najbližji pragozd je le 60 km od Ljubljane), s čistimi in zdravimi vodami (59 rek s skupno dolžino približno 2500 km in mnogo manjših vodotokov, skupno 27.000 km; izviri termalnih in mineralnih voda; pitna voda je med najbolj čistimi v Evropi in na svetu), z veliko stopnjo varovanja narave (37 % površja je v mreži Natura 2000, 1/5 zaščitene slovenske obale, preko 700 ožjih in širših zavarovanih območij na 13,29 % Slovenije), z izjemno biotsko raznovrstnostjo (okrog 26.000 popisanih živalskih in rastlinskih vrst, od tega endemičnih 800 živalskih in 66 rastlinskih vrst) in z zavezo trajnostnemu razvoju se uvršča med zelene posebnosti Evrope.

Raziskovanje in čustvena doživetja motivirajo obiskovalce in Slovenija zaradi raznolikosti krajine in zelenih danosti, povezanih s tehnologijo in inovacijami, predstavlja izjemne možnosti za aktivne počitnice.

Ljubitelji narave in aktivnega življenja imajo jasen cilj – ohranjanje zdravja in dobrega počutja. Turistični delavci s turističnimi produkti visoke dodane vrednosti izkoriščajo naravne danosti,

nadgrajene z aktivnostmi in doživetji. Počitnicam oz. prostočasnemu turizmu se čedalje bolj pridružujejo krajši aktivni oddihi. Destinacije, ki ponujajo zdraviliški turizem in turizem dobrega počutja, so v prednosti, če ponujajo v ponudbi zdrav življenjski slog, objekte in aktivnosti za doseganje duševnega in fizičnega zdravja s sproščenimi in zabavnimi doživetji.

2. Hortikulturni turizem

Na svetu je znanih preko 70 tipov turizma kot npr. eko turizem, verski, dentalni, kulturni, poslovni ali vesoljski turizem. Hortikulturni turizem je eden izmed njih. Zaradi nekaterih vsebin, s katerimi se ukvarja, ga ponekod bolj ozko definirajo kot vrtni, dendrološki, krajinarski, vinogradniški, enološki in pomološki turizem, v Aziji tudi floristični zaradi naraščajoče proizvodnje in marketinga s cvetjem. V vseh podtipih hortikulturnega turizma so vključene rastline, vendar nikoli pridelava užitnih rastlin na velikih površinah. V hortikulturni turizem so vključene okrasne in vsakovrstne užitne rastline, design v notranjih ali zunanjih prostorih in vzdrževanje. Zato najdemo hortikulturne elemente tudi na drugih področjih in tipih turizma, npr. na športnih in rekreacijskih zunanjih površinah ali v okviru zdraviliškega turizma. Če zasledujemo sodobne trende, ki nas poskušajo usmeriti nazaj k naravi, k wellnesu, medicinskemu, zdraviliškemu in zelenemu turizmu nasploh, je hortikultura nepogrešljiva. To potrjujejo spremembe v svetu, podnebne spremembe, gospodarske krize, staranje prebivalstva v razvitem svetu, razvoj novih medijev, vedno večja konkurenca in spremembe v vedenju turistov. V Avstraliji je hortikulturni turizem hkrati trajnostni turizem, v Italiji ga postavljajo enakovredno ob bok agroturizmu, v Kanadi ga analizirajo in načrtno razvijajo.

Hortikulturni turizem se razvija zaradi več razlogov. Zgodovinskim vrtovom (od približno 2000 vsaj delno ohranjenih se 2/3 nahajata v Evropi) se pridružujejo novi tematski vrtovi in druge inovativne hortikulturne vsebine in produkti. Predvsem starejši ljudje potrebujejo in si želijo vrtove za sprostitev, da so zunaj in da so obkroženi z lepimi stvarmi. Mlajši prav tako potrebujejo sprostitev in pobeg od pritiskov vsakodnevnega življenja ter kvalitetno preživeti čas z družino. Vsi si želimo ostati aktivni in če je mogoče pridelati še kaj vrtnin na domačem vrtu, smo toliko bolj veseli.

3. Primeri tematskih vrtov

Tematski vrtovi so vrtovi z vsebino, ki jo najlažje prepoznamo pri tistih, ki predstavljajo glavni oz. edini razlog za obisk ali ki so sestavni del turistične atrakcije z določeno vsebino.

Vrtovi in hortikulturno urejanje imajo svojo vlogo pri vseh temeljnih usmeritvah slovenske turistične ponudbe:

- zdravje in dobro počutje (npr. zdraviliški parki, wellness),
- aktivne počitnice (npr. urejene zelene površine pri aktivnostih v vseh letnih časih),
- doživetja v naravi (npr. turizem na podeželju z urejenimi vrtovi, glamping, urejene opazovalnice v naravnih parkih)
- poslovni turizem (npr. sejem Flora, urejeni zeleni prostori drugih sejmov, konferenc in festivalov),
- gastronomija (npr. oskrba s pridelki iz domačih vrtov),
- kultura (npr. razstave s področja vrtnarsko cvetličarske kulture v adventu ali drugih obdobjih in priložnostih),
- zabavišni turizem in igralništvo (npr. občasni zeleni labirinti).

Obiski tematskih vrtov so odvisni od vzgibov obiskovalcev. Po kanadskih ocenah iz Ontaria naj bi bilo med njimi le 25-30 % hortikulturnih strokovnjakov ali resnih vrtnarjev, ki so jim vrtovi primarni cilj. Iz tega bi lahko sklepali, da je vsebina vrtov zelo pomembna, da privabijo tudi priložnostne občudovalce.

V nadaljevanju je predstavljenih le nakaj primerov tematskih vrtov, ki bi lahko bili, vsaj nekateri, hkrati uvrščeni kot primarna, integralna ali tangencialna komponenta turističnega cilja. Po zgledu avstrijske dežele Niedeösterreich bi si želeli tudi v Sloveniji celostne hortikulturene ponudbe.

Slika 1: Zemljevid hortikulturene turistične ponudbe z 286 hortikulturenimi ponudniki

Vir: Pajk, 2014

3.1 Vrtovi kot primarni cilj turistov

Tadicionalni primarni cilj strokovnjakov in vrtnarskih navdušencev so botanični vrtovi in arboretumi. Kadar jih spremljajo posebne prireditve, jih obiščejo tudi občasni obiskovalci. Tovrstni vrtovi so ob večji finančni podpori in promociji bolj poznani in obiskani.

Slika 2: Botanični vrt Tal 2000, Rače

Vir: <http://www.atropa.si/botanichni-vrt-tal-20002/fotogalerije/vrt-danes/>

Ob verskem turizmu se razvijajo verski vrtovi, primer iz Avstrije pa kaže, da so ti vrtovi lahko samostojna turistična destinacija.

Slika 3: Budistični vrt kot eden izmed verskih vrtov v kraju Altenburg

Vir: Pajk, 2012

Vrtnarski sejmi in festivali imajo npr. v tujini dolgo tradicijo.

Sliki 4 in 5: Chelsea Flower Show 2017 in Pepin kraški vrt Boruta Benedejčiča, predstavljen tudi na Chelsea Flower Show 2012

Vir: <https://inews.co.uk/homes-and-gardens/chelsea-flower-show-2017-highlights/> in https://www.google.si/search?q=pepin+vrt&tbm=isch&source=iu&pf=m&ictx=1&fir=IW_I39yQl12TM%253A%252CrstfpXYsvLU69M%252C_%26usg=__DyG-vdxk9KkXn4vvAVKt24fJRzg%3D&sa=X&ved=0ahUKEwiC5cuj1KvXAhVPCuwKHHVooAT8Q9QEIOjAF#imgdii=Z3A-rixgAHx0wM:&imgsrc=IW_I39yQl12TM:

Posebne vrtnarske lokacije, ki so pri nas, so nekateri zasebni zbirateljski vrtovi, ki organizirajo dneve odprtih vrat, ekološke kmetije, in tematski vrtovi kot npr. podjetje Ocean Orchids, ki v oglednem delu predstavlja svoje orhideje in mnoge učne poti, kot je npr. Učna pot za slepe, slabovidne in videče v parku Šole za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje.

Slika 6: Na učni poti v parku šole

Vir: Pajk, 2016

3.2 Vrtovi kot integralna komponenta celostne turistične izkušnje

Med slovenske najstarejše parke in vrtove prištevamo zdraviliške. Ne glede na visoko starost dvorcev in gradov so grajski parki pri nas prava redkost, ponekod so le ostanki vrtno-arhitekturnih elementov in redka stara drevesa. Odpirajo se nove priložnosti revitalizacije z vnosom novih/starih vrtnih vsebin.

Slika 7: Sokolarjenje v mirnem delu parka renesančnega gradu Rosenberg v kraju Horn

Vir: Pajk, 2012

Sodobno in v mnogih pogledih izboljšano kampiranje (glamping, ki se pogosto razvija v luksuzni resort) se povezuje z vrtno vsebino, ki turiste navduši. Pogosto gre za povezavo z ekološko pridelano hrano in zelišči. Tovrstne zelene površine imajo lahko tudi spremljevalno vlogo, ker so preprosto tam.

Slika 8: Herbal glamping resort Ljubno ob Savinji

Vir: <http://www.charmingslovenia.com/sl/herbal-glamping-ljubno/galerija/resort.html>

Vrtovi medonosnih rastlin v bližini čebelnjakov so nepogrešljivi pri ponudnikih apiturizma.

Slika 9: Medonosne rastline pri čebelnjaku

Vir: http://czs.si/objave_podrobno_czs/8105

3.3 Vrtovi, parki in druge zelene površine kot spremljevalna komponenta primarnega turističnega cilja

Gre za zelene površine, ki se nahajajo pri neki turistični destinaciji in navadno nimajo druge vloge kot da turistično destinacijo polejšajo in ji dvignejo pomen. Vzdrževanje teh zelenih površin je zelo pomembno, ne glede, da je cilj turistov npr. obisk muzeja, galerije, tovarne...

Sliki 10 in 11: Majhen zeliščni vrt ob podjetju Sonnentor v kraju Zwettl, Avstrija, kamor turisti prihajajo z avtobusi na ogled predelovalnega obrata zelišč

Vir: Pajk, 2012

Prvi vtis naredijo tudi npr. krožišča, ki so vstopne točke v nek kraj ali jih je več in so razporejena v večjih krajih oz. mestih.

Slika 12: Krožišče v Trebnjem

Vir: <http://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/krozisca-postajajo-razstavisca>

4. Vzdrževanje tematskih vrtov in drugih urbanih zelenih površin

Zasebne zelene površine urejajo lastniki. Javne zelene površine upravljajo največkrat občinske uprave, ki razpisujejo koncesije, hkrati pa imajo, vsaj nekatere, režijske obrate. Nekdanja javna podjetja, ki so včasih skrbela za mestne zelene površine, so postala zasebna.

Način vzdrževanja, ne glede na lastništvo in podjetja, ki jih urejajo, bi moral biti vedno v korist rastlin, seveda ob stalnem zagotavljanju varnosti. Pravilniki in občinski odloki opredeljujejo javne zelene površine in predpisujejo načine ravnanja z njimi. Mnogi občinski predpisi še vedno dajejo poudarek h kaznovanju, ne opredeljujejo pa področno načrtovanja, sajenja in nege rastlin na zelenih površinah. Primer dobrih občinskih predpisov so pravilniki Mestne občine Maribor (<http://www.maribor.si/podrocje.aspx?id=713>).

Tematski vrtovi se (ne glede na lastništvo) prav tako urejujejo in vzdržujejo po načelih dobre prakse, a z vsebinami, ki jim pritičejo.

Pri vzdrževanju katerihkoli zelenih površin zagotavljamo vzdrževanost grajenih elementov in rastlin. Posebna skrb se posveča drevesom, ki predstavljajo ogrodje neke zelene površine in dočakajo ob primerni negi najvišjo starost. Sledijo druge lesnate rastline, trajnice in zelnate rastline s krajšo življenjsko dobo, pretežno gre za enoletnice, ki imajo v vrtovih navadno spremljevalno vlogo.

Če gre za vzdrževanje zgodovinskih zelenih površin ali za zelene površine ob zavarovanih objektih, se je potrebno ravnati po zgodovinskih smernicah, ki jih predpiše Zavod za varstvo kulturne dediščine.

5. Priložnosti Slovenije na področju hortikulture in turizma

Na področju turizma v Sloveniji vidimo hortikulturo kot področje več možnosti in priložnosti.

5.1 Oskrba z vrtnarskimi produkti

S promocijskimi akcijami Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano se dviguje zavest Slovencev o kakovosti doma pridelane hrane, posebno ekološke. Spodbude so že opazne pri naročilih in porabi tovrstne hrane v vrtcih in šolah. Želeli bi si večjega sodelovanja tudi med pridelovalci vrtnin in gostinskimi ponudniki v lokalnem okolju ter z zadostno oskrbo (ekološko) pridelane hrane za ponudnike namestitvenih zmogljivosti in restavracij, ki strežejo ekološko pridelano hrano. Kakovostna, sveža, doma pridelana hrana daje zaposlitev domačim ljudem, obiskovalcem pa večji užitek.

Vrtnarski produkti imajo posredno ali neposredno vlogo tudi v zdraviliškem turizmu in wellnesu. Turistični delavci že prepoznajo sveže pridelana zelišča in dišavnice za uporabo v wellnesu, slovenska kozmetična industrija pa rastlinske surovine uvaža, saj menijo, da v Sloveniji ni dovolj ponudbe.

Priložnosti vrtnarskih produktov se kažejo tudi pri oskrbi cvetja in zelenja, ki popestri interier ter pri zagotavljanju zunanjih rastlin ali vrtnih nasadkov, korit ipd.

5.2 Ogroženost in izguba biotske raznovrstnosti

V Republiki Sloveniji cilje in ukrepe na področju ohranjanja narave določa Nacionalni program varstva narave, ki ima postavljene cilje glede:

1. ohranjanja visoke stopnje biotske raznovrstnosti in zaustavitev upadanja le-te,
2. ohranjanja oziroma doseganja ugodnega stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov,
3. varstva in ohranitve lastnosti, zaradi katerih so deli narave opredeljeni za naravno vrednoto določene zvrsti.

Znaten je tudi vpliv podnebnih sprememb na biotsko raznovrstnost, saj preti izguba nekaterih habitatov.

Vlogo hortikulture v skladu z navedenimi cilji in problematiko vidimo na več ravneh:

- z vzpostavitvijo več (botaničnih) vrtov, kolekcijskih nasadov ipd. z raznolikimi ter vrstno bogatejšimi habitatimi kot primarne turistične destinacije,

- z vzpostavitvijo vzorčnih habitatov (ki definirajo neposredno okolico naravne ali ruralne krajine) kot spremljevalne produkte druge turistične destinacije,
- s hortikulturno urejenimi in omejenimi področji na mestih zavarovanih območij s prekomernimi obremenitvami obiskovalcev,
- s pospeševanjem razmnoževanja in vzgoje ogroženih in/ali redkih rastlinskih vrst v vrtnarijah in drevesnicah, ki so lahko zanimive za sajenje v vrtovih, parkih in na drugih zelenih površinah urbanega okolja,
- z gospodarsko pridelavo rastlin, ki se v naravi prekomerno nabirajo in/ali so farmacevtsko oz. medicinsko zanimive.

5.3 Razvoj novih hortikulturnih produktov in destinacij

Povprečni dnevni izdatek tujega turista v Sloveniji brez prevoza znaša okrog 120 evrov dnevno, od tega porabi za nastanitev polovico, okrog 14 % za hrano v lokalih in okrog 9 % za nakupe, ki niso vključevali hrane. Priložnost za pridelovalce vrtnin se kaže v boljši ponudbi, predvsem ekološko pridelane hrane, na mestih, kjer lahko to hrano ponudijo neposredno, kar vključuje tudi inovativne, nove oz. drugačne prehrabene izdelke (npr. posebne vložnine). Tradicionalno ali vrhunsko kulinarično pripravljena hrana v lokalih je v domeni inovativnih gostincev, pridelovalci rastlin pa lahko ponudijo manj znane užitne rastline.

Inovativni in sodobni cvetlični izdelki najdejo mesto v vseh prostorih, notranjih ali zunanjih in za vsako priložnost. Slovenski cvetličarji imajo mnogo znanja in veščin, v evropskem prostoru so na zavidljivo visokem nivoju.

Novi hortikulturni produkti in destinacije so lahko vsi predlogi, omenjeni že pri ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Nove hortikulturne turistične atrakcije se lahko razvijejo pri obnovi nekaterih bolj ali manj starih kulturnih ali zgodovinskih zgradb (npr. dvorci, gradovi), kjer bi vsebina zelene površine dopolnjevala notranjo vrednost ali pa bi zelena površina bila urejena po smernicah zgodovinskih predlogov Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, nanašajoč se na zgodovinsko obdobje nastanka.

Nastanek novih tematskih vrtov kjerkoli po Sloveniji bi veljal kot popestritev neke nastanitve, posebno katere od novejših (airbnb, glamping).

Festivali, sejmi in razstave, posebno če so na katero od hortikulturnih tem, so lahko nove priložnosti za razvoj hortikulture in turizma, sploh, če postanejo tradicionalni.

Pozabiti ne smemo na priložnosti, ki se kažejo v zdraviliškem in zdravstvenem turizmu, termalnih in wellness ponudnikih, saj ozelenjeni prostori in zelene površine pomembno vplivajo na dobro počutje, ugodje in zdravje.

5.4 Hortikulturna podpora turističnih destinacij drugih vsebin

Glede na analize mednarodnega turističnega trga od krajših oddihov največjo vlogo pridobiva mestni turizem, ki v svetu že dosega preko 20 % delež vseh počitniških potovanj. Veljalo bi izkoristiti tranzitni promet, saj so tranzitni turisti za slovenski turizem izjemen potencial. V tem primeru je za dobro počutje primerno urediti zelene površine ob mestnih turističnih objektih (kulturno zgodovinskih ali naravovarstvenih), ki bi razen koristnih funkcij dosegala tudi primerno estetsko vrednost. Ker približno polovica prebivalcev Slovenije živi v mestu, je urejanje mestnih zelenih površin pomembno

tudi za izboljšanje njihove kvalitete življenja. Gre predvsem za ekološko in mestno higiensko funkcijo, kjer na počutje ljudi vplivajo tako psihološki kot fiziološki vplivi zelenja, ki v mestu spreminjajo temperaturo, vlago, razgrajujejo ozon, upočasnjujejo veter, vežejo prah in nasploh aktivno izboljšujejo zrak. Za aktivne obiskovalce in domačine je pomembna tudi vzgojno izobraževalna, družbeno-kulturna ter prostočasna funkcija.

Glede na omejenost prostora v mestih se je potrebno zavedati tudi, da zmanjševanje zelenih površin na račun novih gradenj ne doprinese k večji kvaliteti življenja. Vse nadomestne zelene površine ali bolje 'manjši zeleni objekti' na neobičajnih rastiščih (ozelenjevanje streh in sten, vozila z rastlinami na strehah ipd.) ne morejo dostojno in kakovostno nadomestiti klasičnih, ki so s starostjo (in volumnom) dosegli vrednost, ki bi jo novi nasadi šele čez desetletja.

Omeniti velja tudi priložnost za izbrano in kakovostno hortikulturno urejanje pri vstopnih točkah v državo in ob celotni cestni, železniški in drugi infrastrukturi.

5.5 Nove prakse upravljanja urbanih zelenih površin

Dobro organizirano upravljanje z zelenimi površinami in predvsem mestnim drevjem znižuje stroške vzdrževanja. Bolj kot pobude občanov in civilnih družb so za občinske strukture pomembni stroški. Zahteve občanov so vedno večje od razpoložljivega denarja za urejanje okolja in v občinskih malhah bo vedno finančna kriza. Zato je pomembno, da se terminsko načrtuje obseg in prednost hortikulturnih del glede na jasno znane zelene površine z vsemi grajenimi in zelenimi elementi vred.

Evropska praksa bogatejših evropskih držav s popisom mestnega drevja in spremljanjem vsakega posameznega drevesa vsaj dvakrat letno se je do zdaj le delno in le v nekaterih mestih prenesla k nam. Ponekod so bili izdelani katastri mestne drevnine, delno ali za cela mesta na javnih površinah, problem pa se pojavlja, ker se ti popisi ne uporabljajo zaradi različnih vzrokov, izhajajoč na oddelkih mestnih uprav. Dobra praksa upravljanja z mestno drevnino je ta, da se na podlagi popisa in pregleda dreves lahko načrtuje letno ali večletno upravljanje z njimi, kar vključuje arboristične aktivnosti ali nadomestitve z vitalnimi in mladimi sadikami. Vodilo tovrstnega upravljanja je vzdrževanje vitalnosti dreves in varnost ljudi in premoženja.

Premišljeno načrtovanje urbanih zelenih površin, predvsem njihova revitalizacija, lahko bistveno zniža stroške vzdrževanja z izbiro ustreznih rastlin. Opuščajo se velike grede enoletnic, čebulnic in gomoljnic in se nadomeščajo s trajnicami. Ne glede na okrasne značilnosti rastlin se izbirajo tiste, ki so trpežnejše za suha, vroča poletja, negotove zime in skromnejše talne razmere.

Organizacijo upravljanja urbanih javnih zelenih površin v nekaterih evropskih mestih vodijo v mestni upravi strokovnjaki, ki posvečajo največjo pozornost drevesom (npr. v Hamburgu so štirje za preko milijon dreves). Ko pri letnih pregledih ugotovijo težave, pridobijo certificirane arboriste, navadno z razpisi. Slovenski kraji pridobijo strokovnjake le ob večjih težavah, nekatera slovenska mesta imajo režijske obrate, ki se navadno lotevajo najpreprostejšega vzdrževanja (košnja), za več in večje zelene površine pa podeljujejo koncesije. Če v razpisih niso zahteve podrobneje definirane, je izbran ponudnik z najnižjo ponujeno ceno in ne nujno dobrimi referencami in strokovnostjo.

Zaradi stroškov vzdrževanja in odgovornosti v primerih morebitnih težav pri rastlinah se ugotavlja natančno lastništvo zelenih površin pri večstanovanjskih stavbah zaradi etažnih lastnikov. Občine bi z veseljem predale vzdrževanje javnih zelenih površin, če bi jih urejali v skladu z njihovimi priporočili in zahtevami. Zaradi nezmožnosti urejanja vseh javnih zelenih površin se urejanja lotevajo tudi civilne družbe, ki skupaj z občani iščejo nove rešitve in namembnost. Tuje prakse kažejo, da mestne zelene površine zaživijo, prebivalci pa so zadovoljni in vzpostavijo stik z naravo, ki ga prej niso nekateri niti

poznali. Zavedati se moramo, da če je z večfunkcionalno urejenimi zelenimi površinami zadovoljen občan, bo zelo verjetno tudi turist.

6. Zaključek

Turizem v Sloveniji mora temeljiti na trajnostnem razvoju, zato se trajnostna usmerjenost, izražena v pozicijskem sloganu 'Zelena. Aktivna. Zdrava. Slovenija.', čedalje bolj jasno oblikuje v zavesti ljudi in s tem tudi z razvijanjem tovrstnih turističnih produktov in destinacij v Sloveniji.

Generalni sekretar Svetovne turistične organizacije (UNWTO) Taleb Rifai je ob svetovnem dnevu turizma 2015 rekel: 'Milijarda turistov, milijarda priložnosti.' Po napovedih UNWTO bo s povprečno 3,8 % stopnjo rasti leta 2030 mednarodnih turistov 1,8 milijard in če bo še vedno 50 % vseh mednarodnih obiskov v Evropi, do leta 2025 raziskovanj in doživetij željnih 50 % milenijcev (rojenih me 1984 in 2000) in do 2050 leta več kot 20 % 'golden oldies' (starejših od 60 let), koliko jih bomo znali privabiti v Slovenijo, očarljivo, zeleno, aktivno, zdravo in varno?

7. Viri

Biotska raznovrstnost. Ministrstvo za okolje in prostor. 2017. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.arso.gov.si/soer/biotska_raznovrstnost.html.

Flower and horticultural tourism is a novel way of recreational tourism. 2017. Travel and tour world. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.travelandtourtworld.com/news/article/flower-and-horticultural-tourism-is-a-novel-way-of-recreational-tourism/>.

Smith, T. Market Analysis for Horticultural Tourism in Ontario. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.mtc.gov.on.ca/en/publications/market_analysys_horticulture.pdf.

Nove prakse upravljanja z javnimi zelenimi površinami. Mednarodna konferenca, Celje. 2016. Predstavitve dostopne tudi na spletnem naslovu: <http://ipop.si/2016/11/02/o-novih-praksah-upravljanja-z-javnimi-zelenimi-povrsinami/>.

Pravilniki na področju zelenih površin. Mestna občina Maribor. 2017. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.maribor.si/podrocje.aspx?id=713>.

Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017 – 2021. 2017. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Strategija_turizem_koncno_9.10.2017.pdf.

Tomin Vučković, M. Zeleni turizem – del trajnostnega razvoja. 2016. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.turisticna-zveza.si/Dogodki/268/ExpoMilano.pps>.

Zavarovana območja. Ministrstvo za okolje in prostor. 2017. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/>.

Žitnik, M., Čuček, S. in Pograjc, M. 2013. Voda – od izvira do izpusta. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. ISBN 978-961-239-286-4.

